อนุสรณ์

ในงานพระราชทานเพลิงศพ

นาวาโทพระฤทธิศักดิ์ชลเขตต์ จ.ม. จ.ช.

(คำ ปุณฑริกาภา)

ณ ฌาปนสถานวัดมกุฏกษัตริยาราม

วันที่ ๒๘ ตุลาคม พ.ศ. ๒๕๑๓

เวลา ๑๗.๓๐ น.

อนุสรณ์
ในงานพระราชทานเพลิงศพ
นาวาโทพระฤทธิศักดิ์ชลเขตต์ จ.ม., จ.ช.

(คำ ปุณฑริกาภา)

ณ ฌาปนสถานวัดมกุฏกษัตริยาราม

วันที่ ๒๘ ตุลาคม พ.ศ. ๒๕๑๓

เวลา ๑๗.๓๐ น.

นาวาโทพระฤทธิศักดิ์ชลเขตต์ (คำ ปุณฑริกาภา)

ชาตะ ๕ ตุลาคม ๒๔๓๐

มตะ ๑๕ พฤษภาคม ๒๕๑๓

ประวัติ นาวาโท พระฤทธิศักดิ์ชลเขตต์ (คำ ปุณฑริกาภา)

นามบิดา นายปุ่น นามมารดา นางเกต

เกิดวัน ๔ ๆ ๓ ๑๑ ค่ำ ปีกุน ตรงกับวันที่ ๕ ตุลาคม พ.ศ. ๒๔๓๐ จังหวัดอยุธยา

สำนักวิชา โรงเรียนนายเรือ สอบไล่ได้ชั้นตรี

ตำแหน่งต่าง ๆ ที่ได้ทำการในราชการทหารเรือ

เข้ารับราชการกองประจำการ	ตั้งแต่	๕ เม.ย. ๔๙		
ประจำกรมเรือกล	,,	๑ เม.ย. ๕๓	ถึง	๔ เม.ย. ๕๔
ต้นปืน ร.ล. สุครีพครองเมือง	,,	๕ เม.ย. ๕๔	,,	๔ ก.ค. ๕๕
ต้นเรือตอร์ปิโด ๒	,,	๕ ก.ค. ๕๕	,,	๑๔ ส.ค. ๕๖
ต้นกอง ๆ เรือกลชั้น ๔	,,	๑๕ ส.ค. ๕๖	,,	๙ ม.ค. ๕๖
รั้งตำแหน่งผู้บังคับการกองเรือกลชั้น ๔	,,	๑๐ ม.ค. ๕๖	,,	๑๑ ต.ค. ๕๙
เป็นราชองครักษ์เวร	,,	๒๔ ก.พ. ๕๗	,,	๑๙ เม.ย. ๖๗
ผู้บังคับการ ร.ล. เสือทยานชล	,,	๑๒ ต.ค. ๕๙	,,	๓๑ ก.ค. ๖๐
ผู้บังคับการกองโรงเรียนพลทหารเรือที่ ๑	,,	๑ ส.ค. ๖๐	,,	๗ ต.ค. ๖๑
รั้งตำแหน่งผู้บังคับการกองโรงเรียนนายเรือ นายช่างกล	,,	๘ ต.ค. ๖๑	,,	๒๖ ส.ค. ๖๒
ประจำกรมราชองครักษ์	,,	๒๗ ส.ค. ๖๒	,,	๓ ก.ค. ๖๔
ผู้บังคับการกองเรือพิฆาตตอร์ปิโด	,,	๔ ก.ค. ๖๔	,,	๑๓ เม.ย. ๖๕
สำรองราชการกรมเสนาธิการทหารเรือ	,,	๑๔ เม.ย. ๖๕	,,	๘ ส.ค. ๖๕
รั้งผู้บังคับการกองเรือปืน	,,	๙ ส.ค. ๖๕	,,	๑๘ ธ.ค. ๖๖
ผู้บังคับการเรือมกุฎราชกุมาร	,,	๙ ส.ค. ๖๕	,,	๒๔ มี.ค. ๖๗

ผู้บังคับการกองเรือบิน	ตั้งแต่	๑๙ ธ.ค. ๖๖	ถึง	๒๔ มี.ค. ๖๗
เป็นราชองครักษ์เวร	,,	๑๖ ก.ค. ๖๗	,,	๑๔ พ.ย. ๖๙
ประจำกรมจเรทหารเรือ	,,	๒๕ มี.ค. ๖๗	,,	๑๕ เม.ย. ๖๘
ปลัดกรมชุมพลทหารเรือ	,,	๑๖ เม.ย. ๖๘	,,	๑๓ พ.ค. ๗๑
ผู้บังคับการกองเรือช่วยรบ	,,	๑๔ พ.ค. ๗๑	,,	๑๔ เม.ย. ๗๒
ผู้บังคับการ ร.ล. วิเทศกิจการ	,,	๑๔ พ.ค. ๗๑	,,	๑๔ เม.ย. ๗๒
ผู้บังคับการกองเรือบิน	,,	๑๕ เม.ย. ๗๒	,,	๑๗ มี.ค. ๗๒
ผู้บังคับการ ร.ล. รัตนโกสินทร์	,,	๒๗ มิ.ย. ๗๒	,,	๑๗ มี.ค. ๗๒
ปลัดกรมชุมพลทหารเรือ	,,	๑๘ มี.ค. ๗๒	,,	๑๗ ก.ค. ๗๓
ต้นเรือและทำการในหน้าที่ผู้บังคับการ เรือพระที่นั่งมหาจักรี	,,	๑๘ ก.ค. ๗๓	,,	๗ ก.ค. ๗๕
ราชองครักษ์เวร	,,	๓๑ ม.ค. ๗๔	,,	๓๑ มี.ค. ๗๕
หัวหน้าแผนกการอู่กองอู่ทหารเรือ	,,	๘ ก.ค. ๗๕	,,	๔ ม.ค. ๗๕
สำรองราชการกรมทหารเรือ	,,	๕ ม.ค. ๗๕	,,	๓๑ มี.ค. ๗๕

รับยศและเลื่อนยศทหารเรือ

สมัยของเสด็จในกรมทรงปรับปรุงหลักสูตรและระเบียบการปกครอง

เป็นนักเรียนนายเรือ		ตั้งแต่	๓ เม.ย. ๔๙	ถึง	๓๑ มี.ค. ๕๒
ขึ้นทะเบียนทหารประจำการ	ทร. ๒๔๗๘ ธ.บ. ๔๑	,,	๕ เม.ย. ๔๙		
ว่าที่เรือตรี		,,	๑ เม.ย. ๕๓	,,	๑๑ มี.ค. ๕๓
สัญญาบัตรเรือตรี		,,	๑๒ มี.ค. ๕๓	,,	๒๗ พ.ค. ๕๗
สัญญาบัตรเรือโท		,,	๒๘ พ.ค. ๕๗	,,	๒๔ พ.ค. ๕๙
,, เรือเอก		,,	๒๕ พ.ค. ๕๙	,,	๑๗ พ.ค. ๖๒
,, นาวาตรี		,,	๑๘ พ.ค. ๖๒	,,	๑๘ เม.ย. ๖๗
,, นาวาโท		,,	๑๙ เม.ย. ๖๗		

รับและเลื่อนเงินเดือน

อัตรา	เรือตรี	ชั้น ๓ ก.	รับ ๑๑๐ บาท	ตั้งแต่ ๑ เม.ย. ๕๓	ถึง ๓๑ มี.ค. ๕๔
,,	,,	,, ๒ ก.	รับ ๑๑๕ บาท	,, ๑ เม.ย. ๕๕	,, ๓๑ มี.ค. ๕๕
,,	,,	,, ๑ ก.	รับ ๑๒๐ บาท	,, ๑ เม.ย. ๕๖	,, ๓๑ มี.ค. ๕๖
,,	เรือโท	,, ๓ ก.	,, ๑๓๐ บาท	,, ๑ เม.ย. ๕๗	,, ๓๑ มี.ค. ๕๗
,,	,,	,, ๑ ก.	,, ๑๕๐ บาท	,, ๑ เม.ย. ๕๘	,, ๓๑ มี.ค. ๕๘
,,	เรือเอก	,, ๓ ก.	,, ๑๗๐ บาท	,, ๑ เม.ย. ๕๙	,, ๓๑ มี.ค. ๕๙
,,	,,	,, ๒ ก.	,, ๑๘๐ บาท	,, ๑ เม.ย. ๖๐	,, ๓๑ มี.ค. ๖๐
,,	,,	,, ๑ ก.	,, ๑๙๐ บาท	,, ๑ เม.ย. ๖๑	,, ๓๑ มี.ค. ๖๑
,,	นาวาตรี	,, ๓ ก.	,, ๒๖๐ บาท	,, ๑ เม.ย. ๖๒	,, ๓๑ มี.ค. ๖๓
,,	,,	,, ๒ ก.	,, ๒๘๐ บาท	,, ๑ เม.ย. ๖๔	,, ๓๑ มี.ค. ๖๔
,,	,,	,, ๑ ก.	,, ๓๐๐ บาท	,, ๑ เม.ย. ๖๕	,, ๓๑ มี.ค. ๖๖
,,	นาวาโท	,, ๓ ก.	,, ๓๒๐ บาท	,, ๑ เม.ย. ๖๗	,, ๓๑ มี.ค. ๖๘
,,	,,	,, ๒ ก.	,, ๓๖๐ บาท	,, ๑ เม.ย. ๖๙	,, ๓๑ มี.ค. ๗๒
,,	,,	,, ๑ ก.	,, ๔๒๐ บาท	,, ๑ เม.ย. ๗๓	,, ๓๑ มี.ค. ๗๕

รับและเลื่อนบรรดาศักดิ์

สัญญาบัตร	หลวงฤทธิศักดิ์ชลเขต	ตั้งแต่ ๒๖ พ.ค. ๖๐	ถึง ๓๑ มี.ค. ๖๙
,,	พระฤทธิศักดิ์ชลเขตต์	,, ๑ เม.ย. ๗๐	,, ๑๔ พ.ค. ๘๕
โปรดเกล้า ฯ	ให้เลิกบรรดาศักดิ์	,, ๑๕ พ.ค. ๘๕	
,,	ให้กลับใช้บรรดาศักดิ์ "พระฤทธิศักดิ์ชลเขตต์"	,, ๑๒ มี.ค. ๘๘	

รับเครื่องราชอิสริยาภรณ์

เหรียญบรมราชาภิเษก	ตั้งแต่ ๒ ธ.ค. ๕๔
วิจิตราภรณ์มงกุฎไทยชั้นที่ ๕	,, ๑๘ มิ.ย. ๕๘
เหรียญรัตนาภรณ์ชั้นที่ ๕	,, ๑ ม.ค. ๕๘
เบญจมาภรณ์ช้างเผือก	,, ๑ ม.ค. ๖๑
เหรียญรัตนาภรณ์รัชกาลปัจจุบันชั้น ๔	,, ๑ ม.ค. ๖๒
เหรียญราชรุจี (รัชกาลปัจจุบัน)	,, ๓ พ.ค. ๖๔
จัตุรถาภรณ์มงกุฎไทย	,, ๒๖ มี.ค. ๖๕
เหรียญบรมราชาภิเษกเงินรัชกาลที่ ๗	,, ๒๕ ก.พ. ๖๘
จัตุรถาภรณ์ช้างเผือก	,, ๖ พ.ย. ๖๙
เหรียญจักรมาลา	,, ๙ มิ.ย. ๗๐
เหรียญที่ระลึกงานฉลองพระมหานคร	,, ๒๘ มี.ค. ๗๔

ความชอบพิเศษ

ระวังเหตุการณ์ทางเหนือ เนื่องในการประกาศสงครามกับประเทศเยอรมันและออสเตรีย ฮังการี ไปโดย ร.ล. เสือทยานชล ตั้งแต่ ๒๒ ก.ค. ๖๐

ราชการทะเล

กระบวนเรือฝึกหัดขบวนศึกโดย ร.ล. ตอร์ปิโด ๒	ตั้งแต่ ๕ พ.ค. ๕๖	ถึง ๓ ส.ค. ๕๖
เสด็จพระราชดำเนินเลียบมณฑลปักษ์ใต้โดยเรืออรรคราชวรเดช	,, ๓ มิ.ย. ๕๘	,, ๒๔ มิ.ย. ๕๘
รับเสด็จพระราชดำเนินกลับโดยเรืออรรคราชวรเดช	,, ๒๗ ก.ค. ๕๘	,, ๙ ส.ค. ๕๘
ฝึกหัดตอร์ปิโดโดย ร.ล. เสือทยานชล	,, ๑๖ ก.พ. ๕๘	,, ๓ มี.ค. ๕๙
ไปช่วยดับเพลิงที่เรือฉางซึ่งทอดอยู่หน้าเกาะสีชัง	,, ๑๒ พ.ค. ๖๐	,, ๑๗ พ.ค. ๖๐

คราวเสด็จประพาสชายทะเลโปโดย ร. ล. มกุฎ ฯ	ตั้งแต่ ๑ มี. ค. ๖๕	ถึง ๑๕ มี. ค. ๖๕
รักษาการณ์ ณ ค่ายหลวง ตำบลหาดเจ้าสำราญ-ในการเสด็จพระราชดำเนินโดย ร. ล. มกุฎราชกุมาร	,, ๑๙ เม. ย. ๖๖	,, ๗ พ. ค. ๖๖
ฝึกหัดภาคปืนใหญ่โดย ร. ล. มกุฎราชกุมาร	,, ๑๖ ม. ค. ๖๖	,, ๑ ก. พ. ๖๖
ฝึกหัดปืนและกระบวนศึกโดย ร. ล.-มกุฎราชกุมาร	,, ๑๙ ก. ค. ๖๗	,, ๒ ส. ค. ๖๗
ฝึกหัดภาคปืนใหญ่โดย ร. ล. มกุฎราชกุมาร	,, ๑๒ ม. ค. ๖๗	,, ๑ ก. พ. ๖๗
ฝึกหัดภาคกองทัพเรือโดย ร. ล. มกุฎราชกุมาร	,, ๙ ก. พ. ๖๗	,, ๒๔ มี. ค. ๖๗
ไปกับคณะกรรมการดำเนินการสร้างสัตหีบโดย-ร. ล. วิเทศกิจการ	,, ๑๒ มิ. ย. ๗๑	,, ๑๘ มิ. ย. ๗๑
ไปส่งเสบียงให้แก่กองฝึกภาคตอร์ปิโดโดย-ร. ล. วิเทศกิจการ	,, ๑๖ พ. ย. ๗๑	,, ๒๘ ธ. ค. ๗๑
ไปตรวจภาคปืนใหญ่โดย ร. ล. วิเทศกิจการ	,, ๑๓ ธ. ค. ๗๑	,, ๑๙ ธ. ค. ๗๑
ไปตามเสด็จพระราชดำเนินมณฑลภูเก็ตโดย-ร. ล. วิเทศกิจการ	,, ๕ ม. ค. ๗๑	,, ๑ มี. ค. ๗๑
ไปส่งทหารซึ่งปลดกองหนุนกลับภูมิลำเนา และ-รับทหารเกณฑ์ใหม่เข้ามากรุงเทพ ฯ โดย-ร. ล. วิเทศกิจการ	,, ๑ เม. ย. ๗๒	,, ๑๗ เม. ย. ๗๒
ไปฝึกภาคการเรือโดย ร. ล. รัตนโกสินทร์	,, ๕ ก. ย. ๗๒	,, ๒๕ ก. ย. ๗๒
ไปฝึกภาคปืนใหญ่โดย ร. ล. รัตนโกสินทร์	,, ๒๕ พ. ย. ๒๒	,, ๑๙ ธ. ค. ๗๒
ไปทดลองกำลังเรือและรับเสด็จพระราชดำเนินที่-พระราชวังไกลกังวลโดย ร. พ. ท. มหาจักรี	,, ๒๙ ก. ย. ๗๓	,, ๖ ต. ค. ๗๓
ไปในการเสด็จพระราชดำเนินเหยียบเรือรบอังกฤษ-ที่เกาะสีชังโดย ร. พ. ท. มหาจักรี	,, ๑๕ ธ. ค. ๗๓	,, ๑๗ ธ. ค. ๗๓

ไปในการเสด็จพระราชดำเนินทอดพระเนตรการฝึกภาครวม-ของกองทัพเรือโดย ร. พ. ท. มหาจักรี	ตั้งแต่ ๕ ก. พ. ๗๓ ถึง ๑๒ ก. พ. ๗๓
ไปในการเสด็จพระราชดำเนินประพาสสหปาลีรัฐ-อเมริกาขึ้นประทับเรือซีแลนเดียที่เกาะสีชัง-โดย ร. พ. ท. มหาจักรี	,, ๑๙ มี. ค. ๗๓ ,, ๒๑ มี. ค. ๗๓
คอยรับเสด็จกลับจากสหปาลีรัฐอเมริกาที่เกาะสีชัง-โดย ร. พ. ท. มหาจักรี	,, ๙ ต. ค. ๗๔ ,, ๑๒ ต. ค. ๗๔

รายการศึกษาพิเศษ

เรียนตอร์ปิโดกรมสรรพาวุธบางนา	ตั้งแต่ ๒ ต. ค. ๕๕ ถึง ๒๘ ธ. ค. ๕๕
เรียนตอร์ปิโดกรมสรรพาวุธบางนาตามคำสั่ง	ลงวันที่ ๑๕ พ. ย. ๕๙

จำหน่ายจากราชการประจำการ

ให้ออกจากประจำการเป็นนายทหารกองหนุนเบี้ยหวัดสังกัดกรมเสนาธิการทหารเรือ ตั้งแต่ ๑ เม. ย. ๗๖ ถึง ๓๑ มี. ค. ๘๐ โดยคำสั่งกระทรวงกลาโหมที่ ๒๔๖/๑๔๕๘๒ ลง ๒๒ มี. ค. ๗๕

ย้ายเป็นนายทหารนอกราชการรับบำนาญสังกัดกองทัพเรือ ตั้งแต่ ๑ เม. ย. ๘๑ โดยคำสั่งทหารที่ ๒๔๒/๑๗๘๙๑ ลง ๑๙ มี. ค. ๘๐

หลังจากการออกจากประจำการมาเป็นนายทหารกองหนุน โดยสาเหตุจากการถูกเพ่งเล็งของคณะผู้ก่อการ ในปี พ. ศ. ๒๔๗๕ ที่เปลี่ยนแปลงการปกครองแบบราชาธิปไตยได้สำเร็จใหม่ ๆ ว่า "เป็นผู้มีใจฝักใฝ่อยู่กับคณะเจ้า" ก็ได้เปลี่ยนชีวิตเป็นข้าราชการพลเรือนสังกัดสำนักพระราชวัง ในตำแหน่งผู้บังคับการเดินเรือบริพารพาหน จนกระทั่งมีการโอนเรือลำนี้ให้แก่กองทัพเรือ ในสมัยหลังจากการทรงสละราชสมบัติของพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว ในรัชกาลที่ ๗ จึงออกจากราชการ มายึดถือเอาอาชีพเดินเรือต่างประเทศใกล้เคียงเป็นหลัก

ในชีวิตบั้นปลาย จนย่างเข้าเกณฑ์อายุ ๘๐ ปีเต็ม ในปี พ. ศ. ๒๕๑๐ ซึ่งได้รับการพักผ่อนในวัยชรา

โรคชราเริ่มเข้าเยือนแทรกแซงในปี พ. ศ. ๒๕๑๑ เป็นต้นมา และก็ได้รับการพยาบาลเป็นอย่างดี ณ โรงพยาบาลสมเด็จพระปิ่นเกล้า และโรงพยาบาลทหารเรือในกรุงเทพ ฯ เป็นครั้งคราวที่มีความจำเป็นต้องอยู่ใกล้ชิดกับการดูแลของนายแพทย์ ต่อมามีอาการป่วยเกี่ยวแก่โรคไต ซึ่งต้องเข้ารับการรักษาในโรงพยาบาลทหารเรือกรุงเทพ ฯ เป็นเวลาร่วมสองเดือน จนทุเลาเป็นปกติในเดือนมีนาคม ๒๕๑๓ แล้วจึงกลับไปพักผ่อนที่บ้านพักหลังพระราชวังเดิม จังหวัดธนบุรี

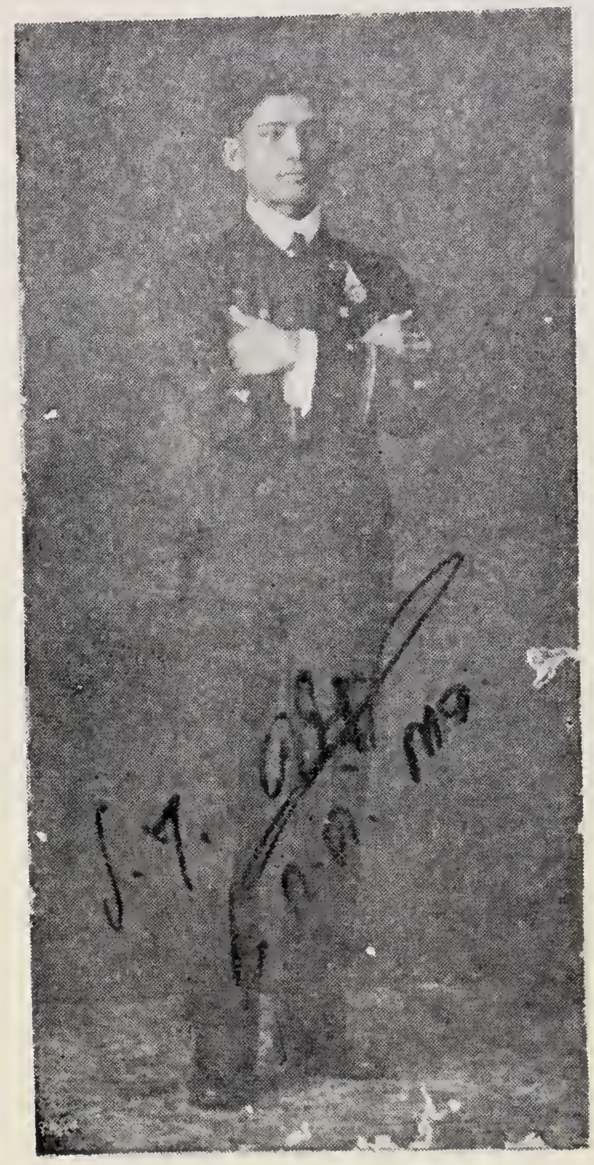
จากระยะต้นเดือนพฤษภาคม ๒๕๑๓ เป็นต้นมา เกิดอาการเบื่ออาหารทุกประเภท มีอาการซึมและอ่อนเพลีย จึงเข้ารับการรักษาพยาบาลที่โรงพยาบาลทหารเรือเป็นครั้งสุดท้ายในตอนสายของวันจันทร์ที่ ๑๑ พฤษภาคม ๒๕๑๓ จนกระทั่งถึงแก่กรรมด้วยอาการสงบในตอนบ่ายของวันศุกร์ที่ ๑๕ พฤษภาคม ๒๕๑๓ เวลาประมาณ ๑๔.๓๐ น. ด้วยโรคหัวใจวาย ประมวลอายุตามปี ได้ ๘๓ ปี.

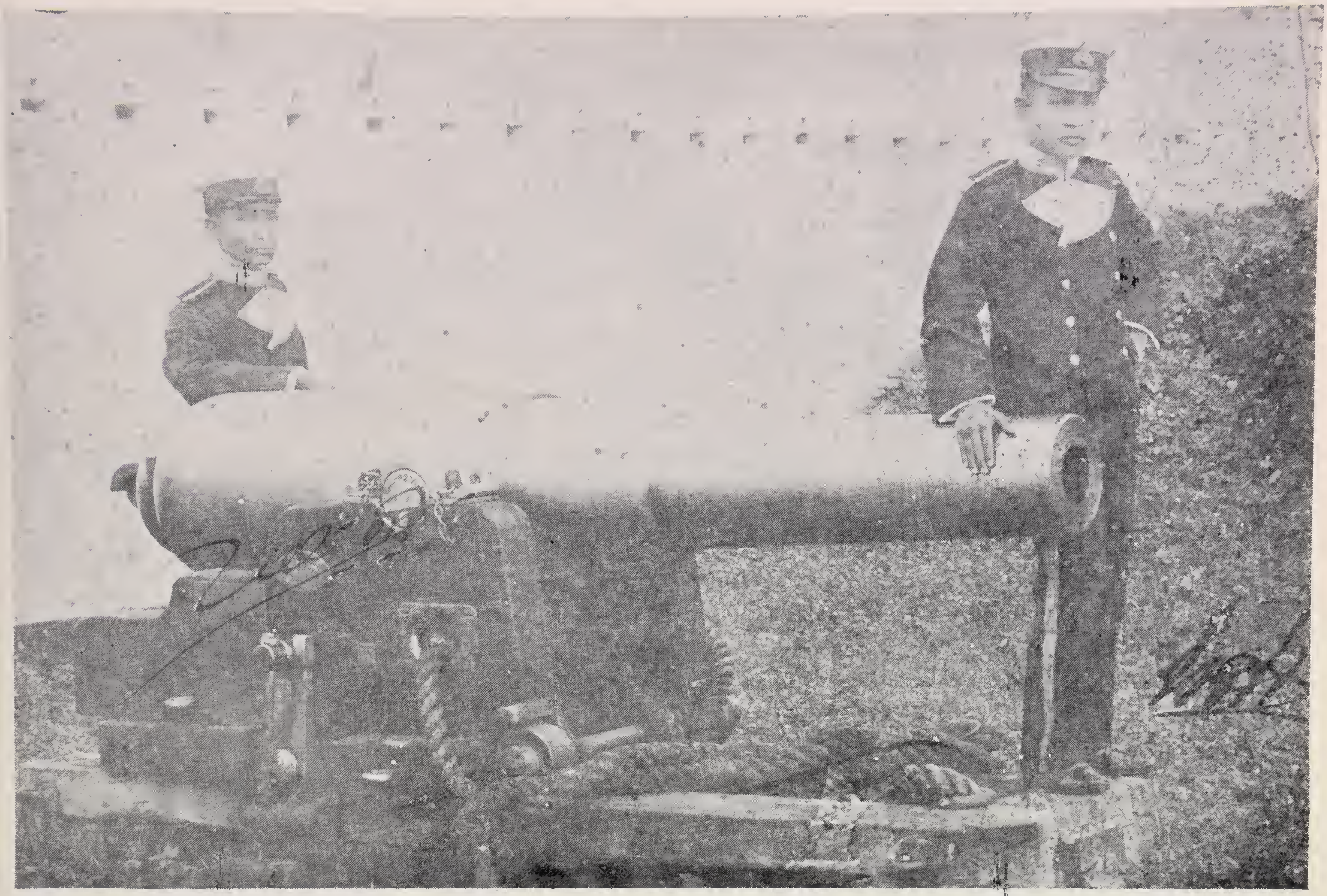
ถ่ายกับเพื่อนร่วมชั้นสมัยเป็นนักเรียนนายเรือ

สมัยดำรงยศเรือตรี

(บน) เมื่อเป็นนักเรียนนายเรือ
พ.ศ. ๒๔๔๙–๒๔๕๒

(ล่าง) ถ่ายในเมื่อรับยศเป็น
เรือตรี

ถ่ายพร้อมกับนายทหารประจำกอง ๑ ขณะดำรงตำแหน่งผู้บัญชาการกองเรือกลชั้น ๔ (พ.ศ. ๒๔๕๖ – ๒๔๕๙)

สมัยดำรงตำแหน่งผู้บังคับการโรงเรียนพลทหารเรือที่ ๑

พ.ศ. ๒๔๖๐–๒๔๖๑

ภาพสมัยดำรงตำแหน่งผู้บังคับการกองเรือบิ่นใน ถ่ายบน ร.ล. มกุฎราชกุมาร
ร่วมกับนายทหารประจำเรือ พ.ศ. ๒๔๖๕ – ๒๔๖๙

ถ่ายในสมัยดำรงตำแหน่งปลัดกรมชุมพลทหารเรือ พ.ศ. ๒๔๖๘–๒๔๗๑

ถ่ายร่วมกับเสนาบดีกระทรวงทหารเรือ บน ร.ล. รัตนโกสินทร์ ในคราวประลองยุทธ
ทางเรือ ภาควม พ.ศ. ๒๔๗๔

บันทึก

หนังสือพิมพ์แจกเป็นอนุสรณ์ในงานพระราชทานเพลิงศพคุณพ่อฉบับนี้ กระผมไม่อาจเว้นซึ่งการต้องแสดงความขอบพระคุณไว้เป็นอย่างสูง ต่ออุปการคุณของคุณหญิง ๆ ที่อนุมัติให้พิมพ์บทประพันธ์อันเป็นอมตะของท่านเจ้าคุณอาว์ นาวาเอก พระยาศราภัยพิพัฒ ผู้ซึ่งล่วงลับไปแล้ว อีกทั้งพลเรือตรี ประพัฒน์ จันทวิรัช ซึ่งให้ความเมตตาเอื้อเฟื้ออนุมัติวิทยาทานอันยากที่จะสรรข้อความอื่นใดมากล่าว ณ ที่นี้.

อานนท์ ปุณฑริกาภา

๒๘ ตุลาคม ๒๕๑๓

พระดำริของเสด็จในกรม ฯ

นาวาเอก ประพัฒน์ จันทวิรัช

วันที่ ๑๙ พฤษภาคม พุทธศักราช ๒๔๖๖ เป็นวันที่ทหารเรือไทยได้สูญเสียทั้งผู้บังคับบัญชาสูงสุด (*รองจากพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว*) พระบุพพาจารย์ และ "เสด็จเตี่ย" ไปในโอกาสเดียวกัน เพราะวันนั้นเป็นวันสิ้นพระชนม์ของพลเรือเอก พระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมหลวงชุมพรเขตรอุดมศักดิ์ เสนาบดีกระทรวงทหารเรือ ผู้ทรงสร้างการทหารเรือไทย

แม้ว่าพระองค์จะสิ้นพระชนม์ล่วงมาเป็นเวลาถึง ๔๔ ปีแล้วก็ตาม ทหารเรือไทยทุกคนยังระลึกถึงพระเดชพระคุณของพระองค์อยู่เสมอ และจะคงระลึกถึงอยู่ตลอดไป กองทัพเรือได้ประกอบพิธีบำเพ็ญกุศลอุทิศถวายแด่ดวงวิญญาณของพระองค์ทุกปี ในวันที่ ๑๙ พฤษภาคม และได้สร้างอนุสรณ์เชิดชูพระเกียรติคุณของพระองค์ไว้ในกาละและเทศะต่าง ๆ ทั้งที่ดำเนินการร่วมกับประชาชน และข้าราชการ ตลอดจนบุคคลภายนอกกองทัพเรือ และที่กองทัพเรือดำเนินการโดยเอกเทศ อาทิเช่น ประภาคาร "อาภากร" ที่เกาะไผ่ กระโจมไฟ "ชุมพรเขตรอุดมศักดิ์" ที่แหลมปู่เฒ่า สัตหีบ อนุสาวรีย์พระรูปของพระองค์ที่หน้ากองบังคับการสถานีทหารเรือสัตหีบ เป็นต้น

ผมได้เห็นพระฉายาลักษณ์ของเสด็จในกรม ฯ ในนาวิกศาสตร์ตั้งแต่ยังเป็นนักเรียนมัธยม และต่อมาเมื่อกองลูกเสือโรงเรียนของผมได้เปลี่ยนสภาพเป็นลูกเสือสมุทรเสนา โรงเรียนก็ได้ให้หัดร้องเพลง "เกิดมาทั้งที และ ดอกประดู่" เป็นเพลงปลุกใจ ผมก็ร้องตามเขาไปโดยไม่ทราบว่า เป็นเพลงซึ่งเสด็จในกรม ฯ ทรงนิพนธ์ไว้ จนกระทั่งได้เข้ามา "ร่วมเครือนาวี" ที่โรงเรียนเตรียมนายเรือใน พ. ศ. ๒๔๘๒ จึงได้ทราบเรื่องราวของเสด็จในกรมมากขึ้น เริ่มด้วยคุณครู ร.ต. วิฑูร มาลัยวงศ์ (*ยศในขณะนั้น*) ซึ่งกองทัพเรือแต่งตั้งให้มาฝึกทหารราบ พวกผมได้เล่าถึงพระจริยาวัตรของเสด็จในกรม ฯ ให้พวกเราฟังในเวลาหยุดพัก ท่านเล่าว่าเสด็จในกรม ฯ มิได้ทรงถือพระองค์ว่าเป็นเจ้านายเลย ทรงฝึกหัด

และกวดขันนักเรียนนายเรือในสมัยนั้นด้วยพระองค์เอง และทรงปฏิบัติงานทุกชนิดให้นักเรียนดูเป็นตัวอย่าง โดยไม่คำนึงถึงว่าจะเป็นงานดีหรือเลว สกปรกหรือสะอาด เช่นส้วมตันนักเรียนไม่กล้าล้วง เพราะขยะแขยงต่อความสกปรก เสด็จในกรม ฯ ก็ทรงล้วงให้ดู จนพระหัตถ์เปื้อน **"ของเก่า"** เลอเทอะ โดยมิได้ทรงรังเกียจ และตั้งแต่นั้นมา ไม่มีนักเรียนคนใดกล้าแสดงความขยะแขยงอีก เพราะเห็นว่าพระองค์ซึ่งเป็นถึงโอรสพระมหากษัตริย์ยังทรงทำได้ นอกจากนั้นพระองค์ยังทรงลงโทษนักเรียนฉันท์ครูกับศิษย์ด้วยการใช้หางเชือกเฆี่ยนตามแบบธรรมเนียมชาวเรืออีกด้วย เรื่องที่คุณครู ร.ต. วิฑูร ฯ เล่าให้ฟังนับว่าเป็นตัวอย่างของ **"ผู้นำทหาร"** ได้เป็นอย่างดี และทำให้พวกเราติดใจจนต้องขอให้ท่านเล่าเพิ่มเติมหลายครั้ง ต่อมาเมื่อเข้าเรียนภาควิชาการในห้องเรียน คุณครู น.ท. พระสวัสดิ์นาวาณิก *(สวัสดิ์ เมนะพันธุ์)* ซึ่งสอนวิชาคณิตศาสตร์และเป็นศิษย์ที่เรียนวิชานี้โดยตรง กับเสด็จในกรม ฯ ก็ได้เล่าถึงวิธีสอนและฝึกของพระองค์ให้ฟัง ทำให้พวกเราเด็ก ๆ รู้สึกว่าเสด็จในกรม ฯ ทรง **"เก่ง"** หลายทางจริง ๆ ในตำราหลักแยกแฟคเตอร์ ซึ่งคุณครูพระสวัสดิ์ ฯ แต่งไว้ ท่านก็ยังได้ระบุไว้ในคำนำว่า "เป็นหลักที่เสด็จในกรมหลวงชุมพร ฯ ได้ทรงสั่งสอนบรรดาศิษย์ไว้" ปัจจุบันผมไม่ทราบว่าจะยังมีใครใช้ตำรานี้อีกหรือไม่ เพราะต้นตำรับทั้ง ๒ ท่านได้จากไปอยู่ภพอื่นหมดแล้ว

เมื่ออายุราชการของผมเพิ่มขึ้น ผมก็ได้ทราบเรื่องราวของเสด็จในกรม ฯ มากขึ้น ส่วนมากเป็นเรื่องพระประวัติและพระจริยวัตรของพระองค์ ซึ่งมีผู้เรียบเรียงขึ้นเผยแพร่ในโอกาสต่าง ๆ กัน แต่เรื่องราวเกี่ยวกับพระดำริ *(ความเห็น)* ในราชการทหารเรือของพระองค์ท่าน ผมไม่มีโอกาสได้ทราบเลย จนกระทั่งเมื่อประมาณ ๖ เดือนมาแล้ว จึงได้พบเอกสารซึ่งเป็นพระดำริของเสด็จในกรม ฯ ที่ทรงแสดงไว้ในโอกาสต่าง ๆ กัน เช่นทรงเสนอกระทรวงทหารเรือในตำแหน่งเสนาธิการทหารเรือบ้าง ทรงแถลงในที่ประชุมสภาบัญชาการกระทรวงทหารเรือบ้าง ในรายงานต่าง ๆ บ้าง ผมได้รวบรวมพระดำริของพระองค์บางตอนเฉพาะที่เกี่ยวกับยุทธศาสตร์ งบประมาณ และการสร้างเรือรบไว้ในเรื่อง "การสร้างกำลังทหารเรือในสมัยราชาธิปไตย" ซึ่งได้มอบให้นาวิกศาสตร์ไปแล้ว แต่ก็ยัง

มีพระดำริเกี่ยวกับราชการทหารเรือที่นับว่าน่าสนใจ และบางเรื่องก็เป็นหลักการหรือแนวความคิดที่ยังไม่ล้าสมัยแม้ในปัจจุบัน ผมจึงคิดว่าถ้าได้รวบรวมมาเผยแพร่ในนาวิกศาสตร์ในวาระคล้ายวันสิ้นพระชนม์ของพระองค์ก็จักเป็นการเชิดชูพระเกียรติคุณ และพระปัญญาคุณของพระองค์ท่าน กับทั้งจะได้เป็นอนุสรณ์บูชาพระคุณของพระองค์ที่มีต่อการทหารเรือไทยอีกส่วนหนึ่งด้วย อนึ่ง ทหารเรือเราได้รับการอบรมสั่งสอนสืบเนื่องกันเรื่อยมาว่าให้มีความเคารพครูบาอาจารย์ ยกย่องนับถือท่านและไม่ทอดทิ้งคำสั่งสอนหรือความคิดเห็นที่มีประโยชน์ของท่าน ฉะนั้นการนำเอาความคิดเห็นของปรมาจารย์ทหารเรือไทยมาศึกษาพิจารณาจึงน่าจะอำนวยประโยชน์ให้บ้างไม่มากก็น้อย ผมจึงได้อัญเชิญพระดำริของเสด็จในกรม ฯ จากเอกสารต่าง ๆ โดยคัดลอกตรงตามต้นฉบับทั้ง **สำนวน** และ **อักขรวิธี** แยกเป็นเรื่องและเป็นตอน ๆ เท่าที่จะแยกได้ และได้อ้างถึงเอกสารที่ผมคัดลอกมาไว้ทุกตอน[๑] ตอนที่ผมเห็นว่าสำคัญและน่าสนใจที่สุดก็คือ **พระดำริเกี่ยวกับโครงการ (หรือสกีม) ของกระทรวงทหารเรือ** ซึ่งถ้าจะเรียกตามภาษาที่ใช้ในปัจจุบันก็คือ **นโยบายกองทัพเรือ** นั่นเอง

พระดำริเกี่ยวกับการตั้งสภาบัญชาการกระทรวงทหารเรือ เมื่อวันที่ ๒๐ มิถุนายน ๒๔๖๔ ได้มีการประชุมนายทหารชั้นผู้ใหญ่ซึ่งดำรงตำแหน่งหัวหน้าหน่วยขึ้นตรงกระทรวงทหารเรือในสมัยนั้น เพื่อพิจารณา "เปลี่ยนแปลงระเบียบการปกครองราชการทหารเรือ (คือ *ที่ปัจจุบันเรียกว่า "การจัดส่วนราชการ" นั่นเอง*)[๒] ตามข้อเสนอของเสด็จในกรม ฯ[๓] จอมพลเรือ สมเด็จเจ้าฟ้า ฯ กรมพระยาภาณุพันธุวงศ์วรเดช ผู้กำกับราชการกระทรวงทหารเรือ ทรงเป็นประธานในที่ประชุม ความมุ่งหมายของการเปลี่ยนแปลงในครั้งนี้ก็เพื่อ "จัดระเบียบการปกครองในกระทรวงทหารเรือเสียใหม่ ให้มีกรมใหญ่ ๖ กรม"[๔] (*คือมีหน่วยขึ้นตรง*

---

๑. ทำนองเดียวกับเรื่อง The Wisdom of Winston Churchill ซึ่งเป็นเรื่องที่ได้รวบรวมบางตอนจากคำแถลงหรือสุนทรพจน์ของเชอร์ชิล เฉพาะที่เห็นว่าเป็น "คำคม" หรือความคิดเห็นที่มีประโยชน์

๒. คำสั่งกระทรวงทหารเรือที่ ๑๒๗/$\frac{๒๔๖๔}{๒๕๑๕๐}$ ลงวันที่ ๑๘ มิถุนายน พ.ศ. ๒๔๖๔

๓. รายงานการประชุมครั้งนี้หาไม่พบ แต่ได้พบร่างเอกสารที่เป็นลายพระหัตถ์ของเสด็จในกรม ฯ เกี่ยวกับการประชุมครั้งต่อ ๆ ไป แสดงว่า เรื่องการประชุมครั้งนี้เป็นพระดำริของพระองค์

๔. คำว่า "กรม" และ "กอง" เป็นภาษามาตรฐานที่ใช้เรียกชื่อหน่วยราชการในสมัยนั้น ทั้งนี้อาจมีกรมย่อยขึ้นกับกรมใหญ่ก็ได้ เช่น กรมยุทธศาสตร์ ฯ และกรมยุทธศึกษา ฯ ขึ้นกับกรมเสนาธิการทหารเรือเป็นต้น

กระทรวงทหารเรือเพียง ๖ หน่วย แทนที่จะเป็น ๑๕ หน่วยเช่นในเวลานั้น) ในการประชุมครั้งนี้ ได้ตกลงว่า "ควรมีที่ประชุมสำหรับปฤกษาราชการ" และได้มอบหมายให้นายทหารชั้นผู้ใหญ่ ๖ นายไปร่างเค้าโครงการแบ่งหน่วยและหน้าที่ของหน่วยเสนอกระทรวง ฯ พิจารณาต่อไป

ปรากฏว่า เรื่องการแบ่งหน่วยและหน้าที่หน่วย ที่นายทหารชั้นผู้ใหญ่ร่างส่งมานั้น "ยังไม่ลงร่องรอยและแตกต่างสำนวนความคิดกันอยู่ ไม่เป็นรูปพอที่จะยึดถือเอาเป็นหลักฐานสำหรับปฏิบัติราชการได้..." [๑] ผู้กำกับราชการกระทรวงทหารเรือ จึงทรงให้ "ระงับความคิดอันนั้นไว้ชั้นหนึ่งก่อน เพื่อพิจารณาการณ์ต่าง ๆ และค่อยทำค่อยไปเป็นตอน ๆ ทีละเล็กละน้อยตามแต่จะมีโอกาสเหมาะ...." [๑] แต่ทรงให้มีการประชุมปรึกษาราชการเพราะ "---- อาจเป็นประโยชน์แก่ราชการและทำให้การงานดำเนินสะดวกยิ่งขึ้น ----ฯ ล ฯ---- การที่จะมีประชุมกันนั้น เพื่อให้เจ้าหน้าที่ได้ฟังข้อคิดเห็นต่าง ๆ ของกรมอื่น ๆ ที่จะดำเนินต่อไปโดยความพร้อมเพรียงกันจักได้เป็นโอกาสแสดงความเห็นหรือสอบถามความดำริและโต้แย้งแนะนำให้เป็นที่เข้าใจแจ่มแจ้งยิ่งขึ้น----ฯลฯ----ราชการจักดำเนินเร็วขึ้นประการหนึ่ง กับทั้งทางดำริก็จะเป็นที่สุขุมมั่นคงขึ้นโดยได้รับความเห็นของกรมอื่น ๆ อีกชั้นหนึ่งด้วยเป็นประการสอง" [๑] ทั้งนี้กระทรวงทหารเรือ ได้ออกคำสั่ง ฯ ให้ประชุมในวันที่ ๓ ตุลาคม ๒๔๖๔ [๑]

ในการประชุมครั้งนี้ เสด็จในกรม ฯ เสนาธิการทหารเรือทรงแถลงว่า "การที่จะให้มีการประชุมกันขึ้นในกระทรวงทหารเรือนี้ ไม่ใช่ว่าจะประสงค์ให้ประชุมอย่างเสนาบดีสภา การประชุมนี้ควรเรียกว่า "สภาบัญชาการกระทรวงทหารเรือ" ผู้จะนั่งในสภาจะเอาแต่บุคคลที่สามารถเท่านั้น ไม่เอาตำแหน่ง ยกตัวอย่างเช่นพระยาดำรงราชพลขันธ์ [๒] จะ answer

---

๑. คำสั่งกระทรวง ฯ ที่ ๒๓๓/ $\frac{๒๔๖๔}{๐๕๒๔๖}$ ลงวันที่ ๑ ตุลาคม พ.ศ. ๒๔๖๔ ได้พบต้นฉบับลายพระหัตถ์เสด็จในกรม ฯ ทรงร่างคำสั่งฉบับนี้

๒. พล.ร.ท. พระยาดำรงราชพลขันธ์ (คอน บุนนาค) ขณะนั้นมียศเป็น พล. ร.ต. และดำรงตำแหน่งเจ้ากรมยุทธโยธาทหารเรือ ท่านไม่ได้เป็นนายทหารฝ่ายช่าง เหตุที่ได้เป็นเจ้ากรมยุทธโยธา ฯ นั้นผมได้เล่าไว้ในเรื่อง "ทหารเรือเคยมีสภาการช่าง" ในนาวิกศาสตร์แล้ว

ในเรื่องช่างกลไม่ได้ ต้องเรียกเอาผู้ชำนาญเข้ามานั่งประชุมด้วยได้"

"กำหนดการประชุมประจำให้มีทุกเดือนในสัปดาห์แรกของเดือนหรือตามแต่เสนาบดีจะโปรดเกล้า ฯ ให้เรียกขึ้น เสมียนตรากระทรวงทหารเรือเป็นผู้นัด ถ้ามีหัวข้อท้องเรื่องซึ่งเป็นปัญหาเรื่องสำคัญ ๆ แล้วจะได้บอกล่วงหน้า ให้เวลานานพอแก่การไปให้ทราบไว้ก่อน"

"ผู้ที่เข้าประชุมต้องเป็นตัวหัวหน้ากรม การที่จะนับเป็นองค์ประชุมได้ ต้องมีตัวหัวหน้ากรมตั้งแต่ ๔ ขึ้นไป"

"การประชุมธรรมดาทุกเดือนนั้นให้มีรายงานย่อกิจการในกรมที่ได้ทำไปแล้วและยังค้างอยู่ แล้วจึงออกความเห็นที่ควรจะจัดต่อไป แต่รายงานที่จะนำมาแสดง จักต้องให้เห็นเป็นเรื่องอันสำคัญซึ่งต้องขอความวินิจฉัยในที่ประชุม"

"ความเห็นพิเศษต่าง ๆ นอกจากกิจการที่เป็นไปตามธรรมดา ซึ่งต้องใช้ความวินิจฉัยชั้นสูงเกินอำนาจกรมนั้นควรทำความเห็นถวายเสนาบดีไว้รวบรวมเข้าในที่ประชุมก่อนมีกำหนดการประชุม"

"กิจการที่ยกมากล่าวในที่ประชุมจะตกลงกันอย่างใดก็ดี ต้องได้รับพระอนุมัติของเสนาบดีเสียก่อนจึงจะเป็นอันใช้ได้ มิให้ถือความเห็นของที่ประชุมเป็นใหญ่"

"........ถ้าเห็นสมควรจะนำผู้มีความรู้พิเศษใด ๆ เข้าที่ประชุมโดยได้รับพระอนุญาตเสนาบดีแล้ว ก็ให้นำมาเข้าประชุมได้ หรือที่ประชุมพร้อมกันเห็นควรเรียกมาประชุมเองก็ได้"

"ราชการสิ่งใด ถึงจะมิได้นำเข้าที่ประชุม แม้เสนาบดีทรงพระดำริว่าจำเป็นต้องทำไป ก็มีอำนาจสั่งทำได้ โดยไม่ต้องผ่านที่ประชุม"

"ให้นายนาวาโท หลวงวิเศษสรนิต [๑] รั้งตำแหน่งเสมียนตรากระทรวงทหารเรือเป็นเลขานุการที่ประชุมทุกคราวและให้มีรายงานการประชุมทุกครั้ง และให้เสมียนตราเป็นผู้เรียบเรียงรักษารายงานไว้ตามลำดับเรื่อง ทั้งเป็นผู้นัดประชุมด้วย"

ต่อจากนั้น กระทรวงทหารเรือได้ออกระเบียบว่าด้วยสภาบัญชาการกระทรวงทหาร

---

๑. น.อ. พระยาศราภัยพิพัฒ (เลื่อน ศราภัยวานิช)

เรือ พ.ศ. ๒๔๖๔ เมื่อวันที่ ๗ ตุลาคม พ.ศ. ๒๔๖๔ *(ข.ท.ร. บทที่ ๔๓๑)* และได้ดำเนินการประชุมสภาบัญชาการ ฯ เพื่อพิจารณาข้อราชการเรื่อยมา จนเมื่อ พล. ร. อ. พระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมหลวงสิงหวิกรมเกรียงไกร ทรงเป็นเสนาบดีจึงได้หยุดไป เพราะทรงเห็นว่าเรื่องที่จะพิจารณามีน้อย ไม่จำเป็นต้องเรียกประชุมทุกเดือน

ผมไม่สามารถเล่าเรื่องสภาบัญชาการ ฯ โดยละเอียดในที่นี้ได้ แต่ขอกล่าวถึงข้อสังเกตบางประการที่ได้พบจากรายงานการประชุม ฯ ที่สมควรนำมาเล่าให้ทหารเรือรุ่นปัจจุบันได้ทราบไว้ คือ :–

ก. ในการแสดงความเห็นและออกเสียง เพื่อชี้ขาดในเรื่องที่อภิปรายกันแล้วและยังตกลงกันไม่ได้นั้น ประธาน ฯ ทรงใช้วิธีให้ **ออกเสียงตามลำดับอาวุโสต่ำสุดขึ้นมาจนถึงอาวุโสสูงสุด** เข้าใจว่าเพื่อป้องกันไม่ให้ผู้มีอาวุโสน้อยจำต้องออกความเห็นคล้อยตามผู้ใหญ่

ข. ในโอกาสที่เสนาบดี ฯ ไม่เสด็จมาเป็นประธานที่ประชุม และเสด็จในกรม ฯ ต้องทรงเป็นประธานที่ประชุมแทน พระองค์จะไม่ทรงขอให้ที่ประชุมลงมติในเรื่องที่กรมเสนาธิการ ฯ เป็นเจ้าของเรื่อง *(รับสั่งว่า* **“....เป็นเจ้าของเอง รอไว้ก่อน จะออกความเห็นอย่างใดไม่เหมาะ ”***)* นอกจากจะเป็นการเสนอเพื่อให้ที่ประชุมรับทราบหรือเป็นเรื่องด่วนเท่านั้น

ค. ทั้ง ๆ ที่เสด็จในกรม ฯ ทรงมีอาวุโสสูง และทรงเป็นครูของนายทหารที่เข้าประชุมเป็นส่วนใหญ่ ข้อเสนอของพระองค์ก็ไม่ได้รับความเห็นชอบจากที่ประชุมเสมอไป

พระดำริเกี่ยวกับการปกครอง

“.... การปกครองเป็นธรรมดา ย่อมต้องผิดกันทุกชาติหมด เพราะเป็นเรื่องการกินอยู่และนิสัยของมนุษย์จำพวกนั้น ๆ แม้จะกล่าวความจริงแล้ว ไม่ควรเอาอย่างใครหมด แต่ถ้าจะต้องเอาอย่างแล้ว เอาอย่างที่ดีที่สุด....” *(ลายพระหัตถ์เสด็จในกรมลงวันที่ ๑๒ กรกฎาคม พ.ศ. ๒๔๖๓ จากโฮเต็ลรูเบนซ์ ลอนดอน เมื่อเสด็จยุโรปเพื่อซื้อเรือพระร่วงและทอดพระเนตร*

กิจการทหารเรือ กราบทูล จอมพลเรือ สมเด็จเจ้าฟ้ากรมพระยาภาณุพันธุวงศ์วรเดช ผู้กำกับราชการทหารเรือ)

"การปกครองไม่ว่าที่ไหน ที่จะจัดตั้งครั้งเดียวให้สำเร็จเป็นอย่างดีที่สุดนั้นไม่มีในโลก เพราะไม่ว่ากิจการสิ่งใดทั้งนั้น ย่อมต้องเปลี่ยนแปลงไปตามคราวตามสมัย ต้องถือการปกครองให้ถูกต้องกับระดับฐานะแห่งความรู้สึก (standard) ของบุคคลนั้นเป็นหลัก ทุกคณะไม่ว่าคณะหนึ่งคณะใด ย่อมมีการเปลี่ยนระดับฐานะแห่งความรู้สึก (Standard) อยู่เสมอ เป็น ๓ อย่าง คือ

๑) ระดับแห่งฐานะรัฐประศาสโนบาย (Political slandard)

๒) ระดับแห่งฐานะการเงิน (Financial standard)

๓) ระดับแห่งฐานะความเห็นในใจ (lntellectual standard)

เหล่านี้เป็นต้น ยังมีอีกมาก ซึ่งปีหนึ่ง ๆ ล่วงไปนั้น ได้เปลี่ยนแปลงธรรมะในใจอยู่เสมอ จะเห็นได้จากคณะทหารเรือที่ได้เปลี่ยนแปลงเรื่อยมา ตั้งแต่ครั้งกรมหมื่นปราบปรปักษ์, กรมพระนริศ, กรมหลวงประจักษ์, พระยาชลยุทธ สมเด็จเจ้าฟ้ากรมพระยาในครั้งแรก[๑] สมเด็จเจ้าฟ้ากรมหลวงนครสวรรค์ จนถึงสมเด็จเจ้าฟ้ากรมพระยา เป็นครั้งที่ ๒ นี้ ธรรมะของความเปลี่ยนแปลงผิดกันไปเป็นยุค ๆ ทั้งนั้น และโดยเหตุที่ลักษณะปกครองได้เปลี่ยนแปลงมาแล้วนั้น ก็โดยเหตุธรรมะของคณะเปลี่ยนแปลงนั้นเอง...." *(พระดำรัสในที่ประชุมสภาบัญชาการครั้งที่ ๙/$\frac{๒}{๒๔๖๕}$ เมื่อวันที่ ๓ พฤษภาคม ๒๔๖๕)*

พระดำริเกี่ยวกับอัตราและเงินเดือน

".... ในการที่กล่าวว่า คนไม่พอ ไม่พอนั้น หมายความว่าอัตราเท่าใดจะต้องได้คนเท่านั้นมิใช่หรือ อัตรานั้นต้องเข้าใจว่าอุปมาเหมือนงบประมาณ เราตั้งงบประมาณเงินไว้ใช้จ่าย ใช่ว่าจำจะต้องใช้จ่ายเงินให้หมดไปตามจำนวนนั้นเมื่อไร....ฯ ลฯ ....อัตราคนก็เช่นเดียว

---

๑. จอมพลเรือ สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ เจ้าฟ้ากรมพระยาภาณุพันธุวงศ์วรเดช ทรงเป็นผู้บัญชาการกรมทหารเรือ (และเสนาบดีกระทรวงกลาโหม) ครั้งแรกเมื่อ ๑๗ กุมภาพันธ์ ร.ศ. ๑๒๑ จนถึง ๒๔ กุมภาพันธ์ ร.ศ. ๑๒๒ และทรงเป็นผู้กำกับราชการกระทรวงทหารเรือ (ทรงเป็นจเรทหารทั่วไปด้วย) ใน พ.ศ. ๒๔๖๓ อีกครั้งหนึ่ง

กัน เราไม่จำเป็นต้องเกณฑ์คนให้เต็มจำนวนตามอัตรา ถ้าจะเอาเต็มอัตรา ที่จะไม่มีให้อยู่ จะเปลืองค่าใช้จ่ายอย่างอื่นอีกมาก.... ฯลฯ .... การเกณฑ์คนเข้ามามาก ๆ นั้นเป็นการเดือดร้อนแก่ไพร่บ้านพลเมืองโดยใช่เหตุ เวลานี้คนก็มากพออยู่แล้ว นอนกินอยู่เสมอ ต้องคิดถึง (economic point) หลักแห่งการประหยัดทรัพย์บ้าง........" *(พระดำรัสในที่ประชุมสภาบัญชาการ ฯ ครั้งที่ ๑/๒๔๖๔ เมื่อวันที่ ๑๘ ตุลาคม พ.ศ. ๒๔๖๔ โต้แย้งกรณีที่กรมชุมพลทหารเรือ รายงานว่าทหารเกณฑ์มีไม่พอใช้ราชการ)*

"........ด้วยรายจ่ายของกระทรวงทหารเรือ ซึ่งเป็นจำนวนมากที่สุดอยู่ก็คือ เงินเดือน ข้าพเจ้าจึงได้กล่าวถึงเรื่องคนเสียก่อน แต่ผลในเรื่องนี้ก็คงยังไม่เป็นการดีที่สุดได้ นอกจากจะมีกำหนดขีดขั้นการเลื่อนยศ กล่าวคือ การเลื่อนชั้นประจำปีที่จำเป็นจักต้องเลื่อนกันเสมอในเมื่อไม่มีความผิด การนี้เป็นฐานกรุณาในความอดทนโดยแท้ หาใช่เป็นรางวัลความชอบไม่ แท้จริงเรื่องนี้ควรวินิจฉัยเป็น ๒ สถาน ซึ่งตามที่ได้ทำมาแต่เดิมก็เป็นเช่นนั้น แต่มาแผลงกันเกินไปก็คือการข้ามชั้น กระทำให้นายทหารต้องไปถึงที่สุดแห่งการดำเนินเร็วขึ้นจนไม่มีทางที่จะรางวัลอีก จึงเป็นการจำเป็นที่จักต้องเพิ่มอัตราขึ้นไปให้สมกับคน ซึ่งผิดจากความประสงค์เดิม แลลงท้ายที่สุดก็เป็นการมัดความเจริญ โดยใช้คนกินเงินเดือนสูงกว่าหน้าที่ และเกินราคางานที่ทำหรือรับผิดชอบ เช่นนี้ก็เป็นไปด้วยเหตุว่าบุคคลชั้นสูงเป็นคนใจอ่อนและเป็นเรื่องที่เกี่ยวด้วยความเมตตากรุณาอยู่บ้างก็จริง แม้กระนั้นก็ควรมีข้อขีดขั้น ผู้ที่เข้ารับราชการไม่ควรพยายามคิดถึงความร่ำรวยเป็นเศรษฐีในทางราชการนี้ จนเกินกว่าธรรมดาของการเลี้ยงชีพ"

"ในราชนาวีสยามก็เคยมีเกณฑ์ตั้งอัตราอายุเข้าด้วย แต่จะอย่างไรไม่ทราบ จึงไม่เป็นการสำเร็จ เพราะเวลานั้นข้าพเจ้ายังมิได้กลับเข้ามารับราชการ ถ้าแม้ว่าจะตั้งดังนั้นใหม่ ข้าพเจ้าก็ยังเห็นว่าเป็นการดีกว่าที่ได้เป็นอยู่เดี๋ยวนี้และทั้งเห็นว่า ควรจะให้เป็นดังที่จะได้กล่าวต่อไปนี้"

"ให้ตั้งต้นในเกณฑ์อายุที่นายเรือเอก โดยทิ้งนายเรือตรี – โทไว้เพื่อเลื่อนเพ้นจ่าขึ้นในฐานที่มีความชอบพิเศษเป็นขั้นสุด อายุที่กล่าวต่อไป จึงเป็นขีดที่สุด คือ

นายเรือ เพียงอายุ ๔๐ ปี

นายนาวา เพียงอายุ ๖๐ ปี ถ้วนบริบูรณ์

ส่วนชั้นนายพลไม่จำเป็นต้องพูดถึง เพราะว่าในทหารเรือสยามมักจะให้เป็นพิเศษทั้งสิ้น

การขีดขั้นที่ได้กล่าวมานี้ ย่อมจักต้องถือเกณฑ์อีกส่วนหนึ่งซึ่งไม่ควรที่จะให้เป็นก็คือ "**การเลื่อนข้ามชั้น**" ถ้าแม้ว่ามีขึ้นเมื่อใดแล้ว ก็มีแต่จะนำความเสียหายมาสู่คณะโดยมีความไม่พอใจทั่วไป ส่วนที่ดีแลปลื้มใจก็ได้รับอยู่เพียงผู้เดียวเท่านั้น อีกประการหนึ่ง ชั้นต่ำที่สุดจนถึงนายเรือเอก ควรจะเลื่อนชั้นให้ทุกปี แต่เมื่อถึงชั้นนายนาวาตรี – โท ควรเลื่อน ๒ ปีต่อครั้ง ดังนี้ให้เป็นธรรมดาเมื่อมีความชอบพิเศษ จึงให้เลื่อนอีกครั้งหนึ่งได้และไม่ต้องเว้นปีความชอบพิเศษนี้ อย่างต่ำที่สุด

๑. ได้ออกความเห็นเสนอขึ้นมาตามลำดับชั้นจนถึงที่ประชุมสภาบัญชาการและสภาบัญชาการอนุมัติให้เป็นไปตามความเห็นนั้น

๒. ได้แต่งตำราที่เป็นประโยชน์แก่ราชนาวีสยามแลใช้ราชการได้จริง ๆ

๓. ลงมือกระทำการซึ่งเป็นความเหนื่อยยาก ด้วยความคิดหรือด้วยกำลังและได้ผลปรากฏในราชการ"

"อนึ่งความชอบพิเศษเหล่านี้ ต้องจดไว้ในจริยาบรรณ์ด้วย และถ้าหากนายทหารผู้ใดจำต้องเลื่อนโดยผิดธรรมดาเสนาธิการ จะได้อธิบายให้ที่ประชุมนี้ทราบ"

"ส่วนนายนาวาเอก คงจักต้องเว้น ๒ ปี แลมีกำหนดลดลงมาเป็นปีเดียวโดยความชอบพิเศษดังได้กล่าวมาแล้วเหมือนกัน" [๑]

(พระดำรัสในที่ประชุมสภาบัญชาการ ฯ ครั้งที่ ๑๒/$\frac{๕}{๒๔๖๕}$ เมื่อ ๑๗ สิงหาคม ๒๔๖๕)

---

๑. ที่ประชุมตกลงให้ถือเกณฑ์อายุสำหรับปลดออกจากประจำการดังนี้–นายเรือพลรบ ๔๐ ปี
นายเรือผู้ช่วยพลรบ ๔๗ ปี
นายนาวาทุกเหล่า ๖๐ ปี

สำหรับเกณฑ์เลื่อนเงินเดือน คงเป็นไปตามพระดำริ คือ –นายเรือเลื่อนทุกปีจนถึงนายเรือเอก
นายนาวาตรี–โท เว้น ๑ ปีเลื่อน
นายนาวาเอก เว้น ๒ ปีเลื่อน

ผู้มีความชอบพิเศษตามพระดำริ จึงให้เลื่อนเป็นพิเศษ

"--------เรื่องระเบียบ [๑]นี้ยังมีคนเข้าใจผิดอยู่มาก ทำไม่ถูกต้องกับความประสงค์ มักตั้งหน้าทำแต่อัตราเป็นเบื้องต้น ความประสงค์ที่จะบันทึกนั้นคือ

๑. ก) หน้าที่ของกรมกองนั้นมีอย่างใด และมีความคิดที่จะทำต่อไปอย่างใด

ข) กิจการที่เกี่ยวข้องกับกรมกองอื่น มีอย่างไรบ้าง

ค) การติดต่อกับคนภายนอกและการค้าขาย มีอย่างไรบ้าง

๒. การที่จะปฏิบัติให้เป็นไปตามที่ว่าใน ๑. นั้น จะต้องแบ่งแผนก หมวด หมู่อย่างไร

๓. ตั้งอัตราว่าน้ำหนักราคางานที่จะปฏิบัติกิจการที่กล่าวไว้ใน ๒. นั้น สมควรมีราคาต่ำสูงเพียงใด และตกเดือนปีละเท่าใด โดยคิดราคาความรับผิดชอบตามหน้าที่ เมื่อได้ผลเช่นนี้แล้ว จึงจะเอาเข้าเทียบกับยศที่มีอยู่

๔. วางบุคคลให้สมกับเงินเดือนแลหน้าที่

การที่วางหลักให้ทำดังนี้ ขอให้ทำโดยอย่านึกถึงบุคคลแลอย่าเห็นแก่หน้ากันเลย ให้ทำโดยถือประโยชน์ราชการเป็นที่ตั้ง เมื่อเรามีคนรับพระราชทานเงินเดือนสูงกว่าตำแหน่งที่กำหนดไว้ใหม่ จักได้ตั้งไว้เป็นอัตราพิเศษ ไม่ใช่ล้มคนนั้นโค่นคนนี้ ขอขยายอัตราให้ชั่วคราว สำหรับคนเงินเดือนสูง งานไม่มี--------" *(พระดำรัสในที่ประชุมบัญชาการ ฯ ครั้งที่ ๑๘/๑๒/๒๔๖๕ เมื่อวันที่ ๙ กุมภาพันธ์ พ.ศ. ๒๔๖๕)*

พระดำริเกี่ยวกับการส่งบุคคลไปศึกษาต่อต่างประเทศ ในกลางปี พ.ศ. ๒๔๖๔ เสด็จในกรม ฯ เสนาธิการทหารเรือ ได้ทรงเสนอพระดำริต่อสภาบัญชาการ ฯ ดังนี้ "นักเรียนนายทหารเรือซึ่งจะส่งออกไปศึกษาวิชาในเมืองต่างประเทศ ควรวางไว้ให้มีอัตราประจำและมีกำหนดส่งเป็นจำนวนประจำปี ในเวลานี้มีทั้งที่ประเทศอังกฤษและเดนมาร์ค เห็นว่าควรส่งเฉพาะแต่ที่ประเทศอังกฤษแห่งเดียว เพราะเกี่ยวกับยุทธศาสตร์ภายหน้า ต่อไปควรส่งทอย ๆ ออกไปเป็นจำนวนปีละ ๓ นาย ให้ศึกษาวิชาปากเรือ ๑ นาย ช่างกล ๒ นาย ศึกษาวิชา specialist ต่าง ๆ กัน แม้เห็นมีทางที่จะทำได้และเป็นการสมควร ก็ควรตั้งงบประมาณ

---

๑. คือ "บันทึกระเบียบวิธีโครงการลักษณะปกครองแลอัตรา" (ปัจจุบันเรียกว่า ระเบียบการจัดส่วนราชการและกำหนดหน้าที่ส่วนราชการ และ อัตรา) ซึ่งสภาบัญชาการ ฯ ได้ตกลงให้กรมกองและกระบวนเรือทำเสนอที่ประชุมสภา ฯ ในเดือนกุมภาพันธ์ปีนั้น

เงินไว้เป็นอัตราประจำปี ตั้งแต่ พ.ศ. ๒๔๖๕ เป็นต้นไป"

เรื่องนี้ ได้นำเข้าพิจารณาในที่ประชุมสภาบัญชาการ ฯ ครั้งที่ ๓ เมื่อวันที่ ๒๓ พฤศจิกายน พ.ศ. ๒๔๖๕ เสด็จในกรม ฯ ทรงชี้แจงเพิ่มเติมว่า "เรื่องนี้ที่จริงก็ควรรอให้ผู้ทรงกำกับราชการทหารเรือประทับเป็นประธาน ในที่ประชุมจึงจะสมควร[๑] แต่ขออธิบายให้ฟังสักหน่อยว่า ที่ส่งไปเรียนนี้เป็นวิชาพิเศษ (specialist) เช่น ช่างกล ก็แยกไปเรียน ไฟฟ้า เครื่องยนต์ แลต่อเรือเป็นต้น การที่ส่งมีความมุ่งหมายอยู่ว่าจะให้มีคนทะยอยมาจากประเทศอังกฤษเสมอปีละ ๓ คน คิดว่าหลักสูตรจะต้องเรียนถึง ๘ ปี เพราะฉะนั้นเมื่อครบ ๘ ปีแล้วนับตั้งแต่ปีแรกส่งเป็นต้นไป จะต้องมีนักเรียนประจำอยู่ประเทศอังกฤษเสมอ ๒๔ คน หรือจะเห็นว่าจำนวนนี้มากก็แล้วแต่คลังจะตัดรอน"

ได้มีการอภิปรายกันเล็กน้อย แล้วที่ประชุมได้ตกลงเห็นว่า ควรต้องส่งตามพระดำริ และให้ปลัดบัญชีทหารเรือ[๒] จัดการต่อไป

ต่อมาในปี พ.ศ. ๒๔๖๕ จะมีการส่งนักเรียนไปนักเรียนไปศึกษาต่างประเทศอีก แลเสด็จในกรม ฯ ผู้ทรงดำรงตำแหน่งเสนาธิการทหารเรือ ได้มีลายพระหัตถ์ที่ ๔/$\frac{๒๔๖๕}{๐๑๐๗๕}$ ลงวันที่ ๒๕ กรกฎาคม พ.ศ. ๒๔๖๕ ทูล พล. ร.ท. หม่อมเจ้าตุ้ม ปลัดทูลฉลอง ฯ ทำการแทนในหน้าที่เสนาบดีกระทรวงทหารเรือ ความตอนหนึ่งดังนี้

"........โดยโอกาสนี้ ตามงบประมาณและความตกลงนั้น ในที่ประชุมสภาบัญชาการฯ มีว่าควรจะส่งนักเรียนนายทหารเรือไปเล่าเรียนในประเทศอังกฤษอีก ๔ นาย ซึ่งมีตัวเงินอยู่แล้ว........"

"........ส่วนการเลือกเฟ้นนักเรียนนายทหารเรือนั้น เป็นหน้าที่เสนาธิการทหารเรือจะดำริ บัดนี้มีวิธีที่จะดำริอยู่ ๒ ประการ

ประการที่ ๑ จะเลือกเอาแต่เฉพาะความรู้ของเด็กโดยการสอบไล่ ซึ่งมีอายุเป็นขีดขั้นก็ได้ หรือ **อีกอย่างหนึ่ง** จะเลือกดูโดยเผ่าพันธุ์ของนายทหารผู้ใหญ่ซึ่งสมควรจะได้รับเป็น

---

๑. จอมพลเรือ สมเด็จเจ้าฟ้า ฯ กรมพระยาภาณุพันธุวงศ์วรเดช ประชวร ไม่ได้เสด็จมาประชุม

๒. พล. ร.ต. หม่อมเจ้าอุปพัทธพงศ์ ศรีธวัช

เครื่องรางวัลอีกทางหนึ่ง จึงเห็นว่า การที่จะเปนนายทหารสิ่งสำคัญก็คือ **จรรยา**[๑] แลเด็กคนนั้นจะดีจะชั่วต่อไปข้างหน้า เสนาธิการก็ไม่อาจเล็งเห็นได้ ถึงจะมีความรู้เพียงใด ความประพฤติจะเสียต่อไปก็ไม่เปนเครื่องโยงเหนี่ยวรั้งกันอยู่ ถึงแม้บิดามารดาซึ่งเปนตระกูลสูงและตำแหน่งสำคัญก็ไม่ใช่จะเปนเครื่องปรุงให้เด็กนั้นดีแน่นอนต่อไปได้ มีอยู่อย่างเดียวแต่ทางที่จะเปนเครื่องชูน้ำใจให้รางวัลแก่บิดามารดาเท่านั้น จึงได้มีนายพลหลายคนมาขอให้บุตรของตนได้ออกไปเล่าเรียน ทั้งนี้กระทรวงจะยึดว่าเด็กนั้นดีหรือไม่ดีไม่ได้ทั้งสิ้น ต้องยึดว่าเปนแต่เพียงรางวัลแก่บิดาซึ่งเปนนายทหารผู้ใหญ่รับราชการในตำแหน่งสูงของกระทรวงทหารเรือเท่านั้น "[๒]

พระดำริของเสด็จในกรม ฯ ที่ได้กล่าวมาแล้วทั้งหมด ย่อมแสดงความมุ่งหมายและนโยบายของพระองค์ในการส่งคนไปศึกษาในต่างประเทศได้ชัดเจนและจะเห็นได้ว่า พระองค์ทรงจัดอันดับความสำคัญของการศึกษาทางฝ่ายช่างกลสูงกว่าการศึกษาทางฝ่ายพรรคนาวิน ทั้งนี้อาจเปนเพราะในสมัยนั้น นายทหารฝ่ายช่างยังขาดแคลนอยู่มากก็ได้

พระดำริเกี่ยวกับการฝึกหัดและเรือฝึก

"........อาวุธของกระทรวงทหารเรือชำรุดทรุดโทรมด้วยการเก็บและการเสียหายมาก เช่นกระสุนสำหรับปืน ๑๒ ปอนด์ได้ระเบิดเสียหมด ตั้งแต่คลังกระสุนที่บางนาระเบิด กระสุนปืน ๑ ปอนด์ด้านเสียแล้วทั้งสิ้น ดินสำลีหัวรบตอร์ปิโดก็เก่าชำรุดหมด ทุ่นระเบิดในเวลานี้นับได้ว่าไม่มีเลย เพราะมีต่าง ๆ ล้วนแต่เปนของโบราณใช้ไม่ได้ทั้งสิ้น อัตรายิงและฝึกซ้อมตั้งขึ้นไม่ได้ เพราะกลัวกระสุนและดินจะหมด โดยเหตุที่ในระหว่างสงครามซื้อไม่ได้.... ฯ ล ฯ........ส่วนการฝึกหัดนั้นเพื่อไม่ให้เปลือง ต้องตั้งอัตราการยิงไม่ทิ้งไว้อย่างแต่ก่อน

---

๑. จรรยา ในที่นี้ทรงหมายถึง Moral

๒. ผู้ที่ได้ไปศึกษาในปีนี้คือ หม่อมราชวงศ์ศรีสมบูรณ์ ศรีธวัช (บุตร พล. ร.ต. หม่อมเจ้าอุปพัทธพงศ์ ศรีธวัช ปลัดบัญชีทหารเรือ) นายฉาด แสง—ชโต (บุตร พล. ร.ท. พระยามหาโยธา ผู้บัญชาการกรมชุมพลทหารเรือ) นายสรรใจ บุนนาค (บุตร พล. ร.ต. พระยาดำรงราชพลขันธ์ เจ้ากรมยุทธโยธาทหารเรือ) และนายนิตย์ สุขุม (บุตรมหาอำมาตย์นายก เจ้าพระยายมราช ซึ่งพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวโปรดเกล้า ฯ ให้ไปศึกษาเปนพิเศษ) ทั้งนี้ได้ตกลงให้ ๓ คนแรกศึกษาวิชาช่าง คนสุดท้าย ศึกษาวิชาพรรคนาวิน

ซึ่งแม้แต่นายทหารเองที่ไม่เคยยิงปืนใหญ่เลยก็มีอยู่มาก เคยแต่หัดเล็งเหลว ๆ จนเบื่อเท่านั้น การฝึกหัดเล็งและยิงปืนในเวลานี้ เขาใช้เครื่องหัดเล็งทำเป็นรูปเป้าเรือติดยื่นออกไปจากปากกระบอกปืน มีเข็มแทงล่ามกับไกเป็นเครื่องดีที่สุดเรียกว่า spotter ซึ่งจะทำให้คล้ายกับยิงในระยะไกลที่สุด แต่เครื่องนี้มีขึ้นเมื่อข้าพระพุทธเจ้าได้กลับเข้ามารับราชการในกรุงเทพ ฯ เสียแล้วไม่เคยเห็นเลย........" *(ลายพระหัตถ์เสด็จในกรม ฯ ลงวันที่ ๒ มีนาคม พ.ศ. ๒๔๖๒ กราบบังคมทูลพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ชี้แจงเหตุผลที่ขอพระบรมราชานุญาตไปดูกิจการทหารในต่างประเทศ)*

"........เรือฝึกหัดเวลานี้มีอยู่คือ ร.ร.ล. มกุฎ, พาลี, สุครีพ เพียง ๓ ลำ ร.ร.ล. มูรธา ก็ใช้ไม่ได้ ตลอดถึงเรือพาลี สุครีพ, มกุฎ ก็ควรรุอยู่แล้วทั้งสิ้น ผลในทางยุทธศาสตร์ไม่มีเลย เรือเหล่านี้มีประโยชน์เพียงฝึกหัดแต่การเรือประการหนึ่ง กับเป็นเรือสำหรับสลุตซึ่งเป็นของจำเป็นอยู่บ้าง นอกจากนี้มีการลาดตระเวนทำแผนที่ เพราะฉะนั้นในราชการทหารเรือจำเป็นต้องมีเรือชนิดนี้ไว้เพื่อความประสงค์ คือ

๑. เพื่อฝึกหัดคนใหม่

๒. เป็นเรือสลุตเกียรติยศ

ทั้งนี้ ข้อ ๑. เป็นข้อสำคัญมากซึ่งแลเห็นอยู่แล้ว ทุกวันนี้ถึงกับต้องแย่งกันอยู่เสมอ คือ โรงเรียนนายทหารเรือก็ต้องการ, โรงเรียนจ่าแลโรงเรียนพลทหารเรือก็ควรต้องใช้ ถ้ามาเหลือบดูการที่ต้องใช้จ่ายสร้างตึกพลทหารตั้งล้านบาท และความประสงค์ในที่สุดที่จะให้พลทหารชำนาญทะเลก็ไม่ได้สมประสงค์ ทำให้หวนคิดว่าแทนทำตึกใหญ่โตที่กองโรงเรียนพลทหารเรือที่ ๔ แม้เราจะซื้อเรือเตรนนิ่งชิป (Training ships) ใช้ไปพลาง จะได้ผลดีกว่าสร้างตึกและถูกเงินกว่าในการลงทุน แต่อุปสรรคสำคัญคงมีอยู่คือ ถ้ามีเรือต้องมีการซ่อมผิดกว่าตึกมาก แต่คงถูกความประสงค์ดีกว่าตึก และราคาคงจะไม่ถึงครึ่งของที่จะต้องลงทุน กับทั้งจะได้ประโยชน์ที่จะแทนเรือปืนเหล่านี้ได้ด้วย กับทั้งเวลานี้ก็กำลังเปลี่ยนสมัย ทหารเรือต่าง ๆ กำลังรุเรือเก่า ถ้าจะซื้อในเวลานี้ก็คงจะได้ถูกกว่าแต่ก่อนมาก .... จริงอยู่ที่จะมีผู้กล่าวได้ว่า ซื้อเรือเก่าเขารุแล้ว แต่ว่าถ้าผลที่สุดที่เราต้องการไม่ใช่สำหรับรบ เป็นแต่เพียง

สำหรับฝึกหัด ไม่ควรจะรังเกียจว่าเป็นเรือเก่า เพราะถ้ารังเกียจเช่นนั้นจริงแล้วกระทรวงทหารเรือจะเหลือแต่ ร.ร.ล. พระร่วงลำเดียวในเวลานี้....” (*พระดำรัสในที่ประชุมสภาบัญชาการฯ ครั้งที่ ๗/๒๔๖๔ เมื่อวันที่ ๑๖ กุมภาพันธ์ พ.ศ. ๒๔๖๔ ชี้แจงความมุ่งหมายที่จะซื้อเรือฝึกหัดมาใช้แทนการสร้างอาคารเพิ่มขึ้น*)

พระดำริเกี่ยวกับการกลจักรและการซ่อม

“........ การที่ทรงพระดำริจะเปลี่ยนเครื่องจักรเรือพระร่วงจากเครื่องกังหันไอมาเป็นเครื่องจักรธรรมดา (Reciprocating Engine) กับทั้งไม่ให้กำลังเร็วของเรือน้อยลงไปด้วย ตามความเห็นและคำแนะนำของนายพลเรือตรีพระยาวิจิตรนาวีเนื่องด้วยเรามีเครื่องมือสำหรับซ่อมแซมเครื่องกังหันไอไม่บริบูรณ์[๑] นั้น ย่อมเป็นไปไม่ได้ เพราะเหตุว่า กำลังเร็วของเรือ ย่อมสัมพันธ์ด้วยหลักคำนวณการสร้างอย่างสำคัญ ๆ ถึง ๓ ประการ คือ ๑/ ลักษณะลำเรือ, ๒/ เครื่องจักร, ๓/ น้ำหนัก ซึ่งโดยปกติ พ.ร.ต. พระยาวิจิตร[๒] ก็ย่อมทราบอยู่ ก็แลเมื่อเรือลำนี้ได้คำนวณการสร้างแลได้ลงมือประกอบการสร้างมาแล้วประกอบด้วยหลักที่กล่าวนี้ไว้อย่างหนึ่งแล้ว ถ้าจะมาคิดแก้หลักใดหลักหนึ่งภายหลัง ก็ย่อมจะกระเทือนไปถึงหลักอื่น ๆ ด้วย เช่นถ้าจะเปลี่ยนจากเครื่องจักรกังหันไอเป็นเครื่องจักรธรรมดาแต่ให้มีกำลังเท่ากัน เครื่องนั้นจะต้องใหญ่ยาวมากกินเนื้อที่ในห้องเครื่องจักรเพิ่มขึ้นอีก ๒–๓ เท่า ถ้าคงใช้เรือลำนี้แล้ว เนื้อที่ตอนท้ายเรือที่จะใช้ในการจำเป็นอย่างอื่นก็จะไม่มีพอ และซ้ำร้ายยิ่งกว่านั้นขึ้นไปอีกคือ เรือนี้จะมีน้ำหนักมากและกินน้ำลึกมากเพิ่มขึ้นอีกซึ่งเป็นการที่ขัดขวางแก่ความเร็วและความสะดวกที่จะใช้ในน่านน้ำของเรา........”

“อีกประการหนึ่ง ที่ทรงพระดำริว่าเรามีเครื่องแก้และซ่อมเครื่องกังหันไอเฉพาะ ๒ ลำเป็นอันไร้ประโยชน์นั้น ในที่นี้เกล้ากระหม่อมขอพระราชทานโอกาสคัดค้านดังต่อไปนี้

๑/ กรุงสยามคงจะไม่สร้างเพียงเรือพระร่วงเป็นลำที่สุด

---

๑. เครื่องกังหันไอของ ร.ล. เสือคำรณสินธุ์ ชำรุดและขาดเครื่องมือ (และความชำนาญ) ในการซ่อมสารวัตรกลจักร (น.อ. ทรอสเลฟ) ว่าเป็นเครื่องแบบที่ประเทศต่าง ๆ เลิกใช้แล้ว จึงเป็นประสบการณ์ที่ทำให้เกรงว่าอาจเกิดขึ้นกับเรือพระร่วง (ที่จะซื้อใหม่) อีก

๒. พล. ร.ต. พระยาวิจิตรนาวี (วิลเลียม บุณยกลิน) ต่อมาเป็น พล. ร.ท. ป่วยเป็นโรคเส้นประสาทมาตั้งแต่ไปรับเรือพระที่นั่งมหาจักรี (ลำที่ ๒) เป็นเจ้ากรมยุทธโยธาทหารเรือในเวลานั้น

๒/ ตามลักษณะยุทธวิธีซึ่งได้กราบทูลมาในหนังสือฉบับก่อนว่าราชนาวีสยามต้องใช้เรือรบ ๒ ชนิดไม่ให้ปนกันเลยคือ เรือเร็วกับเรือปืนใหญ่ เรือเร็วจำเป็นต้องใช้เครื่องจักร์ที่เดินเร็ว, กินเนื้อที่น้อย, และเบา เช่นเครื่องกังหันไอเรือปืนต้องวางปืนใหญ่ที่สุดที่จะวางลงไปได้

๓/ โลกได้หมุนมาจนถึงกาละซึ่งแม้จะอยู่ในที่มืดเช่นกรุงสยาม ก็พอจะเห็นได้ว่าเครื่องจักร์ Reciprocating Engine จะสูบไปเหมือนเครื่องจักร์ข้างได้สูญไป เพราะความต้องการความเร็วของเรือยิ่งเร่งขึ้นเสมอ ส่วนที่ไม่จำเป็นต้องใช้ความเร็วเช่นเรือปืนก็ต้องใช้เครื่องที่กินเนื้อที่น้อยและเบา เพราะน้ำหนักปืนเป็นใหญ่ และต้องการเครื่องที่ไม่ต้องเปลืองเชื้อเพลิงที่ต้องจุดอยู่เสมอ เพราะไม่มีหน้าที่ไล่หรือหนี มีแต่การที่ต้องเลื่อนไปตามความประสงค์เท่านั้น ตามที่กราบทูลมานี้ คงจะทรงพระวินิจฉัยได้ในเรื่องเครื่องจักร์ที่จะใช้ในราชนาวีต่อไปภายหน้าว่า เครื่องจักร์สำหรับเรือเร็วต้องใช้เครื่องกังหันไอทั้งสิ้น ซึ่งกำลังเปลี่ยนแปลงให้เป็นอยู่แล้วทั่วทุกประเทศ ส่วนเรือปืนซึ่งเป็นเรือช้า เลิกหม้อน้ำใช้เครื่องยนต์ชนิด Diesel or Cempbl Engine ....”

เพราะฉะนั้น ถ้าเราจะหวนใช้ของที่เขากำลังเลิกกันอยู่แล้ว ตามความเห็นของ พ.ร.ต. พระยาวิจิตร ฯ นั้น ชาติทั้งหลายตลอดถึงไทยเราเองก็จะรู้สึกได้ว่า ผู้แนะนำเช่นนี้มีความคิดเก่าเกินสมัยหรือมิฉะนั้นก็เสียจริต ไม่สมควรที่จะทรงเชื่อฟังเป็นที่ปรึกษาราชการในที่สำคัญ--------”

๔/ ถ้าจะให้เป็นการดีและดำเนินการให้ตรงทางแล้ว เกล้ากระหม่อมเห็นว่า กรมยุทธโยธา ฯ จำเป็นต้องดำริการหรือซื้อหาเครื่องมือเฉพาะเครื่องกังหันไอและเครื่องยนต์ดำริการให้ถาวรและดำเนินทีละน้อยตามทุนรอน สะสมเครื่องมือให้ทันสมัย

“เพราะฉะนั้น ในโอกาสที่มีการซื้อเรือพระร่วงถวายครั้งนี้ เกล้ากระหม่อมเห็นด้วยเกล้า ฯ ว่า ควรส่งนายทหารช่างกลที่ชำนาญทางตำราอยู่แล้ว ไปตรวจดูวิธีการซ่อมและสร้างเครื่องกันหันไอและเครื่องมือใหม่ที่จะใช้ในการนี้และกาลต่อไป ไม่ให้เสียเที่ยวในการรับเรือ--------”

(ลายพระหัตถ์ เสด็จในกรม ลงวันที่ ๙ กุมภาพันธ์ พ.ศ. ๒๔๖๒ กราบทูลเสนาบดีกระทรวงทหารเรือ)

"--------โรงงานการจักรต่าง ๆ ในเวลานี้ ต้องนับว่ามีเครื่องมือเครื่องใช้น้อยไปไม่พอแก่ราชการ กับทั้งมีแต่จะร่อยหรอลงไปทุกอย่าง เช่นเสาปั้นจั่นได้ทรุดลงต้องเอาออก ผลที่ต้องเอาเสาปั้นจั่นออกนี้ ทำให้เรือบางลำต้องรอการซ่อมแซมใช้ราชการไม่ได้เป็นเวลานาน เช่นเรือสุครีพ เป็นต้น ซึ่งหม้อน้ำยังอยู่บนบกยังต้องรอเสาปั้นจั่นใหม่ ส่วนโรงงานการจักรแลอู่นั้น มีเรือเสือทยานชล ตกค้างระหว่างซ่อมอยู่อีก ๖ เดือนจึงจะแก้ไขสำเร็จ เรือเสือคำรณสินธุ์ เครื่องกังหันไอน้ำไม่ได้ซ่อมอย่างจริงจังเกินอายุเดินไม่ได้กว่า ๑๐ น็อต เรือตอร์ปิโดต่าง ๆ บางลงไปมาก จวนจะสิ้นอายุ หาแผ่นเหล็กเปลี่ยนยังไม่ได้----ฯลฯ----ในเวลานี้ ตามที่ทำไปก็เป็นแต่พอเยียวยากันไปเป็นคราว ๆ ถ้าเหลือบ่ากว่าแรงก็ทิ้งไว้จนเน่า ถ้าจะประมาณค่าซ่อมแซมลงจริง ก็ต้องเห็นว่าจ้างเขาดีกว่าถูกกว่า คือคิดเหมาทั้งเงินเดือนกับสิ่งของ แต่เพียงจะเอาตัวรอดเท่านั้นก็เต็มทน ใช้แต่เครื่องมือสมัยโบราณ ความคิดต่าง ๆ ก็โบราณไม่ทันสมัยด้วย-------- เพื่อเป็นทางแก้ไขให้การงานเสมอทันเขาได้โดยไม่ต้องเปลืองพระราชทรัพย์มากนัก ข้าพระพุทธเจ้า จึงได้กราบทูล จอมพลเรือ ฯลฯ เสนาบดี[๑] ว่าควรใช้คนที่มีอาวุโสซึ่งรู้ตำราการช่างกล ไปดูการเปลี่ยนแปลงของโรงงานการจักรต่าง ๆ เสียบ้าง เช่น เครื่องซ่อมจักรกังหันไอเป็นต้นนั้น มาไว้เป็นครูเพื่อดำริการค่อยทำค่อยไปแต่ให้ตรงทางที่ควร--------"

"--------การขัดข้องที่จะต้องแก้ไขนั้นมีดังนี้ คือโรงงานการจักร ต้องแบ่งออกเป็น ๒ แพนก ๑. การซ่อมและสร้างตัวเรือ เครื่องจักร เครื่องยนต์ ๒. การซ่อมและสร้างอาวุธ ทั้ง ๒ แพนกนี้ต่างกันมากเหลือที่จะพรรณนา, นับว่าเครื่องมือที่มีอยู่ในแพนกทั้ง ๒ นี้ ไม่อาจใช้ร่วมกันได้--------"[๒]

---

๑. ต้นฉบับลายพระหัตถ์เขียนอย่างนี้ คือจอมพลเรือ สมเด็จเจ้าฟ้า ฯ กรมหลวงนครสวรรค์วรพินิต

๒. โรงงานที่กรมอู่ทหารเรือในสมัยแรก คงจะผลิตและซ่อมสรรพาวุธบางประเภทด้วย ดังจะเห็นได้จากข่าวเรื่อง "การเปิดกรมอู่หลวง" เมื่อ ๔ มกราคม พ.ศ. ๒๔๓๓ ในราชกิจจานุเบกษาดังนี้ "...ได้มีเวิคช๊อป คือที่ทำการช่างเหล็กสำหรับทำเครื่องเรือกลไฟต่าง ๆ และมีโรงหลังหนึ่งต่างหากทำปืสตันปื้นใช้ได้เอง ไม่ต้องซื้อจากนอกแล้ว ใช้เครื่องเติมสติม ทำเร็วอย่างยิ่ง วันหนึ่งทำได้ตั้งแสนทีเดียว...."

(ลายพระหัตถ์ เสด็จในกรมฯ ลงวันที่ ๒ มีนาคม พ.ศ. ๒๔๖๒ กราบบังคมทูลพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ชี้แจงเหตุผลที่ขอพระราชทานพระบรมราชานุญาตออกไปดูกิจการทหารเรือในต่างประเทศ)

พระดำริเกี่ยวกับการพัสดุของเรือและการซื้อของใช้ราชการ ในการประชุมสภาบัญชาการฯ ครั้งที่ ๑๓/$\frac{๗}{๒๔๖๕}$ เมื่อวันที่ ๗ พฤศจิกายน พ.ศ. ๒๔๖๕ เสร็จในกรมฯ ได้ทรงเสนอความเห็นเกี่ยวกับสภาพงานด้านการพัสดุของกระทรวงทหารเรือในเวลานั้น โดยให้เลขานุการสภาฯ อ่านลายพระหัตถ์ของพระองค์ลง วันที่ ๗ กันยายน พ.ศ. ๒๔๖๕ (*ซึ่งแสดงรายละเอียดเกี่ยวกับการศึกษาพิจารณางานด้านการพัสดุ หรือเทียบได้กับรายงานที่เรียกกันว่า Staff Srudy ในปัจจุบัน)* ก่อนอ่าน ได้รับสั่งในที่ประชุมดังนี้ "เรื่องความเป็นไปของกรมพัสดุทหารเรืออย่างไร คนเขาว่าอย่างไร ย่อมทราบกันอยู่แล้ว การที่จะพูดต่อไปนี้ ขออภัยเจ้ากรมพัสดุทหารเรือ[๑] ความจริงได้เคยหารือเจ้ากรมพัสดุทหารเรืออยู่เสมอ และเห็นเป็นหลักราชการอยู่มาก จึงคิดว่าถ้ามีทางและกำลังจะช่วยเหลือโดยป้องกันวิธีใดเพื่อมิให้ความเสียหายเกิดขึ้นได้แล้ว เต็มใจที่จะช่วยทุกอย่าง ส่วนตัวไม่ได้มีความสงสัยอย่างใดเลย จึงได้ทำการร่วมกันมาโดยหน้าชื่นตาบานอย่างที่สุด--------" ต่อจากนั้น เลขานุการสภาฯ ได้อ่านลายพระหัตถ์ซึ่งมีความบางตอนดังนี้

"--------มีเหตุเป็นปัญหาเกี่ยวถึงเรื่อง **ควรจะอนุญาตกระบวนเรือและตัวเรือให้มีสิ่งของอย่างไร เพื่อให้เป็นการเสมอกันและเป็นแบบอย่าง ไม่ให้เป็นไปตามนึกตามฝันของผู้บังคับการเป็นต้น กับทั้งวิธีคิดการเบิกจ่ายให้มีตัวเงินติดเป็นหางความรู้อยู่ด้วยว่า เรือลำใดใช้เงินเปลืองเท่าใด** เป็นเครื่องที่จะทำให้ผู้บังคับการคิดช่วยจัดการประหยัดพระราชทรัพย์ ไม่ให้ใช้ไปโดยสุรุ่ยสุร่าย เรียกเป็นศัพท์ว่า **"ของหลวง"** คล้ายกับของกลาง มือใครยาวสาวได้สาวเอา มือใครสั้นไม่เหมือนหมาย เอาอำนาจนายต่อเข้า ซึ่งนายผู้นั้นโดยมากหลับหูหลับตาคอยช่วยบ่าวโดยไม่รู้ไม่ชี้ เช่นเซ็นแต่ชื่อ หาได้ออกความเห็นว่าควรเป็นไปหรือไม่ โดยตนเองก็เกรงผิด ครั้นจะไม่เซ็นก็เป็นนาย จำต้องเซ็นไว้เป็นสายกลาง ๆ ใคร

๑. น.อ. พระยาประชุมพลขันธ์ (ขันสรีบาภัย) ต่อมาเป็น พล. ร.ต.

จะเข้าใจว่ากระไรก็ได้ แก้ตัวหลุดทั้งสิ้น เหตุที่จะเซ็นกันเช่นนี้ นอกจากการไม่รับผิดแต่รับชอบแล้ว คงมีการขี้เกียจดูเรื่องด้วย ว่าใบเบิกหรือใบขอร้องนั้น สมควรแค่ไหน เป็นแต่ส่งเลยเป็นชั้น ๆ ขึ้นมา ชั้นที่ไกลออกไปกว่างานก็ยิ่งมืดเข้าทุกที จนถึงเสนาบดีนับว่าได้เข้าถึงที่มืดที่สุด เห็นว่าเขาเซ็นกันมาเป็นชั้น ๆ แล้ว โดยคนเหล่านั้นก็รับผิดชอบมาเป็นชั้น ๆ ด้วย ตนจะไปคัดค้านอยู่ก็ไม่ควร ก็เลยอนุมัติ ที่จริงโดยมากอนุมัติให้แก่ความฝันของผู้น้อยผู้เดียวโดยส่งต่อ ๆ กันมาเท่านั้น ฉะนั้นการเบิกใช้การหรือซ่อมแซมดัดแปลงต่าง ๆ ตามสถานที่และเรือของราชนาวีจึงแปลกกันทุกแห่ง และเมื่อมีการเปลี่ยนมือและเปลี่ยนตัวกันขึ้นในคราวใด การเบิกจ่ายก็เปลี่ยนวิธีไปตามตัวคนทุกครั้ง หลายปีมาแล้วข้าพเจ้าเองอยากจะทราบจากกรมพัสดุว่า ปีหนึ่งปีหนึ่งในที่ต่าง ๆ เราใช้สิ่งของอย่างไรบ้าง ให้ทำบัญชีจำนวนมาเป็นปี ๆ ตั้ง ๙ ปี ๑๐ ปี ขึ้นไป เมื่อทำแล้วก็ดูไม่ได้ เพราะทุกปีและทุกคราวการเบิกจ่ายแปลกกันจนเทียบกันไม่ได้ โดยความคิดการดำเนินเปลี่ยนไปทุกคราว ถึงจะรวมของทีละสิ่งระหว่าง ๑๐ ปี แล้วเอา ๑๐ หารเพื่อคะเนการภายหน้า ก็ไม่เป็นหลักถานลงได้........ลงท้ายการสำรวจบัญชีตั้ง ๑๐ ปีขึ้นไปก็หาประโยชน์มิได้ เสียเวลาสิ้น ไม่มีผู้ใดในโลกที่จะตรวจจำนวนถัว (average) นี้ให้เป็นประโยชน์ได้ มีอยู่อย่างเดียว **ต้องเปลี่ยนทางดำเนินความคิดใหม่อีก แทนที่จะให้ผู้น้อยนึกเอาเองว่าจะต้องการอะไรแล้วขอขึ้นมานั้น ให้กลายเป็นผู้ใหญ่เห็นควรว่า ผู้น้อยควรมีอะไรไว้ ตั้งอัตราให้เลือกใช้ เมื่อเป็นเช่นนี้ได้เมื่อใด การสถิติพยากรณ์ก็จะตั้งต้นดำเนินได้และทั้งจะเป็นรูปความจริงมั่นคงขึ้นด้วย**........"

"เมื่อกล่าวถึงการเบิกจ่ายตามกรมเสร็จแล้ว หวลคิดถึงความเป็นไปของการสั่งซื้อและประมูลตลอด ซึ่งในปีหนึ่ง ๆ เป็นจำนวนไม่น้อย คือเรื่องกรมพัสดุทั้งอัน"

"ในเวลานี้และก่อนมา จะพากันหลับตาอุดหูเสียไม่ได้ ที่เขาลือและพูดกันทั่วไม่ว่าคนไหนทั้งไทยและต่างประเทศ เว้นแต่ชาวนาของเราเท่านั้น ย่อมติและนินทาอย่างเปิดเผยอยู่เสมอ ในเรื่องการโกงของกรมพัสดุ ถึงแม้ผู้ใหญ่ในกระทรวงจะออกต้อนรับประกันอย่างไรก็ไม่หายเหม็น ตำแหน่งเจ้ากรมพัสดุจึงเป็นตำแหน่งอัปรีย์ยิ่งกว่าตำแหน่งอื่น เหตุใดจึงเป็นเช่นนี้ ตามธรรมดาถ้าไม่มีมูลฝอยก็คงไม่มีเรื่อง จำเป็นต้องควรแยกธาตุมูลฝอยนี้ออก

ให้แจ่มแจ้ง เพื่อปัดกวาดให้สะอาด........ฯ ล ฯ........"

เสด็จในกรม ฯ ได้ทรงชี้แจ้งรายละเอียดและตัวอย่างในเรื่องนี้อีกยืดยาว ในที่สุดสภาบัญชาการ ฯ ได้อนุมัติให้จัดตั้ง **"สภาธุระการ"** ขึ้นทำหน้าที่จัดซื้อพัสดุต่าง ๆ และ "ตั้งอัตราการเบิกจ่ายทั่วไปในราชนาวี" คงให้กรมพัสดุทหารเรือทำหน้าที่ "เก็บและจ่ายสถิติพยากรณ์" เท่านั้น

พระดำริเกี่ยวกับการส่งกำลังด้านเชื้อเพลิงและกระสุน

"........กระสุนและดินดำซึ่งข้าพระพุทธเจ้าได้กราบบังคมทูลพระกรุณามาชั้นหนึ่งแล้วว่า ในเวลานี้กระทรวงทหารเรือไม่มีเพียงพอ ที่มีอยู่แล้วก็ชำรุดทรุดโทรมมาก ที่ลองทำขึ้นใหม่ก็ยังเรียกว่าสำเร็จไม่ได้ กับอ่อนความรู้ในทางทำกระสุนและดินอย่างใหม่ที่ได้บังเกิดขึ้นในเร็ว ๆ นี้ เพราะไม่เคยลอง ไม่เคยเห็น ตำราดินปืนของเรายังไม่มี ผู้ที่ได้เรียนขึ้น ไม่มีผู้สอนโดยเหตุที่เป็นความลับของห้างทุกแห่ง กระสุนและดินชนิด T.N.T. ข้าพระพุทธเจ้าเองยังไม่เคยเห็น ยังไม่เคยทดลองและไม่รู้กำลัง ตามธรรมดาที่เปลี่ยนดินใหม่ต้องโยงไปถึงการเปลี่ยนกระสุน ตลอดถึงตั้งปืนและวิธีใช้ ข้าพระพุทธเจ้าได้พยายามค้นหาเครื่องมือสำหรับทำจากยุโรปและอเมริกาได้แต่ประมาณทุนที่จะต้องลงมาบ้าง ก็ยังมืดแปดด้านเพราะไม่ได้เห็นเอง........"

"การที่จะให้กรุงสยามรบได้ ว่าด้วยทางทหารแท้ ไม่พูดถึงคนหรือทุนสิ่งสำคัญที่สุดสำหรับกองทัพเรือคือ **เชื้อเพลิง กระสุนและดิน** ส่วนเชื้อเพลิงก็มีอยู่แต่ถ่านและน้ำมันซึ่งข้าพระพุทธเจ้าได้กราบทูลเสนาบดีกระทรวงทหารเรือไว้แล้วว่า ถ้ากรุงสยามมีถ่านหรือน้ำมันเรือทั้งหมดจะต้องหันเข้าหาสิ่งที่เกิดในประเทศสิ่งนั้น ๆ แต่บังเอิญในเวลานี้ยังไม่มีผู้ใดค้นหาพบหรือทำการขุดถ่านและน้ำมันสำเร็จ จึงคงจำเป็นต้องซื้อจากภายนอก เพื่ออนุโลมให้สะดวกที่สุดทั้งวิธีใช้และเก็บ จึงได้ตกลงใช้น้ำมันไปพลางก่อน"

"ส่วนทำกระสุนดินปืน จะประกอบตั้งทำขึ้นให้เป็นหลักฐานได้ ก็โดยต้องลงทุนรอนมาก ซ้ำมาแถมบกพร่องเสียในเรื่องความรู้ ก็ยิ่งทำให้มืดมนขัดข้องแก่ทางดำริการยิ่งขึ้น"

"แม้ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้ข้าพระพุทธเจ้าออกไปตรวจการเองคราวนี้ ข้าพระพุทธเจ้าคงพยายามหาทางให้คนของเราได้เรียนการทำดินกระสุนและอาวุธจงได้ เพื่อจะได้เป็นทางสำหรับการภายหน้าต่อไป

(ลายพระหัตถ์ เสร็จในกรมฯ ลงวันที่ ๒ มีนาคม พ.ศ. ๒๔๖๒ กราบบังคมทูลพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ชี้แจงเหตุผลที่ขอพระราชทานพระบรมราชานุญาตออกไปดูกิจการทหารเรือในต่างประเทศ)

พระดำริเกี่ยวกับการซื้อเรือและอาวุธ[๑]

"การซื้ออาวุธเป็นการยุ่งยากอยู่มาก จะโมเมซื้อโดยไม่ตรวจตราและทดลองให้ละเอียดก็ไม่ได้ผล เช่น อาวุธประจำเรือที่ซื้อจากญี่ปุ่น คือตอรปิโดเก่าจนต้องปะ เป็นต้น การที่ห้างทอร์นิกร๊อฟจะซื้อปืนและตอร์ปิโดมายื่นหมู่ยื่นแมวให้กับเรานั้น จะเอาใจใส่ให้ตลอดหรือไม่นั้นเป็นข้อสงสัย เพราะห้างนี้ทำแต่ตัวเรือ เขาจึงคงจะรับผิดชอบแต่เรือจะไม่ประกันไปถึงอาวุธ แต่ตัวเรือของเขาเป็นดีแน่ เพราะเรือรบของอังกฤษขนาดเล็กเช่นนี้สร้างหลายแห่ง แต่ชมของทอร์นิกร๊อฟเสมอว่าเดินดีกว่า----ถ้าเราซื้อเรือจากห้างทอร์นิกร๊อฟนี้แล้ว เลือกปืนให้เหมาะ ซื้อต่างหากจะได้ดี บางทีจะถูกกว่าให้ทอร์นิกร๊อฟซื้อให้ ถึงการรับซื้อเรือ, ก็จำเป็นต้องส่งคนออกไปรับเพื่อให้ถูกเงินกับทั้งนายช่างกลจะได้ตรวจเครื่องจักร, หม้อน้ำ ตัวเรือ, ให้ตลอด นายปืนตรวจตัวปืน, แท่นและการทดลอง ต้นตอร์ปิโดจะต้องตรวจลูกตอร์ปิโดชนิด ๒๑ นิ้วซึ่งเวลานี้ยังไม่ได้ใช้ กับท่อ และลูกระเบิดด้วย" *(ลายพระหัตถ์ เสด็จในกรมฯ ลงวันที่ ๑๓ มกราคม พ.ศ. ๒๔๖๒ กราบทูลเสนาบดีกระทรวงทหารเรือ)*

"การถูกแพง ถ้าแม้เราจะสร้างเรือหรือถ้าแม้เราจะป้องกันชาติแล้ว เกล้ากระหม่อมเห็นว่าเป็นปัญหาที่ ๒ เพราะปัญหาที่ ๑ ต้องตกลงว่าจะใช้อย่างไรในทางยุทธศาสตร์ยุทธวิธีให้เหมาะกับกาละเทศะ ถ้ายังไม่มีเงินพอก็งดการทำไว้ก่อนจนกว่าจะมีเงินพอ ดีกว่าไปซื้อของที่ไม่เหมาะกับกาละเทศะ และไม่เข้ากับยุทธศาสตร์ยุทธวิธีสำหรับจำนวนเงินเท่านี้จำกัดลงไป การที่เดินทางผิดให้โทษยิ่งกว่าไม่เดินเลย เพราะฉะนั้นต่อไปข้างหน้าการสร้าง, ซื้อ

๑. เฉพาะที่ยังไม่ได้กล่าวไว้ในเรื่อง "การสร้างกำลังทางเรือในสมัยราชาธิปไตย"

ทุกอย่าง จำเป็นต้องวินิจฉัยโดยยุทธศาสตร์ยุทธวิธีให้แน่นอน ถ้าไม่มีเงินรอไว้ ถ้ามีทำให้ตรงทางที่จะเอาอื่นมาแทนเพื่อให้ถูกรัฐนั้น ไม่ควรเป็นอันขาด........" *ลายพระหัตถ์ เสด็จในกรมฯ จากโฮเต็ลรูเบนซ์ ลอนดอน ลงวันที่ ๑๒ กรกฎาคม พ.ศ. ๒๔๖๓ กราบทูลจอมพลเรือ สมเด็จเจ้าฟ้าฯ กรมพระยาภาณุพันธุวงศวรเดช ผู้กำกับราชการกระทรวงทหารเรือ)*

พระดำริเกี่ยวกับยุทธศาสตร์ยุทธวิธีและกำลังทางเรือ ในลายพระหัตถ์กราบบังคมทูลพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว เพื่อชี้แจงเหตุผลที่ของพระราชทานพระบรมราชานุญาตไปดูกิจการทหารเรือในต่างประเทศ เสด็จในกรมฯ ได้ทรงกล่าวถึงยุทธวิธีและกำลังทางเรือไว้ดังนี้

"........ยุทธวิธีทางเรือที่เหมาะสำหรับประเทศสยาม ซึ่งข้าพระพุทธเจ้าดำริเห็นอยู่ในเวลานี้ก็คือ ต้องแบ่งกองทัพเรือออกเป็น ๔ เหล่าเสียแต่ต้นมือ ๑. คือเหล่าป้องกันแท้ประกอบไปด้วยเรือวางทุ่นแท้ คือเรือซึ่งจะบรรทุกทุ่นระเบิดได้เป็นจำนวนมาก กับเรือป้องไม่ให้ข้าศึกมาทำลายคือเรือ Monitor เหล่านี้วางประจำตำแหน่งอยู่กับที่ เฝ้าโยงโดยเหตุที่ยิงได้ไกล ไม่ต้องไล่หรือหนีเป็นกองทัพที่ ๑ เรืออื่นสำหรับกองทัพนี้เป็นเรือช่วยรบประกอบกิจนี้ทั้งสิ้น ๒. คือเรือลาดตระเวน เป็นเรือชนิดเพรียวเร็ว เช่น เรือพระร่วงลำนี้เป็นต้น ซึ่งต้องมีฝีจักรเดินได้ไม่น้อยกว่า ๓๐ น็อตทั้งสิ้น เรือตอร์ปิโดเป็นอันงดเลิกเลยกลายเป็นเรือพิฆาตทั้งสิ้นที่เล็กกว่านั้นต้องเป็นเรือยนต์ซึ่งเดินได้ราว ๔๐ น็อต จัดเป็นหมู่ ๆ ไว้ในที่ซุ่มซ่อนเป็นแห่ง ๆ มีตอร์ปิโดและปืนยิงเร็วเป็นอาวุธ มีเครื่องวิทยุสำหรับส่งข่าวและคำสั่งส่วนเรือพิฆาตนั้น ใช้ในการติดต่อกับข้าศึกแต่ไม่เข้าบุกรุกเอง เป็นแต่เมื่อเห็นโอกาศอันควร ก็เรียกกองเรือยนต์เข้าตีตามแต่จะนัดกันทางวิทยุกองทัพที่ ๓ เป็นเหล่าเรือใต้น้ำ สำหรับรังควานข้าศึก........ กองทัพที่ ๔ จำเป็นต้องใช้อากาศยานสำหรับลาดตะเวนและทิ้งลูกระเบิดหรือสำหรับไล่ขับอากาศยานข้าศึกด้วย............"

"........ในส่วนป้องกันอ่าวหรือท้องทะเล เครื่องที่จะทำให้กองทัพใหญ่หวาดเสียวอย่างดีที่สุดก็คือ **เรือดำน้ำ** เรื่องนี้นายเรือโท สมเด็จพระเจ้าน้องยาเธอเจ้าฟ้ากรมขุนสงขลา-

นครินทร์ได้ทรงทำรายงานอย่างละเอียดไว้ที่กระทรวงทหารเรือแล้ว น่าชมเชยพระปรีชาสามารถอย่างยิ่ง ข้อความพิสดารแจ้งอยู่ในลายพระหัตถ์นั้นทั้งสิ้นแล้ว เห็นด้วยเกล้าฯ ว่า ถ้ากรุงสยามมีเรือดำน้ำ จะเป็นเครื่องป้องกันสำคัญมาก หรือจะนับว่าเป็นเครื่องป้องกันอย่างดีที่สุดก็ว่าได้ การนี้ก็ได้ดำเนินมาแล้วด้วยพระมหากรุณาธิคุณที่ทรงพระราชดำริเองในการที่ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้นายทหารได้ไปเล่าเรียนในการนี้เฉพาะ[๑] ส่วนตัวเรือและเรือพี่เลี้ยงยังอยู่ในความดำริทั้งสิ้น เพราะจำเป็นต้องมีคนก่อน--------"

--------"การใช้อากาศยาน บัดนี้ได้ลุกลามไปถึงเรือรบ คือมีแต่เรือบรรทุกอากาศยานขนาดใหญ่ไปได้มากประการหนึ่ง ยังมีขนาดเล็กอีกประเภทหนึ่งคือพวกไล่ ซึ่งอาจบรรทุกไปในเรือรบได้ ความรู้ของข้าพระพุทธเจ้าก็เพียงแต่เงา ๆ เท่านั้น จึงมีความกระหายอยากจะได้เห็นแก่ตา เพื่อสอบความดำริสำหรับการภายหน้าให้ลงร่องรอย ในเวลานี้แม้จะมีขึ้น การเล่าเรียนฝึกหัดก็คงได้จากทหารบกโดยง่าย ทั้งมีนายทหารเรือที่รักเรียนในเรื่องนี้อยู่มากพอที่จะจัดเหล่าขึ้นได้แล้ว ทั้งราคาก็ไม่สู้แพงนักประมาณเครื่องละ ๔,๐๐๐ ปอนด์เท่านั้น ส่วนที่ข้าพระพุทธเจ้าหนักใจนั้น เป็นทางยุทธวิธีและทางปกครองกับทางซ่อมแซมซึ่งจะต้องมีตามหลังมาทั้งสิ้น--------"

"--------ฝ่ายเรือช่วยรบ ซึ่งในเวลานี้กำลังผุพังเก่าแก่หาประโยชน์มิได้ ที่มีประโยชน์จริงก็แต่เรือวิเทศเท่านั้น นอกจากนี้แม้จะจำหน่ายหรือขายอย่างไรก็ดี ยังจะทุ่นการเปลืองประจำปีได้มาก--------ที่จริงที่จำเป็นต้องมีเรือช่วยรบนั้น เป็นของจำเป็นอย่างที่สุด เพราะเนื่องด้วยฐานทัพของเรายังไม่มีเชื้อเพลิงและเสบียงสำหรับกองทัพเรือ ต้องส่งเสียกันอยู่เสมอ--------"

ในส่วนที่เกี่ยวแก่การบินนั้น ต่อมาเสด็จในกรม ฯ ได้ทรงเสนอความเห็นต่อที่ประชุมสภาบัญชาการ ฯ ครั้งที่ ๓ เมื่อ ๒๓ พฤศจิกายน พ.ศ. ๒๔๖๔ ดังนี้ "เป็นการสมควรที่เริ่มตั้งกองบินทะเลขึ้นใน พ.ศ. ๒๔๖๕ และใช้สัตหีบเป็นฐาน (*ตามสะกิม*) ควรเริ่มตั้งต้นแต่เพียง ๒ ลำก่อน ได้มีแบบแปลนมาด้วยแล้ว"

---

๑. พล.ร.ต. พระยาหาญกลางสมุทร (บุญมี พันธุมนาวิน) เมื่อเป็น น.ต. หลวงหาญสมุท ได้รับพระมหากรุณาโปรดให้ไปศึกษาการใช้เรือดำน้ำในกองทัพเรืออังกฤษ ในเวลานั้น

"เมื่อเห็นเป็นการตกลงที่จะจัดขึ้นได้ต่อไป ควรสั่งให้นายนาวาเอก พระประดิยัติ นาวายุทธ[๑] ดูระเบียบการจัดเครื่องบินทะเลไว้เสียแต่บัดนี้ เมื่อเข้ามาในปีหน้าจะได้มาจัดการสำหรับราชนาวีของเราเป็นการเริ่มต้น"

ส่วนนักบิน กรมเสนาธิการทหารเรือจะได้เลือกเฟ้นเอาผู้ที่เหมาะแก่การไปฝากฝึกหัดบินที่กรมอากาศยานทหารบกต่อไป"

เนื่องจากในการประชุมครั้งนั้น จอมพลเรือสมเด็จเจ้าฟ้ากรมพระยาภาณุพันธุวงศ์-วรเดช ประชวรไม่ได้เสด็จมาเป็นประธาน ที่ประชุมจะให้รอไว้พิจารณาเรื่องนี้ในการประชุมครั้งต่อไป

ในการประชุมสภาบัญชาการ ฯ ครั้งที่ ๔ เมื่อวันที่ ๗ ธันวาคม พ.ศ. ๒๔๖๔ ได้มีการพิจารณาเรื่องนี้ ผู้กำกับราชการกระทรวงทหารเรือ รับสั่งในที่ประชุมว่า "เป็นที่รู้กันว่าเราจะตั้งสถานีที่สัตหีบ ส่วนตัวเครื่องบินเป็นอันยังกำหนดไม่ได้ เป็นแต่ถ้าพระประดิยัติเข้ามาเมื่อใด ให้มีเครื่องบินทะเลเข้ามาทดลองสัก ๑–๒ เครื่อง แต่ระหว่างที่พระประดิยัติยังเล่าเรียนอยู่ที่นอกนั้น เพื่อมิให้เสียเวลา ควรขออนุญาตส่งนายทหารไปฝึกหัดการบินที่ดอนเมือง แต่เรื่องนี้เป็นเรื่องที่จะต้องทำ scheme และเจรจากับทหารบก"

ในที่สุดเสนาธิการ (*เสร็จในกรม ฯ*) ได้ทรงรับจะไปทำ scheme เรื่องตั้งกองบินทะเล ซึ่งต่อไปจะได้เจรจากับทหารบกด้วย

พระดำริเกี่ยวกับการสื่อสารทางวิทยุ

"........การไฟฟ้าและวิทยุโทรเลขได้ดำเนินมาจนถึงวิทยุโทรศัพท์ ตามกล่าวว่าส่งได้ ๑๐๐ ไมล์ ถ้าเป็นเช่นนั้นจริง กระทรวงทหารเรือจะต้องหันเข้าหา ต้องมีผู้ไปศึกษาเล่าเรียนอย่างแท้ แม้ในเวลานี้ทำได้ก็จริง แต่ก็เป็นการคลำไปไม่เป็นหลักฐาน ซ้ำการวิทยุสากลมาเพิ่มขึ้นในกระทรวงทหารเรืออีกส่วนหนึ่ง ซึ่งต้องการวิธีรักษาและดำเนินการให้เป็นที่เรียบร้อยอย่างที่สุด ที่จะไม่ให้นานาประเทศติเตียนได้ ถ้าการวิทยุโทรศัพท์สำเร็จจริง จำเป็นจะต้องเปลี่ยนการอาณัติสัญญาระหว่างเรือทั้งหมด........" (*ลายพระหัตถ์ เสด็จในกรม ฯ กราบ*

---

[๑] คือ พล.ร.ท. พระยาราชวังสัน (ศรี กมลนาวิน) ขณะนั้นกำลังศึกษาและดูงานอยู่ในยุโรป

บังคมทูลพระบาทสมเด็จ พระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ชี้แจงเหตุผลที่ขอพระราชทานพระบรมราชานุญาตไปดูกิจการทหารเรือในต่างประเทศ)

ในการประชุมสภาบัญชาการ ฯ ครั้งที่ ๑๖/๑๐/๒๔๖๔ เมื่อวันที่ ๑๕ ธันวาคม พ.ศ. ๒๔๖๔ เสด็จในกรม ฯ (*ขณะนั้นทรงทำการแทนในหน้าที่เสนาบดี ฯ*) ทรงเป็นประธาน ที่ประชุมได้พิจารณาเรื่องการสร้างสถานีวิทยุโทรเลขที่มีเครื่องโทรศัพท์ด้วยว่า จะสร้างชนิดกำลัง ๒๕ กิโลวัต หรือ ๑๕ กิโลวัต (*บริษัท ยี. คลูเซอร์ เสนอราคาไว้คือ สถานีวิทยุโทรเลขกำลัง ๒๕ กิโลวัต (เครื่องทั้งหมด ไม่รวมราคาค่าก่อสร้าง) ราคา ๑๗๑,๐๐๐ บาท เสาสูง ๓๐๐ ฟีต ๒ เสา ราคา ๘,๒๐๐ บาท) ไม่รวมค่าคุมงานและฐานคอนกรีต) ค่าป่วยการนายช่างคุมงานก่อสร้างและทดลอง ๕,๐๐๐ บาท)* เสด็จในกรม ฯ ทรงแถลง ดังนี้ "สถานีวิทยุโทรเลขของเราเวลานี้มีกำลังกระแสไฟฟ้าส่งได้เพียงสงขลาเท่านั้น จะส่งถึงสิงคโปร์, ฮ่องกง หรือฮานอย ไม่ได้ ได้แต่รับฝ่ายเดียว รัฐบาลอังกฤษและฝรั่งเศสขอร้องให้เพิ่มกำลังไฟฟ้าขึ้น เพื่อส่งให้ถึงเมืองที่กล่าวแล้ว จะเป็นประโยชน์ในทางยุทธศาสตร์ เวลาสงคราม และจะเป็นประโยชน์แก่สาธารณะในเวลาปรกติเป็นอันมาก และนอกจากนี้ยังจะใช้ในการโทรศัพท์ได้ทั่วพระราชอาณาจักร ความจริงกำลัง ๑๕ กิโลวัต ก็ควรส่งได้ถึงสิงคโปร์ ฮานอย และฮ่องกง แต่วงแคบ ทั้งราคาก็ไม่ผิดกับ ๒๕ กิโลวัต กี่มากน้อย ราคาสถานีกำลัง ๑๕ กิโลวัต ประมาณ ๑๖๐,๐๐๐ บาท และ ๒๕ กิโลวัต ประมาณ ๒๐๐,๐๐๐ บาท เพราะฉะนั้นจะผิดเงินกันประมาณ ๔๐,๐๐๐ บาทเท่านั้น ไหน ๆ จะทำทั้งทีจึงคิดว่าควรสร้าง ๒๕ กิโลวัตดีกว่า จะส่งรับได้ถึงประเทศญี่ปุ่น อินเดียและชะวาด้วย ทั้งต่อไปเราจะพูดโทรศัพท์กับเรือในอ่าวสยามได้ยินหมด อนึ่ง ถ้าตามมณฑลต่าง ๆ จะคิดตั้งสถานีวิทยุขึ้น เราจะจ่ายพนักงานให้ในงบประมาณฝ่ายบ้านเมืองคือเป็นหน้าที่ของเราที่จะตรวจตราหรือกักข่าวในเวลาสงคราม ความคิดนี้ถ้าที่ประชุมตกลงเห็นชอบด้วยและเห็นความจำเป็นที่ควรกระทำแล้ว จะได้คิดทำโครงการขึ้นทูลเกล้า ฯ ถวาย อาจได้รับพระราชทานงบประมาณเป็นพิเศษ เพราะไม่เกี่ยวแก่กิจการทหารเรือโดยตรง ย่อมเป็นประโยชน์แก่สาธารณะชนทั่วไป ถ้าเห็นว่าเราจะก้าวหน้าเดินเร็วเกินไป ควรรั้งรอไว้ก่อนก็ขอให้ทักท้วง โครงการที่จะร่างขึ้นนั้น จะมีประมาณเงินทุกอย่าง

ตลอดจนค่าใช้จ่าย เงินเดือนคน และค่าเก็บรักษา........"

ในการประชุม มีผู้ออกความเห็นคนเดียวคือ น.อ. พระศรเสนี (*พล. ร.ต. พระยาศรยุทธเสนี*) ผู้รั้งตำแหน่งเจ้ากรมสรรพาวุธ ฯ เห็นว่า ถ้าได้งบประมาณพิเศษจักเป็นการดีมาก ควรทำโครงการของบประมาณพิเศษถ้าไม่ได้ก็ควรรอจนกว่าเราจะมีเงินทำได้เอง ในที่สุด เสด็จในกรม ฯ ทรงรับไปหารือกับเจ้าพระยายมราช (*เสนาบดีกระทรวงมหาดไทย*) และเจ้าพระยาวงศานุประพัทธ์ (*เสนาบดีกระทรวงพานิชย์และคมนาคม*) ก่อน แล้วจึงจะร่างโครงการต่อไป

เรื่องต่าง ๆ ที่ผมได้คัดลอกและเล่ามาแล้ว คงจะทำให้เพื่อนทหารเรือเข้าใจความมุ่งหมาย และพระดำริของเสด็จในกรม ฯ ได้โดยไม่ต้องอธิบายเพิ่มเติมอีก และคงจะมองเห็นสภาพของกิจการทหารเรือในสมัยเกือบครึ่งศตวรรษมาแล้วได้บ้างพอสมควร พระดำริของเสด็จในกรม ฯ แสดงให้เห็นว่า พระองค์ทรงมองการณ์ไกลเพียงใด และทรงต้องใช้พระอุตสาหะวิริยะในการปรับปรุงหรือพัฒนากิจการทหารเรือมากเพียงใด ทั้ง ๆ ที่ได้ทรงดำริและแสดงพระวิจารณ์กิจการทหารเรือไว้เกือบทุกด้านดังกล่าวมาแล้ว เสด็จในกรม ฯ ก็มิได้ทรงทะนงพระองค์ว่า **"รอบรู้ไปเสียทุกสิ่งทุกอย่าง"** ดังจะเห็นได้จากความบางตอนในลายพระหัตถ์ของพระองค์ต่อไปนี้

"เกล้ากระหม่อมจึงได้ขออาษาออกไปด้วยตัวเอง เพื่อประโยชน์ ๒ ทางคือ จะได้เลือกอาวุธให้เหมาะแก่เรือและทดลองให้ดีที่สุดอย่างหนึ่ง อีกอย่างหนึ่งเฉพาะที่จะทำประโยชน์แก่ราชนาวีในตำแหน่งเสนาธิการ โดยรู้สึกว่า **มาบัดนี้เป็นเสนาธิการทหารเรือเหมือนงมมืดแปดด้าน เพราะสรรพาวุธยุทธวิธีทางเรือตั้งแต่ได้เริ่มการมหาสงครามมาจนบัดนี้ได้เปลี่ยนแปลงมากมายเหลือที่จะพรรณนา ได้แต่สังเกตตามข่าวการต่อเรือประจำสถานี เดาทางตามหลังว่า การรบทางทะเลเปลี่ยนแปลงมาเป็นดังนั้นดังนี้ แต่ก็เหมือนคนตาบอดจึงทำประโยชน์สนองพระเดชพระคุณได้โดยลำบากใจอย่างที่สุด** จนแม้แต่จะแนะนำสิ่งใดสำหรับกระทรวงทหารเรือก็เป็นอย่างโบราณเสียโดยมาก ถ้ามิฉะนั้นเป็นการเดาทั้งสิ้น เสนาธิการ ถ้ามิได้เห็นกิจการที่เปลี่ยนแปลงของประเทศอื่น ๆ เช่น อังกฤษ, อเมริกัน, ฝรั่งเศษ,

อิตาลี, ยี่ปุ่น, ๕ ชาติซึ่งนับว่าเป็นนาวีสำคัญในโลก ก็เท่ากับเอาตามหมัด, ตายา[๑] อะไรมาเป็นก็ได้....." *(ลายพระหัตถ์ เสด็จในกรมฯ ลงวันที่ ๑๓ มกราคม พ.ศ. ๒๔๖๒ กราบทูลเสนาบดีกระทรวงทหารเรือ)*

"ด้วยความมืดมนของข้าพระพุทธเจ้าที่มิได้เห็นความเปลี่ยนแปลงของยุทธวิธีทางเรือ ซึ่งในคราวสมัยมหายุทธสงครามคราวนี้ได้เปลี่ยนแปลงมากมายไม่อาจกราบบังคมทูลพระกรุณาให้ถูกต้องได้ นอกจากนี้ยังมีการเปลี่ยนแปลงภายในลำเรือ, ภายในกองทัพทั้ง ๓ แห่ง และจำหน่ายเรือต่าง ๆ ที่ได้เปลี่ยนแปลงไปและกำลังเป็นไปอยู่ทั้งนี้เป็นการที่จะต้องเรียนใหม่ ซึ่งจะเรียนจากผู้อื่นอีกต่อหนึ่ง หรือจากหนังสือก็ไม่เป็นการเพียงพอทั้งสิ้น ถ้าแม้จะรับราชการฉลองพระเดชพระคุณในตำแหน่งเสนาธิการทหารเรืออีกต่อไป ก็จำเป็นจะต้องขอพระราชทานพระบรมราชวโรกาศกราบถวายบังคมลาออกไปตรวจการเปลี่ยนแปลงที่อุบัติขึ้นใหม่ เพื่อจะได้เป็นทางดำริสำหรับวางระเบียบการในเบื้องหน้า ให้เหมาะกับพระราชประสงค์และถูกยุทธนิยมทุกประการ กับทั้งจะได้ไม่ให้เปลืองพระราชทรัพย์ ในเรื่องการดำเนินการผิดทางและต้องย้อนกลับหาทางใหม่ ซึ่งทุกคนที่ได้เป็นไปอยู่แล้วก็เห็นได้ว่าเปลืองพระราชทรัพย์เปล่าแท้..........ฯลฯ........ ตามที่ข้าพระพุทธเจ้ากราบบังคมทูลพระกรุณาแนะนำเพื่อได้ทรงพระกรุณาโปรดเกล้า ฯ ให้ข้าพระพุทธเจ้าออกไปตรวจดูกิจการเองนี้ ข้าพระพุทธเจ้าหาได้นึกถึงผลประโยชน์หรือเกียรติศักดิ์อย่างใด ๆ เป็นการตั้งใจตรงต่อราชการแท้ คือถ้าแม้จะเจาะจงใช้ผู้อื่นไปในหน้าที่นี้ ข้าพระพุทธเจ้าเห็นด้วยเกล้า ฯ ว่าจะเป็นการช้าเวลาและได้ผลน้อย เพราะความชำนาญของข้าพระพุทธเจ้ากับส่วนที่ได้เห็นมาแล้วย่อมเป็นทุนดีกว่าศิษย์ของข้าพระพุทธเจ้าทุกคนที่ได้เรียนไปจากข้าพระพุทธเจ้าเอง กับทั้งการอดทนและการไม่ถือยศของข้าพระพุทธเจ้าซึ่งทรงทราบใต้ฝ่าละอองธุลีพระบาทอยู่ดีแล้วนั้น ย่อมเป็นการช่วยดำเนินการประหยัดพระราชทรัพย์อันหนึ่ง ซึ่งจะต้องจำหน่ายใช้สอยในการนี้ให้ลดหย่อนลงได้มาก........"

---

๑. คำเรียกทหารเรือสมัยเก่า ผู้ที่สนใจ โปรดอ่านเรื่อง "ตาหารโรงหล่อ" ของ ตาหม้องล่าย (น.อ. พระยาวิชิตชลธี) ในนาวิกศาสตร์ เดือนกันยายน พ.ศ. ๒๔๘๐

"........ข้าพระพุทธเจ้าได้จัดการสั่งถามดินปืนต่าง ๆ ตามตัวอย่างที่ได้ใช้มาแล้ว เพื่อเพิ่มเติมจำนวนที่ขาดและเสียหายไปนั้น ห้างต่าง ๆ ที่ได้รับตัวอย่างไป เช่นที่อเมริกาเป็นต้น ร้องว่าดินเหล่านี้เขาเลิกใช้กันมานานแล้ว ถ้าต้องการจริง จะต้องสร้างเครื่องขึ้นเฉพาะ เพราะเครื่องทำดินโบราณ เขาจำหน่ายไปเป็นเครื่องอื่นทั้งสิ้น เขาจึงจำเป็นต้องงด ส่วน**ดินใหม่ที่มีขึ้น** ข้าพระพุทธเจ้าก็โง่ไม่รู้จักและไม่ทราบเกล้าฯ ว่าจะใช้กับอาวุธของเราที่มีอยู่แล้วได้เพียงใด ถ้าแม้จะลองใช้เข้าจริงก็คงจะใช้ได้เป็น งู ๆ ปลา ๆ โดยเหตุจะต้องเปลี่ยนศูนย์ปืนเพราะกำลังดันผิดกัน จำเป็นต้องเปลืองพระราชทรัพย์อีกมากมาย ทั้งข้าพระพุทธเจ้าชื่อแน่ว่า การคล้ำไปคงไม่ได้ผลเท่าที่จำเป็นต้องเสียด้วย........"

"........ในทางดำริ ข้าพระพุทธเจ้ากราบบังคมทูลพระกรุณาได้ว่า **ไม่เคยรู้จักเรือใต้น้ำเลย** เพราะที่มีใช้ได้จริง ๆ ก็เกิดขึ้นภายหลังการเล่าเรียนของข้าพระพุทธเจ้ากับทั้งไม่มีโอกาสที่จะได้เห็นตัวจริงนอกจากรูปภาพ........ฯลฯ........มีผู้บอกขายเรือใต้น้ำ ๒ ลำ ต่อข้าพระพุทธเจ้าว่าลงน้ำอยู่เสร็จแล้ว........แต่ข้าพระพุทธเจ้าไม่กล้านำเสนอและแนะนำอย่างไร เพราะไม่เข้าใจเสียเลยประดุจคนป่า........"

(ลายพระหัตถ์เสด็จในกรมฯ ลงวันที่ ๒ มีนาคม พ.ศ. ๒๔๖๒ กราบบังคมทูลพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ชี้แจงเหตุผลที่ขอพระราชทานพระบรมราชานุญาตไปดูกิจการทหารเรือในต่างประเทศ)

ข้อความในลายพระหัตถ์ ที่ผมได้อัญเชิญมานี้ ย่อมเป็นการแสดงน้ำพระทัยของเสด็จในกรมฯ ได้เป็นอย่างดีว่า พระองค์ทรงยอมรับโดยเปิดเผยว่า **"ไม่รู้"** ในเรื่องที่ยังไม่ทรงทราบหรือไม่แน่พระทัย ทั้ง ๆ ที่เป็นการ **"ยอมรับ"** ในคำกราบบังคมทูลพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ซึ่งทรงเป็นผู้บังคับบัญชาสูงสุด ซึ่งผมรู้สึกว่าจะหาคนที่กล้ารับอย่างเปิดเผยเช่นพระองค์ได้ยากนักแม้ในปัจจุบันนี้.

ปลาบางชนิดที่ใช้เพื่อการวิจัยก็จะว่ายเป็นธรรมชาติอยู่ในมหาสมุทร ทั้งนี้จะเป็นเหมือนว่า ปลามีเครื่องส่งวิทยุฯ ประกอบติดอยู่ที่ตัวของมัน ดังนั้น แม้ว่าเราจะไม่เห็นมันเราก็รู้ได้แน่นอนว่ามันอยู่ที่ไหน เมื่อเราได้ติดเครื่องส่งจิ๋วที่หัวปลาวาฬแล้ว ในที่สุดเราก็จะ

ทราบได้ว่าปลาประเภทนี้มันดำลงไปได้ลึกเพียงใด

นักวิทยาศาสตร์และนาวีของเราได้เริ่มปล่อยเสียงลงไปทั่วทะเลแล้วดังเช่นเรากระจายโปรแกรมวิทยุ ขึ้นไปเต็มอวกาศรอบโลก และเราสามารถทำเสียงได้มากกว่าเสียงสัตว์ทะเลเสียอีก เช่นบรรดาเรือวิจัยของเราจะได้โยนลูกระเบิดลงไปไม่ขาดสายเพื่อที่จะศึกษาส่วนประกอบก้นมหาสมุทรจากเสียงสะท้อน

เสียงต่าง ๆ ที่ปลาทำได้มาเป็นเวลาหลายล้านปีแล้วนั้น เราพึ่งจะได้ค้นพบ สิ่งที่น่าคิดต่อไป คือ ปลามันมีความรู้สึกอย่างไรบ้างต่อเสียงโป่งป่างผัวะโผละและหวีดหวิวที่เราส่งลงไปในทะเลอยู่ตลอดเวลา ฯ เมื่อนึกไปแล้วอดที่จะสงสารมันไม่ได้เลย ในโลกทุกวันนี้ปลาจำนวนไม่น้อยคงปวดหัวแทบจะเป็นบ้าไม่ต่างอะไรกับเสียงรถสามล้อเครื่อง เสียงเครื่องยนต์เรือหางยาวหางสั้นที่กรอกใส่หูเราอยู่ตลอดเวลา ทั้งกลางวันและกลางคืนเป็นการทำลายความปกติสุขของประชาชนที่น่าจะได้คิดแก้ไขกันอย่างยิ่งนานแล้ว.

ในตอนต่อไป ผมจะได้กล่าวถึง **"สกีมของกระทรวงทหารเรือ"** (*หรือนโยบายกองทัพเรือ*) ซึ่งเสร็จในกรม ฯ ได้ทรงนิพนธ์ขึ้นเพื่อเสนอต่อสภาบัญชาการกระทรวงทหารเรือตามที่ได้รับอนุญาตและได้รับมอบหมายจากสภา ฯ ในการประชุมครั้งแรกเมื่อวันที่ ๓ ตุลาคม พ.ศ. ๒๔๖๔ **ความจำเป็นและความสำคัญที่ทหารเรือจะต้องมีสกีม หรือโครงการนี้** เสด็จในกรม ฯ ทรงย้ำอยู่เสมอ

"สกีมของกระทรวงทหารเรือ" นี้เสด็จในกรม ฯ ได้ทรงเสนอต่อที่ประชุมสภาบัญชาการ ฯ ครั้งที่ ๑๑ ๕/๒๔๖๕ เมื่อวันที่ ๒๐ กรกฎาคม พ.ศ. ๒๔๖๕ ซึ่งผมขอคัดลอกมาทั้งฉบับดังนี้

ความเห็นเสนาธิการทหารเรือ ในเรื่องสกีมของกระทรวงทหารเรือ

เรื่องที่ผูกใจข้าพเจ้าอยู่เป็นข้อสำคัญอย่างยิ่ง ซึ่งได้ตั้งต้นดำเนินตามความดำริไปบ้างแล้ว และเป็นที่เข้าใจกันอยู่เป็นเค้ามูลก็โดยมากในการดำเนินทางราชการเวลานี้

กล่าวคือ–มูลเหตุของการซึ่งได้เป็นไปในราชนาวี ที่จะดีขึ้นหรือเสื่อมทรามลง ก็ต้องรวมอยู่ที่ต้นทุน และที่ได้ร้องกันอยู่เสมอว่า เงินไม่พอทุกหนทุกแห่งนั้น เป็นของธรรมดา

จนเคย ถึงแม้กระทรวงพระคลังจะอนุญาตจ่ายให้อีกเท่าใด ๆ ก็ตาม ความไม่เพียงพอจะเป็นข้อร้องอยู่เสมอเช่นนี้ โดยเหตุใดก็เพราะเหตุที่เราตั้งโครงการตามใจตามความนึกว่าทหารเรือควรต้องเป็นเช่นนั้นเช่นนี้ คือเอารูปของการตั้งขึ้นเป็นหลักเป็นประธาน แล้วไปรบกระทรวงพระคลังให้หาเงินให้ตามนั้น ซึ่งกระทรวงพระคลังก็แลไม่เห็นว่าทำไมจึงต้องจำเป็นจ่ายเช่นนั้น และทำไมทหารเรือต้องมีสิ่งนั้นสิ่งนี้ ออกจะเป็นการลำบากมากที่จักต้องอธิบายโดยละเอียดในทางยุทธศาสตร์และยุทธวิธี มิหนำซ้ำบางทีไม่เกี่ยวแก่ยุทธศาสตร์ยุทธ-วิธีเลย ก็จำเป็นต้องหาเรื่องแก้ตัวในการจ่ายเงินต่าง ๆ ซึ่งกระทำให้เกิดความไม่เข้าใจกันไม่หยุดหย่อน เมื่อไม่เป็นที่สำเร็จลงได้ การงานก็ต้องค้างไปโดยมาก ภายหลังต่างกระทรวงก็ต่างซัดกัน เช่น กระทรวงทหารเรือซัดว่า เพราะกระทรวงพระคลังไม่จ่ายเงินให้ตามต้องการ ราชการในทหารเรือจึงเหลวไหลไม่ดำเนินไปตามควร กระทรวงพระคลังก็กล่าวว่าจะจ่ายให้อย่างไรได้ทหารเรือจัดการไม่เป็น เอาเงินไปทำเหลวไหลเสียหมด

ทั้งนี้ก็จริงทั้งสองฝ่าย ทางฝ่ายคลังก็คอยตัดรอนให้จ่ายน้อยลง ซึ่งผลที่สุดก็ต้องจ่ายมากกว่าที่คาดไว้ก่อน เพราะจ่ายทีละน้อยเฉพาะในสิ่งที่จำเป็นที่สุด เช่นการซ่อมแซมและเงินสำรองลำเรือ และบางทีต้องจ่ายเพื่อรักษาระเบียบ เช่นเรื่องปลดให้ได้รับเบี้ยหวัด เบี้ยบำนาญ, พักราชการ, ค่าแบบฟอร์ม แต่สิ่งเหล่านี้เป็นการเล็กน้อยทั้งนั้น ถ้าแม้ว่าทหารเรือจะไม่มีใจปรานีปรานอมหันเข้าหา ก็จะทำการได้โดยสะดวกง่ายดาย ส่วนที่กระทรวงพระคลังโทษทหารเรือว่าจัดการไม่เป็นนั้นค่อนข้างถูกมาก และทหารเรือควรจะรู้สึกความผิดของตนในส่วนนี้ให้มากด้วย

ความผิดนี้ผิดมาตั้งแต่รากเง่าของการตั้งความคิดชั้นต้น ตามที่กล่าวนี้คือว่า จะควรจัดทหารเรืออย่างไร ข้าพเจ้าเห็นมีทางอยู่ ๒ ทาง

ทางที่ ๑ สิ่งที่เห็นได้ง่าย คือดูทหารเรือประเทศอื่นเขาจัดอย่างไร ก็จัดเลียนเทียบเคียงให้คล้ายแบบนั้น รอดูว่ามีต้นทุนเท่าใด ก็จัดไปตามสกีมเป็นชั้น ๆ ซึ่งเป็นหนทางหาเงินมาทำไปตามสกีมที่ตั้งไว้โดยตรงเช่นนี้ เป็นทางที่ได้ดำเนินกันมาแล้ว และไม่เป็นผลสำเร็จได้ก็โดยเหตุว่า กว่าจะได้เงินมาบรรจุลงสกีมให้ครบถ้วน ของเก่าที่ได้สร้างสมไว้ก็ผุบสลาย

ทำลายไป ต้องกลับตั้งต้นกันใหม่ โดยยังไม่ถึงขีดที่สุด การที่ได้ทำสกีมขึ้นเช่นนี้ ก็เพราะว่าคลังต้องการเห็นหน้าเห็นหลัง เพื่อเป็นหลักดำเนิน ทหารเรือก็ทำตามโดยตั้งหลักมั่นคงขึ้นไว้ดังกล่าวมาแล้ว ทั้งนี้ก็ย่อมเป็นผลสำเร็จอยู่เอง เพราะกว่าจะทำไปจนถึงคั่นที่สุดคั่นต้นที่มีอยู่ก็พังลงหมดต้องตั้งต้นใหม่เรื่อย ๆ ไป ทางที่ตั้งสกีมขึ้นก่อนเช่นนี้ จะให้ได้ผลดีกว่าที่กล่าวนี้ไม่ได้เป็นอันขาด ในที่สุดกระทรวงพระคลังเองก็ต้องติทหารเรือว่า ทำการไม่สำเร็จ โลเล ไม่ตรงกับสกีม ถึงแม้ว่าเป็นเช่นนั้นก็ดี แต่ก็คงยังต้องการสกีมอยู่เสมอทุกคราวที่เรียกร้องขอเงิน หาได้รู้สึกไม่ว่าการที่มีสกีมแน่นแฟ้นนั้น เป็นการไม่จริงและไม่ถูกโดยจักต้องเกิดอุปสรรคภายหลังดังนี้ทุกคราว

ผู้ใดจะเป็นเสนาธิการก็ดี ถ้าแม้ว่าตั้งสกีมตามใจนึกและตามคำสั่งเสนาบดีเช่นที่เป็นมาแล้ว ย่อมต้องได้รับความติเตียนทุกคนว่า **"สร้างป้อมบนอากาศ"** แต่กระทรวงพระคลังและเสนาบดีทุกคนก็ร้องขอ **"ป้อมบนอากาศ"** ทุกคราวเสนาธิการย้อนถาม **"จะต้องการทหารเรือสำหรับทำอะไร มีความมุ่งหมายอย่างไร"** ในที่สุดก็ไม่มีใครตอบปัญหานี้ได้ตกลงคงให้เสนาธิการนึกเอาเอง เสนาธิการจึงจำเป็นต้องสมมุติตัวเองจนเกินส่วน บางทีถึงกับสมมุติตนแทนองค์ของรัฐบาล กว่าจะนึกออกว่าจะต้องการทหารเรือไว้ทำไม และเพื่อสำเร็จความประสงค์ของโปลีซีเพียงไหนก็ลำบากมิใช่เล่น ซึ่งที่แท้ไม่ใช่หน้าที่ของเสนาธิการเลย เป็นหน้าที่ขององค์สภาเสนาบดีจะดำเนินตัดทางลงมาว่าต้องการให้ทหารเรือมีเขตจำกัดเพียงไหน แล้วจึงให้เสนาธิการหาทางบำรุงให้เป็นไปในทางใกล้เคียงที่สุดกับความมุ่งหมายของรัฐบาลนี่เสนาธิการไม่เคยทราบว่า รัฐบาลประสงค์อย่างไร ก็เป็นการยากที่จะเดาเอาให้ถูกได้ อย่างดีที่สุดก็เสมอตัว แต่มักจะผิดโดยมาก เพราะเป็นความคิดของบุคคลคนเดียวเท่านั้น การเดาความประสงค์ของรัฐบาลเช่นนี้ เป็นข้อยากที่สุดที่มนุษย์ธรรมดาผู้เดียวจะทำไปได้ เพราะคนเราย่อมนึกไม่เหมือนกัน นิยมและประสงค์และกลัวก็ไม่เหมือนกันทางผิดจึงมีมากแควกว่าทางถูก ตามที่ได้กล่าวมาแล้วทั้งนี้ คือทางดำเนินของทหารเรือที่ตั้งสกีมแน่นอนลงไปโดยความคิดบุคคลเดียว เช่นเสนาธิการ

ทางที่ ๒ คือ ถึงแม้รัฐบาลจะมีความประสงค์อย่างไรในเรื่องทหารเรือก็ดี หรือ

ความคิดของบุคคลในยุทธศาสตร์ยุทธวิธี อย่างไรก็ตาม ไม่ควรจะตั้งสถิติต่าง ๆ เหล่านี้เป็นหลักสำคัญที่จะยึดไว้ดำเนินการต่อไป คงให้ยึดตัวเงินที่กระทรวงพระคลังจะจ่ายให้เป็นหลักที่จะดำเนินดังนี้ ทำอย่างไรเสียเงินเป็นต้องพอเสมอ ซึ่งจะเป็นเครื่องที่หายวิตกไปได้ชั้นหนึ่ง แลจะเห็นได้ง่าย แต่ว่าจำเป็นจักต้องยอมสละความประสงค์ที่สุด ให้เป็นไปตามบุญตามกรรมหลายอย่างคือ

จะให้มีสถิติอันแน่นแฟ้นไม่ได้ จักต้องเปลี่ยนแปลงไปตามราคาสิ่งของและตามสมัยตลอดทั้งค่าจ้างกำลังแรงคนทุกอย่าง เพราะว่าตัวเงินเป็นหลักใหญ่ที่จะดำเนิน เช่นนี้ก็จะได้แลดูเหมือนจักสำเร็จได้ผลดีกว่าอย่างแต่ก่อน ในที่สุดความสำเร็จที่กล่าวนี้ เป็นแต่เพียงสำเร็จในระหว่างกระทรวงพระคลังและทหารเรือ แต่จะให้ตรงกับความนิยมทั่วไปนั้นไม่ได้เป็นอันขาด ถึงจะอย่างไรก็ดี ความรับผิดชอบย่อมต้องแบ่งไปตกอยู่แก่รัฐบาลหรือกระทรวงพระคลังมากขึ้น มิใช่ว่าจะเสียหายต่อทหารเรือโดยเฉพาะเช่นเดียว

ผลของการดำเนินดังนี้จะกระทำให้ทหารเรือต้องยุบโครงการลงให้ได้ส่วนกับเงินที่มีอยู่ปีละห้าล้านบาท ซึ่งเป็นของแน่นอนอยู่แล้วว่า กระทรวงพระคลังจะจ่ายให้ ถ้าแม้ว่ากระทรวงพระคลังจะลดเงินลงอีกก็จำเป็นจักต้องยุบทหารเรือตามลงไป การจ่ายเงินจึงต้องเป็นหลักใหญ่ การพร้อมเพรียงทหารเรือจะรับผิดชอบได้ก็แต่เพียงสะสมกองทัพเรือให้ดีที่สุด สำหรับจำนวนเงินที่รัฐบาลได้จ่ายให้นั้น จะรับผิดชอบในการป้องกันอย่างหนึ่งอย่างใดเป็นอันกล่าวแน่นอนลงไปไม่ได้ทั้งสิ้น ถ้าเปรียบกับทางแพทย์ก็คือ เป็นแต่เพียงรักษาอาการไม่ใช่รักษาโรค เมื่อติดขัดอย่างใดก็แก้ทางนั้นไปก่อน เพราะไม่มีทางแก้ตรงเฉพาะโรคนั้น ๆ ได้ฉันใด ก็เช่นเดียวกับรัฐบาลซึ่งยังไม่มีความประสงค์เฉพาะว่าอย่างไรเป็นที่สุดแน่นอน การดำเนินก็ต้องเปลี่ยนตามความคิดขัดที่จะมีขึ้นเช่นนี้ ถ้าจะนับทางยุทธศาสตร์โดยตรงจักต้องนับว่าเป็นทางที่ผิดแท้ เพราะการดำเนินโดยไม่มีความมุ่งหมาย เป็นการเปลืองเปล่าประโยชน์ทั้งสิ้น การเปลืองเปล่าประโยชน์เช่นนี้ นับว่าเป็นสิ่งที่ไม่ถูก แต่ในที่นี้และในเวลานี้เป็นของจำเป็น โดยเหตุว่าการสร้างทหารเรือ จะสร้างขึ้นโดยฉาบฉวยในเวลาต้องการนั้นเป็นของที่ทำไม่ได้ ยุทธศาสตร์ยุทธวิธีต้องการความชำนาญ น้ำใจและจรรยา

ของคณะยิ่งกว่าการสะสมอาวุธยุทธภัณฑ์ การเปลืองนี้จึงต้องให้เป็นไปตามสมควรของต้นทุนของประเทศ การที่จักต้องเสียสละต้นทุนสำหรับการป้องกันชาติโดยทหารเรือ จึงเป็นข้อสำคัญที่สุดของรัฐบาลที่จะวินิจฉัย และสำคัญยิ่งกว่าความดำริของเสนาธิการ รัฐบาลจำเป็นจักต้องวินิจฉัยว่าจะสละต้นทุนปีละเท่าไรให้เป็นก้อนสำหรับทหารเรือโดยแน่นอน ต่อนั้นไปมอบให้เสนาธิการเป็นผู้คิด ที่จะสละนี้ต้องพึงเข้าใจว่าเท่ากับซื้อความชำนาญสำหรับคนที่จะใช้ในเมื่อเวลาต้องการใช้ เป็นการบำรุงคล้ายกับเสียดอกเบี้ยประจำ เพื่อมิให้ความรู้และความชำนาญเสื่อมสูญสิ้นไป ซึ่งต้องการจะปรุงขึ้นทันทีไม่ได้ ทั้งนี้ประกอบกับความหวงและความกลัวเป็นใหญ่ จักต้องยอมสละเป็นตัวเงินประจำปีอันแน่นอน เสนาธิการจึงจะจัดปรุงกองทัพเรือเข้าหาให้มีรายจ่าย ไม่ให้เกินกว่าตัวเงินซึ่งเป็นหลักนั้น วิธีจ่ายนั้นจักต้องแบ่งออกเป็น ๓ ส่วน ซึ่งจะต้องเกี่ยวเนื่องซึ่งกันและกันให้ได้ส่วนตาชั่งเป็น ๓ ประเภท

ประเภทที่ ๑ การจ่ายประจำตามตัวเรือ และบำรุงสิ่งของที่มีอยู่แล้ว

ประเภทที่ ๒ จำนวนเงินเดือนและค่าจ้างซึ่งเกี่ยวแก่ตัวบุคคล

ประเภทที่ ๓ การจร การที่ลงทุนใหม่ เพื่อเสริมสร้างสับเปลี่ยนของเก่าที่เสื่อมเสียเกินสมัยในสงคราม

ทั้ง ๓ ประเภทนี้ ถ้าจะเปรียบเทียบกันก็พอจักเห็นได้ชัดว่า ประเภทที่ ๑ ซึ่งเป็นการบำรุงประจำนั้น ควรเป็นจำนวนยืน แต่ถ้าความเจริญมีมากก็จำเป็นที่จักต้องงอกขึ้นไปตามส่วน ใช่แต่เท่านั้นถ้าหากว่าดำริการงานไม่ถูก จ่ายไม่เป็น ก็จะงอกขึ้นได้เหมือนกัน จำนวนที่งอกขึ้นในประเภทนี้มีมากเท่าใด ก็จะขาดทุนในประเภทที่ ๓ คือ การจรเท่านั้น เพราะฉะนั้น เมื่อการงานในประเภทที่ ๑ นี้งอกขึ้นแล้ว ก็จะตัดสินว่า ทหารเรือดีขึ้นหรือเลวลงได้ยาก เพราะเป็น ๒ ทาง

ส่วนในประเภทที่ ๒ นั้น เป็นเรื่องอัตราเงินเดือนและเบี้ยเลี้ยง ซึ่งเป็นจำนวนชวนจะมากขึ้นทุก ๆ ปี ถึงแม้ว่ากองทัพเรือจะมิได้เจริญขึ้นก็ดี คนที่รับราชการทุกคนย่อมหวังผลประโยชน์มากขึ้นทุกปี เงินประเภทนี้แม้สังเกตุดูในรายจ่ายและงบประมาณประจำปีก็จักเห็นได้ว่า พุ่มเพื่อยพุ่งปรูดปราดขึ้นทุกปี การทำให้จำนวนเงินในประเภทที่ ๓ ซึ่งเป็น

ความเจริญแท้ของทหารเรือ ต้องลดน้อยถอยลงตามส่วนเสมอ ในที่นี้หมายความว่าความเจริญรุ่งเรืองที่จะเกิดขึ้นใหม่นั้นหมดไปเป็นขั้น ๆ และหมดไปจนกว่าจะอยู่ที่ซึ่งอาจไม่เจริญได้อีก ถ้าเมื่อจำนวนเงินในประเภทที่ ๓ คือการจรนี้ลดน้อยลงที่สุดปีใด ก็ต้องแปลได้ว่าทหารเรือถอยหลัง เพราะกระทำการในสิ่งเดียวนี้กินค่าแรงแพงขึ้นทุกปี กับทั้งเป็นราคามากผิดส่วนที่ควรทำได้ขึ้นทุกชั้น

ด้วยเหตุนี้ในประเภทที่ ๒ จึงเป็นข้อสำคัญที่สุด และเป็นข้อยากยิ่งที่จะกระทำการตัดรอน กระทรวงทหารเรือควรจะสอดส่องก่อนประเภทอื่น ๆ และข้อใหญ่ใจความก็คือคนมากเกินกว่าการงาน เงินเดือนที่ได้เกินกว่าความรับผิดชอบ ตลอดจนถึงเรื่องบรรทุกตำแหน่งใหญ่โตกว่าการงานที่ทำ เงินเหล่านี้ย่อมชักเนื้อจากเงินในประเภทที่ ๓ การจรซึ่งเป็นความเจริญทั้งสิ้น การพอกตำแหน่งและอัตราไม่สู้จะอยู่ในความดำริของเสนาธิการนัก เพราะเป็นหน้าที่ของเสนาบดี แต่จะโทษเสนาบดี ก็ไม่สู้จะถนัดนัก โดยเหตุว่าได้ดำเนินตามสกีม เพราะสกีมเป็นตัวตั้งอยู่แล้วตามที่กระทรวงพระคลังต้องการให้มีโครงการ และการที่ได้พลาดไปตั้งแต่ต้นจนเดี๋ยวนี้นั้น ข้าพเจ้าจึงกล่าวว่าผิดตั้งแต่รากเง่าโยงกันติดพะพิงตลอดจากความเข้าใจตั้งแต่ชั้นต้นแรกดำริทุกอย่างหมด ถึงแม้อย่างนั้นก็ดีมิใช่ว่าจะแก้ไม่ได้ ข้าพเจ้าเห็นว่าจำเป็นจักต้องแก้ไขกันเสียในทันที ถ้ามิฉะนั้นก็จะยับเยินกันเสียเปล่าเป็นแม่นแท้ แต่ว่าการที่จะแก้นั้น จะลงมือกันฮวบฮาบโครมครามลงไปทีเดียวไม่ได้ และเห็นว่าเป็นไปไม่ได้อย่างชัดเจนด้วย เช่นกับจงปลดคนลงเสียครึ่งหนึ่งทันทีทั้งนายและไพร่ ทหารเรือก็คงเป็นไปได้และดีเท่ากับทุกวันนี้เหมือนกัน แต่ก็ไม่มีผู้ใดจะกระทำได้โดยประการต่าง ๆ ถึงแม้แต่จะปลดเรือที่ไม่มีประโยชน์ ก็จะหาใหม่มาแทนไม่ได้ทันที นอกจากจักต้องลงทุน เพราะเรือที่มีอยู่นั้น ที่ไม่โทรมก็เป็นเรือที่เกินสมัยเสียโดยมาก จึงเป็นการที่จะตัดรอนลงไปไม่ได้ทีเดียว เพราะฉะนั้นหนทางที่จะกระทำต่อไปได้อย่างดีที่สุดในเวลาเดี๋ยวนี้ ก็คือว่าควรจะวินิจฉัยให้รอบคอบในเรื่องที่จ่ายเงินเป็นที่ตั้ง และในชั้นต้นนี้ต้องจับเอาตัวเรือเป็นหลัก ตามอัตรานายทหารและพลทหารประจำเรือ คงรวมได้ประมาณ ๓,๐๐๐ คน ที่จำเป็นจักต้องมีประจำสำหรับตัวเรือในเวลานี้

การที่เดิมที่มีกรมทหารเรือชายทะเล เพื่อกระทำการรวมพลแรกเข้าในชั้นต้น และให้อยู่ประจำตามหัวเมืองเสียก่อน เพื่อป้องกันความแตกตื่นของราษฎรในคราวแรกเมื่อได้เริ่มตั้งพระราชบัญญัติการเกณฑ์ทหาร ซึ่งทำให้เป็นเรื่องเปลืองคนอยู่เปล่า ๆ นานเวลา และกระทำให้จำนวนเงินเดือนงอกขึ้นนั้น สำหรับทหารเรือเป็นเรื่องที่เปลืองเปล่าแท้ แต่ในเวลานั้นก็เป็นการจำเป็นจริง เพราะคนได้แตกตื่นจริงด้วย จึงต้องยอมสละ และก็เป็นเวลาช้านานมาแล้ว บัดนี้ราษฎรได้รู้สึกว่าการรับราชการทหารนั้นเป็นของธรรมดา ถึงแม้ว่าจะส่งมารับราชการก็ง่ายผิดกว่าแต่ก่อนมาก ฉะนั้นจึงเห็นว่าเป็นเรื่องเปลืองเปล่า เรื่องคนประจำนอนตามโรงเรียนหัวเมืองในชั้นแรก ควรเป็นเรื่องที่จำเป็นจักต้องรีบตัดรอนเสียก่อนที่อื่น เพราะผลที่สุดไม่ได้อยู่กับเรือ แม้จะตัดคนทั้ง ๖ โรงเรียนออก ให้มีแต่โรงเรียนจ่า จำนวนเงินเดือนก็จะเบาลงมาก ตลอดจนการปกครอง การใช้จ่ายกับรักษาสถานที่ทั่วไปทั้ง ๖ โรงเรียนก็ลดลงไปตามส่วน กรมทหารเรือชายทะเลก็จะกลายเป็นกรมโรงเรียนจ่าเท่านั้น คือที่แท้จริงก็กรมรวมพลนั่นเอง มีหน้าที่ต้องฝึกสอนคนที่จักต้องลงประจำเรือใหญ่ ส่วนคนที่จะใช้ในกรมชุมพลปัตยุบันนี้ ซึ่งมีหน้าที่รักษาการและกองเรือประพาสกับกองเรือกลไฟเล็กนั้น ก็ควรให้รับคนจากหัวเมืองโดยตรง เช่นกับที่ได้ทดลองในเมื่อต้น พ. ศ. นี้จากโรงเรียนที่ ๔ ซึ่งได้ยุบไปแล้วโดยเรียบร้อย และตามข้อบังคับมีอยู่ว่าการที่จะจัดตั้งจ่าให้คัดเลือกคนในจำพวกจ่าสำรองเหล่าต่าง ๆ ขึ้น ต่อไปจะหาจ่าจากพลไม่ได้ และปัญหานี้ก็แก้ได้โดยง่าย คือต่อไปในกรมชุมพลเรือกรมราชพาหนะในเวลาหน้า จักต้องได้รับจ่าสำรองที่ได้คัดผู้ที่ไม่สามารถทะเลจากจ่าเรือและจ่าอาวุธมาไว้เป็นจ่าจำพวกพรรคนาวิกะโยธิน และเลื่อนขึ้นไปได้ตามลำดับก็จะไม่เป็นการติดขัด และการที่จะรับคนใหม่เข้าประจำสำหรับรักษาการตามหน้าที่คือรับคนใหม่เข้าครึ่งหนึ่ง และสมทบกับคนเก่าที่มีอยู่แล้วครึ่งหนึ่ง รวมกันฝึกหัดสั่งสอนไปดังนี้ทุกปี ก็คงได้อย่างทหารที่มีอยู่ทุกวันนี้

ส่วนอัตราหน้าที่ต่าง ๆ ไม่ควรเพิ่มให้มากขึ้นกว่าจำนวนที่มีอยู่แล้ว ข้าพเจ้ากลับเห็นว่า ถ้ามีกรรมการเป็นเจ้าพนักงานจากคลังสมทบกับเจ้าหน้าที่ทางทหารเรือ ช่วยกันพิจารณาตัดรอนผ่อนหน้าที่ต่าง ๆ ในส่วนธุระการให้น้อยลงโดยให้สมกับรูปและฐานะของ

กองทัพเรือ ไม่ใช่สักแต่ว่าเป็นกระทรวงแล้ว ก็ให้มีหน้าที่มากมายให้สมกับชื่อของกระทรวง หมายความว่าคือต้องตั้งกองทัพเรือเป็นหลักแล้วจัดกระทรวงเข้าหา และจักต้องรำลึกไว้ในหัวใจให้เสมอทีเดียวว่า **"กองทัพเรือเป็นหลัก ไม่ใช่กระทรวง"** คือ มีกระทรวงเพราะมีเรือหาใช่มีเรือเพราะมีกระทรวงเช่นนี้แล้ว ก็จะเป็นเครื่องตัดรอนกระทำให้กระทรวงเล็กลงมาตามส่วนของกองทัพเรือได้ดังนี้เป็นต้น

สิ่งที่ควรต้องมอง และดูเป็นที่น่าอดสูที่สุดนั้นคือ จำนวนเรือรบกับจำนวนนายพลที่มีอยู่ ถ้าแม้เทียบกันเข้าแล้วจะเป็นสิ่งขายหน้าอย่างที่สุด เป็นการควรละหรือ ที่จะมีนายพลเรือเอกเช่นข้าพเจ้าในกองทัพเรืออย่างนี้ ถึงแม้ว่าตามที่ได้กล่าวไว้ในข้างท้ายนี้ จะเป็นเรื่องที่ตัดได้ยากเย็นอย่างไรก็ตาม แต่ก็จำเป็นต้องไว้เป็นตัวอย่าง และข้อจำเป็นที่ต้องตัดทหารตามกองโรงเรียนต่าง ๆ ลงเสียก่อนการอื่น ๆ ทั้งหมดนั้น ก็เพราะเห็นว่าเป็นเรื่องที่ตัดง่าย และได้ประโยชน์ ๒ ทางคือ :–

(๑) ไม่เปลืองเงินเดือนและการปกครองรักษาสถานที่ประการหนึ่ง

(๒) ไม่ถอนผลประโยชน์ของบ้านเมืองในทางส่วยสาอากรประการหนึ่ง

แต่ว่าในการนี้ ผลแห่งความสุขก็จะได้แก่ไพร่บ้านพลเมืองของประเทศ แต่ความทุกข์จะได้แก่นายทหารบางเหล่าซึ่งจำเป็นจะไม่มีหน้าที่ทำต่อไป ในการนี้ก็จำเป็นจักต้องบอกกล่าวเสียให้รู้ตัวล่วงหน้าเพื่อจะได้มีเวลาหางานอื่นทำ ถึงจะอย่างไรก็ดีคงจะเป็นที่เดือดร้อนอยู่บ้าง เพราะวิชาของตนไม่เหมือนเหล่าเดินเรือ, ช่างกล, แพทย์ เหล่านี้เป็นต้น แม้จะเทียบกับนายทหารบกก็ไม่ถนัด เพราะเป็นพวกรุ่นเก่าซึ่งได้เล่าเรียนมาแต่น้อยที่สุด แม้แต่จะเป็นเสมียนก็ยังใช้ไม่ได้ ถ้าหากจะรอเอาไว้จนกว่าจะสูญสิ้นไปเองหรือก็ไม่มีหน้าที่ ๆ จะให้ทำ ครั้นจะกรุณาให้เบี้ยบำนาญก็ผิดพระราชบัญญัติ ผลที่สุดจะเป็นกองหนุน เขาก็ไม่มีความผิด ดังนี้จึงเป็นปัญหาว่าจะควรกรุณาแค่ไหน

การตัดรอนเช่นนี้ จักต้องมีปัญหาต่อท้ายไว้ด้วยว่า ต่อไปข้างหน้าการรับคนและปลดคนจะกระทำกันอย่างไร คือตามธรรมดาสัสดีเคยนำส่งตามกองโรงเรียนผู้บังคับการเป็นผู้รับและปกครองฝึกหัดสั่งสอนทันที แต่ว่าเมื่อได้เลิกกองโรงเรียนที่ได้กล่าวมาแล้วนี้

ใครจะเป็นผู้รับและรวบรวมในชั้นต้นก่อนที่จะมีโอกาสส่งเข้าถึง แม้ว่าดูกันเพียงเผิน ๆ ก็จะเห็นว่าเป็นการยากลำบากยิ่งนัก ตลอดจนการเลี้ยงดูและที่อยู่ทุกอย่าง เพราะคนย่อมเกณฑ์เข้ามาพร้อมกันไม่ได้ ปัญหานี้แก้ได้ไม่สู้ยากนัก โดยเหตุว่าถ้าเป็นดังเช่นที่กล่าวนี้แล้ว คนที่จะต้องปลดออกและเรียกเข้าก็คงมีจำนวนลดน้อยลงไปตามส่วน เพราะว่าลดคนได้ครึ่งหนึ่งของธรรมดา ดังเช่นครึ่งหนึ่งของปีนี้ ส่วนคนที่จะต้องรับตามโรงเรียนพลทหารเรือที่ ๑, ๒, ๓, ๔ ไม่สู้จะกระไรนัก เพราะทางไปมาสะดวก คุมส่งทางรถไฟได้ดีคงต้องรวมกันอยู่ ก็แต่โรงเรียนพลทหารเรือที่ ๕, ๖ ซึ่งถ้าแม้ว่าจัดเรือไปคอยรับก็คงจะไม่มีข้อติดขัดนัก การรับและคุมส่งนี้ คงต้องอยู่ในหน้าที่ของกรมทหารเรือชายทะเลหรือกรมโรงเรียนจ่านั่นเอง เพราะมีหน้าที่ ๆ จักต้องเลือกคัดผู้ที่รู้หนังสือไปฝึกสอนสำหรับจ่ายลงเรือ และผู้ที่ไม่รู้หนังสือหรือรู้บ้างเล็กน้อย ก็จักได้เคยส่งไปสมทบกองพันพาหนะหรือกองเรือกลชั้นที่ ๔ กับทั้งเวลาที่รับคนเช่นนี้ก็เป็นฤดูแล้ง ไม่สู้จะลำบากในการพักอาศัยและให้กระทรวงจัดนายทหาร, จ่า, พ่อครัวออกไปด้วยชั่วครั้งคราว ก็คงจะไม่ลำบากกว่าจัดการเสด็จประพาสอย่างไรนัก จึงเห็นว่าควรตั้งต้นจัดการได้ตามนี้ตั้งแต่ พ. ศ. หน้านี้ต่อไป และการลงทะเบียนก็ให้คงสมมุติชื่อ ท. ร. ไปตามเดิม จะได้ไม่เป็นการยุ่งยากในการแก้บัญชีกัน ทั้งนี้ก็จะเป็นอันเข้ารูปในแบบที่ว่าเป็น **"กรมที่ ๒"** ซึ่งข้าพเจ้าได้เรียบเรียงและนำเข้าที่ประชุมแล้ว ตามที่ได้กล่าวมาแล้วนี้ ก็เป็นที่เห็นได้ชัดว่า การที่จะดัดแปลงกระทรวงทหารเรือให้ดีขึ้นหรือดำเนินเข้าสู่ความเจริญต่อไป ก็มีอยู่ ๒ ทางอย่างชัดเจน และที่จะปล่อยให้เป็นไปตามบุญตามกรรมอย่างนี้ หรือพอให้แล้วไปวันหนึ่ง ๆ นั้นย่อมเป็นไปไม่ได้อย่างแน่นอน การที่กล่าวว่าให้แล้วไปวันหนึ่ง ๆ นี้ หมายความว่าให้การงานคงที่ตามแต่จะสะดวกและเรียบร้อย มิให้บัวช้ำน้ำขุ่น และใครที่รับราชการไม่มีความผิดก็เลื่อนขึ้นตามกำลังทนทาน ถึงแม้จะไม่มีความชอบอย่างใดเลยก็ดี คงต่างคนต่างก็เลื่อนขึ้นเรื่อย ๆ กันไปโดยไม่มีความผิด การที่ได้เป็นดังนี้ ก็ชี้ให้เห็นแล้วว่า ส่วนทางกำลังกองทัพมิได้เจริญขึ้น แต่ค่าโสหุ้ยค่าปรุงบำรุงกองทัพมากทวีขึ้นไปเสมอทุก ๆ ปี เมื่อต้องเปลืองค่าบำรุงรักษามากขึ้นเสมอไปเช่นนี้ วันที่สุดก็จำเป็นจักต้องมีขึ้น ถ้าหากว่าค่าโสหุ้ยมากเกินส่วนที่จะมีความเจริญได้แล้ว การกองทัพก็

มีตัวจริงก็จักหดหู่ไปเพิ่มทางบำรุงจนถึงวาระที่สุดคราวหนึ่งเป็นแน่ บัดนี้ความหดหู่ดังที่กล่าวนั้นก็จวนจะถึงขีดที่สุดอยู่แล้ว จึงจำเป็นจักต้องหาทางดำริใหม่แก้ไขให้ดีขึ้น เช่นที่ได้ว่าไว้แล้วคือ กระทรวงจักต้องมีขึ้นเพราะกองทัพเรือ ไม่ให้เป็นเพราะกองทัพเรือมีขึ้นเพราะกระทรวงเป็นที่ตั้ง

ตามพระดำริของเสนาบดีกระทรวงทหารเรือ และตามความต้องการของกระทรวงพระคลัง ก็ย่อมเป็นเครื่องที่รู้เห็นอยู่แล้วว่า ต้องการสถิม คือเอาหลักความคิดให้ตั้งขึ้นเป็นถามไว้ก่อน และให้ดำเนินตามนั้นเช่นนี้ ได้กล่าวมาแล้วในข้างต้น แต่จักต้องกล่าวซ้ำอีกครั้ง เพื่อให้ชัดเจนขึ้น คือมีอยู่ ๒ ทาง

ทางที่ ๑ ต้องตั้งกองทัพเป็นบรรทัดฐาน

ทางที่ ๒ ต้องตั้งตัวเงินเป็นบรรทัดฐาน

ทางที่ ๑ นั้น ได้เริ่มทำการหลายครั้งหลายคราวก็ไม่สำเร็จไปได้ โดยมีอุปสรรคต่าง ๆ เรื่อยไปดังที่ได้พรรณนามาแล้ว แต่ก็ดีกว่าที่ไม่มี เพราะฉะนั้นการหวังที่จะเดินต่อไปในทางนี้อีกนั้น ก็เป็นที่หวังครึ่งท่อน ความเลื่อมใสได้ขาดตอนไปแล้ว ถึงแม้ว่าคลังจะยอมยกให้ดำเนินตามนั้น ก็เชื่อว่าดำเนินไปไม่ได้จริง เพราะความศรัทธาเสียและเสื่อมลงไปมากกับทั้งเป็นที่ทราบแน่ชัดแล้วว่า คลังจะอนุญาตให้นั้นเป็นไปไม่ได้ เพราะฉะนั้นจึงเห็นว่าควรอนุโลมหันเข้าหาทางที่ ๒ เพื่อให้มีหวังในทางสำเร็จได้บ้าง ซึ่งจะใกล้ความแน่นอนกว่าแต่ก่อน

ทางที่ ๒ นั้นก็คือ โดยตัดกิจการโครมครามลงให้ตรงแน่วสู่ความเจริญทีเดียว ก็เห็นว่ายังกระทำลงไปไม่ได้ จำเป็นต้องอธิบายในทางที่ ๒ อีกครั้งหนึ่ง คือหัวใจมีอยู่อย่างนี้ต้องตั้งหลักอยู่ที่เรือราชการซึ่งมีอยู่แล้ว และบำรุงรักษาให้ดีจริงยิ่งขึ้นไปตามที่ควรจะกระทำได้ นอกจากนั้นแล้ว ปลด, ย้าย, ขาย, หรือจำหน่าย อย่างหนึ่งอย่างใดก็ตามสุดแต่จะสะดวก ซึ่งจะไม่ให้เป็นการเปลืองค่าบำรุงรักษาโดยเปล่าประโยชน์ ตั้งหลักกำหนดอัตราพลและไพร่นายให้ครบตามจำนวนประจำกองทัพเรือ และกองประพาสรวมทั้งกองรักษาการด้วยพร้อม เมื่อมีอัตราอยู่เป็นหลักเช่นนี้แล้ว จึงตั้งกองบัญชาการและปกครองกับการรักษา

พยาบาลตลอดจนอุทกศาสตร์ ให้เป็นรูปขึ้นตามสมควรแก่กำลังของกองทัพ เช่นกับไม่ให้มีการอำนวยการมากเปลืองเกินส่วนกว่าการที่ต้องกระทำ หมายความว่ากระทรวงต้องเล็กลงทั้งหมด ให้สมกับรูปของกองทัพเรือ เงินค่าปกครองคิดเป็นส่วนหนึ่ง เงินค่ากองทัพต้องเป็นอีกส่วนหนึ่ง เงินค่าปกครองนั้นต้องมีเป็นจำนวนน้อยกว่าค่าของกองทัพ ให้ต่ำกว่า ๒๕ % จึงจะเป็นการสมควร ก็เห็นได้ชัดว่า ทางที่ ๒ นี้ จักต้องตัดการที่จำเป็นต่าง ๆ ลงไปอย่างกวดขัน รวมทั้งต้องตั้งอัตราใหม่ทั้งหมด ถ้าจะทำกันจริง ๆ แล้ว คงจะติดขัดร้อยแปดประการ การติดขัดข้อใหญ่ก็คือ เรื่องเงินเดือนคนเป็นประมาณทุก ๆ คนย่อมจะช่วยกันร้องว่าทำไปไม่ได้ เพราะฉะนั้นเห็นว่าไม่สำเร็จอย่างแน่ชัด ถ้าไม่เป็นการสำเร็จทั้ง ๒ ทาง และทางอลุ่มอล่วยตามอย่างทุกวันนี้ก็เป็นไปไม่ได้แล้ว ย่อมจักต้องหาทางกลางซึ่งให้ได้ผลดีกว่าของทางทั้ง ๓ ที่ได้กล่าวมาแล้ว จึงนับว่าเป็นทางที่ ๔ คือรวมเอาทางที่ ๑ ในการตั้งกองทัพเป็นบรรทัดฐาน และทางที่ ๒ ในการตั้งตัวเงินเป็นบรรทัดฐานกับทางที่ ๓ ตามแต่ความสะดวกอย่างปัจจุบันนี้เป็นบรรทัดฐาน มารวมกับเป็นทางที่ ๔ คือ

(ก) ให้มีรูปกองทัพเรือเป็นเงา ๆ ซึ่งไม่สู้จะแน่ชัดนัก ตามแต่ความสะดวก

(ข) การใช้จ่ายเงินรวมทั้งหมดไม่ให้เกินกว่าจำนวนห้าล้านบาท

(ค) ให้กะเม็ดกะแหม่ออมทรัพย์ และทุนอย่างอุกฤษฏ์ที่สุด

(ง) ตัดรอนคนประจำการให้เป็นจำนวนน้อยที่สุดที่สามารถจะให้เป็นไปได้ โดยไม่ต้องกระทำให้เป็นการเดือดร้อน

(จ) ให้เลื่อนยศและเงินเดือนตามความชอบที่ได้กระทำขึ้น ไม่ใช่โดยความอดทนอยู่ได้นานเหมือนดังก้อนหิน จะเป็นความชอบด้วยออกความเห็นดำริการงานหรือความชอบด้วยการลงมือ และเหนื่อยยากที่เป็นประโยชน์ต่อราชการ

(ฉ) เลือกคนที่มีจรรยาดีและเฉลียวฉลาดไว้ใช้ในราชการ ที่โง่เขลาปราศจากความรู้ และร่างกายทุพพลภาพ หรือประพฤติไม่สมควร ก็ค่อย ๆ ปลดเปลื้องออกไป โดยไม่ให้มีความผิดเสียหายและช่วยหางานที่อื่นให้ทำบ้างตามคุณวุฒิปลดเปลื้องออกไปตามกาลเทศะการจะดำเนินขึ้นสู่ความเจริญ และเป็นหนทางกลางที่ควรจะต้องยึดถือ

ตามที่ได้กล่าวไว้แล้วว่า ให้ตั้งรูปกองทัพขึ้นเป็นเงา ๆ ในตอน ก. นั้นบางที จะยังเป็นที่ไม่เข้าใจกัน จึงจะย่อเนื้อความให้สั้นเพื่อให้รู้หัวใจของความมุ่งหมายไว้บ้าง เช่นนี้ คือ

หลักป้องกันกรุงเทพ ฯ คือป้องกันไม่ให้ข้าศึกทำลายกรุงเทพ ฯ หรือยึดกรุงเทพ ฯ ได้โดยเร็วก่อน ซึ่งจะเป็นการเสียเปรียบในเมื่อได้เลิกสงครามกันแล้ว ถ้าแม้ว่าข้าศึกยังมิได้กรุงเทพ ฯ ก็จะกดขี่รัฐบาลสยามไม่ได้เต็มที่ เพราะฉะนั้นจักต้องรักษาความได้เปรียบอย่างนี้ไว้ในขั้นต้นก่อน การที่จะรักษากรุงเทพ ฯ ในทางน้ำนั้นก็คือ ไม่ให้ข้าศึกเข้ามาในลำน้ำเจ้าพระยาได้ การที่ไม่ให้ข้าศึกเข้ามาในลำน้ำเจ้าพระยาได้นั้น ก็จำเป็นจักต้องไม่ให้ข้าศึกตั้งฐานทัพในอ่าวสยามได้โดยสะดวก ตามที่ได้กล่าวไว้เท่านี้ ก็พอจะเห็นว่า เราจักต้องมีกองทัพเรืออย่างไร คือ

๑. การรักษาตัวกรุงเทพ ฯ เองนั้นจักต้องช่วยกันกับทหารบกและตำรวจ แต่การรักษาลำน้ำต้องอยู่กับกระบวนเรือที่ ๑ ซึ่งใช้อาวุธปืนใหญ่เป็นหลัก รวมกับป้อมและทุ่นระเบิด ส่วนการที่จะกระทำไม่ให้ข้าศึกตั้งฐานทัพทำการสะดวกในอ่าวสยามได้นั้น ก็ต้องมอบให้เป็นหน้าที่ของกระบวนเรือที่ ๒ ซึ่งจะต้องเป็นกระบวนประจำทะเลและใช้ความเร็วว่องไวเป็นหลัก กับอาวุธตอร์ปิโดรวมทั้งทุ่นระเบิดด้วย เพื่อกระทำตัดทางติดต่อของข้าศึกและเป็นกองโจรอยู่ในตัวเสร็จไปทีเดียว การที่ได้กะมานี้เป็นสงครามระหว่างเฉพาะชาติ แต่ก็ไม่สู้จะแปลกประหลาดอะไรนัก ซึ่งถ้าแม้ว่าจักต้องเกิดกระทำสงครามสัมพันธมิตรขึ้น ก็พอจะแลเห็นหนทางได้ว่าการที่จักต้องทำสงครามสัมพันธมิตรนั้น เราจำเป็นที่จักต้องดำเนินร่วมทางกับอังกฤษและฝรั่งเศษอย่างแน่นอน ทั้ง ๒ ชาตินี้ เราจะขัดขวางไม่ได้เป็นอันขาด ถ้าหากว่าเราทำการร่วมกับอังกฤษ เราคงจักต้องสมทบทางสิงคโปร์ ถ้าต้องทำร่วมกับฝรั่งเศสแล้วเราก็ต้องสมทบทางไซ่ง่อนกระบวนเรือที่จะเข้าสมทบกับเขาได้ ก็คงต้องเป็นกระบวนเรือที่ ๒ นั้นเอง กระบวนเรือที่ ๑ จะไปที่ใดไม่ได้ เพราะจักต้องระวังรักษาประตูบ้านอยู่ด้วยเหมือนกัน

๒. ถ้าแม้ว่าเราต้องรักษาตัวเป็นกลาง หมายความว่าเป็นนิวแตรล (neutral)

ซึ่งมีหน้าที่กันไม่ให้กองทัพเรือของฝ่ายหนึ่งฝ่ายใดเข้ามาพักอาศัยกระทำโจรกรรมในอาณาเขตของประเทศสยามตามความนิยมของโลกได้ ซึ่งถ้าแม้เราไม่จัดการปกครองรักษาบังคับบัญชาให้เป็นไปตามความเข้าใจของนานาประเทศในข้อความที่เรียกว่ารักษาอิสระภาพได้แล้ว ก็จะเป็นข้อติฉินนินทา และกระทำให้เสื่อมเสียความเป็นไปของนิวแตรลลิตี้ (neutrality) การที่จะรักษาพระราชอาณาจักรให้เป็นกลางนี้ ย่อมเป็นเรื่องยากยิ่งกว่าที่เข้าสมทบเป็นสงครามสัมพันธมิตร และการที่จัดและใช้กองทัพนั้น ก็คงจะไม่ผิดกันกับการใช้กองทัพในการสงครามตามลำพัง เพราะฉะนั้นเหตุการทั้ง ๓ อย่างที่ได้กล่าวมาแล้ว หรือที่อาจเกิดขึ้นได้ก็ตาม รูปการแบ่งกองทัพนั้นย่อมจะต้องคงที่ ซึ่งถ้าแม้จะกระทำให้เป็นการแน่นอนแน่นแฟ้นก็ทำไม่ได้และไม่เป็นประโยชน์ จึงจำเป็นต้องให้เป็นเงาเลือน ๆ ขึ้นไว้ จงตั้งทางในดวงจิตให้เป็นที่เข้าใจกันเสียว่า จักต้องทำเช่นนี้แต่จะมีมากน้อยเท่าใดก็ให้เป็นไปตามควรแก่กาละเทศะและทุน ส่วนสิ่งอื่น ๆ ในข้อต่าง ๆ นั้น ให้หันเข้าหารูปที่ได้ตั้งไว้ในดวงจิตโดยเข้าใจกันชัดเจนเช่นนี้เสมอ และต้องหันเข้าหาให้มากที่สุดที่สามารถจะหันเข้าหาได้ตามกาละเทศะและทุนทุกอย่าง การที่ได้กล่าวมานี้และจำเป็นจักต้องเป็นทางดำเนินต่อไปภายหน้าซึ่งเรียกว่าทางที่ ๔ คือรวมทางทั้ง ๓ ที่ได้บรรยายมาแล้ว

ปัญหาเรื่องคนที่ข้าพเจ้าได้รับมาทำนั้น จึงต้องขอให้ค่อย ๆ เป็นไป ที่จะให้ดำเนินเด็ดขาดตัดรอนให้เป็นรูปใหม่ขึ้นตามความประสงค์ที่ประชุมนั้น ถึงแม้ว่าจะแต่งขึ้นและนำมากล่าวในที่ประชุมให้เป็นระเบียบอัตรายืนแน่นแฟ้นอย่างในขณะนี้ ก็เห็นว่าคงจะทำไปไม่สำเร็จ สู้ดำเนินตามความอนุโลมโดยความเข้าใจอย่างในหลักของทางที่ ๔ นี้ไม่ได้ เพราะฉะนั้นการตัดรอนและตั้งอัตราจำนวนคนตลอดจนการปกครอง ควรอยู่ในฐานที่ทดลองลดหย่อนไปก่อน ตามลักษณะของหนทางที่ ๔ นี้และค่อยทำค่อยให้เป็นไปอย่างดีที่สุดที่จะเป็นไปได้ แต่ถึงจะอย่างไรก็ดีต้องยึดหลักการจัดกองทัพเป็นเกณฑ์ไว้เสมอดังที่ได้กล่าวมาแล้วนั้น จึงขอสรุปความว่า

(๑) ไม่เปลี่ยนแปลงสิ่งใดโดยโครมคราม

(๒) ตั้งหลักกระบวนเรือที่ ๑ กระบวนเรือที่ ๒ และกองนาวิกโยธินหมายความ

ว่า รวมเรื่องกองประพาสกับกองรักษาการเป็นกรมหนึ่ง คือ กรมราชพาหนะซึ่งได้กล่าวมาแล้วครั้งหนึ่ง อีกอย่างหนึ่งคือกองป้อมจำเป็นจักต้องเป็นอิสระ ส่วนเรือพระที่นั่งนั้น ก็ไม่สู้จะเป็นปัญหานัก เพราะคงต้องเป็นอิสระอยู่นั่นเอง ที่กล่าวมาในข้อนี้เป็นหลักใหญ่และเป็นเกณฑ์ที่จะต้องจัดกระทรวงเข้าหา

(๓) กรมอุทกศาสตร์ ซึ่งเป็นสิ่งต่อท้ายกระทรวงทหารเรือ ไม่ได้เข้าเกณฑ์กับกองทัพเรือ หรือเกณฑ์กระทรวงอย่างใดอย่างหนึ่ง มีหัวใจและหลักดำเนินอยู่ว่าควรเป็นไปตามความเจริญของการค้าขายทางชลมารค เพราะฉะนั้น จึงไม่อยู่ในสกีมนี้เป็นอันขาด

ส่วนความเจริญหรือความเสื่อมทรามในทางสินค้า ย่อมอยู่กับการเจ้าท่าและพาณิชย์การ ซึ่งกระทรวงจะจ่ายทุ่มเทลงไปบำรุงให้มากเกินส่วนกว่าทางเจริญของการสินค้าก็ไม่ได้อยู่นั่นเอง การเจริญของกรมนี้ย่อมจะต้องเดินตามหลังความเจริญทางสินค้าทั้งสิ้น ฉะนั้นจึงเป็นอันเข้าใจว่า ไม่เกี่ยวกับเรื่องของหนังสือฉบับนี้

(๔) เมื่อการออมสินของเราที่ได้กล่าวแล้วเจริญขึ้นเพียงใด ก็จะได้จัดไปในทางซ่อมสร้าง แต่ถึงอย่างไรก็ดี เงินรีเซิฟ (Reserve) ในการใช้จ่ายจำเป็นต้องจัดให้มีต่อไปเก็บไว้ในระหว่าง ๖ เดือนแรกไม่ต่ำกว่า ๑๐ % และในระหว่าง ๖ เดือนหลังไม่ต่ำกว่า ๕ % จึงจะพอกับการจร

(๕) จำเป็นต้องตั้งอัตราสึกหรอของตัวเรือ อาวุธ เครื่องจักรเหล่านี้ไว้คือ.

ตัวเรือ มีอัตราที่ต้องเก็บปีละ ๑ ใน ๑๕ ของราคาเดิม

อาวุธ มีอัตราที่ต้องเก็บปีละ ๑ ใน ๒๐ ของราคาเดิม

เครื่องจักรมีอัตราที่ต้องเก็บปีละ ๑ ใน ๒๐ ของราคาเดิม

เงินเหล่านี้ จักต้องหักจากงบประมาณทุกปี และเอาฝากคลังไว้เอง แต่ต้องให้เรียกได้ทุกเมื่อ โดยบอกล่วงหน้า ๖ เดือน หรือแล้วแต่ความตกลง ส่วนดอกเบี้ยได้จากเงินรายนี้ควรเบิกมาบำรุงในการซ่อมแซมเล็ก ๆ น้อย ๆ ต่าง ๆ ประจำปี

(๖) การปลดคนโดยเลิกโรงเรียนพลทหารเรือที่กล่าวแล้ว ควรให้เป็นไปตั้งแต่เดือนตุลาคม พ. ศ. นี้ แต่ถ้ากระทรวงทหารเรือพูดจากับกระทรวงพระคลัง ในเรื่องการ

ปลดนายทหารออกให้พักราชการและให้ได้รับเงินเดือน กึ่งอัตราของเงินเดือนที่ได้รับอยู่มีจำนวนเวลาเพียง ๖ เดือนเป็นอย่างมากที่สุดเสียก่อน จะเป็นการสะดวกมาก คือกรุณาให้นายทหารที่จะต้องออก เพราะล้มหน้าที่ต่าง ๆ โดยไม่มีความผิด แต่หากว่าไม่มีหน้าที่จะให้ทำจึงต้องให้พักเสียนั้นได้มีเวลาหางานอื่นทำ ถ้าแม้ว่าจัดการได้เช่นนี้ก็จะทุ่นเงินงบประมาณ และไม่เป็นที่บาดหมางเสียใจกันมากเกินส่วน กับจะเป็นขนบธรรมเนียมที่ดีในทางผ่อนผันเวลาให้ทั้งไม่เป็นการกีดเกะกะกับการงานและเปลืองเงินเดือนเต็มอัตรา ซึ่งตามธรรมดาแล้วจักต้องกระโจนไปเป็นเบี้ยหวัดเสียทันที ก็จะกระทำให้นายทหารรู้สึกเสียใจมาก และเป็นการลงโทษโดยไม่มีความผิดซึ่งปราศจากความยุติธรรมอยู่สักหน่อย แต่การนี้ก็เคยได้ทราบว่ากระทรวงพระคลังไม่ยอมในเรื่องเช่นนี้ ถ้าหากว่าไม่ยอมดังว่านี้ ก็จักต้องเปลืองเงินเดือนเต็มอัตราและให้กระทำหน้าที่เหลว ๆ ซึ่งต้องเสียเวลาไปอีกด้วย เรื่องนี้เห็นว่าถ้าได้อธิบายให้กระทรวงพระคลังเข้าใจการดีแล้ว ก็คงจะไม่เป็นการติดขัดอย่างแน่นอน เพราะไม่ใช่เป็นกิจการที่ลำบากมาก ชาติอื่น ๆ เขากระทำอยู่โดยมากและสิ่งใดที่เราไม่เคยกระทำ ก็ควรทดลองทำเสียบ้าง ทั้งนี้ก็เพราะหวังความกรุณาเป็นข้อใหญ่

(พระนาม) อาภากร

พ.ร.อ. เสนาธิการทหารเรือ

เนื่องจากเรื่องนี้เป็นเรื่องสำคัญ ผมจึงขอคัดลอกรายงานการประชุมสภาบัญชาการ ฯ เฉพาะตอนที่เกี่ยวกับเรื่องนี้มาทั้งหมด ดังนี้

"เมื่อเลขานุการ[๑] อ่านจบแล้ว เสนาธิการรับสั่งว่า ตามความเห็นนี้ หลักสำคัญมีอยู่ที่จะให้ที่ประชุมทราบล่วงหน้าในเรื่องคน เพื่อดำริเตรียมการเสียแต่บัดนี้ ในชั้นต้นนี้ควรคิดว่า

๑) ถ้าล้มอัตราคนกรมทหารเรือชายทะเล คนกรมชุมพลทหารเรือจะพอใช้หรือไม่

๒) กองโรงเรียนจ่าจะต้องเพิ่มสถานที่ขึ้นใหม่อีกเพียงใด

๓) มีข้อลำบากอยู่อย่างหนึ่งก็คือการคัดเลือกคน, มีคนไม่รู้หนังสือและเลขมาก

---

๑. น.ท. พระนเรนทรบดินทร์ ต่อมาเป็น น.อ. พระยาศราภัยพิพัฒน์.

เช่นกองโรงเรียนจ่าถึง ๔๐ ในเรือน ๑๐๐ เล่าเรียนอะไรไม่ได้ ท่าจะต้องตั้งหลักสูตรสำหรับคนพวกนี้ที่รู้หนังสืออ่อนเป็นรองจากพวกจ่าสำรองจากกองโรงเรียนจ่า มิฉะนั้นคนจะไม่พอจ่ายลงเรือ

เจ้ากรมยุทธศาสตร์[๑] พวกที่หนังสืออ่อน ก็ควรให้ศึกษาที่โรงเรียนจ่า เมื่อได้สอบจากโรงเรียนจ่าแล้ว แม้ตกก็ให้เป็นพลทหาร แต่เปิดโอกาสให้จ่ายลงประจำเรือได้และมีทางเป็นจ่าได้ด้วย

เสนาธิการทหารเรือ— การเลิกกองโรงเรียนพลทหารเรือตามจังหวัดนี้ควรตกลงทำในกลางปีนี้ ให้เรียกคนมาบรรจุให้พอกับอัตรากรมชุมพลทหารเรือเสียก่อนเหลืออยู่กองโรงเรียนเท่าใด เมื่อถึงเดือนตุลาคมปีนี้ ควรปล่อยไปบ้านเสียดีกว่า จะทุ่นพระราชทรัพย์ลงไปมากทีเดียว ส่วนพันจ่าและจ่าให้คัดเลือกมาบรรจุในกองอัตรากองพันพาหนะและกองเรือกลชั้น ๔ หรือที่ใดที่ว่างอยู่ นายทหารชั้นสัญญาบัตรต้องเลือกคนที่ดี เฉลียวฉลาดไว้นอกนั้นควรพูดกับคลัง ขอให้รับพระราชทานเงินเดือนกึ่งอัตราเพียง ๖ เดือนสำหรับให้โอกาสหางาน เมื่อครบกำหนดไม่ได้งาน ก็สั่งให้เบี้ยหวัดเป็นหน้าที่กรมทหารเรือชายทะเลจัดการตามนี้

รั้งตำแหน่งผู้บัญชาการกรมทหารเรือชายทะเล[๒] — การคัดเลือกนายทหารควรจะระลึกถึงอายุที่ได้รับราชการมานานเป็นเกณฑ์ขึ้นชั่งน้ำหนักบ้างหรือไม่

เสนาธิการทหารเรือ— เลือกคนที่มีความสามารถซึ่งจะได้ประโยชน์แก่ราชการ ไม่ใช่ถือหลักรับราชการนานเป็นเกณฑ์ขึ้นตั้ง

เรื่องการที่จะให้เงินเดือนกึ่งอัตรา ๖ เดือนเพื่อโอกาสแก่การหางานนั้น เสนาธิการทหารเรือมีพระประสงค์ที่จะให้ปลัดบัญชีทหารเรือ[๓] เจรจากับกระทรวงพระคลังมหาสมบัติ แต่ปลัดบัญชีทหารเรือมีความเห็นว่าน่าจะขัดข้อง ไม่ต้องพูดกับคลังก็ได้ เราให้เงินเดือน

---

๑. น.อ. พระปรีชาชลจร ต่อมาเป็น พล. ร.ต. พระยาปรีชาชลยุทธ เข้าประชุมเป็นพิเศษตามปกติไม่มีหน้าที่เข้าประชุม.

๒. น.อ. พระยาพิทักษ์ชลหาญ (พึ่น สิทธิสาริบุตร)

๓. พล. ร.ต. หม่อมเจ้า อปพัทธพงศ์ ศรีธวัช

เต็ม ๓ เดือนสำหรับการบอกกล่าวล่วงหน้าให้หางาน เมื่อหางานไม่ได้ ต่อนั้นไปจึงให้เบี้ยหวัดหรือเบี้ยบำนาญตามเกณฑ์อายุ

ที่ประชุมเห็นชอบด้วยตามปลัดบัญชีทหารเรือรับสั่ง ส่วนการเลิกล้มกองโรงเรียนพลทหารเรือ เป็นหน้าที่กรมทหารเรือชายทะเลตระเตรียมการให้ทันเลิกได้ในเดือนตุลาคมปีนี้"

เสด็จในกรม ฯ ทรงดำเนินการต่อไปตามอนุมัติของที่ประชุม และกระทรวงพระคลัง ฯ ยอมให้ทหารเรือเก็บเงินเหลือจ่ายสะสมไว้ซื้อเรือรบได้ เสด็จในกรม ฯ ได้ทรงแถลงให้สภาบัญชาการ ฯ ทราบในการประชุมครั้งที่ ๑๘/$\frac{๑๒}{๒๔๖๕}$ เมื่อวันที่ ๙ กุมภาพันธ์ พ.ศ. ๒๔๖๕ ดังนี้[๑]

"กาละแต่เดิมมาที่ทหารเรือของบประมาณไปยังคลังนั้น เราได้ตั้งพิธีความคิดว่ากองทัพเรือสยามจะต้องมีเรือป้องกันอ่าวสยามเพียงใดอย่างโครงการเต็มที่ แล้วหมุนเงินเข้าหาโครงการนั้น มาในชั้นหลังนี้เมื่อเกิดมีสภาบัญชาการขึ้น ได้รับคำสั่งให้ทำโครงการใหม่แต่มีหลักอยู่ว่า ให้ออกความเห็นว่าทหารเรือไทย จะสมควรจัดการอย่างใดต่อไปข้างหน้าเมื่อได้รับคำสั่งมีสิทธิ์ที่หน้าจะแสดงความเห็นเต็มมือเช่นนี้ จึงกล่าวให้เต็มปากว่าการทหารเรือไทยควรจะดำเนินต่อไปอย่างไร

การป้องกันบ้านเมืองนั้น ต้องเจริญรอยตามเหตุผลในทางยุทธศาสตร์อันเกี่ยวข้องแก่รัฐประสาสโนบายเสมอไป คือประเทศสยามมีอาณาเขตอังกฤษและฝรั่งเศสขนาบอยู่ ๒ ข้าง และจะรบกับใคร มีทหารบกทหารเรือไว้ทำไม ก็คงได้ความว่า สำหรับปราบปรามจลาจลเท่านั้นเป็นข้อสำคัญ ถ้าจะมีราชศัตรูนอกจากอังกฤษและฝรั่งเศสแล้ว ทางบกศัตรูจะทำอะไรไม่ได้ เพราะจะต้องผ่านดินแดนของประเทศทั้งสองนั้นก่อน มีทางเปิดอยู่ทางเดียวก็อ่าวสยามเท่านั้น เพราะฉะนั้นจึงนับว่าราชนาวีเป็นทัพหน้า ซึ่งได้งบประมาณ ๕ ล้านบาท และทหารบกได้ ๑๔ ล้าน แต่ที่จะบอกว่าประโยชน์ของทหารบกทหารเรือใครจะดีกว่ากัน

---

๑. พระดำรัสที่จดไว้ในรายการประชุมที่คัดลอกมานี้ เมื่อเลขานุการ ฯ ร่างรายงานการประชุมถวายเสด็จในกรมทรงบันทึกไว้ว่า "เขียนตามนี้ไม่ได้และไม่ควรเพราะมีราชการลับอยู่มาก" และทางเรียบเรียงให้ใหม่ ซึ่งผมได้รวบรวมไว้ในเรื่อง "การสร้างกำลังทางเรือในสมัยราชาธิปไตย" แล้ว เหตุที่คัดลอกพระดำรัสเดิมมาไว้ในที่นี้ ก็เพราะเห็นว่า มีข้อความที่น่ารู้และน่าสนใจอยู่มาก และบางส่วนก็ไม่ในฉบับที่ทรงเรียบเรียงใหม่—ผู้เขียน

นั้นเป็นของพูดยาก แล้วแต่กาลเทศะที่จะมีมา

การโจมตีของข้าศึกที่จะหวังให้ประเทศสยามพ่ายแพ้ เขาต้องมุ่งตีกรุงเทพ ฯ เท่านั้น เพราะเป็นบ่อกลางของพาณิชการ เมื่อสินค้าหยุดชงักก็นับว่าเศรษฐการของประเทศได้แตกสลายแล้ว เพราะฉะนั้น การป้องกันส่วนสำคัญของประเทศสยามก็คือ ต้องคิดป้องกันกรุงเทพพระมหานครนั่นเอง

ยุทธศาสตร์ในทางฝ่ายทหารเรือที่คิดป้องกันนั้น คือเราต้องเตรียมกองทัพเรือ มีเรือมากเท่าไรยิ่งดี แต่ที่จะบอกว่า ต้องการกี่ลำนั้น ก็คงอยู่ในฐานที่อยากได้มากเสมอไป เมื่อจะร่างโครงการกองทัพเรือโดยไม่มีสิ่งใดจำกัดเป็นเกณฑ์นั้นไม่ได้ ต้องมีจำกัด คือถืองบประมาณที่คลังให้ปีละ ๕ ล้านบาทเป็นเกณฑ์ตั้ง เพราะฉะนั้นเราต้องดำเนินการทหารเรือให้อยู่ในวงเงินนี้ เราใช้ได้น้อยเท่าไรยิ่งดี เงินที่เหลือจากงบประมาณ คลังรับฝากเก็บไว้ให้โดยไม่คิดดอกเบี้ย ก็นับว่าเป็นการดีอยู่แล้ว เราจะรวบรวมไว้ กี่ปีจะเบิกมาสร้างหรือทำการใหญ่อะไรสักครั้งก็ได้ ทหารเรือต้องมีค่าเก็บรักษาวัตถุ คือตัวเรือเป็นรายจ่ายสำคัญ จึงได้คิดตัดกองโรงเรียนทหารเรือ สมมุติว่าคลังขาดแคลนเงินที่จะจ่ายให้กระทรวงการตามงบประมาณทุกวันนี้ จำต้องตัดทอนงบประมาณลงมาที่จะตัดกระทรวงอื่นนั้นไม่เหมาะ คงต้องตัดกระทรวงทหารก่อนที่อื่น งบประมาณทหารเรือจะลดยากด้วยมีค่าเก็บรักษา ไม่เหมือนทหารบกถ้าลดคนประจำการให้น้อยลงแล้ว งบประมาณย่อมลดได้ ทหารเรืออยู่ที่ตัวเรือและคนรักษาเรือที่ไม่มีคนรักษานั้น จะทรุดโทรมเร็วยิ่งกว่าบ้านเรือนมาก เพราะฉะนั้นเราจะลดคนลงไม่ได้ นี่เป็นเหตุสำคัญที่คิดลดคนทางกองโรงเรียนทหารเรือเสีย เพราะกองโรงเรียนไม่มีประโยชน์อย่างใดเลย คงเราต้องเก็บคนไว้เพื่อรักษาเรือเท่าจำนวนที่จำเป็นเท่านั้น

เมื่อฉะนี้แล้ว เราต้องกลับมามองดูต้นทุนในเรือนเงิน ๕ ล้านบาท เราจะมีความประสงค์ทำให้กองทัพเรืออยู่ในฐานะอย่างไร จึงควรกำหนดว่า

๑) รักษาอำนาจของชาติกลางเพื่อชาติที่เป็นศัตรูซึ่งกันและกันเข้ามาพักพิงอาศัยแอบอิง หรือประยุทธในน่านน้ำของเรา เราจักได้ออกโต้ทานตามหน้าที่ชาติกลาง หรือจับริบเรือนั้น

แล้วแต่ฝ่ายหนึ่งฝ่ายใดจะฝ่าฝืนอำนาจและสิทธิ์ของประเทศกลาง

๒) เป็นการเพาะชาวทะเลทั้งส่วนปากเรือและช่างกลขึ้นในประเทศสยาม ถ้าเราไม่คิดเพาะฉวยว่ามีเหตุการณ์ที่จำเป็นต้องใช้ จักใช้ได้ทันที ที่จะคิดเลิกเสียนั้น ย่อมเลิกได้ แต่ผลเดือดร้อนคงมีเมื่อความจำเป็นต้องใช้เกิดมีขึ้น เพราะฉะนั้นจำต้องบำรุงให้มีอาชีพชาวทะเลสำหรับประเทศสืบไป

รวมความมุ่งหมายของทหารเรือไทย คงมีข้อสำคัญคือ

๑) รักษาอำนาจและสิทธิ์เมื่อเป็นประเทศกลาง

๒) ฝึกหัดผู้คนให้ชำนาญในกิจการฝ่ายทะเล

ด้วยมูลกรณีย์นี้ เราต้องมีกระบวนเรือที่จะทำการปราบปรามชาติอริทั้ง ๒ ฝ่ายที่ฝ่าฝืนความเป็นกลาง ซึ่งเราพอจะทำได้ เพราะอ่าวสยามเป็นบ่อตัน ไม่ใช่ทางเดินของพาณิชการ ถ้าเรือชาติใดแอบอิงเข้ามา ก็เพียงมาซ่อนเร้นหรือกองเรือย่อย ซึ่งเราพอจะโต้ทานได้ เพราะฉะนั้นจึงต้องคิดวางการเหล่านี้ให้อยู่ในวงเรือนเงิน ๕ ล้านบาทเสมอ ที่จะคิดถึงป้องกันพระราชอาณาเขตทางทะเลเป็นการใหญ่นั้น ๕ ล้านทำไม่ได้ แม้เพียงคิดปราบปรามจลาจล ก็เป็นความภูมิใจอย่างสูงอยู่แล้ว คงมีความหวังผลของการเป็น ๒ คั่นดังกล่าวแล้ว

ถ้าเรามีเงินหรือรวบรวมงบประมาณเก็บไว้ได้เป็นเรือนเงินก้อนใหญ่ต่อไปแล้วจึงคิดเขยิบถึงคั่นที่ ๓ ที่ ๔ เป็นลำดับคือ

คั่นที่ ๓ การปราบปรามจลาจลตามฝั่งทะเล

คั่นที่ ๔ ป้องกันกรุงเทพ ฯ

เมื่อรวมความตั้งใจไว้ดังนี้ จึงควรจำแนกเรือเป็น ๖ ประเภท คือ

๑) เรือฝึกหัด

๒) เรือเร็วและทนทะเล หรือเรือลาดตะเวน

๓) กองเข้าตีบนพื้นน้ำ

๔) กองโจมตีบนอากาศ

๕) กองเข้าตีใต้น้ำ

๖) วางทุ่นระเบิด

นอกจากนี้ ยังต้องมีเรือช่วยรบคือ

๑) เรือลำเลียง

๒) เรือทำการซ่อม

๓) เรือเสบียงถ่านน้ำ

๔) เรือพยาบาล

๕) เรือกวาดทุ่น

เหล่านี้เป็นความคิดในราชการทหารเรือที่ขอแสดงให้ที่ประชุมสภาบัญชาการทราบไว้"

เรื่อง "สกีมของกระทรวงทหารเรือ" นี้ เสด็จในกรม ฯ ทรงเป็นห่วงและทรงย้ำนักหนาในการประชุมแทบทุกครั้ง ดังจะเห็นได้จากการประชุมสภาบัญชาการ ฯ ครั้งที่ ๒๑/ $\frac{๑}{๒๔๖๖}$ เมื่อวันที่ ๙ เมษายน พ.ศ. ๒๔๖๖ พระองค์ทรงเป็นเสนาบดี ฯ และประธานที่ประชุม ได้ทรงย้ำถึง "สกีม" ดังนี้

"ตามที่ได้ให้กรมกองต่าง ๆ ทำโครงการสำหรับเป็นหลักวิธีดำเนินราชการดังที่ได้เคยอธิบายความมุ่งหมายของราชการทหารเรือเป็นหลักใหม่มาแล้วนั้น ยังคงยืนคำที่ได้กล่าวไว้แล้วแต่ก่อน บางกรมได้เรียบเรียงส่งมาแล้วตามที่ได้รวบรวมไว้ที่กรมยุทธศาสตร์ทหารเรือ นับว่าเป็นการดี และพอจะตั้งต้นวินิจฉัยเรียบเรียงคำพูดให้เข้าเรื่องความประสงค์เชื่อมเนื่องถึงกันได้แล้ว การแบ่งหน้าที่ออกไปเช่นนี้ จำต้องเหลียวดูต้นทุน คืองบประมาณ ๕ ล้านบาทของเรา ซึ่งปีนี้เราได้มีเงินในงบประมาณเหลือฝากกระทรวงพระคลังถึง ๒๐๐,๐๐๐ บาทเศษ[๑] แต่ก่อนนี้เราทำไปโดยงมงาย ไม่ได้คิดถึงตัวเงิน, ตั้งโคงการกองทัพเรือไว้เป็นหลักแล้วหมุนเงินเข้าหา ส่วนอัตราคนและการอื่น ๆ สุดแล้วแต่ตัวเจ้าของกรมใครเสียงดังก็ได้มาก ใครเสียงค่อยก็ได้น้อย ตั้งแต่บัดนี้ต่อไป เราคงจะเห็นได้ว่า การที่คิดทำอย่างแต่ก่อนนั้น เป็นการหลักลอย เราต้องทำให้ใกล้ความประสงค์และถูกกับความคิด

---

๑. เหลือจากซื้อ ร.ล. เจ้าพระยา และ เรือยามฝั่งหาญศัตรูแล้ว

ผิดและชอบ (logic) ในปัจจุบันและจ่ายเงินนั้นโดยสมควรแก่การ ซึ่งต้องตรึกตรองต้นสายปลายเหตุแล้วทั้งสิ้น และต้องให้เหมาะกับเหตุผลด้วยที่เราเขียนมา กรมนั้นมีหน้าที่อย่างนั้น กรมนี้มีหน้าที่อย่างนี้นั้น เราต้องคิดแบ่งเงินให้แก่การอย่างใดบ้าง เช่นกระทรวงพระคลังแบ่งงบประมาณให้กระทรวงต่าง ๆ เราต้องยึดกองทัพเรือที่มีอยู่แล้วเป็นหลัก และต้องวางโครงการเข้าหากองทัพเรือ เมื่อได้ผลเช่นนี้ จึงเอาเงินเข้าใส่ว่าที่ใดควรจะได้เท่าใด การปรุงกองทัพเรือโดยยึดเงิน ๕ ล้านบาทเป็นหลักนั้น ต้องวางการเป็นคั่น ๆ ดังนี้

๑) เราต้องมีเงินสำรองและกำหนดไว้ว่า เราจะเก็บทุนสำรองไว้ปีละเท่าใด

๒) เราจะให้เงินสำหรับการซ่อมปีละเท่าใด ไม่ใช่สร้าง เมื่อให้เงินค่าซ่อมเป็นก้อน โดยรู้กำลังจะซ่อมได้เท่าใด จึงคิดปรุงกองทัพเข้าหา

๓) กองทัพเรือเราสมควรจะมีเท่าใด หรือเพิ่มเติมอย่างไร ต้องยึดกำลังการซ่อมของกรมยุทธโยธาทหารเรือเป็นหลัก

๔) เราจะต้องใช้อาวุธอย่างไรบ้างตลอดจนการซื้อเพิ่มเติมหรือดัดแปลง มีทุ่นระเบิดเป็นต้น ซึ่งคิดว่าต่อไปกรมยุทธโยธาทหารเรืออาจจะทำได้

๕) คนของเราจะมีเท่าใด การเรื่องคนนี้ รวมความตลอดถึงการพยาบาลเครื่องแต่งกาย และเบี้ยเลี้ยงเงินเดือนด้วย

๖) เราควรจะมีกระทรวงเพียงใดสำหรับปกครองกองทัพเรือนั้น

รวม ๖ คั่นดังนี้ ขอให้ช่วยกันตรึกตรองว่า จะแบ่งวิธีใดและที่ใด จะแบ่งเงินให้เท่า ขอความเห็นของท่านทั้งหลายในคราวหน้าต่อไป"

เสด็จในกรม ฯ ไม่มีโอกาสได้ทรงทราบความเห็นของผู้ใต้บังคับบัญชาและศิษย์ของพระองค์อีก เพราะในการประชุมสภาบัญชาการ ฯ ครั้งต่อไป *(ครั้งที่ ๒๒)* เมื่อวันที่ ๑๕ พฤษภาคม พ.ศ. ๒๔๖๖ นั้น พระองค์ไม่ได้เข้าประชุมเนื่องจากประชวรและทรงกราบถวายบังคมลาพักผ่อนเพื่อรักษาพระองค์ ต่อมาพระองค์ก็ได้สิ้นพระชนม์เสียก่อนที่จะทันได้ทรงเห็นผลงานที่เกิดจาก "สกีม" ของพระองค์ ประมุขของทหารเรือองค์ต่อ ๆ มา (*พล. ร.อ. สมเด็จเจ้าฟ้า ฯ กรมหลวงนครราชสีมา และ พล. ร. อ, พระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมหลวงสิงหวิกรม*

เกรียงไกร) ได้ทรงดำเนินงานตาม "สถีม" ที่เสด็จในกรม ฯ วางไว้ ดังที่ผมได้เล่าไว้ในเรื่อง **"การสร้างทางเรือในสมัยราชาธิปไตย"** แล้ว

เรื่องราวเกี่ยวกับพระดำริและผลงานของเสด็จในกรม ฯ ที่ผมได้พบและนำมาเล่านี้นับว่าเป็นเพียงส่วนน้อย ถ้าเอกสารต่าง ๆ ตั้งแต่สมัยที่ใช้ ร.ศ. เป็นปีทางราชการยังอยู่เรียบร้อยแล้ว ผมเข้าใจว่าเราจะมีโอกาสได้ทราบถึงผลงานของพระองค์อีกมาก และจะเป็นตัวอย่างอันดียิ่งที่พวกเราจะได้เจริญรอยตามไป เพื่อจุดมุ่งหมายสำคัญคือ **ความวัฒนาถาวรของกองทัพเรือ**

เสด็จในกรม ฯ พระบิดาแห่งการทหารเรือไทย ได้ทรงล่วงลับไปแล้ว แต่ผลงานอันยิ่งใหญ่ของพระองค์คือ **กองทัพเรือไทย** จะยังคงอยู่คู่กับชาติไทย เป็นอนุสรณ์สำคัญยิ่งของพระองค์สืบไปชั่วกาลนาน เพราะผู้ที่ได้พบเห็นทหารเรือและเรือรบ ย่อมจะอดระลึกถึงพระองค์เสียมิได้ พระบรมศาสดาของเรา ได้ทรงสั่งสอนให้พวกเราพุทธบริษัทบูชาพระองค์ด้วย **"ปฏิบัติบูชา"** คือด้วยการปฏิบัติธรรมมิใช่ด้วย **"อามิสบูชา"** ผมก็คิดว่าเสด็จในกรม ฯ พระพุพพาจารย์แห่งทหารเรือไทย ซึ่งทรงเป็นพุทธศาสนิก ก็คงจะมีพระประสงค์ **"ปฏิบัติบูชา"** จากทหารเรือที่เป็นลูกศิษย์หลานศิษย์และเหลนศิษย์ ฯ ล ฯ กล่าวคือคงมีพระประสงค์ให้ทหารเรือทุกรุ่นและทุกคน ได้ร่วมแรงร่วมใจกันสร้างสรรค์ความเจริญให้แก่ **กองทัพเรือไทย** อันเป็นพระมรดกและอนุสรณ์ชิ้นสำคัญยิ่งของพระองค์ท่านยิ่งไปกว่าการ **"บูชา"** พระองค์ด้วยวิธีอื่น ทั้งนี้เป็นเพียงข้อคิดเห็นของผมแต่ผู้เดียวและอาจแหวกแนวไปจากความคิดของบางท่านก็ได้ แต่ผมก็ยังรักที่จะฝากข้อคิดเห็นของผมให้เพื่อนทหารเรือทั้งหลายได้พินิจพิจารณาตามควร

ในวาระคล้ายวันสิ้นพระชนม์ของพลเรือเอก พระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมหลวงชุมพรเขตรอุดมศักดิ์ พระบิดาแห่งการทหารเรือไทยนี้ ผมขออุทิศส่วนดีของเรื่องนี้ถวายบูชาพระคุณของพระองค์ที่มีต่อกองทัพเรือและทหารเรือ อย่างหาที่สุดมิได้ สำหรับข้อบกพร่องของเรื่องนี้ ผมขอรับแต่ผู้เดียว.

การสร้างกำลังทางเรือในสมัยราชาธิปไตย

นาวาเอก ประพัฒน์ จันทวิรัช

เมื่อเดือนสิงหาคม ๒๕๑๐ ผมได้รวบรวมเรื่องการสร้างกำลังทางเรือของไทยใน พ. ศ. ๒๔๗๘ ให้แก่นาวิกศาสตร์โดยให้ชื่อเรื่องว่า "เรือรบไทยรุ่นพุทธศักราช ๒๔๗๘" ซึ่งบรรณาธิการได้กรุณานำลงในฉบับวันนาวี ๒๕๑๐ ไปแล้ว เรื่องนั้นแสดงการสร้างกำลังทางเรือของทหารเรือรุ่นครูบาอาจารย์ ด้วยเงินงบประมาณพิเศษที่ได้รับจากรัฐบาลในระบอบประชาธิปไตย ในระยะ ๕–๖ เดือน ที่แล้วมา ผมได้พบเรื่องราวเกี่ยวกับการสร้างเรือรบ และการปรับปรุงกำลังทางเรือในสมัยที่กองทัพเรือยังมีฐานะเป็นกระทรวงทหารเรืออยู่ ถึงแม้ว่าเอกสารที่ผมได้พบ จะไม่ติดต่อกัน และมีความสมบูรณ์ไม่ถึงร้อยเปอร์เซ็นต์ แต่ก็เป็นเรื่องราวที่แสดง ความคิดเห็น และความพยายามของทหาร เรือรุ่นพ่อ รุ่นปู่ของเราในอันที่จะให้ทหารเรือได้มีเรือรบ ทั้ง ๆ ที่ไม่มีโอกาสได้รับงบประมาณพิเศษจากรัฐบาลในสมัยนั้น ผมจึงคิดว่า ถ้าได้พยายามปะติดปะต่อเรื่องที่ได้พบเข้าด้วยกัน และรวบรวมนำมาเล่าให้เพื่อนทหารเรือได้ทราบไว้ ก็คงจะมีประโยชน์บ้างไม่มากก็น้อย เพราะจะได้มีโอกาสทราบว่า ในสมัยที่ประเทศไทยยังปกครองด้วยระบอบราชาธิปไตย หรือสมบูรณาญาสิทธิราชย์นั้น ทหารเรือในยุคนั้นได้อุตสาหะสร้างสรรค์ความเจริญให้แก่กำลังทางเรือ และทหารเรือมาอย่างไรบ้าง ทั้ง ๆ ที่ต้องถูกจำกัดด้วยงบประมาณ กับทั้งจะได้เป็นการให้ความยุติธรรมแก่ท่านเหล่านั้นตามสมควร เพราะในสมัยที่เปลี่ยนการปกครองประเทศมาเป็นระบอบประชาธิปไตยนั้น ดูเหมือนจะมีการติเตียนท่านผู้ใหญ่สมัยราชาธิปไตยอยู่บ้างว่าได้ละเลยการทำนุบำรุงกำลังรบ *(ทางเรือ)* ซึ่งข้อเท็จจริง *(จากเอกสารที่ผมได้พบ)* แสดงว่ามิได้เป็นเช่นนั้นเลย วิธีดำเนินการบำรุงกำลังทางเรือของทหารเรือในยุคนั้น อาจไม่ตรงกับวิธีการ ซึ่งกำหนดไว้ในกฎหมาย ข้อบังคับ ระเบียบปฏิบัติ ฯลฯ ในปัจจุบัน แต่ก็น่าศึกษาพิจารณาเอาไว้ เพราะในอนาคต อาจต้องดำเนินการตามวิธี ซึ่งทหารเรือ

รุ่นพ่อรุ่นปู่ได้เคยใช้สำเร็จมาแล้วก็ได้ เพราะภาษิตที่ว่า **"ประวัติการณ์ย่อมซ้ำรอยเดิม"** (History repeats itself) นั้น ยังปรากฏว่าเป็นความจริงอยู่เสมอ

เอกสารเก่า ๆ ที่ผมได้พบ เป็นเพียงเอกสารที่ **กรมปลัดทัพเรือ** ในอดีตรวบรวมไว้ และเป็นเอกสารตั้งแต่ พ. ศ. ๒๔๕๘ มาจนถึงปัจจุบัน และไม่ใคร่สมบูรณ์นัก กับทั้งยังขาดเอกสารของหน่วยสำคัญ ๆ บางหน่วย เช่น กรมเสนาธิการทหารเรือเป็นต้น เอกสารที่เก่ากว่านั้น ได้ทราบจากเจ้าหน้าที่ว่า ได้ทำลายเสียเมื่อครั้งย้ายกองบังคับการกองทัพเรือ จากพระราชนิเวศน์มาอยู่ที่อาคารปัจจุบัน ในพระราชวังเดิมเมื่อ ๑๘ ปีมาแล้ว เพราะไม่มีที่เก็บ และขนย้ายไม่ไหว ซึ่งนับว่าเป็นที่น่าเสียดายอย่างยิ่ง เพราะทำให้ขาดเอกสารที่จะใช้ศึกษาพิจารณาการปฏิบัติราชการ ของทหารเรือสมัยก่อน ๆ ไปเป็นส่วนมาก แต่ยังนับว่าเป็นโชคดีของทหารเรือรุ่นปัจจุบันที่คุณครู พล. ร. ต. แชน ปัจจุสานนท์ ได้อุตสาหะรวบรวมเรื่อง **"ประวัติการทหารเรือไทย"** พิมพ์ขึ้นไว้เป็นหลักฐาน (*ท่านแจกในโอกาสที่ท่านมีอายุครบ ๖๐ ปี ผมโชคดียิ่งที่ได้รับแจกจากท่านด้วยนับเป็นความกรุณาอย่างสูงที่ท่านมีต่อศิษย์ซึ่งผมขอขอบคุณท่านไว้ในที่นี้ด้วย*) ทำให้พวกเราได้มีโอกาสทราบเรื่องราวของทหารเรือ ยุคแรกจนถึงสมัยรัชกาลที่ ๕ โดยละเอียด และเป็นรากฐานอย่างดีสำหรับผู้ที่สนใจจะค้นคว้าต่อไป มิฉะนั้น เวลายิ่งล่วงไปพวกเราจะยิ่งค้นคว้าเรื่องราวเก่า ๆ ของทหารเรือได้ยากหรืออาจหาไม่ได้เอาทีเดียว เพราะเอกสารที่เก็บไว้ย่อมผุพัง และชำรุดไปตามอายุขัย ท่านที่เคยรับราชการอยู่ในสมัยนั้น ซึ่งทราบเรื่องต่าง ๆ ดีก็ต้องจากไปตามธรรมดาโลก ในที่สุดเรื่องราวของทหารเรือสมัยเก่า ๆ ก็จะสูญไปสิ้นไป สมดังเนื้อเพลงที่เสด็จในกรมหลวงชุมพร ฯ พระบิดาแห่งการทหารเรือไทย ได้ทรงนิพนธ์ไว้ว่า "........ อีกสามร้อยปีก็ไม่มีใครเขาจะเห็น ใครจะนึกใครเขาจะฝัน เขาก็ลืมกันเหมือนตัวเล่น นานไปเขาก็ลืม ใครเขาจะยืมชีวิตให้เป็น ...."

อันการสร้างกำลังทางเรือ (*เรือรบ*) นั้น ย่อมขึ้นอยู่กับปัจจัยอันสำคัญยิ่ง คือเงินซึ่งทหารเรือทุกสมัยจะต้องพยายามให้ได้ ฉะนั้น ก่อนที่จะกล่าวถึงความคิดเห็นทางด้านยุทธศาสตร์ และอื่น ๆ ผมจึงขอกล่าวถึง **วิธีหาเงิน** ของทหารเรือสมัยนั้นเสียก่อน และ

ผมขอเริ่มตั้งแต่ พ. ศ. ๒๔๕๘ (*รัชกาลที่ ๖*) เป็นต้นมา เท่าที่มีหลักฐานพอให้รวบรวมได้บ้าง สำหรับสมัยก่อน พ. ศ. ๒๔๕๘ นั้น ผมไม่พบหลักฐานรายละเอียด ประกอบกับคุณครู พล. ร. ต. แชน ฯ ท่านได้กล่าวไว้ในหนังสือ "ประวัติการทหารเรือไทย" ของท่านแล้ว จึงขอให้ท่านที่สนใจได้ศึกษาจากหนังสือของท่านเถิด

ในระยะเวลาตั้งแต่ พ. ศ. ๒๔๕๘ มาจนถึง พ. ศ. ๒๔๗๕ อันเป็นปีที่เปลี่ยนแปลงการปกครองมาเป็นระบอบประชาธิปไตยนั้น เอกสารที่ได้พบ ทำให้พอสรุปได้ว่าทหารเรือมีวิธีหาเงินมาใช้ในการสร้างเรือรบอยู่ ๓ วิธี คือ:—

วิธีที่ ๑ ขอเงิน (*งบประมาณ*) ค่าเรือที่จะสร้าง เป็นพิเศษนอกเหนือไปจากงบประมาณประจำปี โดยขอพระราชทานจากพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว และได้รับความเห็นชอบจากเสนาบดีกระทรวงพระคลังมหาสมบัติ (*คือ กระทรวงการคลัง ในสมัยปัจจุบัน*) กล่าวคือ เมื่อคลัง ฯ มีเงินพอที่จะจ่ายให้ เช่น การสั่งสร้าง ร. ล. รัตนโกสินทร์ ที่บริษัทอาร์มสตรองวิทเวอร์ธ ในอังกฤษ ใน พ. ศ. ๒๔๕๖ เป็นต้น

วิธีที่ ๒ เจียดจ่ายเงิน (*งบประมาณ*) ที่ได้รับประจำปี ไปซื้อและสร้างเรือรบ เช่น การสั่งสร้างเรือยามฝั่ง (*ร. ย. ฝ. หาญหักศัตรู*) และการซื้อ ร. ล. เจ้าพระยา ใน พ. ศ. ๒๔๖๕ เป็นต้น

วิธีที่ ๓ ทำความตกลงกับกระทรวงพระคลังมหาสมบัติ ขอเก็บเงิน (*งบประมาณ*) เหลือจ่ายประจำปีสะสมไว้ *ซึ่งตามปกติกระทรวงพระคลัง ฯ จะริบเงินเหลือจ่ายเข้าเป็นรายได้ของคลัง ฯ ทั้งหมด*) เมื่อมีจำนวนมากพอ ก็ขอพระราชทานพระบรมราชานุญาตสั่งสร้างเรือรบเสียทีหนึ่ง เช่นการสั่งสร้าง ร. ล. สุโขทัย ใน พ. ศ. ๒๔๗๑ การสร้างเรือยามฝั่งหมายเลข ๒, ๓, ๔ และ ๕ ใน พ. ศ. ๒๔๗๒–๒๔๗๓ เป็นต้น วิธีนี้จะเรียกว่าทหารเรือ "**ออมทรัพย์ไว้ซื้อเรือ**" ก็ได้

สำหรับการซื้อ ร. ล. พระร่วง ซึ่งใช้เงินที่ **ราชนาวีสมาคมแห่งกรุงสยาม** เรี่ยไรจากประชาชนนั้น นับว่าเป็นวิธีพิเศษ ซึ่งไม่เข้าในวิธีใดวิธีหนึ่งที่ผมกล่าวมาแล้ว และผมของดไม่กล่าวถึงเรื่อง ร. ล. พระร่วง เพราะเป็นเรื่องยืดยาว และมีผู้เขียนไว้ในเอกสาร

ต่าง ๆ บ้างแล้ว

ก่อนที่จะกล่าวถึงรายละเอียด และความเป็นมาของการหาเงินด้วยวิธีต่าง ๆ ของทหารเรือสมัยนั้น ผมใคร่ขอให้เพื่อนทหารเรือได้ระลึกว่า การทหาร *(บกและเรือ)* ของประเทศไทยได้เริ่มก่อร่างสร้างตัวในสมัยรัชกาลที่ ๕ สำหรับทหารเรือนั้น นับว่าเป็นการเริ่มต้นจากสูญเดียว คือ ต้องสร้างทั้งองค์บุคคล องค์วัตถุและระเบียบการต่าง ๆ ไปพร้อมกัน กล่าวคือ ต้องจัดหาและสร้างทั้งเรือหน่วยงานสายยุทธบริการบนบก ผลิตนายทหารสัญญาบัตรขึ้นใช้แทนชาวต่างประเทศ และผลิตนายทหารประทวนขึ้นเป็นลูกมือดำเนินการฝึกหัดทั้งเบื้องต้น และทำนองยุทธ์ จัดวางระเบียบการต่าง ๆ ให้เป็นหลักฐาน นอกจากนั้นยังต้องบำรุงรักษา และใช้เรือพระราชพิธี เรือพระที่นั่ง และเรือใช้สอยอื่น ๆ ซึ่งมีทั้งเรือแจวพาย และเรือนกลเล็ก เพื่อรักษาพระราชประเพณี และพระเกียรติยศของมหากษัตริย์ งานสร้างกำลังทางเรือ จึงเป็นภาระอันหนักยิ่งของท่านผู้นำทหารเรือในสมัยนั้น ซึ่งได้แก่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวผู้ทรงดำรงตำแหน่งจอมทัพ และประมุขของประเทศ ผู้บัญชาการกรมทหารเรือ (***สมเด็จเจ้าฟ้า ฯ กรมพระนครสวรรค์วรพินิต***) และรองผู้บัญชาการกรมทหารเรือ (***เสด็จในกรมหลวงชุมพรเขตรอุดมศักดิ์***) เพราะความอุตสาหะวิริยะที่ท่านเหล่านี้ได้ทรงบำเพ็ญ กิจการต่าง ๆ จึงเป็นหลักฐานสืบเนื่องมาจนถึงพวกเรารุ่นปัจจุบัน

อันความจำเป็นที่ประเทศไทยจะต้องมีกองทัพเรือ หรือทหารเรือจะต้องมีเรือรบนั้น พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวรัชกาลที่ ๕, ๖ และ ๗ ทรงตระหนักพระราชหฤทัย และทรงสนับสนุนเต็มที่ แต่ข้าราชการและประชาชนทั่วไปในสมัยนั้น คงจะยังไม่เข้าใจกิจการทหารเรือดีนัก หรืออาจเข้าใจทหารเรือไปในทางที่ผิด เช่นเห็นว่าทหารเรือ เป็นแต่เพียงคนแจวพายเรือ หรือทหารเรือนั่ง ๆ นอน ๆ อยู่ในเรือรบ ไม่เห็นทำอะไร ฯลฯ พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว จึงได้ทรงพระราชนิพนธ์บทความ แนะนำให้ประชาชนรู้จักกิจการทหารเรือ และช่วยกันบำรุงกองทัพเรือ บทพระราชนิพนธ์เหล่านี้ได้ลงพิมพ์ในวารสารในสมัยนั้น ทรงใช้นามปากกาว่า **"พันแหลม"** ซึ่งในปัจจุบันผู้ที่สนใจอาจหาอ่านได้ยาก ผมจึงขอคัดลอกมาเฉพาะบางตอน เป็นตัวอย่างสัก ๒ เรื่องดังนี้ :—

จาก สมุทสาร (*วารสารของราชนาวีสมาคมแห่งกรุงสยาม*) ปีที่ ๔ เล่ม ๓๗ มกราคม ๒๔๖๐

"สยามจำเป็นต้องมีนาวีฤๅ ?"

คำถามที่ข้าพเจ้าใช้จ่าหน้าเรื่องนี้ บางทีท่านผู้อ่านจะเห็นเป็นปัญหาที่ดูไม่น่าจะถามกระมัง ?

ข้าพเจ้าขอชี้แจงว่า ข้าพเจ้าถามปัญหานี้ ไม่ใช่เพราะตัวข้าพเจ้าเองมีความสงสัยหามิได้ ที่ข้าพเจ้าถามเพราะได้เคยได้ยินผู้อื่นถามมาแล้ว และเคยได้ยินผู้ตอบด้วยว่า ไม่เห็นจำเป็นที่กรุงสยามจะต้องมีนาวี

คำอธิบายของผู้ที่แสดงความเห็นว่าสยามไม่จำเป็นต้องมีนาวีนั้น มีข้อใหญ่ใจความอยู่ ๒ ประการคือ :-

(๑) สยามเป็นเมืองดอน และไม่มีดินแดนเป็นเมืองขึ้นอยู่ข้างน้ำข้ามทะเลเลย

(๒) ถึงมีไว้ก็สู้ใครเขาไม่ได้

คำอธิบายทั้ง ๒ ข้อนี้ มีข้อที่จะเถียงได้ง่าย ๆ และข้าพเจ้าขอเริ่มเถียงข้อ ๒ ก่อน

ข้อที่ว่า ถึงมีนาวีไว้ก็สู้ใครเขาไม่ได้ จะใช้พูดสำหรับกองทัพบกก็ได้เท่ากัน ... ฯ ล ฯ เมื่อแลเห็นอยู่แล้วว่า กองทัพบกสยาม ถึงมีไว้ก็ **"สู้ใครไม่ได้"** เหมือนกันฉะนี้แล้ว เลิกเสียมิดีกว่าฤๅ ? คนโดยมากคงตอบทันทีว่า **"เลิกเสียไม่ได้"** บางคนก็จะชี้แจงต่อไปด้วยว่า กองทัพบกถึงจะสู้กองทัพศัตรูภายนอกไม่ได้ ก็ยังมีประโยชน์สำหรับรักษาความสงบภายใน เช่นปราบผู้ร้ายเงี้ยว เป็นตัวอย่าง ก็ถูกละ แต่ถ้าเช่นนั้น โจรสลัดในทะเลไม่มีบ้างฤๅ ? ได้เคยมีมาแล้ว และอาจมีได้อีกต่อไปเหมือนกัน ถ้าจะมีทหารบกไว้สำหรับผู้ร้ายบนบกจะมีทหารเรือไว้ปราบผู้ร้ายในทะเลบ้างผิดอะไรกัน ?

ส่วนคำว่า **"มีไว้ก็สู้เขาไม่ได้"** นั้น ถ้าคิดไปให้ดีจะเห็นว่าเป็นคำพูดที่เหลวไหลที่สุด คนเรามีกำหมัดไว้เป็นเครื่องป้องกันตัว แต่ถ้าถูกคนร้ายสี่ห้าคนรุมเอาแล้ว จะสู้ได้หรือ ? ก็คงสู้ไม่ได้ เพราะฉะนั้นตัดมือทิ้งเสียดีกว่า เพราะมีไว้ก็สู้เขาไม่ได้ .... ฯ ล ฯ

ถูกหรือ ? ที่จริง ก็ถูกเท่ากับที่จะให้บ้านเมืองเลิกมีทหารบกทหารเรือ

คราวนี้พิจารณาข้อที่ว่า สยามเป็นเมืองดอน จึงไม่ต้องมีนาวีต่อไปนั้นขอให้พิจารณาดูแผนที่สยามก่อนแล้ว จึงค่อยทำใจตกลงรับรองเห็นชอบด้วยในข้อนี้ ถ้าพิจารณาดูแล้วจะเห็นว่า แท้จริงสยามมีชายทะเลยืดยาวไม่ใช่น้อย และเมื่อมีชายทะเลยืดยาวเช่นนี้ ก็แปลว่ามีน่านน้ำในอาณาจักรไม่น้อยเหมือนกัน ---- ---- ฯลฯ นับวันนับจะมีเรือพาณิช เดินไปมาค้าขายมากขึ้นทุกวัน และถ้ามีเรือบรรทุกสินค้าไปมาอยู่มาก ๆ แล้ว ก็คงจะต้องให้อารักขาแก่เรือนั้น ๆ ให้เดินไปมาโดยสะดวกปราศจากโจรภัย ดังนี้ ถึงหากว่าจะไม่ให้มีนาวีก็คงต้องจัดเรือตำรวจตระเวนทะเลขึ้น ---- ---- เรือตำรวจตระเวนทะเลเหล่านี้ ก็ไม่ผิดอะไรกับนาวีนั่นเอง ---- ---- ---- ตั้งแต่ได้มีราชนาวีแล้วมา เจ้าหน้าที่ฝ่ายเทศาภิบาลได้เคยขอให้เรือรบออกไปแล่นลาดตระเวน หรือแม้ไปเยี่ยมที่หัวเมืองชายทะเลหลายครั้งมาแล้ว เพราะรู้สึกว่าเป็นที่อุ่นใจในการที่มีเรือรบไปเช่นนั้น

กิจการเหล่านี้ ราชนาวีของเราได้เคยทำอยู่แล้วเป็นปกติในเวลาสงบศึก นับว่าได้สำแดงคุณประโยชน์ของการมีนาวีปรากฏอยู่ส่วนหนึ่งแล้ว แต่หากกิจการของราชนาวีไปกระทำในที่ห่างไกลหูตาชาวกรุงเทพ ฯ (*และชาวกรุงเทพ ฯ มักเผลอไปว่า กรุงสยามหมดอยู่เพียงกรุงเทพ ฯ*) จึงไม่ใคร่มีผู้รู้สึกถึงคุณประโยชน์นั้น ๆ----

ครั้งเมื่อได้ประกาศสงครามต่อเยอรมนี และออสเตรียฮังการีแล้ว, **ราชนาวีเป็นเหล่าแรกที่ได้กระทำหน้าที่สงคราม** คือจับคร่าห์เรือศัตรูตามที่ได้ปรากฏมาแล้ว ขอให้ตรองดูว่า ถ้าแม้สยามไม่ได้มีนาวีอยู่แล้ว จะทำการอันนั้นได้โดยสะดวก เช่นที่ได้ทำมาแล้วนั้นหรือ ? -------- ฯลฯ

นอกจากการจับคร่าห์เรือศัตรู ตั้งแต่เมื่อได้ประกาศสงครามแล้ว ราชนาวีก็ต้องจัดเรือรบออกเที่ยวเดินลาดตระเวนอยู่ในอ่าวสยามเสมอ ซึ่งท่านผู้เป็นชาวกรุงเทพ ฯ ก็ไม่ใคร่จะรู้สึกอีก เพราะไม่ได้ไปเที่ยวแล่นตึก ๆ อยู่ที่ในคลองมหานาค หรือคลองผดุงกรุงเกษม ผ่านบ้านเรือนของท่านโดยจำเพาะ ! --------

เช่นนี้ก็เป็นอันสรุปความได้แล้วมิใช่หรือว่า การมีราชนาวีเป็นประโยชน์จริง ๆ

.... แท้จริงไทยเรายังไม่ใคร่จะรู้จักรักราชนาวีของเราดีเพียงพอ .... ราชนาวีของเราได้มีมาก็นานแล้ว แต่ก็ไม่ใคร่จะเติบโตขึ้นรวดเร็วได้ เพราะ **ไม่ใคร่จะมีผู้แลเห็นประโยชน์เพียงพอ จึงอาภัพไม่ใคร่จะได้รับส่วนแบ่งเงินรายจ่ายของรัฐบาล** เพื่อบำรุงให้เจริญขึ้น........

ข้อที่ว่า ไทยเราเป็นชาวดอนนั้น ถ้าความจริงเป็นเช่นนั้นโดยนิสัยแล้ว ก็ต้องนับว่าดัดนิสัยได้ดีพอใช้ทีเดียว เพราะคนไทยเราใช้เป็นทหารเรือได้ดีพอ ๆ ตัวอยู่, ดังนี้จึงมีที่หวังได้ว่า **ถ้าราชนาวีของเราได้เจริญขึ้นอีก โดยมีเรือรบเพิ่มขึ้นอีกทุก ๆ ชนิด** แล้ว คงจะไม่ขัดข้องในการหาทหารลงประจำเรือรบนั้น ๆ เป็นแน่แท้

ทหารเรือของเรา เท่าที่มีอยู่บัดนี้ นับว่าเท่ากับเพียงพึ่งก่อร่างสร้างตัวเท่านั้น, ในการที่จะเจริญเติบโตขึ้นต่อไป ต้องอาศัยเราทั้งหลายเอาใจช่วยด้วยอย่างเต็มใจ จึงจะเป็นการสมควร .... ฯ ล ฯ ....

พันแหลม”

จาก ดุสิตสมิต ฉบับเดือนมกราคม พ.ศ. ๒๔๖๑

“ความเจริญแห่งราชนาวี

ผู้ที่แลดูการโดยเผิน ๆ บางทีจะกล่าวว่า ทหารเรือเป็นสาขาเดียวแห่งราชการสยาม ที่เกือบจะไม่ได้ดำเนินขึ้นสู่ความเจริญผิดแผกแปลกกว่าที่ได้เป็นอยู่แล้วในรัชกาลของสมเด็จพระรามาธิบดีที่ ๕ นั้นเลย ....

แต่ความจริงหาเป็นเช่นนั้นไม่ .... ความเปลี่ยนแปลงมีมาเป็นลำดับ หากแต่เป็นไปในทางระเบียบการโดยมาก คนภายนอกจึงแลไม่ใคร่เห็น **กองทัพเรือย่อมจะเป็นของที่ขยายตัวขึ้นได้ยากกว่ากองทัพบก, เพราะเรือรบแต่ละลำก็แสนที่จะแพง** การ**สร้างเรือจึงกระทำไปได้แต่โดยทอย ๆ กันคราวละ ๒ ลำ** แล้วแต่เป็นขนาดใหญ่หรือเล็ก แต่ถึงกระนั้นก็ดี ในส่วนเรือรบก็นับว่าได้มีเพิ่มขึ้นแล้ว ในรัชกาลปัตยุบันนี้หลายลำ คือเรือพิฆาฏ "เสือคำรณสินธุ์" กับเรือตอร์ปิโดอีก ๒ ลำ และเรือปืน "รัตนโกสินทร์" ได้ลงมือก่อสร้างจนร่วมแล้ว เพื่อมีเหตุเกิดมหาสงครามขึ้น จึงได้เริกรามาจนบัดนี้, ซึ่งไม่ใช่ความผิดของรัฐบาลเราเลย

ส่วนพลทหารเรือนั้น ถ้าจะเกณฑ์เข้ามารับราชการก็คงจะได้อีกถมไป แต่เมื่อไม่มีเรือจะให้ลงประจำจะเกณฑ์เข้ามาไว้ก็ไม่ได้ประโยชน์อะไร .... เมื่อ ๑๐ ปี ล่วงมานี้แล้ว ทหารเรือเกือบจะเป็นทหารแต่ชื่อเท่านั้น แท้จริงเป็นเพียงกุลีลูกเรือ หรือคนแจวเรือเลว ๆ มาบัดนี้มีกิริยาอาการ และวินัยเป็นทหารและใจก็เป็นทหาร ซึ่งเป็นพยานปรากฏว่า ในทางรักษาวินัย และปกครองดีขึ้นกว่าแต่ก่อนเป็นอันมาก, เช่นนี้จะว่าไม่ได้เจริญขึ้นละหรือ ?

ส่วนนายทหารเรือในเวลานี้ยังมีน้อย และอายุก็ยังต่ำ ๆ จริงอยู่ แต่ข้อนี้ไม่เป็นข้ออัศจรรย์, และรอไปอีกไม่ช้าผู้ที่เป็นนายทหารอยู่แล้วเดี๋ยวนี้ก็จะมีอายุมากขึ้น ทั้งจำนวนนายทหารก็คงทวีขึ้นตามลำดับเหมือนกัน .... เมื่อ ๑๐ ปีมาแล้ว บรรดาผู้บังคับการเรือหลวงเป็นชาวต่างประเทศโดยมาก, แต่มาบัดนี้ผู้บังคับการเป็นทหารไทยทุกลำ และบางนายก็ได้เคยนำเรือไปในท้องทะเลไกล ๆ ได้ชื่อเสียงแล้วก็มี ส่วนในราชการสงครามทหารเรือก็ได้สำแดงปรากฏแล้วว่าสามารถทำการได้อย่างพรักพร้อม เรียบร้อยดีเป็นที่น่ายินดีและภูมิใจยิ่งนัก .... ดังนี้ข้าพเจ้าเห็นควรกล่าวได้ว่า ราชนาวีได้เจริญขึ้นเป็นลำดับโดยแท้

พันแหลม

(สมาชิกคณะสมุทสาร)

พระราชดำรัส ตอบของพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว ในโอกาสที่เสนาบดีกระทรวงทหารเรือ และคณะนายทหารเรือ ทูนเกล้า ฯ ถวายพระราชอิสริยยศ จอมพลเรือ ณ พระที่นั่งจักรีมหาปราสาท ในวันที่ ๕ ธันวาคม พ. ศ. ๒๔๖๘

“............ ในการที่ได้รับยศทหารเรือคราวนี้ ข้าพเจ้ามีความยินดีเป็นอย่างมาก เพราะข้าพเจ้าไม่ใช่เป็นผู้ที่เห็นว่า ทหารเรือไม่มีประโยชน์ สำหรับประเทศสยาม ข้าพเจ้าเป็นผู้ที่ยืนยันอยู่เสมอว่า เป็นของจำเป็นอย่างยิ่งสำหรับการป้องกันพระราชอาณาจักรของเราจะเลิกเสียไม่ได้เป็นอันขาด ....”

บทพระราชนิพนธ์ และพระราชดำรัส ที่ผมอัญเชิญมาเป็นตัวอย่างนี้ย่อมแสดงให้

เห็นพระราชดำริเกี่ยวกับการทหารเรือ ของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวในอดีตได้เป็นอย่างดี นายทหารเรือชั้นผู้ใหญ่ในสมัยนั้น ก็ได้แสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับกำลังทางเรือ และเรือรบไว้อย่างน่าสนใจ ดังที่ผมจะได้คัดลอกมาเป็นตัวอย่างเฉพาะบางท่าน และบางตอนดังนี้:—

ก. ลายพระหัตถ์ พล.ร.ท. พระเจ้าพี่ยาเธอ กรมหมื่นชุมพรเขตรอุดมศักดิ์ เสนาธิการทหารเรือ ลงวันที่ ๒๒ มีนาคม พ.ศ. ๒๔๖๒ *(ระหว่างประทับในเรือ "กวาลา" เดินระหว่างกรุงเทพ ฯ– สิงคโปร์ ในโอกาสที่เสด็จไปยุโรป เพื่อดูกิจการทหารเรือและซื้อ ร.ล. พระร่วง)* กราบทูล จอมพลเรือสมเด็จพระเจ้าน้องยาเธอ เจ้าฟ้ากรมหลวงนครสวรรค์วรพินิต เสนาบดีกระทรวงทหารเรือ ความตอนหนึ่งว่า

"เรื่องเงินไม่พอ ซึ่งเวลานี้เป็นข้อใหญ่ที่สุด และเป็นอุปสรรคอันร้ายแรง จนถึงกับเป็นเครื่องที่เล็งเห็นได้ต่อไปภายหน้าว่า ควรจะมีกระทรวงทหารเรือหรือไม่, เพราะถ้าทหารเรือไม่จำเป็นต้องมีทหารบกก็จำเป็นต้องอยู่ในฐานนั้นเหมือนกัน ฉะนี้โดยเหตุใด คือโดยเหตุที่ทหารบกจำเป็นต้องรวมพลอยู่รอบจังหวัดกรุงเทพ ฯ เท่านั้น ยกออกไปต้านทานทางปราจีน หรือเพ็ชรบุรีไม่ได้เป็นอันขาด เพราะน้ำหนักข้าศึกประดังอยู่ที่แม่น้ำทั้ง ๔ คือแม่น้ำแม่กลอง, ท่าจีน, เจ้าพระยา, บางปะกง การดำเนินกองทัพบกคงบกพร่องทางปีกเสมอไป นายพันเอก พระยาพิไชยสงคราม ก็ได้ออกความเห็นไว้ว่า ถ้าทหารเรือป้องกันแม่น้ำทั้ง ๔ ไม่ได้ ในเมื่อทหารบกออกจากกรุงเทพ ฯ แล้ว **เขาจำเป็นต้องยกธงขาว** นี่เป็นคำของเขาเอง การรบของกรุงสยามมีประสงค์ได้แต่อย่างเดียว ที่จะต้านทานข้าศึกชั่วคราวเท่านั้น ก็เห็นได้แล้วว่าจำเป็นที่สุดที่ทหารบก ทหารเรือต้องร่วมความคิด และช่วยซึ่งกันและกัน ทำไมมี แม้จะเลิกทหารเรือ ทหารบกก็หมดกำลังตามคำพระยาพิไชยสงคราม ถ้าแม้ว่าเลิกทหารบก ก็เห็นได้ง่ายว่าไม่จำเป็นต้องมีทหารเรือ ถ้าแม้เลิกทั้ง ๒ อย่าง ก็ไม่มีเสียงพูดต่อใคร ๆ ได้ เพราะหมดน้ำหนักหมดกำลังที่จะหน่วงเหนี่ยวหาเวลาพูด ในที่สุดหมดเสียง........."

ข. ลายพระหัตถ์ เสด็จในกรม. ฯ *(เมื่อทรงดำรงยศ บรรดาศักดิ์ และตำแหน่ง*

เช่นเดียวกับ ข้อ ก. ระหว่างประทับในเรือ "โซบราล" เดินทางระหว่างสิงคโปร์–โคลัมโบ) ลงวันที่ ๓ เมษายน ๒๔๖๒ กราบทูลเสนาบดีกระทรวงทหารเรือ (*พระองค์เดียวกับข้อ ก.*) ตอนหนึ่งว่า

"-------- หวังด้วยเกล้า ฯ ทุกคนว่าเรื่องเรือพระร่วงคงเป็นการสำเร็จเรียบร้อย และคลังคงจะไม่ดื้อดันไม่เข้าเรื่อง ให้ทหารเรือจำเป็นต้องงอมืองอเท้า เปลืองพระราชทรัพย์หาผลไม่ได้ **ถ้าจะไม่ซื้อเรืออีกต่อไป ก็ควรจะเลิกทหารเรือเสียเลย** การไม่ให้เรือ **แต่มีกระทรวงทหารเรือเป็นการเปลืองอย่างที่สุด และไม่เข้าเรื่องด้วย** ถ้าจะให้เป็นเช่นนี้แล้ว เกล้า ฯ เห็นว่านายทหารเรือทั้งหมดไม่ควรจะด้านหน้าอยู่รับราชการ โดยไม่มีหวังผลสำเร็จอย่างใดอย่างหนึ่งเลยเช่นนี้ ------------"

ค. **คำแถลง** ของ พล. ร. ต. พระยาดำรงราชพลขันธ์ *(คอน บุนนาค ต่อมาเป็นพล. ร. ท.)* เจ้ากรมยุทธโยธาทหารเรือ ในที่ประชุมสภาบัญชาการกระทรวงทหารเรือ ครั้งที่ ๓ เมื่อวันที่ ๒๓ พฤศจิกายน พ. ศ. ๒๔๖๔ เพื่อประกอบการขออนุมัติให้กรมยุทธโยธาจ้างคนงานดำเนินการซ่อมเรือรบเอง แทนที่จะจ้างเหมาบุคคลภายนอกซ่อม เช่นที่เป็นอยู่ในเวลานั้น ตอนหนึ่งดังนี้

"-------- การงานใน กรมยุทธโยธาทหารเรือเวลานี้ คั่งค้างซับซ้อนมาแต่เก่าก่อนมาก ทั้งงานฝ่ายบกและฝ่ายเรือ **กรมยุทธโยธา ฯ เห็นว่า ทหารเรือ, เรือเป็นกำลังสำคัญ ถ้าเรือจมน้ำเสียหมด ฐานะของทหารเรือจะเป็นอย่างไร จะพลอยเสียกันไปหมด ไม่ใช่แต่กรมยุทธโยธาทหารเรือ** จึงคิดตั้งหน้าจะซ่อมแต่เรือเท่านั้น เพราะสารวัดกลจักร์ได้คำนวณดูแล้วว่า การซ่อมเรือทั้งหมดตามอายุที่ควรซ่อม จักต้องกินเวลาไม่ต่ำกว่า ๒ ปีครึ่ง ดังนี้, ส่วนการฝ่ายบกจะค่อยทำค่อยไป ------------"

ที่น่าสังเกตก็คือ ท่านผู้นี้ เป็นนายทหารเรือซึ่งในสมัยนั้นเรียกว่า **"ผู้ช่วยพลรบ"** คำแถลงของท่าน จึงเป็นพยานแสดงให้เห็นว่า นาทหารเรือชั้นผู้ใหญ่ ในสมัยนั้น ไม่ว่าจะเป็นพรรคหรือเหล่าใด มีความเข้าใจในความสำคัญของเรือรบที่มีต่อทหารเรือ เป็นอย่างดี

ผมได้อัญเชิญพระราชนิพนธ์ พระราชดำรัส พระดำริ และคำแถลงของอดีตพระมหากษัตริย์ และท่านผู้ใหญ่ในสมัยนั้นมาเล่าไว้ ก็เพื่อเน้นให้เห็นว่าพระองค์ และท่านเหล่านั้น ตระหนักในความสำคัญของกำลังรบทางเรือเพียงไร ต่อไปผมจะเล่าถึงความพยายามของท่านที่ได้ดำเนินไปเพื่อให้บรรลุจุดมุ่งหมายสำคัญตามความเข้าใจของท่าน คือ **ให้ทหารเรือได้มีเรือรบ** ผมจะได้กล่าวถึงเรื่อง **เงิน** อันเป็นปัจจัยสำคัญที่สุดเป็นอันดับแรก

งบประมาณแผ่นดินที่ใช้ในการทหาร (*บกและเรือ*) **ในสมัยรัชกาลที่ ๕ และที่ ๖ นั้นมีจำนวน ๒๕ เปอร์เซ็นต์ของงบประมาณรายรับของประเทศ และทหารเรือได้รับงบประมาณปีละ ๕ ล้านบาท** ทั้งนี้ ผมได้พบหลักฐาน คือ

ก. ลายพระหัตถ์ จอมพลเรือสมเด็จเจ้าฟ้า ฯ กรมหลวงนครสวรรค์วรพินิต ที่ ๒๕/$\frac{๒๔๖๒}{๑๒๒๖๘}$ ลงวันที่ ๕ มีนาคม พ. ศ. ๒๔๖๒ กราบบังคมทูลพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ความตอนหนึ่งว่า "---- **พระคลังมหาสมบัติถือเอาจำนวน ๒๕ ใน ๑๐๐ แห่งรายได้แผ่นดินเป็นเงินรายจ่ายสำหรับทหารบกทหารเรือรวมกัน ไม่ยอมขยับให้เกินเลยกว่านั้น**--------"

ข. พระดำรัส พล. ร. อ. พระเจ้าพี่ยาเธอ กรมหลวงชุมพรเขตรอุดมศักดิ์ เสนาธิการทหารเรือในที่ประชุมสภาบัญชาการกระทรวงทหารเรือ ครั้งที่ ๑๑/$\frac{๕}{๒๔๖๕}$ เมื่อวันที่ ๒๐ กรกฎาคม พ. ศ. ๒๔๖๕ ตอนหนึ่งว่า "----อนึ่งพวกเราควรจะทราบว่า ตาม**พระบรมราโชบายของพระบาทสมเด็จพระพุทธเจ้าหลวง** ที่ได้ทราบมาว่า **การจ่ายพระราชทรัพย์สำหรับป้องกันพระราชอาณาจักรนั้น** ให้ถือเรือนเงิน ๒๕% ของรายได้แผ่นดิน **คือรวมทั้งทหารบกทหารเรือ** การที่จะขึ้นลงกันได้เพียงใดนั้น อยู่ในความเห็นที่กระทรวงพระคลังจะกระทำความเข้าใจตกลงแบ่งอย่างหนึ่ง, สุดแต่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวอย่างหนึ่ง, ถ้าทหารบกลดได้ เราก็ขึ้นได้ ถ้าทหารเรือลด ทหารบกก็ขึ้นได้ เช่นนี้-------- เพราะฉะนั้นที่เราจะร้องขอเงินพิเศษนั้นเป็นไปไม่ได้ ควรจะเห็นอกคลัง อย่างไรก็ให้ไม่ได้ และในเวลานี้เงินรายได้แผ่นดินก็ยังยืนคงที่---- **ที่เราได้อยู่ ๕ ล้านบาทนั้น** เป็นการดีแล้ว --------"

การใช้สอยและจัดสรรงบประมาณของกระทรวงทหารเรือในสมัยก่อน พ. ศ. ๒๔๖๕ จะเป็นไปในลักษณะใด ผมยังไม่พบหลักฐานที่จะนำมาแสดงให้ทราบได้ แต่พอจะสรุปได้ว่า **งบประมาณที่ได้รับ พอแก่การใช้สอยประจำปี มีเหลือพอขยับขยายกิจการได้บ้าง แต่ไม่เหลือถึงกับจะซื้อเรือรบได้** และกระทรวงพระคลังจะริบ (*เก็บ*) เงินที่เหลือจ่ายเป็นรายได้ของกระทรวงพระคลัง ฯ ทั้งนี้ เพราะได้พบเอกสารในระยะตั้งแต่ พ. ศ. ๒๔๖๕ ขึ้นไปแสดงให้เห็นว่าเป็นเช่นนั้น ซึ่งผมจะขอยกมาเป็นตัวอย่างดังนี้

ก. ที่ว่า **ไม่เหลือถึงกับจะซื้อเรือรบได้นั้น** เพราะใน พ. ศ. ๒๔๕๖ ได้สั่งสร้างเรือปืน (*ร. ล. รัตนโกสินทร์*) ที่อังกฤษ ราคา ๑๑๙,๐๐๐ ปอนด์ ด้วยเงินที่ได้รับพระบรมราชานุญาตเป็นพิเศษ ๑,๕๔๗,๐๐๐ บาท (*อ้างไว้ในลายพระหัตถ์ พล. ร. อ. สมเด็จเจ้าฟ้า ฯ กรมหลวงนครราชสีมา ผู้กำกับราชการกระทรวงทหารเรือที่* ๓๕ $\frac{๒๔๖๖}{๐๕๑๑๑}$ *ลงวันที่* ๑๔ *มกราคม ๒๔๖๖ กราบบังคมทูลเรื่องการสร้างเรือรัตนโกสินทร์*)

ข. การประชุมสภาบัญชาการ ฯ ครั้งที่ ๑๑$\frac{๕}{๒๔๖๕}$ เมื่อ ๒๐ กรกฎาคม ๒๔๖๕ และครั้งที่ ๑๘$\frac{๑๒}{๒๔๖๕}$ เมื่อ ๙ กุมภาพันธ์ ๒๔๖๕ เสด็จในกรมหลวงชุมพร ฯ เสนาธิการทหารเรือ ได้ทรงแถลงเกี่ยวกับ **สกีมของกระทรวงทหารเรือ**[๑] มีใจความบางตอนอ้างถึงงบประมาณในสมัยนั้น ซึ่งผมขอคัดลอกมาเฉพาะตอนที่เกี่ยวข้อง ดังนี้

"หลักเดิม ของการดำเนินในทหารเรือได้ยึดตั้งอยู่ที่กระบวนทัพเรือที่ควรมีอยู่เต็มที่ ปรุงกิจการอื่นทั่วไปเข้าหาตลอดถึงการตั้งงบประมาณประจำปี ให้สมกับฐานะของกองทัพเรือที่ ควร จะมีไว้

ผล ของการตั้งกองทัพเรือเป็นหลักนี้ ได้ผลร้าย โดยเหตุ

๑. หาเงินมาปรุงขึ้นได้ไม่ทันกับที่ต้องเสื่อมทรามเสียหายลงไป

๒. ทำให้เครื่องประกอบกองทัพ ซึ่งปรุงง่ายนั้น ได้ดำเนินเกินกองทัพจนเบียดเบียน

---

๑ สกีมของกระทรวงทหารเรือ [โครงการกองทัพเรือ หรือนโยบายกองทัพเรือ] ของเสด็จในกรม ฯ พระบิดาแห่งการทหารเรือไทย มีข้อความยืดยาว และยังมีพระอธิบายเพิ่มเติมอีก หากมีโอกาส จะได้รวบรวมขึ้นเป็นเรื่องหนึ่งโดยเฉพาะ มีข้อสังเกตว่า คำว่า "สกีม" นั้น เสด็จในกรม ฯ เริ่มใช้ก่อน ต่อมาใน พ. ศ. ๒๔๗๘ ศิษย์ของพระองค์ก็ได้ใช้อีกเช่นเดียวกัน.

เอาเนื้อของกองทัพไป ทำให้การปรุงกองทัพช้าลงไปอีก โดยเรือรบเป็นของแพงมาก และเป็นเงินก้อนใหญ่จะลงทุนทีไรก็ต้องยั้ง ส่วนเครื่องปรุงนั้นหาง่ายและเพิ่มได้ทีละน้อย จึงเพิ่มบ่อยขึ้น แต่เมื่อมากครั้งขึ้นก็ท่วมเต็มในงบประมาณไปหมด แก้ยากที่สุดประดุจโรคเรื้อน ทั้งนี้คือ กระทรวง ซึ่งเป็นเครื่องประกอบของ กองทัพ นั้นได้งอกเร็วและงามเกินกองทัพไปหลายเท่าด้วยประการฉะนี้

๓. การเงินประจำปี จึงมีกำหนดที่กระทรวงพระคลังจะต้องให้เป็นจำนวนประจำปีหนึ่ง ๆ แม้จ่ายไม่หมด จำต้องหักเงินที่เหลือกลับคืนเข้าพระคลังเป็นรายได้

๔. ผลที่สองของข้อ ๓. ที่กล่าวแล้วมีอีกชั้นหนึ่ง ที่คลังจำเป็นต้องหาทางไม่ให้ทหารเรือจ่ายเต็มที่ เพราะเงินจะได้เหลือเป็นรายได้ของคลังให้มาก ฝ่ายทหารเรือเมื่อครั้งไม่ยอมให้ลงทุนเป็นก้อนใหญ่บ่อย ๆ กลัวเงินจะเหลือมากถูกหัก กลับขาดทุน จึงหาทางจ่ายเป็นเงินเดือนไปจนท่วมกว่าครึ่งของงบประมาณ เพราะการขึ้นเงินเดือนหรือเติมอัตราคล้ายกับไฟเย็น กินสุขุมนัก ไม่สู้จะรู้สึก

๕. ผลที่สุดคือ ฐานะเครื่องประกอบกองทัพเรือใหญ่โตจนบังตัวกองทัพมิดมืดหายไปหมด ถ้าปล่อยให้เป็นไปเช่นนี้ ต่อไปทัพเรือก็จะสูญหายไป เหลือแต่กระทรวงเป็นที่หากินของผู้รับพระราชทานเงินเดือน ซึ่งเป็นเลือดเนื้อของราษฎร แต่ไม่ให้ประโยชน์อย่างไรเลย เท่ากับเกณฑ์ให้ชาติเลี้ยงคนจำพวกหนึ่งไม่ทำประโยชน์ หรือประกอบประโยชน์ให้แทนคุณที่เลี้ยงดูนั้นเลย เป็นการลดกำลังของชาติโดยตรง"

พระดำรัส ของเสด็จในกรม ฯ ที่ผมอัญเชิญมาเป็นตัวอย่างนี้ นับว่าเป็นหลักฐานยืนยันข้อสรุปของผมดังกล่าวแล้วคือ งบประมาณในสมัยนั้นมีพอใช้สอยประจำปี เหลือพอขยับขยายกิจการได้บ้าง แต่ไม่พอซื้อเรือรบ และกระทรวงพระคลัง ฯ เก็บเงินเหลือจ่ายเป็นรายได้ของแผ่นดิน

การบริหารการเงิน และข้อผูกพันด้านการเงินของกระทรวงทหารเรือ ตามสภาพที่เป็นอยู่ใน พ. ศ. ๒๔๖๕ เป็นอย่างไร เพื่อทหารเรือจะทราบได้จากพระดำรัสของเสด็จในกรม ฯ ในที่ประชุมสภาบัญชาการ ฯ ครั้งที่ ๑๑ $\frac{๕}{๒๔๖๕}$ เมื่อ ๒๐ กรกฎาคม ๒๔๖๕ ตอน

หนึ่งดังนี้

"--------ขอยกตัวอย่างงบประมาณของเรามาให้ดูดังนี้:

เงินเดือน	๒,๕๖๘,๑๐๘	บาท
ค่าใช้สอยประจำปี	๒,๐๓๕,๓๓๕	บาท
การจร	๓๙๖,๕๕๗	บาท
รวมทั้งสิ้น	๕,๐๐๐,๐๐๐	บาท

ในจำนวนเงินเดือนนี้ ยังมีเหลือที่จะชักมาใช้เป็น **การจร** ได้อีกราว ๑๐๐,๐๐๐ บาท ถ้าเงินเดือนน้อยลง การจรย่อมมีมากขึ้น ขอให้เข้าใจตามนี้ ปีหน้าจะต้องมีเงินเดือนขึ้นตามความดีความชอบของบุคคลอีก ยอดเงินเดือนจะสูงขึ้น ถ้าไม่ยุบอัตราที่ไม่จำเป็นเสีย ----"

(*เสด็จในกรม ฯ ทรงอธิบายไว้ใน "สกีมของกระทรวงทหารเรือ" ว่า* **"การจร การที่ลงทุนใหม่ เพื่อเสริมสร้างสับเปลี่ยนของเก่าที่เสื่อมเสียเกินสมัยในสงคราม --------** *ถ้าเมื่อจำนวนเงินในประเภทที่ ๓ คือ* **การจรนี้ลดน้อยลงที่สุดในปีใด ก็ต้องแปลได้ว่าทหารเรือถอยหลัง เพราะกระทำการในสิ่งเดียวนี้กินค่าแรงแพงขึ้นทุกปี กับทั้งราคามากผิดส่วนที่ควรทำได้ทุกขั้นชั้น")**

จึงสรุปได้ว่า งบประมาณ ๕ ล้านบาทที่ทหารเรือสมัยนั้นได้รับนั้น ต้องจ่ายเป็นเงินเดือนเสียประมาณ ๕๐% เป็นค่าใช้สอยประจำอีกประมาณ ๔๐% คงเหลือเป็นทุนที่จะจัดสร้างเรือรบ หรืออาวุธประมาณ ๑๐% เท่านั้น

ผมเล่ามาถึงเพียงนี้ เพื่อนทหารเรือก็คงเข้าใจแล้วว่า เหตุใดการซื้อและการสร้างเรือรบในสมัยนั้น ทหารเรือจึงต้องใช้ **วิธีที่ ๑** (*ขอรับพระราชทานเงินค่าเรือเป็นพิเศษ*) ตลอดมาจนถึงปี พ. ศ. ๒๔๖๕ หลังจากเสด็จในกรม ฯ ได้เสนอ **"สกีมของทรวงทหารเรือ"** ของพระองค์ต่อสภาบัญชาการ ฯ และสภาบัญชาการ ฯ ได้เห็นชอบแล้ว การซื้อและสร้างเรือรบจึงได้เปลี่ยนมาใช้ **วิธีที่ ๒** (*เจียดจ่ายงบประมาณประจำปีไปซื้อเรือรบ*) และ **วิธีที่ ๓** (*สะสมเงินเหลือจ่ายประจำปีไว้ซื้อเรือรบ*) ดังผมจะได้เล่าในตอนต่อไป การดำเนิน

การหาเงินตามวิธีที่ ๒ และวิธีที่ ๓ เป็นผลเนื่องมาจาก **"สกีมของกระทรวงทหารเรือ"** ของเสด็จในกรม ฯ ซึ่งได้รับอนุมัติจากสภาบัญชาการ ฯ ดังกล่าวแล้ว ผมจะขอคัดลอกมาเฉพาะใจความสำคัญใน **ข้อยุติ** ของสกีม ฯ ดังนี้[๑]

(ก) ให้ระลึกไว้เสมอว่า **"กองทัพเรือเป็นหลัก ไม่ใช่กระทรวง"** คือ **"มีกระทรวงเพราะมีเรือ ไม่ใช่มีเรือเพราะมีกระทรวง"** คือต้องตั้งหลักกำหนดอัตราให้เหมาะสม

(ข) ให้วางรูปกองทัพเรือขึ้นไว้ **"เป็นเงา ๆ"** แต่จะมีมากน้อยเท่าใด ให้เป็นไปตามควรแก่ **"กาละเทศะ"**

(ค) เรือราชการ (*เรือรบและเรือช่วยรบ*) ที่มีอยู่แล้ว บำรุงรักษาให้ **"ดีจริง** เท่าที่ควรจะทำได้ นอกจากนั้นปลด ย้าย ขายหรือจำหน่าย สุดแต่จะสะดวก เพื่อไม่ให้เปลืองค่าบำรุงรักษาโดยเปล่าประโยชน์

(ง) ให้พยายามกระเหม็ดกระแหม่ออมทรัพย์และทุน **"อย่างอุกฤษฎ์ที่สุด"**

(จ) ตัดรอนคนประจำการให้เป็นจำนวนน้อยที่สุดที่สามารถจะเป็นไปได้โดยไม่ต้องกระทำให้เป็นการเดือดร้อน และจะเริ่มต้นด้วยการยุบเลิกโรงเรียนพลทหารเรือตามจังหวัดต่าง ๆ ก่อน

(ฉ) ให้เลื่อนยศและเงินเดือนตามความชอบที่กระทำขึ้น ไม่ใช่โดย **"ความอดทนอยู่ได้นานเหมือนดังก้อนหิน"** เลือกคนที่มี **"จรรยาดีและเฉลียวฉลาด"** ไว้ใช้ราชการ ที่โง่เขลาปราศจากความรู้ และร่างกายทุพพลภาพ หรือประพฤติไม่สมควร ก็ค่อย ๆ ปลดเปลื้องออกไปโดยไม่ให้มีความผิดเสียหาย

(ช) เมื่อออมทรัพย์ไว้ได้มากแล้ว ให้จัดไปในทางซ่อมสร้าง และจัดให้มีเงินสำรอง (reserve) ในการใช้จ่ายโดยเก็บไว้ใน ๖ เดือนแรกไม่ต่ำกว่า ๑๐ % และในระหว่าง ๖ เดือนหลังไม่ต่ำกว่า ๕%

(ซ) ตั้งอัตราสึกหรอของตัวเรืออาวุธ เครื่องจักร เหล่านี้ไว้ คือ

---

๑. ข้อความในเครื่องหมาย "– – –" ทุกแห่ง เป็นสำนวนของเสด็จในกรม ฯ

ตัวเรือ มีอัตราที่ต้องเก็บปีละ ๑ ใน ๑๕ ของราคาเดิม

อาวุธ มีอัตราที่ต้องเก็บ ปีละ ๑ ใน ๒๐ ของราคาเดิม

เครื่องจักรมีอัตราที่เก็บปี ๑ ใน ๒๐ ของราคาเดิม

เงินเหล่านี้จักต้องหักจากงบประมาณทุกปีและเอาฝากคลังไว้ แต่ต้องให้ "เรียกได้ทุกเมื่อ" โดยบอกล่วงหน้า ๕ เดือนหรือแล้วแต่จะตกลงกัน เมื่อครบจำนวน ก็หาซื้อเรืออาวุธเปลี่ยนได้ทันที [๑]

เสด็จในกรมหลวงชุมพร ฯ ได้รับพระมหากรุณาโปรดเกล้า ฯ ให้เป็นผู้ทำการแทนเสนาบดีกระทรวงทหารเรือ ตั้งแต่ ๑๓ ตุลาคม ๒๔๖๕ พระองค์ได้ทรงเจรจาตกลงกับเสนาบดีกระทรวงพระคลังมหาสมบัติในเรื่องขอฝากเงินงบประมาณเหลือจ่ายของกระทรวง**ทหารเรือสะสมไว้เป็นทุนซื้อเรือใหม่** ปรากฏว่า **กระทรวงพระคลัง ฯ ยอมให้ทำได้** เสด็จในกรม ฯ ได้ทรงแถลงในที่ประชุมสภาบัญชาการ ฯ ครั้งที่ ๑๘/$\frac{๑๒}{๒๔๖๕}$ เมื่อ ๙ กุมภาพันธ์ ๒๔๖๕ ตอนหนึ่ง ดังนี้

"หลักใหม่ ซึ่งได้ดำริขึ้นและได้ตกลงกับกระทรวงพระคลัง ฯ แล้วนั้นมีดังนี้ คือ **ไม่เอากองทัพเป็นหลักอย่างที่ได้กระทำมาแล้ว เอาฐานะของชาติเป็นหลัก** แปลว่ารายได้ของรัฐบาลมีเท่าใด รัฐบาลจะเต็มใจจำหน่ายให้ป้องกันและใช้การบำรุงเครื่องป้องกันทางทะเลเท่าใดในปีหนึ่ง เป็นจำนวนเงินยืนประจำปีเป็นปานกลางได้เท่าใด เอาเท่านั้นเป็นหลัก **ในที่นี้กระทรวงพระคลังจะให้ยืน ๕ ล้านเป็นหลัก** แปลลงไปอีกว่าไม่ให้ใช้เกินล้าน[๒] ปีหนึ่งคงเหลือบ้าง คลังจะเก็บไว้ให้ แต่ไม่ให้ดอกเบี้ย **เงินเหลือนี้จะใช้เมื่อใดได้ทั้งสิ้น**...."

เรื่องที่ผมได้เล่ามาแล้ว คงจะทำให้เพื่อนทหารเรือได้เข้าใจความเป็นมาแห่ง "**วิธีหาเงิน**" มาสร้างเรือนของทหารรุ่นพ่อรุ่นปู่ของเราได้ ต่อไปผมจะได้เล่าถึงแนวความคิดทางด้านยุทธศาสตร์ของทหารเรือสมัยนั้น ซึ่งย่อมเป็นของแน่นอนที่แนวความคิดเหล่านี้จะต้องเป็นพระดำริของเสด็จในกรมหลวงชุมพร ฯ ผู้ทรงดำรงตำแหน่งเสนาธิการทหารเรือ

๑. ข้อความในเครื่องหมาย " – – – " เป็นสำนวนของเสด็จในกรม ฯ

๒. คัดจากต้นฉบับซึ่งเป็นลายพระหัตถ์ ที่จริงน่าจะเป็น <u>ห้าล้าน</u> – ผู้เขียน

พระดำรินี้เสด็จในกรม ฯ ทรงแสดงไว้ในกาละและเทศะต่าง ๆ กัน ซึ่งผมขออัญเชิญมาเป็นตัวอย่าง ดังนี้

ก. เกี่ยวกับโครงการ (สกีม) จัดสร้างกำลังทางเรือ

"....สคีมที่เขาทำกันสำหรับทหารเรือโดยมาก มีกำหนด ๑๕ ปี เหตุใดจึงตั้ง ๑๕ ปี เป็นเกณฑ์นั้น คือ เรืออายุเกิน ๑๕ ปี นับว่าเก่าเกินความหวังในสงครามจึงตั้งอายุของสคีมตามอายุของเรือที่สร้างลำแรกเป็นเวลานาน ที่สุดที่สคีมนั้นจะดำรงอยู่ได้ เพราะในระหว่างนั้น ความคิดใหม่ในเรื่องอาวุธ เครื่องจักรและตัวเรือ มีผู้ประดิษฐ์เพิ่มเติมขึ้นอยู่เสมอ เครื่องทำลายดีขึ้น เครื่องป้องกันก็ดีขึ้นตามกันไป กำลังแลความเร็วรุกร้นยิ่งขึ้นทุกชั้น ตามเดิมที่ว่า ๑๕ ปี จำเป็นต้องเปลี่ยนสคีมนั้น ไม่เคยมีเกิน ๑๕ ปี ต้องเปลี่ยนใหม่ เปลี่ยนครั้งนี้ก็จำเป็นต้องตั้ง ๑๕ ปีข้างหน้าอีก สคีมของเกล้ากระหม่อมก็มีอายุถึง ๘ ปีแล้ว[๑] .... การที่เกล้ากระหม่อมยังมิได้เขียนสคีมใหม่ถวาย ก็เพราะยังไม่ได้เห็นการเปลี่ยนแปลงด้วยตนเอง การที่ไม่ได้นึกเรื่องเปลี่ยนแปลงซึ่งจำเป็นต้องมีขึ้นก็เท่ากับหลับตาพูด ถ้ามนุษย์เราเป็นเช่นนั้น ตั้งแต่ต้นเดิมจนบัดนี้ก็ไม่ควรจะเลิกมีหางนั่งอยู่บนต้นไม้ ตามที่เป็นมาแล้วในเบื้องบรรพกาล...." *[ลายพระหัตถ์เสด็จในกรม ฯ เมื่อยังดำรงพระยศเป็น พล.ร.ท. กรมหมื่น ฯ ลงวันที่ ๒๒ มีนาคม ๒๔๖๒* (จากเรือ "กวาลา" ใน *โอกาสเสด็จไปดูกิจการทหารต่างประเทศและซื้อเรือพระร่วง)* กราบทูลเสนาบดีกระทรวงทหาร *เรือ]*

ข. การวางกำลังป้องกันอ่าวสยาม

".... ขอกล่าวว่า สถานีที่จะป้องกันภายหน้า มี main point ที่เราจะต้องป้องกันทางที่จะขึ้นกรุงเทพ ฯ แต่ที่จะตั้งเรียงรายออกไปนั้น เป็นการเปลืองพระราชทรัพย์โดยได้ประโยชน์ไม่คุ้ม จึงคิดร่นให้เข้ารูปเป็น defensive point คือ:

(๑) สถานีกรุงเทพ ฯ

(๒) สถานีสมุทรปราการ

---

๑. เอกสารฉบับนี้ หาพบไม่ เข้าใจว่าเสด็จในกรม ฯ จะทรงนิพนธ์ในปี ๒๔๕๔ (ก่อนทรงออกจากประจำการ)

(๓) ท่าจีนและแม่กลอง รวมเป็นปีกขวา (intermediate)

(๔) ปีกซ้ายแม่น้ำบางปะกง แต่ข้าศึกคงไม่ขึ้นที่นั่น เพราะไม่เป็นทำเลที่เหมาะ คงขึ้นที่สัตหีบ

เหล่านี้เป็นโปลีซีของกรมทหารเรือชายทะเลสำหรับ defensive point ชั้นใน....

บางพระและบ้านเพนั้น จะเป็น Naval Base และ Strategic point ไม่ได้ทั้ง ๒ แห่ง น้ำตื้น ไม่มีที่กำบัง ใช้ได้แต่บางฤดู ไม่ให้คุณทาง strategy เลย สู้สัตหีบไม่ได้ ซึ่งจะใช้ทำเป็นที่ยิงเป้าปืนใหญ่และตอร์ปิโดต่อไปด้วย

โปลีซีของกรมทหารเรือชายทะเลต้องเดินตามรูปนี้ คือ

(๑) คิดยกท่าจีนไปสมทบกับแม่กลอง

(๒) ที่พระประแดง จะใช้เก็บดินปืนอะไรไม่ได้เพราะใกล้กรุงเทพ ฯ คืนให้ฝ่ายบ้านเมือง และขอแลกกับเกาะเตาหม้อ[๑]

(๓) รวมกองโรงเรียนพลทหารเรือที่ ๕[๒] กับโรงเรียนพลทหารเรือที่ ๖[๓] ไปอยู่ที่สัตหีบ

เรื่องสัตหีบนี้ ควรเริ่มต้นแล้วและควรตั้งต้นเสียแต่บัดนี้........"

(พระดำรัสเสด็จในกรม ฯ ในที่ประชุมสภาบัญชาการ ฯ ครั้งที่ ๒ เมื่อวันที่ ๙ พฤศจิกายน ๒๔๖๔ จอมพลเรือ สมเด็จเจ้าฟ้า ฯ กรมพระยาภาณุพันธุวงศ์วรเดช ผู้กำกับราชการทหารเรือทรงเป็นประธานที่ประชุม)

ค. การป้องกันกรุงเทพ ฯ

"หลักป้องกันกรุงเทพ ฯ คือป้องกันข้าศึกไม่ให้ข้าศึกทำลายกรุงเทพ ฯ หรือยึดกรุงเทพ ฯ ได้โดยเร็วก่อน ซึ่งจะเป็นการเสียเปรียบในเมื่อได้เลิกสงครามกันแล้ว ถ้าแม้ว่าข้าศึกยังมิได้กรุงเทพ ฯ ก็จะกดขี่รัฐบาลสยามได้เต็มที่ เพราะฉะนั้นจักต้องรักษาความได้เปรียบอย่างนี้ไว้ในชั้นต้นก่อน การที่จะรักษากรุงเทพ ฯ ในทางน้ำนั้นก็คือ ไม่ให้ข้าศึกเข้ามาใน

---

๑. เกาะเตาหม้อ เป็นด่านกักโรค (quarantine) ของกระทรวงนครบาลในสมัยนั้น

๒. อยู่ที่บางพระ

๓. อยู่ที่บ้านเพ

ลำน้ำเจ้าพระยาได้....การที่ไม่ให้ข้าศึกเข้ามาในลำน้ำเจ้าพระยาได้นั้น ก็จะเป็นอันต้องไม่ให้ข้าศึกตั้งฐานทัพในอ่าวสยามได้โดยสะดวก ตามที่ได้กล่าวไว้เท่านี้ ก็พอจะเห็นได้ว่า เราจักต้องมีกองทัพเรืออย่างไร คือ

๑. การรักษาตัวกรุงเทพ ฯ เองนั้น จักต้องช่วยกันกับทหารบกและตำรวจ แต่การรักษาลำน้ำต้องอยู่กับกระบวนเรือที่ ๑[๑] ซึ่งใช้อาวุธปืนใหญ่เป็นหลัก รวมกับป้อมแลทุ่นระเบิด ส่วนการที่จะกระทำไม่ให้ข้าศึกตั้งฐานทัพในอ่าวสยามได้นั้น ก็มอบให้เป็นหน้าที่ของกระบวนเรือที่ ๒[๑] ซึ่งจักต้องเป็นกระบวนประจำทะเล แลใช้ความเร็วว่องไวเป็นหลัก กับอาวุธตอร์ปิโดรวมทั้งทุ่นระเบิดด้วย เพื่อกระทำตัดทางติดต่อของข้าศึก แลเป็นกองโจรอยู่ในตัวเสร็จไปทีเดียว....

๒. ถ้าแม้ว่าต้องรักษาตัวเป็นกลาง หมายความว่าเป็นนิวเตรล (neutral) ซึ่งมีหน้าที่กันไม่ให้กองทัพเรือของฝ่ายใดฝ่ายหนึ่ง เข้ามาพักอาศัยกระทำโจรกรรมในอาณาเขตของประเทศสยามตามความนิยมของโลกได้.... ฯ ล ฯ.... การที่จัดและใช้กองทัพนั้น ก็คงจะไม่ผิดกันกับการใช้กองทัพในการทำสงครามตามลำพัง...."

(เสด็จในกรม ฯ ทรงอธิบายไว้ใน "สกีมของกระทรวงทหารเรือ")

ง. เกี่ยวกับกำลังทางเรือที่ไทยควรจะมี

"....จะกล่าวย่อเพียงว่า โดยทุนปีละ ๕ ล้านบาท เราอาจทำได้แค่ไหน

๑. รักษาความเป็นกลางในระหว่างสงครามของนานาประเทศ ทำได้โดยอ่าวสยามอยู่นอกทางเดินใหญ่ ๆ ของเรือค้าขายเป็นถุงเข้ามาลับไม่เข้าในยุทธศาสตร์และยุทธวิธีของชาติอื่น นอกจากเป็นเวลาเสียเปรียบ แลจวนตัวหนีมาหาที่กำบังซ่อมแซม เราอาจบังคับได้

๒. ลาดตระเวนช่วยการค้าขายให้ได้รับการปกปักรักษาแลชูธงชาติประดับพระเกียรติยศในกาละและเทศะต่าง ๆ กับทั้งเป็นการเพาะชาวทะเลทั้งส่วนปากเรือและช่างกลขึ้นในประเทศสยาม ถ้าเราจะไม่คิดเพาะให้มีตัวไว้ ฉวยถ้ามีเหตุการณ์ที่จำเป็นต้องใช้ จักใช้ได้

---

๑. กำลังทางเรือในสมัยนั้น จัดเป็น "กระบวนเรือ" มี ๒ กระบวนคือ กระบวนเรือที่ ๑— เรือปืนและเรือช่วยรบ กระบวนที่ ๒ เรือพิฆาต ฯ เรือตอร์ปิโด และเรือช่วยรบ เป็นการจัดซึ่งปัจจุบันเรียกว่า Task Organization

ทันที ไม่ต้องไปมัวตั้งเพาะขึ้นใหม่ ซึ่งจำเป็นต้องใช้เวลาอย่างน้อยที่สุดถึง ๔ ปี

๓. ต่อไปข้างหน้า แม้ดำเนินเรียบร้อยตลอดไป คงใช้ปราบปรามการจราจลภายในได้ด้วยไม่น้อยก็มาก ตามแต่รูปการณ์ที่เกิดขึ้น

๔. ต่อไปอาจทำสงครามชั่วคราวในฐานะกระทำการป้องกันกรุงเทพ ฯ ไม่ให้แหลกไปโดยง่าย ซึ่งเท่ากับเพิ่มเวลาให้แก่การเจรจาระหว่างประเทศ โดยไม่ให้ข้าศึกยึดสิทธิของอ่าวสยามได้แน่นอนอีกชั้นหนึ่ง

ส่วนกองทัพจะมีเท่าใดนั้น สุดแล้วแต่จะยักย้ายอยู่ในจำนวนเงิน ๕ ล้านบาท แต่รูปเรือที่จะใช้นั้น ต้องให้ตรงกับความประสงค์ใน ๔ ข้อนั้น ในชั้นต้น คงจะพยายามได้อยู่แต่ข้อ ๑. ข้อ ๒. ส่วนข้อ ๓ ข้อ ๔ นั้น ต้องตามมากายหลังหรือเมื่อมีทุนมากขึ้นกว่านี้

เรือที่ควรมีนั้น เรือรบ ๖ ประเภท เรือช่วยรบ ๕ ประเภท

เรือรบ คือ

๑. เรือฝึกหัด

๒. เรือเร็วและทนทะเลหรือเรือลาดตระเวน

๓. กองเข้าตีบนพื้นน้ำ

๔. กองโจมตีบนอากาศ

๕. กองเข้าตีใต้น้ำ

๖. วางทุ่นระเบิด

เรือช่วยรบ คือ

๑. เรือลำเลียง

๒. เรือทำการซ่อม

๓. เรือเสบียงถ่านน้ำ

๔. เรือพยาบาล

๕. เรือกวาดทุ่น"

(พระดำรัสของเสด็จในกรม ฯ ในที่ประชุมสภาบัญชาการ ฯ ครั้งที่ ๑๘/๑๒/๒๔๖๕ เมื่อ ๙ กุมภาพันธ์ พ.ศ. ๒๔๖๕)

ทั้งนี้เสด็จในกรม ฯ มิได้ทรงละเลยที่จะพิจารณาถึงความสามารถในการซ่อมแซมเรือรบที่จะมี ดังจะเห็นได้จากพระดำรัสของพระองค์ในที่ประชุมสภาบัญชาการ ฯ ครั้งที่ ๔ เมื่อ ๗ ธันวาคม พ.ศ. ๒๔๖๔ ดังนี้

"....ธรรมดามีเรือแล้ว ต้องซ่อมได้เอง เป็นหลักของยุทธศาสตร์ ถ้าซ่อมไม่ได้เอง ก็ไม่ควรมี เพราะจะหวังให้ผู้อื่นเขาทำให้เราในเวลาสงครามนั้นไม่ได้ ถ้าคิดว่าทหารเรือสำหรับการรบแล้ว ต้องคิดถึงเวลาสงครามที่จะเอาความสะดวกในเวลาสันติภาพมาเป็นหลักสำหรับเวลาสงครามนั้นไม่ได้เป็นอันขาด ทำเองได้แค่ไหน ก็ควรต้องทำแค่นั้น ถ้ามีเกินกว่ากำลังที่ควรจะซ่อมได้แล้ว ต้องคิดถึง Scrap การที่ต้องการให้แล้วเร็วนั้น ถ้าได้ ๒ อย่าง ซ่อมให้แล้วเร็วอย่างหนึ่ง และจมเสียก็เป็นการเร็วอีกอย่างหนึ่งเหมือนกัน........ ฉะนั้นในส่วนนี้ควรเอากรมยุทธโยธา ฯ เป็นหลักแล้ว สร้างกองทัพเรือเข้า Standard กับกรมยุทธโยธา ฯ การว่าเหมานั้น[๑] เป็นการผิดหลักของยุทธศาสตร์"

ผมเข้าใจว่า ลายพระหัตถ์และพระดำรัสของเสด็จในกรมหลวงชุมพร ฯ ซึ่งผมได้อัญเชิญมาโดยคงรูป ถ้อยคำ สำนวน และอักขรวิธีไว้ตามต้นฉบับนี้ คงจะทำให้เพื่อนทหารเรือเข้าใจแนวความคิดยุทธศาสตร์ของพระองค์ได้ชัดเจน โดยไม่ต้องอธิบายเพิ่มเติมอีก เพราะสำนวนของพระองค์สั้นชัดเจน และเด็ดขาด ซึ่งผมรู้สึกว่าแม้ในสมัยนี้ ก็จะหาผู้เสมอเหมือนพระองค์ได้ยาก

ผมได้เล่าถึงวิธีหาเงินค่าใช้จ่ายในการสร้างเรือรบ และแนวความคิดทางยุทธศาสตร์ของทหารเรือในสมัยก่อนมาแล้ว ลำดับต่อไป ผมจะได้เล่าถึงการดำเนินการจัดหาเรือรบและเรือช่วยรบของท่าน

ผู้บังคับบัญชาของทหารเรือตั้งแต่ พ.ศ. ๒๔๖๔ เป็นต้นมา คือจอมพลเรือสมเด็จเจ้าฟ้า ฯ กรมพระยาภาณุพันธุวงศ์วรเดช ทรงเป็นผู้กำกับการทหารเรือ จนทรงประชวรใน

---

๑. คำว่า "การว่าเหมา" ทรงหมายถึงการประมูลจ้างเหมาช่างจีนมาซ่อมเรือรบ อันเป็นวิธีการใช้อยู่ในสมัยนั้น

ปลายปี ๒๔๖๔ พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าอยู่หัว ได้ทรงพระกรุณาโปรดเกล้า ฯ ให้ พล. ร. ท. หม่อมเจ้าตุ้ม (*ต่อมา เป็นพระองค์เจ้าสนิทพงศพัฒนเดช*) ปลัดทูลฉลอง ฯ ทำการแทนในหน้าที่เสนาบดี ฯ จนถึง ๑๓ ตุลาคม ๒๔๖๕ จึงทรงพระกรุณาโปรดเกล้า ฯ ให้เสด็จในกรมหลวงชุมพร ฯ ทำการแทนในหน้าที่เสนาบดี ฯ และโปรดเกล้า ฯ ให้เป็นเสนาบดีกระทรวงทหารเรือ ในวันที่ ๑ เมษายน พ. ศ. ๒๔๖๖ เมื่อเสด็จในกรมหลวงชุมพร ฯ สิ้นพระชนม์ใน ๑๙ พฤษภาคม ๒๔๖๖ แล้ว พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ได้ทรงพระกรุณาโปรดเกล้า ฯ ให้ พล. ต. สมเด็จเจ้าฟ้า ฯ กรมหลวงนครราชสีมา เป็นผู้กำกับราชการกระทรวงทหารเรือ จนถึง ๑ เมษายน ๒๔๖๗ จึงโปรดเกล้า ฯ ให้เป็นผู้สำเร็จราชการกระทรวงทหารเรือ (*ได้รับพระราชทานยศทหารเรือเป็น พล. ร. อ.*) พล. ร. อ. สมเด็จเจ้าฟ้า ฯ กรมหลวงนครราชสีมา ประชวรทิวงคต เมื่อวันที่ ๙ กุมภาพันธ์ ๒๔๖๗ จึงทรงพระกรุณาโปรดเกล้า ฯ ให้เลื่อนยศ พล. ร. ท. พระเจ้าน้องยาเธอ กรมขุนสิงหวิกรมเกรียงไกร จเรทหารเรือ ขึ้นเป็น พล. ร. อ. และเป็นเสนาบดีกระทรวงทหารเรือ ตั้งแต่ ๑๓ กุมภาพันธ์ พ. ศ. ๒๔๖๗

สำหรับตำแหน่งเสนาธิการทหารเรือนั้น เสด็จในกรม ฯ ทรงดำรงอยู่จนได้เลื่อนเป็นเสนาบดี ฯ จึงได้ทรงพระกรุณาโปรดเกล้า ฯ ให้ พล. ร. ต. พระยาราชวังสัน (*ศรี กมลวาทิน ต่อมาเป็น พล. ร.ท.*) เป็นผู้รั้งตำแหน่งเสนาธิการทหารเรือ ตั้งแต่ ๑๔ เมษายน ๒๔๖๖ และเป็นเสนาธิการทหารเรือใน ๒ พฤศจิกายน ๒๔๖๖

การสร้างเรือยนต์ตอร์ปิโด (*เรือยามฝั่ง*) เสด็จในกรมหลวงชุมพร ฯ ได้ทรงแถลงในที่ประชุมสภาบัญชาการ ฯ ครั้งที่ ๓ (*๒๓ พฤศจิกายน ๒๔๖๔*) และครั้งที่ ๔ (*๗ ธันวาคม ๒๔๖๔*) เกี่ยวกับเรือยนต์ตอร์ปิโดดังนี้

"เรือตอร์ปิโดของเราเวลานี้เก่ามาก เกือบหมดอายุแล้ว ถ้าแม้เห็นควรจะต่อเรือชดเชยต่อไปแล้ว ควรต่อเรือ (C. M. B. (Coastal Motor Boat) ซึ่งเป็นเรือตอร์ปิโดยนต์ขนาดเล็ก เพราะราคาถูกกว่าเรือตอร์ปิโดเป็นอันมาก กับทั้งเหมาะแก่ราชนาวีสยามด้วย ได้มีแบบแปลนมาด้วยแล้วพร้อมทั้งราคาซึ่งบริษัท John I Thornycroft & Co. Li-

mited ได้ยื่นไว้เมื่อเดือนมิถุนายน พ.ศ. ๒๔๖๒.... อนึ่งหวังว่าในอนาคตกาล กรมยุทธ-โยธาของเราคงจะลอกแบบต่อเรือ C.M.B. ได้โดยแน่นอน

"....ในหน้าที่เสนาธิการ ขออธิบายว่า เรือตอร์ปิโดไม่มีประโยชน์สำหรับกาลสมัยนี้เสียแล้ว เห็นควรสร้างเรือยนต์ตอร์ปิโด (Coastal Motor Boat) แทน เพราะมีกำลังฝีเท้า ๔๐ น๊อต มีตอร์ปิโด ๒ ลูก Dept hCharge ๔ ลูก ยาว ๕๕ ฟิต ราคา ๑๓,๑๕๐ ปอนด์ เท่านั้น ถูกกว่าเรือตอร์ปิโด ไม่ถึงครึ่ง ใช้ราชการแทนเรือตอร์ปิโดที่มีอยู่แล้วได้ทุกอย่าง มีอาวุธเท่ากัน ไม่ต้องติดไฟหมุนก็ใช้การได้ทันที มีวิทยุโทรเลขด้วย"

ที่ประชุมสภาบัญชาการ ฯ ไม่มีข้อสงสัยในเรื่องคุณสมบัติของเรือ แต่ได้อภิปรายกันถึงการจัดหาเครื่องมือสำหรับซ่อมตัวเรือและอาวุธของเรือชนิดนี้ และในที่สุดได้ลงมติให้กรมปลัดบาญชี ฯ ตั้งงบประมาณไว้สร้างใน พ.ศ. ๒๔๖๕ จำนวน ๔ ลำ

ในการประชุมสภาบัญชาการ ฯ ครั้งที่ ๘/๑/๒๔๖๕ เมื่อวันที่ ๕ เมษายน ๒๔๖๕ ปลัดบาญชีทหารเรือ (*พล. ร. ต. หม่อมเจ้า ฯ อุปพัทธพงศ์ ศรีธวัช – ต่อมาเป็น พล. ร. ท.*) ทรงแถลงว่า กระทรวงพระคลัง ฯ ไม่ยอมให้ตั้งงบประมาณซื้อเรือยนต์ตอร์ปิโด เพราะเกรงว่าจะขัดกับข้อตกลงลดกำลังรบของที่ประชุมสันนิบาตชาติ เสด็จในกรม ฯ ได้ทรงชี้แจงว่า "....ควรกล่าวได้ว่า เรือนี้ใช้เป็นเรือป้องกันเหตุการณ์ควรจำเป็นภายใน....ใช้เป็น Police Work หรือ Patrol Work ไม่ใช่รุกรบ เป็นเรือป้องกัน (defence) เท่านั้น ไม่กินความเกี่ยวข้องถึงสมาคมนานาชาติ" ปลัดบาญชี ฯ ทรงรับสั่งว่า **ถ้าจะสั่งซื้อ ก็มีเงินจ่าย** (*เงินในงบประมาณประจำปี*) ที่ประชุมเห็นชอบด้วยและตกลงให้สั่งซื้อ ๔ ลำ โดยมอบให้เสด็จในกรม ฯ เป็นผู้ทรงติดต่อกับบริษัท ฯ แต่เมื่อทำรายงานกราบบังคมทูลขอพระราชทานพระบรมราชานุญาต ปรากฏว่าขอซื้อเพียง **ลำเดียว** ทั้งนี้ไม่ทราบเหตุผล แต่เข้าใจว่า เพราะได้คิดจะซื้อเรือสลุป (*ร. ล. เจ้าพระยา*) ในปีเดียวกัน จึงลดจำนวนเรือยนต์ตอร์ปิโดที่จะซื้อลงไป

เรือชนิดนี้พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว มีพระบรมราชโองการโปรดเกล้า ฯ ให้เรียกว่า "เรือยามฝั่ง" ใช้อักษรย่อว่า "ร. ย. ฝ." และทรงเห็นว่า **ควรให้**

มีชื่อเรือ จะจำง่ายกว่าหมายเลข ทั้งนี้ โปรดเกล้าให้กระทรวงทหารเรือถวายรายชื่อเรือเก่าที่รุไปแล้วให้ทรงเลือก ในที่สุดได้พระราชทานชื่อเรือยามฝั่งลำแรกนี้ว่า "หาญหักศัตรู" *(หนังสือราชเลขาธิการ ที่ ๖๓/๒๖๕๕ ลง ๒๙ ธ.ค. ๖๖ และที่ ๗๐/๒๗๗๑ ลง ๑๒ ม.ค. ๖๖)*

กระทรวงทหารเรือได้สั่งสร้างเรือยามฝั่งลำแรกที่บริษัทธอร์นิครอฟท์ ราคาเรือ *(ส่งถึงสิงคโปร์)* เป็นเงิน ๑๙,๓๐๐ ปอนด์ *(รวมทั้งตอร์ปิโด ๒ ลูก)* ได้จัดให้ ร.ท. ยู่ฮวด เหล่าวานิช *(ต่อมาเป็น ร.อ. สุทัศน์ เหล่าวานิช)* ไปดูการสร้างเรือเพื่อ "ให้ทราบวิธีไว้สำหรับการซ่อม" บริษัทได้ส่งเรือลำนี้มาถึงสิงคโปร์ใน ๒๓ ธันวาคม ๒๔๖๖ โดยบรรทุกมากับเรือ Glenniffer ต่อจากนั้นกงสุลไทยที่สิงคโปร์ได้จ้างเรือ Wairna บรรทุกมาถึงกรุงเทพ ฯ ในวันที่ ๓๑ ธันวาคม ๒๔๖๖ กระทรวงทหารเรือได้ตั้งกรรมการตรวจรับและสั่งให้ขึ้นระวางประจำการในทำเนียบเรือสำรองใน ๑๗ มกราคม ๒๔๖๖

การซื้อเรือสลุป (ร.ล. เจ้าพระยา) ผมได้เล่าถึงพระดำริของเสด็จในกรม ฯ เกี่ยวกับการยุบเลิกและรวมโรงเรียนพลทหารเรือต่าง ๆ เพื่อประหยัดงบประมาณมาแล้วในตอนก่อน สำหรับการรวมโรงเรียนพลทหารเรือที่ ๓ *(พระประแดง)* กับโรงเรียนพลทหารเรือที่ ๔ *(สมุทรปราการ)* เข้าด้วยกัน จะต้องสร้างอาคารขึ้นใหม่ ราคาประมาณ ๑ ล้านบาท เสด็จในกรม ฯ ทรงเห็นว่า น่าจะใช้เงินจำนวนนี้ซื้อเรือสลุปมาใช้จะดีกว่า แล้วจัดทหารที่จะให้ประจำเรือ มารับการฝึกในเรือสลุปที่ซื้อใหม่ แทนที่จะฝึกบนบกเช่นที่เคยปฏิบัติมา เพราะในเวลานั้น เรือฝึกหัดที่ใช้อยู่ คือ ร.ร.ล. มูรธาวสิตสวัสดิ์[๑] พาลีรั้งทวีปและสุครีพครองเมืองเก่าและชำรุดมาก ประกอบกับต่างประเทศกำลังรุเรือเก่า ๆ บางประเภทขายในราคาถูก ซึ่งทรงเห็นว่าเรือที่รุนั้น ยังใช้เป็นเรือฝึกได้ดี

ในการประชุมครั้งที่ ๗ เมื่อ ๑๖ กุมภาพันธ์ ๒๔๖๔ สภาบัญชาการ ฯ ได้อนุมัติให้ดำเนินการได้ โดยจอมพลเรือสมเด็จเจ้าฟ้า ฯ กรมพระยาภาณุพันธุวงศ์วรเดช ผู้กำกับราชการทหารเรือได้มอบให้เสด็จในกรม ฯ รีบดำเนินการ และให้คำนวณให้ละเอียดถึงอายุ

---

๑. ร.ร.ล. คือคำย่อเรือรบหลวงในสมัยนั้น เรือพิฆาต ฯ ย่อว่า ร.พ.ล. เรือตอร์ปิโดย่อว่า ร.ต.ล.

ของเรือ การใช้จ่าย และค่าซ่อมด้วย

เสด็จในกรม ฯ ได้ส่งรายงานเสนอสภาบัญชาการ ฯ เมื่อ ๑๗ เมษายน ๒๔๖๕ ว่า ควรซื้อเรือสลุปที่ราชนาวีอังกฤษเลิกใช้ โดยซื้อทางบริษัทหอร์นิครอฟท์เช่นเดียวกับ ร. ล. พระร่วง แต่อังกฤษได้ถอนอาวุธขึ้นแล้ว ราคาเรือรวมทั้งค่าส่งถึงกรุงเทพ ฯ ประมาณ ๒๕๐,๐๐๐ บาท

พล. ร. ท. หม่อมเจ้าตุ้ม ปลัดทูลฉลอง ฯ ทำการแทนเสนาบดี ฯ ได้ให้กรมยุทธ-โยธา ฯ ชี้แจงเรื่องการซ่อมสารวัตรกลจักร *(น. อ. ทอร์สเลฟ)* ชี้แจงว่าใน ๗ ปีแรกที่ซื้อมายังไม่ต้องซ่อมใหญ่ แต่จะเสียค่าซ่อมแซมเล็ก ๆ น้อย ๆ, ค่าเข้าอู่ ประมาณปีละ ๒๐,๐๐๐ บาท ปลัดบาญชีทหารเรือ ทรงยืนยันว่า มีเงิน *(งบประมาณประจำปี)* พอจ่ายค่าเรือให้ได้ ผู้ทำการแทนเสนาบดี ฯ จึงรายงานกราบบังคมทูลขอพระราชทานพระบรมราชา-นุญาตซื้อเรือสลุป **เพื่อใช้แทน ร. ร. ล. มูรธาวสิตสวัสดิ์** ซึ่งสภาพในเวลานั้น "---- จะใช้เรือไปได้อีก ๖ เดือน แต่จะยิงปืนหรือเดินเครื่องจักรได้เต็มที่ไม่ได้ ต่อจากนั้นจะต้องปลดระวางซ่อมใหญ่ ซึ่งจะต้องจ่ายพระราชทรัพย์อีก ๖๐,๐๐๐ บาท" เมื่อได้เรือใหม่มาแล้ว จะขอพระราชทานพระบรมราชานุญาต "สละ ร. ร. ล. มูรธาวสิตสวัสดิ์ ออกจากบัญชีประจำการ"[๑]

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวรัชกาลที่ ๖ ได้พระราชทานพระบรมราชานุญาต โดยพระราชหัตถเลขาที่ ๑/๓๓ ลงวันที่ ๒๗ พฤษภาคม ๒๔๖๕

กระทรวงทหารเรือ ได้มอบให้เสด็จในกรม ฯ เป็นผู้ดำเนินการในเรื่องการซื้อเรือนี้โดยตลอด และได้ตั้งกรรมการพิจารณา **การเปลี่ยนแปลงเรือสลุปที่ซื้อ**ให้เหมาะกับความประสงค์ที่จะใช้ ซึ่งเสนาธิการ ฯ ทรงกำหนดไว้คือ – ใช้เป็นเรือฝึกหัดนักเรียน – ใช้ทำการยิงสลุต – ใช้สำหรับเป็นเรือปืน – ใช้ทำการแทน ร. ร. ล. มูรธา ฯ นาย J.M. Dunlop

๑. ต่อมาใน ๖ กันยายน ๒๔๖๙ กระทรวงทหารเรือได้ถวายรายงานกราบบังคมทูลขอพระบรมราชานุญาตซ่อม ร. ร. ล. มูรธา ฯ ไว้เป็นเรือช่วยรบ และเป็นเรือสำรวจแผนที่ โดยใช้ค่าซ่อม ๕,๐๐๐ บาท จะใช้ต่อไปอีก ๓ ปี ได้รับพระบรมราชานุญาตเมื่อวันที่ ๙ กันยายน พ. ศ. ๒๔๖๕

เป็นผู้แทนบริษัทธอร์นิครอฟท์ในกรุงเทพ ฯ ราคาที่ตกลงกัน ๒๗,๕๐๐ ปอนด์ *(ส่งถึงกรุงเทพ ฯ)*

เรือลำนี้ได้รับพระราชทานชื่อว่า "เจ้าพระยา" *(หนังสือราชเลขาธิการที่ ๓๗/๑๙๒๐ ลงวันที่ ๑ ธันวาคม ๒๔๖๕)* เดิมเป็นเรือสลุปแบบ Town Class ของราชนาวีอังกฤษชื่อ H.M.S. Havant

กระทรวงทหารเรือ ได้จัดให้ น. ท. หลวงชำนาญนาวากล *(ต่อมาเป็น น. อ. พระชำนาญนาวากล – เนียม วัชรเสถียร)* ไปควบคุมการดัดแปลงเรือ และเดินทางกลับพร้อมกับเรือ

การซื้อเรือได้มีข้อขลุกขลักบ้าง เพราะอังกฤษเกี่ยงให้ไทยยืนยันว่า จะไม่ติดอาวุธในเรือนี้ มิฉะนั้นจะไม่ยอมขายให้ เพราะเกรงว่าจะขัดกับสัญญาลดกำลังรบที่ทำที่กรุงวอชิงตัน แม้ว่าเสนาธิการ ฯ *(เสด็จในกรม ฯ)* จะทรงยืนยันว่า อาวุธที่จะติดในเรือนั้น ใช้สำหรับการฝึกเท่านั้น และเป็นอาวุธที่มีอายุถึง ๓๐ ปีแล้ว *(จะติดปืน ๑๒๐ มม. ที่หัวเรือ ๑ กระบอก ปืน ๕๗ มม. ๓ กระบอก เป็นปืนที่ถอนขึ้นจากเรือพระที่นั่งมหาจักรี ลำที่ ๑)* อังกฤษก็ยังไม่ยินยอม ในที่สุดกระทรวงทหารเรือต้องรับรองว่าจะไม่ติดปืน การซื้อจึงสำเร็จลงได้

บริษัทธอร์นิครอฟท์ได้จ้างลูกเรือนำเรือมาส่งถึงกรุงเทพ ฯ ในวันที่ ๕ พฤษภาคม ๒๔๖๖ กระทรวงทหารเรือได้สั่งให้ขึ้นระวางประจำการในทำเนียบเรือหลวงลำดับชั้นที่ ๑ เป็น "เรือฝึกหัด" สังกัดกระบวนเรือที่ ๑ เมื่อ ๘ พฤษภาคม ๒๔๖๖ และให้ น. ต. หลวงสวัสดินาวาณิก *(ต่อมาเป็น น. ท. พระสวัสดิ์นาวาณิก–สวัสดิ์ เมนะพันธุ์)* เป็นผู้บังคับการเรือคนแรก *(คำสั่งกระทรวง ฯ ที่ ๙๗/ $\frac{๒๔๖๖}{๐๑๓๓๔}$ ลงวันที่ ๘ พ. ค. ๖๖)*

การพิจารณาปลดเรือวิเทศกิจการและสร้างเรือแทน ในเดือนกุมภาพันธ์ ๒๔๖๕ สารวัตรกลจักร *(น. อ. เทอร์สเลฟ)* ได้รายงาน สภาการช่างยุทธโยธาทหารเรือ[๑] ว่า "ร. ล.

---

๑. เรื่องราวของสภาช่าง ฯ ผมได้เขียนให้นาวิกศาสตร์แล้ว

วิเทศกิจการ[๑] มีอายุ ๒๑ ปี ในระหว่างที่ราชนาวีสยามใช้มาเป็นเวลา ๑๘ ปีนั้น ได้ซ่อมแต่ลำเรือ ไม่ได้ซ่อมใหญ่เลย เครื่องจักรยังเรียบร้อยดี แต่ยกหม้อน้ำขึ้นซ่อมอยู่บนบก การซ่อมใหญ่ที่จะให้เรือประจำการต่อไปอีก ๑๒ ปีนั้น ประมาณจะต้องใช้เงิน ๖๐,๐๐๐–๙๐,๐๐๐ บาท และจะต้องอยู่ในอู่เป็นเวลานาน เป็นอุปสรรคแก่การซ่อมเรืออื่น ราคาเรือใหม่ชนิดเดียวกัน ความจุเท่ากัน ประมาณ ๑๘๐,๐๐๐ บาทเท่านั้น จึงเห็นว่า ควรขายเสียโดยตั้งราคาอย่างต่ำ ๖๐,๐๐๐ บาท เพราะยังใช้เป็นเรือค้าขายได้ดี และควรเรียกประมูลสร้างเรือบรรทุกน้ำมันขนาด ๑,๐๐๐ ตันมาใช้แทน กะว่าราคาประมาณ ๓๕๐,๐๐๐–๔๐๐,๐๐๐ บาท"

สภาการช่าง ฯ พิจารณาเห็นชอบด้วย และได้เสนอต่อสภาบัญชาการ ฯ ในการประชุมครั้งที่ ๒๐/$\frac{๑๔}{๒๔๖๕}$ สภาบัญชาการ ฯ อนุมัติให้ดำเนินการได้ ในการประชุมครั้งต่อมาสภาบัญชาการ ฯ ทำการละเอียดของเรือที่จะสร้างใหม่เสนอ

เสนาบดีกระทรวงทหารเรือ *(เสด็จในกรมหลวงชุมพร ฯ)* ได้ถวายรายงานกราบบังคมทูลขอพระราชทานพระบรมราชานุญาต ปลด ร. ล. วิเทศกิจการ ความตอนหนึ่งว่า "... เรือวิเทศกิจการ เป็นเรือฐานทัพลอยของกองทัพมาแต่เดิมที่ใช้ถ่านเป็นเชื้อเพลิงโดยมาก บัดนี้ราชนาวีเราเปลี่ยนการใช้ถ่านมาเป็นน้ำมันเกือบทั่วเรือแล้ว เพราะความสะดวกแลความจุตลอดถึงการหาแรงไอน้ำอย่างสูงดีกว่ากันมาก การจะแปลงเปลี่ยนเรือวิเทศกิจการให้บรรทุกน้ำมันได้นั้น ไม่สำเร็จเพราะจะแพงเกินกว่าประโยชน์ ด้วยอายุของเรือนี้ตกถึงความชรามากแล้ว จึงเห็นด้วยเกล้า ฯ พร้อมกันว่า ควรขายเสีย เก็บเงินค่าขายนี้มาประสมเข้ากับเงินในงบประมาณค่าซื้อเรือบรรทุกน้ำมัน จัดการซื้อเรือบรรทุกน้ำมันให้เหมาะแก่กิจการในเวลานี้อีกเรือหนึ่งต่างหาก จะเป็นประโยชน์ดีกว่าการคิดแปลงเรือวิเทศ ฯ...."

เรื่องนี้ ได้รับพระบรมราชานุญาต เมื่อ ๒๘ เมษายน ๒๔๖๖ *(หนังสือกรมราชเลขาธิการที่ ๕/๑๒๓)*

---

๑. เรื่องนี้ผมได้กล่าวไว้ในเรื่อง "เรือรบไทยรุ่นพุทธศักราช ๒๔๗๘" ว่าเป็นเรือ ๔ ชื่อ แต่จากหนังสือประวัติการทหารเรือไทย ของ พล. ร. ต. แชน ฯ เรือลำนี้มี ๕ ชื่อ คือ Lycidas, จำเริญ, บุก, วิเทศกิจ และช้าง จึงโปรดเข้าใจตามนี้ด้วย

กระทรวงทหารเรือ ได้ออกคำสั่งปลด ร. ล. วิเทศกิจการ ขาดจากระวางประจำการ และประกาศขาย เมื่อ ๑๕ พฤษภาคม ๒๔๖๖ ประกาศว่า **ไม่มีผู้ซื้อ**

ในวันที่ ๒๑ มกราคม ๒๔๖๖ พล. ร. อ. สมเด็จเจ้าฟ้า ฯ กรมหลวงนครราชสีมา ผู้กำกับราชการทหารจึงมีลายพระหัตถ์ที่ ๓๗/$\frac{๒๔๖๖}{๐๔๕๕๖}$ กราบบังคมทูลขอพระราชทานพระบรม-ราชานุญาตซ่อมเรือวิเทศกิจการไว้ใช้ในราชการต่อไป และได้รับพระราชทานพระบรมราชา-นุญาต เมื่อ ๑๒ มกราคม ๒๔๖๖ *(หนังสือกรมราชเลขาธิการที่ ๔๐/๓๐๖๐ ลงวันที่ ๕ กุมภาพันธ์ ๒๔๖๖)*

สำหรับเรือที่จะสร้างใหม่นั้น ไม่ปรากฏว่าได้ดำเนินไปอย่างไร เข้าใจว่าคงระงับไป เพราะขาดเงิน

การสร้าง ร. ล. รัตนโกสินทร์ เรือลำนี้กระทรวงทหารเรือ ได้รับพระบรมราชา-นุญาตให้สั่งสร้างที่บริษัทอาร์มสตรองวิทเวอร์ธ ตั้งแต่ ๑๑ ธันวาคม ๒๔๕๖ กำหนดแล้วเสร็จใน ๒๑ เดือน ราคาเรือ ๑๑๙,๐๐๐ ปอนด์ แบ่งจ่ายเป็น ๔ งวด และได้จ่ายเงินงวดแรก *(๒๙,๗๕๐ ปอนด์)* ให้บริษัท ฯ ไปแล้ว

เมื่อเกิดสงครามโลกครั้งที่ ๑ ใน ๔ สิงหาคม พ. ศ. ๒๔๕๗ การสร้างเรือนี้ได้ชะงักลง ทั้ง ๆ ที่สร้างเครื่องจักรและตัวเรือเสร็จไปแล้วเป็นบางส่วน

เมื่อสงครามโลกครั้งที่ ๑ สงบลงแล้ว ห้างแองโกลสยามซึ่งเป็นตัวแทนของบริษัทอาร์มสตรองวิทเวอร์ธ ได้เริ่มเจรจากับกระทรวงทหารเรือ แจ้งว่าต้องขึ้นราคาค่าก่อสร้าง ร. ล. รัตนโกสินทร์เป็น ๒๔๐,๐๐๐ ปอนด์ เพราะของต่าง ๆ มีราคาแพงขึ้น ได้มีการพิจารณาและเจรจากันเป็นหลายตอน เมื่อเสด็จในกรมหลวงชุมพร ฯ เสด็จไปยุโรปเพื่อซื้อ ร. ล. พระร่วง เสนาบดี ฯ *(จอมพลเรือสมเด็จเจ้าฟ้า ฯ กรมพระนครสวรรค์วรพินิต)* ได้ทรงมอบให้ไปเจรจาเรื่องนี้กับบริษัท ฯ ด้วย เสด็จในกรมหลวงชุมพร ฯ ไม่โปรดลักษณะและคุณสมบัติของเรือนี้มาแต่ต้น ทรงกล่าวว่า "....หนีไม่ได้ ไล่ไม่เป็น อาวุธก็แพ้เรือเล็ก ๆ ได้แต่เป็นเรือสำหรับยิงสลุตทูลเกล้า ฯ ถวายเท่านั้น อีกประการหนึ่งก็จะลอยไม่ได้เสียด้วย

ซ้ำไป เพราะหนักบนมาก...."[๑] ในการเจรจากับบริษัท ฯ พระองค์ได้พยายามขอเลิกสัญญา แต่บริษัทอ้างว่า ได้สร้างเครื่องจักรไว้แล้ว ขายใครไม่ได้ พระองค์จึงขอให้บริษัท ฯ ออกแบบเรือมอนิเตอร์ (Monitor) ซึ่งติดปืนขนาดใหญ่มาให้พิจารณา ปรากฏว่าบริษัท ฯ คิดราคาเรือเป็นเงินถึงล้านปอนด์ เสด็จในกรม ฯ จึงไม่ตกลง

ต่อจากนั้นได้มีการเจรจากันอีกหลายครั้ง กระทรวงทหารเรือได้พยายามหาทางที่จะเสียให้น้อยที่สุด คือเมื่อบริษัท ฯ ไม่ยอมเลิกสัญญาสร้างเรือนี้โดยที่กระทรวงทหารเรือไม่ต้องเสียค่าใช้จ่าย กระทรวง ฯ ก็ได้สั่งให้สร้างเรือบรรทุกน้ำมัน (Tanker) ขึ้นแทนโดยใช้เครื่องจักรที่สร้างไว้สำหรับเรือรัตนโกสินทร์ แต่บริษัท ฯ ก็คิดราคาสูงมาก *(๗๓,๗๕๐ ปอนด์)* จึงตกลงกันไม่ได้ การเจรจาได้ยืดเยื้อมาจนเดือนธันวาคม ๒๔๖๖ จึงเป็นอันยุติ โดยบริษัท ฯ รับสร้างเรือรัตนโกสินทร์ต่อไปในราคา ๑๖๙,๗๕๐ ปอนด์ *(๒,๐๓๗,๐๐๐ บาท)*[๒] และยอมให้คิดจำนวนเงินที่จ่ายไปแล้ว ๒๙,๘๕๐ ปอนด์ รวมเข้าด้วย กับไม่คิดค่าออกแบบเรือต่าง ๆ ที่สั่งเปลี่ยนแปลงในตอนหลัง *(เรือมอนิเตอร์ เรือบรรทุกน้ำมัน)* กำหนดสร้างเสร็จในเวลา ๑๒ เดือน ทั้งนี้ได้มีการเปลี่ยนแปลงรายการอาวุธบางอย่าง คือลดจำนวนปืน ๑๕๒ มม. ลงเหลือหัว ๑ กระบอก ท้าย ๑ กระบอก *(เดิมหัว ๒ ท้าย ๒ – อ้างว่าเพราะปืนมีราคาแพงขึ้น)* ปืนขนาด ๗๕ มม. *(๓ นิ้ว)* ๔ กระบอกให้ใช้ยิงอากาศยานได้ด้วย และมีเครื่องบังคับการยิง (fier control) เพิ่มขึ้น

เนื่องจากกระทรวงทหารเรือ ได้รับพระบรมราชานุญาตเงินค่าเรือไว้เพียง ๑,๕๔๗,๐๐๐ บาท พล. ร. อ. สมเด็จเจ้าฟ้า ฯ กรมหลวงนครราชสีมา ผู้กำกับราชการทหารเรือ จึงถวายรายงานกราบบังคมทูลขอพระราชทานพระบรมราชานุญาตสร้างเรือรัตนโกสินทร์ตามราคาใหม่ และขอพระราชทานเงินค่าเรือเพิ่มขึ้น มีใจความตอนหนึ่งดังนี้

---

๑. ลายพระหัตถ์ ฯ ลงวันที่ ๒ มีนาคม พ. ศ. ๒๔๖๒ กราบบังคมทูลพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ชี้แจงเหตุผลที่ขอพระราชทานพระบรมราชานุญาตไปดูกิจการทหารเรือในต่างประเทศ

๒. กระทรวงพระคลัง ฯ คิดอัตราแลกเปลี่ยนปอนด์ละ ๑๒ บาท ต่อมาเข้าใจว่าจะได้เพิ่มความต้องการอุปกรณ์ต่าง ๆ มากขึ้น เพราะปรากฏในรายงานการพิจารณาสร้าง ร. ล. สุโขทัย ราคา ร. ล. รัตนโกสินทร์ ๒,๒๑๘,๗๖๐ บาท

"ราคาเรือทั้งหมดเป็นจำนวน ๒,๐๓๗,๐๐๐ บาท กระทรวงทหารเรือได้รับพระบรมราชานุญาตเงินไว้สำหรับสร้างเรือรัตนโกสินทร์ลำเดิมเป็นเงิน ๑,๕๔๗,๐๐๐ บาท ได้จ่ายให้กับห้างไปแล้ว ๓๘๖,๗๕๐ บาท คงเหลือฝากอยู่ที่พระคลังมหาสมบัติจนถึงบัดนี้ ๑,๑๖๐,๒๕๐ บาท แต่เหตุที่ของทั้งปวงมีราคาแพงขึ้นมากด้วยเหตุคราวสงครามนั้นเอง แม้แต่จะได้พยายามกวดขันเท่าใดก็ดี ราคาก็ไม่พ้นในการที่จะแพงขึ้นบ้าง เพราะฉะนั้นในเวลานี้ จำนวนเงินที่จะจ่ายเป็นค่าสร้างเรือนี้ ถ้าเป็นพระราชประสงค์ที่จะเป็นอันได้สร้างต่อไปแล้ว ข้าพระพุทธเจ้าขอพระบารมีเป็นที่พึ่ง ขอรับพระราชทานเงินที่มีฝากไว้ในพระคลังมหาสมบัติเวลานี้แล้วนั้น ไว้สำหรับราชการเรื่องนี้โดยเฉพาะ อย่าให้ต้องชักไปใช้จ่ายในราชการอย่างอื่น ส่วนเงินที่ยังขาดอีก ๔๙๐,๐๐๐ บาทนั้น ถ้าได้รับพระมหากรุณาโปรดเกล้า ฯ พระราชทานให้จ่ายเงินเป็นพิเศษในทางหนึ่งทางใดได้ ก็จะเป็นพระเดชพระคุณเป็นที่ยิ่งหาที่สุดมิได้ แต่ถ้าไม่มีทางที่จะควรได้รับพระราชทานจ่ายพิเศษได้แล้ว จะได้รับพระราชทานตัดรอนรายจ่ายจากงบประมาณประจำ ให้มีเงินเหลือสำหรับจ่ายเงินรายนี้ไปจนกว่าจะหมดต่อไป"

พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวได้พระราชทานพระบรมราชานุญาตให้สร้างได้ สำหรับเรื่องการเงินที่ขอเพิ่มเติม ๔๙๐,๐๐๐ บาทนั้น ได้ทรงพระกรุณาโปรดเกล้า ฯ ให้กระทรวงพระคลัง พิจารณาว่าจะจ่ายให้เป็นพิเศษได้มากน้อยเท่าใดบ้าง *(พระราชหัตถเลขาที่ ๑๓/๕๑๑ ลงวันที่ ๑๗ มกราคม พ.ศ. ๒๔๖๖)*

กระทรวงทหารเรือได้ให้ น.ท. หลวงชำนิกลการ *(ฉา โพธิทัต)* ไปเป็นผู้ตรวจการสร้างเรือ และได้สั่งให้ ร.ต. ดัด บุนนาค *(ต่อมาเป็น พล.ร.ต. หลวงดัษกรกำจาย)* กับ ร.ต. จำรัส เภกะนันทน์ *(ต่อมาเป็น พล.ร.ต. หลวงจำรัสจักราวุธ)* ซึ่งกำลังศึกษาอยู่ที่เดนมาร์คทั้ง ๒ นาย ไปช่วยตรวจการสร้างเป็นครั้งคราว

ไม่ปรากฏหลักฐานว่า กระทรวงทหารเรือได้รับเงิน ๔๙๐,๐๐๐ บาท ที่ขอพระราชทานเพิ่มเติมหรือไม่ แต่การสร้างเรือได้เป็นไปตามสัญญาจนแล้วเสร็จ และบริษัท ฯ ได้จ้างลูกเรือนำเรือออกจากอู่ที่นิวคาสเซิล–ออน–ไทน์ (Nawcastle-on Tyne) ในวันที่

๓๑ สิงหาคม ๒๔๖๘ เพื่อเดินทางมาประเทศไทย แต่เมื่อเดินทางมาได้ประมาณ ๓๕ นาที เมื่อถูกเรือสินค้านอรเว ชื่อ Damptre ชนในแม่น้ำไทน์ ตัวเรือชำรุด ต้องกลับไปเข้าอู่ซ่อมแซมและออกเดินทางใหม่ในวันที่ ๒๙ ตุลาคม ๒๔๖๘ มาถึงกรุงเทพ ฯ ในวันที่ ๒๗ ธันวาคม ๒๔๖๘

พระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว ได้เสด็จพระราชดำเนินมาพระราชทานน้ำพระมหาสังข์ และทรงจุณเจิมเรือตามพระราชประเพณีในพิธีฉลอง ร. ล. รัตนโกสินทร์ เมื่อวันที่ ๒๓ มกราคม ๒๔๖๘ ตามเวลาที่โหรถวายพระฤกษ์ น. ท. หลวงภารสมุทร *(ต่อมาเป็น น. ท. พระภารสมุทร ฉุย นุติประภา)* ได้รับแต่งตั้งเป็นผู้บังคับการเรือคนแรก

การสร้าง ร. ล. สุโขทัย เมื่อ พล. ร.อ. พระเจ้าพี่ยาเธอ กรมขุนสิงหวิกรมเกรียงไกร เสนาบดีกระทรวงทหารเรือ เสด็จกลับจากประพาสยุโรป ได้ทูลเกล้า ฯ ถวายรายงานการดูกิจการทหารเรือ *(รายงานที่ ๕ $\frac{๒๔๗๑}{๐๘๓๘๘}$ ลงวันที่ ๑๘ กันยายน พ. ศ. ๒๔๗๑)* ในตอนท้ายได้ถวายความเห็นเกี่ยวกับกำลังทางเรือ ซึ่งผู้ขออัญเชิญลายพระหัตถ์ตอนนี้มาทั้งหมด[๑] ดังนี้

"ความเห็นในกำลังป้องกันพระราชเขตทางชลมารค

ได้กราบบังคมทูลพระกรุณามาข้างต้นแล้ว ถึงความเห็นของชาติต่าง ๆ ในการป้องกันประเทศของตนในส่วนทหารเรือ มีเรื่องเรือดำน้ำเป็นที่เบื้องต้นขึ้นหน้า ส่วนอากาศยาน ข้าพระพุทธเจ้าขอพระราชทานงดแสดงความเห็นในโอกาสนี้เสียทีเดียว เพราะ**การที่จะมีอากาศยานทะเล หรือแยกการปกครองมาอยู่ในกระทรวงเรือเป็นความดำริที่ยังไกลอยู่ ในขณะนี้** ปัญหาคงมีอยู่แต่ว่า **ความดำริในการป้องกันพระราชอาณาจักร์ทางน้ำต่อไป** สมควรจะใช้เรือและอาวุธอย่างใดบ้าง **ทุ่นระเบิดนั้นเป็นของจำเป็น** สำหรับชาติเล็ก**และเหมาะแก่ภูมิประเทศน่านน้ำประเทศสยาม** และได้สั่งเข้ามาไว้ใช้ราชการแล้ว ยังจะสั่งต่อไปในเรื่องเครื่องกวาดทุ่นระเบิด ส่วนเรือรบนั้นความต้องการที่การสงครามทางเรือพึงต้องอาศัยเป็นหลักสำคัญสำหรับชาติเล็กนั้น เห็นกันโดยมากว่า **เรือดำน้ำ** และ **ถัดลงมา**

---

๑. การที่คัดลอกมาทั้งหมด ก็เพื่อแสดงความคิดเห็นขององค์ผู้นำทหารเรือสมัยนั้น เพราะเป็นเวลาที่ได้เปลี่ยนทั้งเสนาบดี ฯ และเสนาธิการทหารเรือมาหลายปีแล้ว และจะเห็นได้ว่า หลักสำคัญไม่ได้เปลี่ยนไปเลย

ก็จำพวกเรือยามฝั่ง ซึ่งเรือชนิดหลังเป็นเรือเบา และบรรทุกตอร์ปิโดไปโจมตีเรือใหญ่และหลบหลีกหนีได้ง่าย ข้าพระพุทธเจ้าไม่ปฏิเสธในความเห็นเหล่านี้ เมื่อกล่าวถึงการสงครามเป็นหลัก แต่เรือดำน้ำทำประโยชน์ในเวลาปกติกาลไม่ได้ทั่วไป ถึงแม้ว่าพอจะสะสมเงินจัดหาสร้างขึ้นได้ก็ตาม เวลาที่จะใช้จริง ๆ นั้นย่อมยังห่างไกล ทั้งเป็นของประเภทเดียวกับอากาศยานและวิทยุ มีการเปลี่ยนสู่ความเจริญรวดเร็วเป็นลำดับอีกประการหนึ่งด้วย จริงอยู่ อาจมีผู้พูดว่า การกล่าวเช่นนั้นเป็นการประมาท ทั้งจะเป็นการเริ่มต้นที่จะได้ฝึกหัดคนเสียแต่บัดนี้ แต่ถ้าว่าเมื่อสามารถอาจจะสั่งได้เวลานี้ ราชนาวีสยามคงกลายเป็นพิพิธภัณฑ์เรือรบ ไม่เป็นหน่วยที่จะสะสมกำลังรบได้เป็นแน่แท้ เพราะมีอย่างละลำ ๒ ลำ เพราะฉะนั้น ความจำเป็นในเวลานี้ จึงตกอยู่แก่เรือปืนจำพวก ร. ล. รัตนโกสินทร์ ซึ่งสมควรจะได้สร้างขึ้นก่อน พอให้เรือจำพวกนี้ได้มีจำนวนหน่วยกำลังรบขึ้น ทั้งยังใช้ในเวลาปกติกาล สำหรับฝึกฝนนายและพลทหาร การปราบปรามศัตรูภายใน, ทั้งเพิ่มพูนเกียรติยศของประเทศในการต้อนรับแขกเมืองด้วย.

โดยเหตุฉะนี้ การสร้างเรือดำน้ำในบัดนี้ ถ้ายังไม่พึงหวังประโยชน์จริงจังในเร็ววันแล้วไปจัดการสั่งซื้อเข้า เท่ากับซื้อของไม่สมเหตุสมผลกับการใช้ จักบังเกิดความเสียใจในไม่ช้าปีความจำเป็นในปัจจุบัน จึงตกอยู่แก่การสร้างเรือปืน เรือพิฆาต ฯ เป็นลำดับก่อนหลังตามที่ได้กราบบังคมทูลพระกรุณามาแล้ว เพื่อได้มีกำลังรบครบหน่วยแห่งความต้องการตามประเภทของเรือ เว้นแต่จะได้เห็นความจำเป็นที่จำต้องมีเรือดำน้ำเร็วกว่าความคาดหมายของเหตุการณ์ ซึ่งอาจจะมีอาจจะเป็นได้ในเวลาข้างหน้า ก็จะได้ดำริต่อไปในเวลาอันสมควร ส่วนเรือยามฝั่งนั้น มีราคาเป็นจำนวนเงินน้อยกว่าเรือประเภทที่กล่าวแล้วนั้นเป็นอันมาก ย่อมสะสมเงินที่เหลือทำการสั่งซื้อได้ตามเวลาแห่งความต้องการเสมอ.

เมื่อความคิดมีอยู่ดังนี้ ในโอกาสที่ข้าพระพุทธเจ้าอยู่ในประเทศอังกฤษ จึงได้เจรจากับบริษัทอาร์มสตรองวิทเวอร์ธ เพื่อขอให้เขายื่นราคาเรือปืน โดยเปลี่ยนแปลงแลแก้ไขอาวุธแลตัวเรือให้เท่าเทียมปัจจุบันสมัยสำหรับนำมาพิจารณาต่อไป....”

ลายพระหัตถ์ของเสนาบดี ฯ ที่ผมอัญเชิญมานี้ ย่อมแสดงแนวความคิดของพระองค์

เกี่ยวกับการจัดสร้างกำลังทางเรือในสมัยนั้นได้ชัดเจน ต่อมาเมื่อได้รับหนังสือเสนอราคาจากห้างแองโกลสยาม ซึ่งเป็นตัวแทนของบริษัทวิคเกอร์สอาร์มสตรอง *(บริษัท อาร์มสตรองวิทเวอร์ธ เดิม)* แล้ว เสนาบดี ฯ ได้รับสั่งให้กรมเสนาธิการณ์ทหารเรือพิจารณา.

กรมเสนาธิการณ์ทหารเรือ *(พล. ร. ต. พระยาราชวังสัน เป็นเสนาธิการ ฯ และ น. อ. พระยาปรีชาชลยุทธ เป็นเจ้ากรมยุทธศาสตร์ทหารเรือ[๑])* ได้พิจารณารายละเอียดเกี่ยวกับราคา เครื่องประกอบ *(ยุทโธปกรณ์)* ต่าง ๆ อาวุธ ฯ ล ฯ เห็นว่าสมควรสร้างทั้ง ๆ ที่ราคาแพงขึ้นบ้าง แต่ก็ได้มีการปรับปรุงให้ดีขึ้น นอกจากนั้นยังมีความเห็นว่า เมื่อได้เรือลำใหม่มาแล้ว จะรุปลดระวาง ร. ล. มกุฎราชกุมาร โดยได้คำนวณค่าใช้จ่ายประจำปี (Upkeep and Maintenance) เปรียบเทียบไว้ดังนี้

เรือ	เงินเดือนเบี้ยเลี้ยงทหาร	ค่าของใช้ประจำเรือ	ค่าซ่อมเรือ	รวมทั้งสิ้น
เรือใหม่ *(ใช้ ร. ล. รัตนโกสินทร์เป็นหลัก) ๑,๐๐๐ ตัน*	๖๐,๐๐๐	๖,๐๓๗	๔,๖๖๓	๗๐,๗๐๐ บาท
มกุฎราชกุมาร *(๖๐๙ ตัน)*	๓๙,๐๐๐	๕,๓๘๖	๙,๑๕๕	๕๓,๕๔๑ *บาท*

ค่าน้ำมันหยอดเครื่องและเชื้อเพลิงสำหรับเรือเดิน ไม่ได้คิด เพราะเรือออกทะเลมากน้อยกว่ากัน"[๒]

ในที่สุดบริษัทวิคเกอร์สอาร์มสตรองได้ตกลงคิดราคาเรือ ๑๙๗,๐๐๐ ปอนด์ ค่าส่งถึงกรุงเทพ ฯ ๖,๐๐๐ ปอนด์ รวมเป็นเงิน ๒๐๓,๐๐๐ ปอนด์ หรือ ๒,๒๓๓,๐๐๐ บาท นับว่าแพงกว่า ร. ล. รัตนโกสินทร์เล็กน้อย.

เสนาบดี ฯ ได้ถวายรายงานกราบบังคมทูลขอพระราชทานพระบรมราชานุญาตสร้างเรือปืนใหม่ ทรงชี้แจงเหตุที่ราคาสูงขึ้นและรายการที่ได้ปรับปรุงให้ดีขึ้นกว่า ร. ล. รัตน-

๑. กรมยุทธศาสตร์ทหารเรือ ขึ้นกับกรมเสนาธิการณ์ทหารเรือ สมัยนั้นเขียนเช่นนี้ ทำหน้าที่ที่สมัยนั้นเรียกว่า "ดำริห์การ" คือหน้าที่ฝ่ายเสนาธิการแท้ ๆ แบ่งออกเป็น ๔ แผนก นอกจากกรมยุทธศาสตร์ ฯ แล้ว กรมเสนาธิการณ์ ฯ ยังมี "กอง" ต่าง ๆ ซึ่งมีหน้าที่ "ทำการ" (ไม่ใช่ดำริการ) ขึ้นอยู่อีกคือ กองประวัติศาสตร์กองตำรา กองวิทยุโทรเลขราชนาวิกสภาและกรมยุทธศึกษาทหารเรือ

๒. รายงานกรมเสนาธิการณ์ทหารเรือที่ ๑๑๙/๑๘๘๖ ลงวันที่ ๑๗ ตุลาคม ๒๔๗๑ กราบทูลเสนาบดี ฯ

โกสินทร์ เช่น ยกหัวเรือให้สูงขึ้นและมีที่ติดพาราเวน เพิ่มเข็มทิศเรือนเอก แก้ไขปล่อง ให้ห่างจากหอรบ เพิ่มเครื่องวิทยุโทรเลขสำหรับการด่วน ฯลฯ ทรงชี้แจงเหตุที่ไม่เรียกประมูลว่า เพราะบริษัท ฯ นี้ได้สร้าง ร. ล. รัตนโกสินทร์มาแล้ว จะได้เป็นแบบเดียวกัน ใช้กระสุนร่วมกันได้ ในตอนที่กล่าวถึงเรื่องเงินค่าเรือ ผมเห็นว่า ถ้าได้คัดลอกรายงานตอนนี้มาไว้ จะทำให้เข้าใจได้ดีขึ้น จึงขอคัดลอกมาดังนี้

"ส่วนเงินที่จะจ่ายนั้น กระทรวงทหารเรือมีเงินในงบประมาณที่ได้สะสมมาเป็นลำดับศก ดังนี้

เหลือจากงบเงินสะสมเพียง พ. ศ. ๒๔๖๙ ๙๓๔,๕๓๕.๒๓ บาท

ประมาณที่เหลือสำหรับ พ. ศ. ๒๔๗๐ ๘๒๑,๐๐๐.๐๐

รวม ๑,๗๕๕,๕๒๔.๒๓

เมื่อคิดหักกับราคาเรือที่จะสร้างใหม่แล้ว คงขาดเงินอีก ๔๗๗,๔๗๕ บาท ๗๗ สตางค์ แต่เมื่อระลึกถึงเงินเหลือจ่ายสะสมตามจำนวนปีที่ได้กราบบังคมทูลจำนวนรายละเอียดมาข้างต้นแล้วนั้น อย่างไรก็ดีใน พ. ศ. ๒๔๗๑ เป็นที่มั่นใจว่า จักสะสมได้ไม่ต่ำกว่า ๕ แสนบาท เงินจำนวนที่ยังขาดอยู่นั้น ก็ไม่เป็นสิ่งที่น่าปริวิตกอย่างใด เพราะเรือนี้จะแล้วเสร็จตามสัญญาเข้ามาถึงพระนครต่อต้น พ. ศ. ๒๔๗๓

การสร้างเรือใหม่เช่นนี้ ย่อมต้องมีค่ารักษาและค่าใช้สอย เช่นเงินเดือนเบี้ยเลี้ยงทหารประจำเรือและค่าสิ่งของเครื่องใช้รวมทั้งค่าบุรณะและอื่น ๆ ซึ่งประมาณจะตกอยู่ในปีหนึ่งราว ๗๐,๗๐๐ บาท แต่มีความดำริอยู่ว่าเมื่อเรือใหม่มาถึงจะได้ขอพระราชทานพระบรมราชานุญาตรุ ร. ล. มกุฎราชกุมาร ซึ่งมีอายุชราภาพถึง ๔๐ ปี ออกจากระวางประจำการก่อนเรือลำอื่น และซึ่งมีประมาณการใช้จ่ายราว ๕๓,๕๔๑ บาทแล้ว เงินจำนวนที่ยังคลาดเคลื่อนอยู่เพียงเล็กน้อย ดังนี้ รายการทหารเรือพอสนองพระเดชพระคุณได้ โดยเรียบร้อย"[๑]

ในโอกาสเดียวกัน ได้ขอพระราชทานนามเรือที่จะสร้างใหม่ด้วย โดยกราบบังคมทูล

---

๑. ลายพระหัตถ์เสนาบดีที่ ๗/ ๒๔๗๑/๑๐๑๘๗ ลงวันที่ ๒๗ ตุลาคม พ. ศ. ๒๔๗๑

เสนอแนะ *(ในลายพระหัตถ์)* ว่า "....แต่ถ้าได้รับพระราชทานขนานเป็นนามเมืองที่เคยตั้งเป็นราชธานีมาแล้วในสมัยโบราณ จักเป็นการเชิดชูเกียรติคุณของประเทศ และเข้าลำดับชั้นกับ ร. ล. รัตนโกสินทร์ ซึ่งเป็นนามพระนครอยู่แล้ว ณ บัดนี้"[๑]

พระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว ได้พระราชทานพระบรมราชานุญาต และพระราชทานชื่อเรือใหม่ว่า "สุโขทัย" *(พระราชหัตถเลขาที่ ๑/๓๗๘ ลงวันที่ ๖ พฤศจิกายน พ. ศ. ๒๔๗๑)*

กระทรวงทหารเรือได้ทำสัญญากับบริษัท ฯ และได้ส่ง น. ท. พระประพิณพนยุทธ *(ต่อมาเป็น น. อ. พระประพิณพนยุทธ–พิณ พลชาติ)* หัวหน้าแผนกที่ ๑ กรมยุทธศาสตร์ทหารเรือ กับ น. ท. พระวิจิตรนาวี *(ต่อมาเป็น พล. ร. ท. พระวิจิตรนาวี–แดง ลางคุลเสน)* ปลัดกรมยุทธโยธาทหารเรือ ไปกำกับตรวจการสร้างเรือนี้ในอังกฤษ

การสร้างได้ดำเนินไปจนเสร็จ และทำการทดลองความเร็วใน ๒ มีนาคม ๒๔๗๒ *(ได้เฉลี่ย ๑๒.๙๑ นอต)* และทดลองยิงปืนใน ๓ มีนาคม ศกเดียวกัน การยิงตับด้วยปืน ๑๕๒ มม. และ ๗๖ มม. ทั้งกราบ ทำให้เรือเอียงทางกราบตรงข้าม ๒–๓ องศา[๒] เสร็จการทดลองแล้ว บริษัท ฯ ได้นำเรือมาส่งถึงกรุงเทพ ฯ ในวันที่ ๘ พฤษภาคม ๒๔๗๓ พระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว ได้เสด็จพระราชดำเนินมาพระราชทานน้ำพระมหาสังข์ และทรงจุณเจิมเรือในพิธีฉลองตามพระฤกษ์ที่โหรถวายในวันที่ ๕ มิถุนายน พ. ศ. ๒๔๗๓ ตามพระราชประเพณี น. ท. พระประพิณพนยุทธ ได้รับแต่งตั้งเป็นผู้บังคับการเรือคนแรก

งบประมาณของกระทรวงทหารเรือในรัชกาลที่ ๗ ในรัชสมัยของพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว การเงินของประเทศขาดแคลน เศรษฐกิจตกต่ำ ตั้งแต่ พ. ศ. ๒๔๖๙ เป็นต้นไป งบประมาณของกระทรวงทหารเรือได้ถูกตัดลงเหลือ ๔,๕๔๕,๐๐๐ บาท กระทรวงทหารเรือได้ปรับปรุงอัตราและการจัดส่วนราชการ ได้ตัดทอนกำลังพลทุกชั้นยศ ทำให้งบประมาณประเภทเงินเดือนลดลงจากปีละ ๒ ล้านบาทเศษ คงเหลือปีละ ๑.๒ ล้านบาทเศษ และยังสามารถสะสมเงินเก็บไว้ใช้ในการสร้างเรือใหม่ได้ทุกปี *(ตามนโยบายที่เสด็จในกรม-*

---

๑. ลายพระหัตถ์เสนาบดีที่ ๗/ ๒๔๗๑/๑๐๑๙๗ ลงวันที่ ๒๗ ตุลาคม พ. ศ. ๒๔๗๑

๒. รายงานของผู้กำกับการสร้างเรือ

หลวงชุมพร ฯ ได้กำหนดไว้ และรับปฏิบัติกันต่อ ๆ มา) ดังจะเห็นได้จากตอนที่กล่าวถึงการสร้าง ร. ล. สุโขทัย ที่ผมเล่ามาแล้วใน พ. ศ. ๒๔๗๒ ขณะที่กำลังดำเนินการสร้าง ร. ล. สุโขทัย นั้น ร. ล. พาลีรั้งทวีป และ ร. ล. สุครีพครองเมือง ชำรุดทรุดโทรมมาก กรมยุทธโยธาทหารเรือเห็นว่า จะใช้ราชการต่อไปได้อีกไม่เกิน ๕ ปี เงินที่เก็บสะสมไว้สร้างเรือมีจำนวนเพิ่มขึ้นไม่ทันกับการชำรุดของเรือ เสนาบดี ฯ *(เสด็จในกรมขุนสิงหวิกรมเกรียงไกร)* จึงได้ถวายรายงานกราบบังคมทูลพระกรุณา **ขอพระราชทานงบประมาณเพิ่มขึ้นเป็นปีละ ๕ ล้านบาท** ตามเดิม ดังที่ผมจะได้คัดลอกมาเฉพาะบางตอน ดังนี้

" -------- ร. ล. พาลีรั้งทวีปและสุครีพครองเมือง ที่จำต้องสงวนไว้ใช้ราชการ ก็เพราะยังไม่มีเรือเกิดขึ้นใหม่ที่จะแทนได้ในเวลานี้ใช้เป็นเรือฝึกเท่านั้น ไม่มีค่าในการที่จะใช้รบได้ ถึงแม้จะใช้แต่ในการหัดเท่านั้น ก็มีอายุอยู่ได้ไม่เกิน ๕ ปี เจ้าหน้าที่กรมยุทธโยธาทหารเรือเห็นว่า ถ้าครบ ๕ ปีแล้ว จะซ่อมไว้รอเรือที่จะสร้างแทนใหม่ ก็จะแพงเกินไป เพราะทรุดโทรมทั่วไปหมดทั้งลำ การซ่อมอีกต่อไปนั้น ราคาเกือบจะเท่ากับสร้างใหม่ทีเดียว เพราะเรือทั้ง ๒ นี้มีอายุ ๓๐ ปีแล้ว-------- "

" ข้าพระพุทธเจ้ามาคำนวณดูถึงการสร้างเรือ --- ฯ ล ฯ --- ถ้าคิดระยะการสร้างเรือระหว่าง ร. ล. รัตนโกสินทร์ กับ ร. ล. สุโขทัย จะเป็นเวลา ๓ ปี กับ ๔ เดือน จึงได้เรือใหม่มาอีกลำหนึ่ง"

" ในส่วนงบประมาณทหารเรือ ---- ฯ ล ฯ ---- ในปี พ. ศ. ๒๔๖๘ การเงินของประเทศอัตคัดฝืดเคือง------------กระทรวงทหารเรือได้ถูกตัดไป ๔๕๕,๐๐๐ บาท ตั้งแต่ พ. ศ. ๒๔๖๙ มาจนทุกวันนี้---- .. "

"การสร้าง ร. ล. สุโขทัย ได้ออมเงินจากงบประมาณในสมัยเมื่อถูกตัดแล้ว และเมื่อเห็นทางแน่ชัดแล้วว่า ภายใน ๕ ปีนี้จะต้องรุเรือปืนอีก ๒ เรือ เงินที่หวังด้วยเกล้า ฯ ว่าจะออมได้ภายใน ๕ ปี นับตั้งแต่ พ. ศ. ๒๔๗๓ เป็นต้นไป น่าจะไม่เพียงพอกับจำนวนราคาที่จะสร้างเรือปืนมาทดแทนที่จะรุ **ถ้าจำนวนเรือรบต้องรุไปตามวาระเช่นนี้แล้ว ไม่มีเงินที่จะสร้างทดแทนทันกันได้** กำลังในกองทัพเรือก็จะน้อยลงไปทุกที ทั้งในการป้องกัน

ประเทศแลการฝึก, รวมทั้งใช้การอื่น ๆ อีกด้วย ทั้งนี้ ความรับผิดชอบย่อมตกอยู่แก่ข้าพระพุทธเจ้า พระราชอาญาไม่พ้นเกล้าพ้นกระหม่อม"

"การขอรับพระราชทานเงินงบพิเศษสำหรับสร้างเรือรบ คงเป็นการขัดต่อรัฐประศาสโนบายในขณะนี้ แต่การตัดงบประมาณใน พ.ศ. ๒๔๖๙ ได้มีความเข้าใจกันอยู่ว่าจักได้รับพระราชทานคืนในเมื่อฐานะการเงินของประเทศได้ฟื้นฟูขึ้นดังเดิม บัดนี้ การเงินของประเทศกลับคืนสู่ ฐานะ อันดีแล้ว ถ้าเพียงทรงพระกรุณาโปรดเกล้า ฯ ให้ทรงถือจ่ายเท่าเดิมเมื่อก่อนถูกตัดเป็นจำนวน ๕,๐๐๐,๐๐๐ บาท คิดด้วยเกล้า ฯ ว่าจักเป็นกำลังที่จะพอสนองพระเดชพระคุณได้ โดยมิให้กำลังกองทัพเรือลดหย่อนไปกว่าบัดนี้ หรือยังมีลู่ทางที่จะพยายามเพิ่มพูนขึ้นอีกได้บ้าง แล้วแต่จำนวนเงินที่จะออมได้มากน้อยเพียงใด ทั้งนี้ขอพระราชทานพระบารมีปกเกล้า ฯ เป็นที่พึ่ง"[๑]

กรมราชเลขาธิการ ได้มีหนังสือที่ ๖๑/๖๕๐๔ ลงวันที่ ๑๑ กุมภาพันธ์ พ.ศ. ๒๔๗๒ ตอบลายพระหัตถ์เสนาบดี ฯ ฉบับนี้ว่า "มีพระบรมราชโองการโปรดเกล้า ฯ ว่า เรื่องนี้ไม่ทันพิจารณาในปีนี้ เพราะหมดเวลา จะได้พิจารณาต่อไป"

ต่อจากนั้น ผมไม่พบหลักฐานว่าทหารเรือได้รับงบประมาณเพิ่มขึ้นตามที่ขอไปหรือไม่ แต่เข้าใจว่าคงไม่ได้รับ เพราะต่อมา กระทรวงทหารเรือก็ถูกยุบไปรวมกับกระทรวงกลาโหม

การสร้างเรือยามฝั่งหมายเลข ๒, ๓, ๔ และ ๕ เรือยามฝั่งทั้ง ๔ ลำนี้ได้สร้างขึ้นในระหว่าง พ.ศ. ๒๔๗๒–๒๔๗๓ รายละเอียดเกี่ยวกับการดำเนินการสร้าง ได้พบเป็นตอน ๆ ไม่ติดต่อกัน และไม่สมบูรณ์ ดังนี้

เรือยามฝั่งหมายเลข ๒ ได้พบหลักฐานแต่เพียงว่า กรมยุทธโยธาทหารเรือ เป็นผู้สร้างตัวเรือ ใช้เครื่องยนต์ซึ่งซื้อจากบริษัททอร์นิครอฟท์ สิ้นค่าใช้จ่ายในการสร้าง ๑๒๒,๐๓๙ บาท[๒] *(ไม่รวมราคาลูกตอร์ปิโด)* ได้สร้างเสร็จและออกไปทำการทดลองความเร็วที่หลัก

---

๑. ลายพระหัตถ์ที่ ๑๙/$\frac{๒๔๗๒}{๑๒๘๒๕}$ ลงวันที่ ๓๐ มกราคม พ.ศ. ๒๔๗๒

๒. จากคำกราบบังคมทูลของเสนาบดีกระทรวงทหารเรือในพิธีฉลองเรือยามฝั่ง ๒, ๓, ๔ และ ๕

ไมล์ เกาะสีชังในวันที่ ๓๐ ตุลาคม พ. ศ. ๒๔๗๒ เนื่องจากวันที่ทดลองมีคลื่นลม เร่งความเร็วไม่ได้สูงสุด ความเร็ว (*ตัวเปล่า*) ที่ทำได้ ๓๔.๙๕ นอต กระทรวงทหารเรือได้ออกคำสั่งที่ ๒๕๔/ $\frac{๒๔๗๒}{๑๐๐๑๔}$ ลงวันที่ ๒๐ พฤศจิกายน ๒๔๗๒ ให้กองทัพเรือรับปกครองเรือลำนี้

เรือยามฝั่งหมายเลข ๓, ๔, และ ๕ ไม่พบรายงานกราบบังคมทูลขอพระบรมราชานุญาตสร้างเรือทั้ง ๓ ลำนี้ แต่ได้พบสำเนาพระราชหัตถเลขาที่ ๗/๗๘๐ ลงวันที่ ๑ มีนาคม พ. ศ. ๒๔๗๒ พระราชทานพระบรมราชานุญาตให้สร้างเรือยามฝั่ง ๓ เรือ ที่บริษัททอร์-นิครอฟท์ประเทศอังกฤษ

กระทรวงทหารเรือได้ให้ น. ท. พระวิจารณ์จักรกิจ (*ต่อมาเป็น พล. ร. ต. พระยาวิจารณ์จักรกิจ–บุญไชย สวาทะสุข*) ผู้บังคับกองโรงงานการจักร กรมยุทธโยธาทหารเรือ และ น. ท. หม่อมเจ้าพรปรีชา กมลาสน์ (*ต่อมาเป็น น. อ.*) หัวหน้าแผนกที่ ๑ กรมยุทธศาสตร์ทหารเรือ ไปเป็นผู้ตรวจการสร้างเรือยามฝั่ง และได้ให้ ร. อ. หม่อมเจ้าครรชิตพลอาภากร (*ต่อมาเป็น พล.ร. อ.–อดีต ผบ.ทร.*) ซึ่งเสร็จการศึกษาในอังกฤษแล้ว สมทบเป็นผู้ตรวจการสร้างเรือ ๓ ลำนี้ด้วย การสร้างเรือได้เสร็จเรียบร้อยและส่งถึงกรุงเทพ ฯ ในเดือนธันวาคม ๒๔๗๓ ราคาเรือและตอร์ปิโดลำละ ๑๘๗,๐๐๐ บาท[๑]

พระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว ได้เสด็จพระราชดำเนินมาพระราชทานน้ำพระมหาสังข์และทรงจุณเจิมเรือยามฝั่ง ๔ ลำนี้ ในพิธีฉลองเมื่อวันที่ ๑๕ มีนาคม พ. ศ. ๒๔๗๓ ตามพระฤกษ์ที่โหรถวาย

เรือยามฝั่ง ๔ ลำนี้ นับว่าเป็นเรือชุดสุดท้ายที่ได้สร้างขึ้นในสมัยราชาธิปไตย รายละเอียดอื่น ๆ ยังไม่พบ และไม่ทราบเหตุผลที่เปลี่ยนหลักการตั้งชื่อเรือประเภทนี้ จากการใช้ชื่อเรือเก่า ๆ ที่รุ่นแล้ว (*ตามพระบรม ราโชบายของรัชกาลที่ ๖*) มาเป็นใช้หมายเลข

เรื่องการสร้างกำลังทางเรือในสมัยราชาธิปไตย ที่ผมได้เล่ามาทั้งหมดนี้ คงจะทำให้เพื่อนทหารเรือเข้าใจแนวความคิดและความพยายามของทหารเรือรุ่นพ่อรุ่นปู่ของเรา ในอันที่จะให้ **ทหารเรือได้มีเรือ** ซึ่งเป็นหัวใจสำคัญตามความมุ่งหมายที่ท่านได้กำหนดไว้ ผมใคร่

๑. จากคำกราบบังคมทูลของเสนาบดีกระทรวงทหารเรือในพิธีฉลองเรือยามฝั่ง ๒, ๓, ๔ และ ๕

ขอย้ำให้เพื่อนทหารทั้งหลายได้สนใจและระลึกถึง **การต่อสู้** ของท่าน เพื่อให้บรรลุความมุ่งหมาย โดยมิได้ย่อท้อต่อ **อุปสรรคอันยิ่งใหญ่ในเวลานั้น** อันได้แก่ **สถานะการเงินของทหารเรือ สถานะการคลังของประเทศ และระเบียบการต่าง ๆ** (*การรับเงินเหลือจ่ายเป็นรายได้ของคลัง*) ท่านได้พยายาม **ปรับสภาพของทหารเรือเข้าหาสภาพการคลังของประเทศ** ด้วยการพยายาม "กระเหม็ดกระแหม่ออมทรัพย์อย่างอุกฤษฏ์ที่สุด" "หักค่าสึกหรอของเรือ อาวุธ และเครื่องจักร เก็บสะสมไว้" และยังได้ **ต่อสู้กับระเบียบการ ด้วยการเจรจาตกลงกับกระทรวงพระคลังมหาสมบัติจนคลัง ฯ ยอมให้ทหารเรือได้รับความยกเว้นไม่ต้องถูกริบเงินเหลือจ่าย และสามารถสะสมไว้เป็นทุนซื้อเรือรบได้** เป็นพิเศษ ดังรายละเอียดที่ผมได้เล่ามาแล้ว การ **"ออมทรัพย์"** ของท่านจะเห็นได้ว่า เป็นไป **"อย่างอุกฤษฏ์ที่สุด"** จริง ๆ ดังจะเห็นได้จากในปี พ. ศ. ๒๔๗๐ ได้รับงบประมาณ ๔,๕๔๕,๐๐๐ บาท ท่านสามารถออมทรัพย์ไว้ได้ถึง ๘๒๑,๐๐๐ บาท หรือประมาณ ๑๘% ของงบประมาณ ท่านจึงได้เงินพอที่จะสร้างและซื้อเรือรบมาใช้แทนเรือเก่า ๆ ที่ชำรุดทรุดโทรมไปตามอายุขัย ในการสร้างและซื้อเรือรบนั้น ท่านก็ได้กำหนดแนวความคิดทางยุทธศาสตร์ในการป้องกันประเทศไว้ชัดเจนว่าจะดำเนินการด้วยวิธีใด ด้วยอาวุธหรือกำลังทางเรือชนิดใด แล้วปฏิบัติการให้เป็นไปตามแนวความคิดนั้น ๆ เรือเก่า ๆ ที่ล้าสมัยและชำรุด ท่านก็ไม่ได้คิดที่จะตั้งหน้าตั้งตาซ่อมเสมอไป ท่านได้พิจารณาถึงผลได้ผลเสียเปรียบเทียบกันเสมอ ดังจะเห็นได้จากการพิจารณา ร. ล. วิเทศกิจการ ร. ล. มุรธาวสิตสวัสดิ์ ฯ ล ฯ ที่ผมได้เล่ามาแล้ว ทั้งนี้ก็เพื่อใช้เงินงบประมาณที่ได้รับมาทุกบาททุกสตางค์ให้ได้ประโยชน์แก่กองทัพเรือคุ้มค่า เรือต่าง ๆ ที่ท่านได้อุตสาหะออมทรัพย์ซื้อและสร้างไว้ ยังเหลือปรากฏเป็นพยานแห่งความพยายามของท่านประจักษ์อยู่ในปัจจุบันคือ ร. ล. เจ้าพระยา ร. ล. รัตนโกสินทร์ และ ร. ล. สุโขทัย ทหารเรือรุ่นปัจจุบันคงปฏิเสธไม่ได้ว่า เรือ ๓ ลำนี้ได้เป็น **"ครู"** ของนายทหารและพลทหารมาแล้วหลายสิบรุ่น และยังคงเป็น **"ไร่นา"** ให้ทหารเรือรุ่นปัจจุบันเลี้ยงชีวิตอยู่ไม่น้อย

ผมใคร่ขอให้สังเกตว่า ในระหว่าง พ. ศ. ๒๔๖๔ จนถึง พ. ศ. ๒๔๗๕ นั้น

ทหารเรือได้เปลี่ยนผู้บังคับบัญชาสูงสุดถึง ๔ พระองค์ ดังที่ผมได้เล่าไว้แล้ว ถึงแม้ว่าแต่ละพระองค์จะมีพระดำริในการบริหารราชการทหารเรือแตกต่างกันไปบ้างก็ตาม แต่ใน **ส่วนหลัก** คือ "**ทหารเรือต้องมีเรือ**" นั้น นับว่า **ได้ทรงดำเนินราชการทหารเรือไปในแนวเดียวกันทุกพระองค์–เป็นการดำเนินงานต่อจากนโยบาย หรือหลักการที่ได้วางไว้ในอดีตติดต่อกันมา** กล่าวคือ แม้ว่าเสด็จในกรมหลวงชุมพร ฯ จะสิ้นพระชนม์ไปแล้วก็ตาม ผู้นำทหารเรือองค์ต่อ ๆ มา *(สมเด็จเจ้าฟ้า ฯ กรมหลวงนครราชสีมา และ เสด็จในกรมหลวงสิงห์วิกรมเกรียงไกร)* ก็ทรงดำเนินตามนโยบายมุ่งออมทรัพย์ไว้สร้างเรือรบเรื่อยมา ซึ่งถ้าหากว่าพระองค์ทรงเปลี่ยนนโยบายเป็นอื่นไปแล้ว พวกเราก็อาจไม่ได้เห็น ร. ล. รัตนโกสินทร์ และ ร. ล. สุโขทัยก็ได้

พวกเราทหารเรือรุ่นปัจจุบันนับว่าโชคดีที่ไม่ต้องเริ่ม "คิด" หรือ "สร้าง" กิจการทหารเรือจากสูญเหมือนที่บรรพบุรุษของเราได้ประสบในอดีต และอย่างน้อยทหารเรือรุ่นพ่อรุ่นปู่ของเราก็ได้วางรากฐานไว้ให้ จัดหาเรือรบไว้ให้ และได้แสดงตัวอย่างของความพยายามและการต่อสู้อุปสรรคต่าง ๆ ในการสร้างกำลังทางเรือไว้ให้พวกเราได้รู้ได้เห็นอยู่หลายทาง กล่าวคือ **ขอเงินพิเศษมาสร้างเรือรบคราวละลำสองลำ ออมงบประมาณไว้สร้างเรือรบ** *(ด้วยการตกลงกับรัฐบาล)* และ **ทำโครงการสร้างเรือรบเป็นระยะยาว** *(รายละเอียดโปรดอ่านเรื่อง* "**เรือรบไทยรุ่นพุทธศักราช ๒๔๗๘**" *ในนาวิกศาสตร์ ฉบับเดือนพฤศจิกายน ๒๕๑๐)* ท่านเลือกใช้วิธีการดังกล่าวแล้วให้เหมาะกับกาละเทศะและสถานการณ์ของประเทศ และ **ท่านดำเนินการติดต่อกันมาโดยไม่มีทิฐิมานะว่า จะต้องถือความเห็นของตนเป็นใหญ่** ความสำเร็จต่าง ๆ จึงบังเกิดขึ้นได้ เมื่อเป็นเช่นนี้ พวกเรารุ่น**ปัจจุบันจะไม่คิดเจริญรอยตามท่านบ้างละหรือ ?**

ความพยายามของทหารเรือรุ่นปัจจุบัน และอนาคตที่จะสร้างความเจริญให้แก่กำลังทางเรือ จะเป็นไปในรูปใด ผมใคร่ขอฝากไว้กับเพื่อนทหารเรือทั้งหลายได้ช่วยกันไตร่ตรองและพินิจพิจารณาต่อไปตามกำลังสติปัญญา อย่างไรก็ดี ผมยังหวังว่า ทหารเรือรุ่นปัจจุบันและอนาคตจะยังคงมีพลังกายและใจ ที่จะร่วมกันต่อสู้อุปสรรคต่าง ๆ และช่วยกันสร้างกำลัง

ทางเรือให้เจริญ เช่นเดียวกับที่ทหารเรือรุ่นพ่อรุ่นปู่ของเราได้กระทำมาแล้ว เมื่อใดรู้สึกว่าจะหมดกำลังใจ ผมก็ใคร่ขอให้ระลึกถึง พระดำรัสของเสด็จในกรม ฯ พระบิดาแห่งการทหารเรือไทย *(จากลายพระหัตถ์ ลงวันที่ ๒๒ มีนาคม ๒๔๖๒ กราบทูลเสนาบดี ฯ)* ดังนี้ "---- การป้องกันตนเป็นอุปนิสัยของสิ่งมีชีวิตทั่วไป ตลอดจนถึงธรรมชาติต้นไม้ ซึ่งไม่มีความคิดเลย ถ้าแม้มนุษย์ที่เป็นสัตว์ประเสริฐที่สุดจะหมดหวังความพยายาม ก็เปรียบได้ว่าเลวกว่าตะไคร่น้ำที่เกาะอยู่ในที่อุลามกที่สุดนั้นเสียอีก ความหวังในส่วนป้องกันตัว ถึงแม้จะเป็นว่าป้องกันไม่ได้แล้ว แต่ก็ยังหวังต่อไปถึงการป้องกันพืชพันธุ์ ถ้าจะสละเสียสิ้น ปล่อยให้เป็นไปเอง ก็นับว่าผู้นั้นหมดอายุอย่างที่เรียกว่าหมดยาง--------เกล้ากระหม่อมเคยได้ยินอยู่มาก ถึงคำว่า มีทำไมทหารบก ? มีทำไมทหารเรือ ? ซื้อทำไมเรือ ? น่าพิศวงจริงหนอที่มีบุคคลเช่นนี้อยู่มาก ซ้ำมากขึ้นอีกด้วย จะเป็นการแสดงว่าเลือดไทยจืดลงกระมัง การทำมาหากิน การค้าขาย ก็ตกอยู่ในมือชาวต่างประเทศเกือบหมดหรือทั้งหมดก็ว่าได้ ยังเหลือแต่การป้องกันการทำมาหากิน ในที่สุดหากินก็จะไม่หากิน ป้องกันก็จะไม่ป้องกัน เลือดไทยจะสูญหรือ บางทีก็จะเป็นไปได้ ถึงสยามคงเป็นสยาม แต่สยามไม่ใช่ของคนไทย สูญพืชสูญพันธุ์ เพราะหมดยาง หมดทุน หมดมานะ หมดอุตสาหะ แม้แต่อุปสรรคนิดหน่อยก็แบมือแบเท้าหมดความพยายาม-------- ถ้าบุคคลฝูงใดเป็นเช่นนี้ ฝูงนั้นจำเป็นต้องสูญหมดหมดทางไชยชนะ หมดชาติ-----------" พระดำรัสนี้อาจช่วยเพิ่มพูนกำลังใจให้ได้บ้างไม่มากก็น้อย

ส่วนดีของเรื่องนี้ที่อาจมี ผมขออุทิศบูชาพระคุณของทหารเรือในอดีตทุกพระองค์และทุกท่าน โดยเฉพาะพลเรือเอก พระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมหลวงชุมพรเขตรอุดมศักดิ์ พระบิดาแห่งการทหารเรือไทย ที่ได้อุตสาหะสร้างกำลังทางเรือขึ้นไว้เป็นมรดกตกทอดมาถึงทหารเรือปัจจุบัน ด้วยการต่อสู้กับอุปสรรคนานาประการ สำหรับข้อบกพร่องของเรื่องนี้ ผมไม่ขอรับไว้แต่ผู้เดียวเช่นเรื่องอื่น แต่ขอแบ่งให้ผู้ที่มีส่วนทำให้เรื่องนี้บกพร่อง *(คือ ผู้ที่ได้สั่งให้ทำลายหรือทอดทิ้งเอกสารเก่า ๆ ของทหารเรือเสีย ทำให้ขาดหลักฐานที่จะอ้างอิงหรือค้นคว้าให้สมบูรณ์ไปกว่านี้)* ได้ช่วยรับไปบ้างตามสมควร.

ศักดิ์ศรีของทหารเรือไทย

ศราภัยพิพัฒน์

ประวัติ

ผู้เขียนเรื่องนี้ :– สำเร็จการศึกษาจากโรงเรียนอัสสัมชัญ, ประกาศนียบัตรที่เมลบอน ออสเตรเลีย, ดูการทหารเรือแผนกพลาธิการที่ประเทศอังกฤษและประเทศอื่น ๆ ในยุโรป อดีต–เลขานุการและล่ามที่ปรึกษาราชการทหารเรือ, เลขานุการจเรทหารทั่วไป, นายเวรวิเศษกระทรวงทหารเรือ, ผู้ช่วยปลัดทูลฉลอง กระทรวงกลาโหม, เจ้ากรมเสมียนตรา กระทรวงกลาโหม, ประจำกองโฆษณาอังกฤษและออสเตรเลียตลอดเวลาสงครามโลกครั้งที่ ๒, รัฐมนตรีว่าการกระทรวงศึกษาธิการ, สมาชิกสภาผู้แทนราษฎร จังหวัดธนบุรี, ที่ปรึกษาบริษัทเดินเรือเมอร์ไลน์, สมาชิกวุฒิสภา, ปัจจุบัน – กรรมการสภาการศึกษาแห่งชาติ, กรรมการมูลนิธิวิชาการหนังสือแห่งประเทศไทย

"........ ศักดิ์ศรีของทหารเรือ ไม่ได้อยู่แต่เฉพาะงานการที่ปฏิบัติตามหน้าที่ แต่อยู่ที่ตัวของประมุขทหารเรือ ด้วยว่ามีบารมีศักดิ์ศรีเข้มแข็งเพียงใด โดยเฉพาะอย่างยิ่งตัวผู้บัญชาการและเสนาบดีกระทรวงทหารเรือ........"

"**วันนาวี**" จักได้บรรจบครบรอบอีกปีหนึ่งในวันที่ ๒๐ พฤศจิกายน นาวิกศาสตร์ได้จัดทำฉบับพิเศษขึ้นตามเคย ท่านบรรณาธิการนาวิกศาสตร์ จึงได้ขอร้องให้ข้าพเจ้าเขียนบทความมาบรรจุในฉบับพิเศษนี้ด้วย ซึ่งข้าพเจ้ารู้สึกเป็นเกียรติ ได้คิดอยู่ว่าจะเขียนเรื่องอะไรดีอยู่หลายวัน ก็นึกได้ว่าจะเขียนเรื่อง "**ศักดิ์ศรีของทหารเรือไทย**" ที่ท่านกำลังอ่านอยู่ในขณะนี้ "ศักดิ์ศรีของทหารเรือไทย" ไม่พ้นวัฏสงสารไปได้ตามธรรมชาติขึ้น ๆ ลง ๆ ตลอดมา ๕๐ ปี นับตั้งแต่ พ. ศ. ๒๔๕๒ เป็นต้นมา จนกระทั่งปัจจุบันนี้ (*พ. ศ. ๒๕๐๕*) ที่ข้าพเจ้าให้ชื่อเรื่องนี้ ถ้าหมายถึงภาษาอังกฤษ ก็ Prestige ของทหารเรือไทย คำว่า "**เพรึซทิช**" ท่านผู้รู้มักแปลว่า '**ชื่อเสียง**' บ้าง '**เกียรติศักดิ์**' บ้าง '**เกียรติภูมิ**' บ้าง แต่ในที่นี้ข้าพเจ้าขอใช้คำว่า '**ศักดิ์ศรี**' ซึ่งทำให้คนนอกสังเวียนเช่นข้าพเจ้าพลอยถูกกระทบกระเทือนไปด้วย คือถูกตำรวจเรียกตัวไปไต่สวน

เรื่องมีอยู่ว่า เมื่อวันที่ ๒๙ มิถุนายน ๒๔๙๔ ซึ่งเป็นวันที่สหรัฐอเมริกามอบเรือ "**แมนฮัตตัน**" ให้แก่ประเทศไทย นาวาเอก อานนท์ ปุณฑริกาภา และ นาวาตรี มนัส จารุภา ทำการรัฐประหารจี้ จอมพล ป. พิบูลสงคราม จนเกิดรบพุ่งกันขึ้น พอเรื่องเกิดขึ้นประชาชนพลเมืองก็ออกจะเห็นดีด้วย เพราะเบื่อหน่ายในการปกครองสมัยนั้น ที่มีความอยุติธรรมและคอรัปชั่นอยู่ทั่วไป แต่ครั้นเมื่อการรัฐประหารได้ปราชัยพ่ายแพ้รัฐบาลลง ก็กลายเป็นกบฏไป ผู้บัญชาการทหารเรือและนายพลอีกหลายท่าน ได้ถูกตำรวจจับตัวไปคุมขังไว้ที่สถานีตำรวจถนนพลับพลาไชย และนายทหารผู้น้อยขังอยู่ในบริเวณสนามกีฬาแห่งชาติ ซึ่งสงเคราะห์ว่าทั้งสองแห่งเป็นเรือนจำชั่วคราว ตำรวจได้ทำการไต่สวนตลอดมา จนกระทั่งส่งสำนวนให้อัยการ ซึ่งนับว่าเป็นประวัติการณ์ที่ไม่เคยมีเคยเป็นแก่ทหารเรือ ตั้งแต่สร้างกองทัพเรือเป็นต้นมา และ "ศักดิ์ศรีของทหารเรือไทย" ได้ตกต่ำทรุดลงตั้งแต่วินาทีนั้นเป็นต้นมา นอกจากเสียเรือรบและชีวิตทหารแล้ว ดินแดนของทหารเรือยังถูกริบไปอีกหลายแห่งด้วย ดูประหนึ่งว่า ทหารเรือทั้งคณะมีส่วนกบฏในครั้งนั้น เพราะ พลเรือเอกสินธุ์ กมลนาวิน ผู้บัญชาการทหารเรือและบรรดานายพลเรือที่ตำรวจจับไปได้ถูกปลดจากราชการประจำภายใน ๗ วันนั้นเอง

จนกาลลุมาถึงวันที่ ๑๖ กันยายน ๒๕๐๐ และวันที่ ๒๐ ตุลาคม ๒๕๐๑ ที่ จอมพล สฤษดิ์ ธนะรัชต์ นายกรัฐมนตรีปัจจุบัน ได้ทำการรัฐประหารและปฏิวัติโดยลำดับ ซึ่งคณะทหารเรือมีส่วนร่วมมือด้วยนั้น ความร้ายจึงโผล่ขึ้นว่า ในสมัยรัฐบาล จอมพล ป. พิบูลสงคราม ตำรวจได้ลุแก่อำนาจอคติยิงราษฎรที่ไม่มีความผิดตายหลายคน ซึ่งศาลได้ตัดสินจำคุกนายตำรวจ และนายสิบไปแล้วหลายนาย และรัฐบาลได้นำเงินของชาติไปใช้จ่ายในการก่อสร้างตั้งบริษัทส่งเสริมอุตสาหกรรม ซึ่งทิ้งหนี้สินไว้ให้รัฐบาลจอมพล สฤษดิ์ ฯ ใช้ประมาณ ๑,๐๐๐ ล้านบาท ประชาชนพลเมืองจึงพากันเห็นว่า ที่มีผู้คิดโค่นรัฐบาลจอมพลพิบูลสงครามนั้น เป็นการถูกต้องชอบด้วยเหตุผลแล้ว หากเป็นกรรมของชาติที่รัฐบาลจอมพลพิบูล ฯ ครองอำนาจมาได้อีกถึง ๖ ปี จึงอับปางลง มิฉะนั้น ประชาชนพลเมืองคงจะไม่ต้องแบกหนี้มากมายที่ใช้ยังไม่หมดจนตราบเท่าทุกวันนี้ ที่ข้าพเจ้าพลอยถูกกระทบกระเทือนตำรวจเรียกไปไต่สวนนั้น ก็เพราะบังเอิญมีผู้เห็นข้าพเจ้ายืนสนทนาอยู่กับผู้บัญชาการทหารเรือในบ่ายวันเกิดเหตุที่ท่าราชวรดิฐนั้นด้วย โดยที่ข้าพเจ้าได้รับเชิญไปในงานฐานเป็นสมาชิกวุฒิสภา

นายทหารเรือมิใช่แต่ทำการกบฏขี้จอมพล พิบูลสงคราม เป็นครั้งแรกเท่านั้น แต่ได้เคยร่วมการกบฏ ร.ศ. ๑๓๐ (*พ.ศ. ๒๔๕๔*) กับนายทหารบกด้วยในสมัยรัชกาลที่ ๖ พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว โดยมีจุดประสงค์จะเปลี่ยนการปกครองเป็นประชาธิปไตยเช่นเดียวกัน ในคำพิพากษากล่าวว่า **"คณะก่อการกำเริบ"** มิได้ใช้คำว่า **"กบฏ"** ทั้ง ๆ ที่จุดประสงค์ของคณะก่อการกำเริบตามทางพิจารณาปรากฏว่า นอกจากเปลี่ยนแปลงการปกครองบ้านเมืองแล้ว มีการสมคบกันเพื่อการประทุษร้ายต่อพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้า ฯ ด้วยเมื่อไม่ทรงยินยอมให้มีการเปลี่ยนแปลง และจะอัญเชิญสมเด็จเจ้าฟ้ากรมพระนครสวรรค์วรพินิต หรือ สมเด็จเจ้าฟ้ากรมหลวงพิษณุโลกประชานาถ เป็นกษัตริย์ภายใต้รัฐธรรมนูญ หรือกรมหลวงราชบุรีดิเรกฤทธิ์ เป็นประธานาธิบดี ถ้ามีการประกาศเป็นสาธารณรัฐ

ในคราวนี้มีนายทหารเรือรวมอยู่ด้วย ๔ นาย คือ เรือเอก พื้น เสรีบุตร นายทหาร

เหล่ารัฐธรรมนูญ, เรือโท ห้อง หังสนาวิน (*ต่อมาเป็น นาวาเอก พระยากำแหงณรงค์ฤทธิ์*), เรือตรี แสง สุคนธฉายา และ เรือตรี หม่อมหลวงภักดิ์ พงบุญ ณ อยุธยา ๓ นายหลังนี้เป็นนายทหารพรรคนาวิน ร.ท. ห้อง ได้ถูกปล่อยตัวไป เพราะไม่มีชื่อในบัญชีการประชุมมีแต่ชื่อพาดพิงคนอื่นอ้างอิงเอาเท่านั้น ส่วน ๓ คนนั้นขังอยู่ที่บริเวณตึก ซึ่งเรียกว่ากองพันพาหนะทหารเรือ ที่ข้างวัดวงสมูลวิหาร ทหารเรือทำการไต่สวนเอง และส่งไปขึ้นศาลพิเศษที่กระทรวงกลาโหม อันมี พลเอก เจ้าพระยาบดินทร์เดชานุชิต (*ม.ร.ว. อรุณ ฉัตรกุล*) เป็นประธานศาล มีนายทหารบกอื่น ๆ อีก ๔ นาย นายทหารเรือ ๒ นาย คือ นาวาเอก (*พลเรือโท*) พระยาวิจิตรนาวี (*วิลเลี่ยม บุณยกะลิน*) ผู้บัญชาการกรมทหารเรือฝ่ายบก และนาวาโท พระสุนทรานุกิจปรีชา (*วิม พลกุล*) เจ้ากรมพระธรรมนูญทหารเรือ ซึ่งในลำดับต่อมาได้เป็น พลเรือตรี พระยาวินัยสุนทร

คำพิพากษาได้ตัดสินให้ประหารชีวิตบุคคลชั้นหัวหน้า ๓ คน อีก ๘๘ คนมีโทษลดหลั่นกันลงมา ในจำนวนนี้มีนายทหารเรือ ๓ นาย โทษคนละ ๑๒ ปี เมื่อพระบาทสมเด็จ-พระมงกุฎเกล้า ฯ ได้ทอดพระเนตรคำพิพากษาแล้ว ทรงพระกรุณาโปรดเกล้า ฯ ให้ลดโทษลงมา ประหารชีวิตลดลงมาตลอดชีวิต และตลอดชีวิตเหลือ ๒๐ ปี ดังนั้นจึงมีคนติดคุกจริงเพียง ๒๓ คนเท่านั้น นอกนั้นโปรดให้รอการลงอาญาและรับราชการสนองพระเดชพระ-คุณสืบมา มี นายเซี้ยง สุวงษ์ ข้าราชการกระทรวงยุติธรรม ได้เป็นถึงพระยารามบัณฑิตย์-สิทธเศรณี ทหารบก มี ร้อยตรี ปาน สุนทรจันทร์ ได้เป็นถึง พันโท พระวิเศษโยธาบาล ส่วนทหารเรือ ร.อ. พื้น ได้เป็นถึง นาวาตรี พระรามสิทธิ ร.ต. แสง กับ ม.ล. ภักดิ์ ได้เลื่อนยศขึ้นเป็นเรือโท แล้วต่อมาถึงแก่กรรมทั้ง ๒ คน อันที่จริง พื้น เป็นตัวการสำคัญที่ชักชวนฝ่ายทหารเรือ เคยบอกกับข้าพเจ้าว่าชักชวนเห็นด้วย ๒๐ คนแล้ว หากแต่ว่าผู้ที่ได้รับชวนยังไม่เคยไปประชุม จึงยังไม่มีชื่อ และไม่มีใครหาดีที่จะนำความปรักปรำใส่ร้ายให้เพื่อนฝูง พื้นจึงได้รับโทษเบาที่สุด จนได้รับราชการต่อมา มิฉะนั้นพื้นจะต้องติดคุกด้วย แสดงให้เห็นจิตตารมณ์น้ำใจเด็ดเดี่ยวของนายทหารเรือที่ไม่ซัดทอดกันเลย แม้ผู้ไต่สวนบอกว่าจะกันไว้เป็นพยาน ถ้าบอกตัวผู้ชักชวนก็ตามที

เรื่องกบฏ ร. ศ. ๑๓๐ ที่แตกออกมานั้น ก็เพราะมีนายทหารบกผู้หนึ่งหักหลังนำความไปร้องเรียนต่อผู้บังคับบัญชา ต่อมาได้เป็นถึง พันเอก พระยากำแพงรามภักดี (*ยุทธคงอยู่*) แต่ไปถูกจับในคราวกบฏบวรเดช พ. ศ. ๒๔๗๖ แล้วผูกคอตายในเรือนจำบางขวางนั้นเอง ระหว่างพิจารณายังไม่ได้ตัดสินให้มีโทษแต่ประการใด

สาเหตุที่เกิดกบฏ ร. ศ. ๑๓๐ ในขณะที่พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวเสวยราชย์ยังไม่ถึง ๑ ปีดีนั้น มีส่วนมาแต่คณะทหารหนุ่มมีความเคียดแค้นในพระราชจริยานุวัตรครั้งดำรงตำแหน่งสมเด็จพระยุพราชรวมอยู่ด้วย โดยที่มีการลงพระราชอาญาเฆี่ยนหลังร้อยเอก โสม ผู้บังคับกองร้อยกรมทหารราบที่ ๒ ฐานวิวาทกับมหาดเล็กของพระองค์ กล่าวกันว่า เมื่อวันเฆี่ยนที่สนามในกระทรวงกลาโหม ทุกครั้งที่หวายลงหลัง ๓๐ ที เลือดกระเซ็นอาบไปทั้งสันหลัง ทำให้นายทหารที่ล้อมวงดู เป็นลมหน้ามืดไปหลายคน ในลำดับต่อมา มหาดเล็กของสมเด็จพระบรมโอรสาธิราช ได้ต่อยกับนักเรียนนายเรือ ตู้ หน้าวังสราญรมย์อีก หากเป็นด้วยพระสติอันฉับไวของเสด็จในกรมหลวงชุมพรเขตอุดมศักดิ์ รองผู้บัญชาการกรมทหารเรือ ได้เข้าเฝ้ากราบบังคมทูลพระกรุณา สมเด็จพระบรมชนกาธิราชพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวเสียก่อน เรื่องจึงไม่ลามปามเหมือนเมื่อคราว ร. อ. โสม

ความเคียดแค้นของคณะทหารหนุ่มได้คลายลง เมื่อคิดถึงว่า มีผู้คิดปลงพระชนม์ชีพพระองค์ผู้จอมทัพ ที่ศาลวางโทษให้ประหารชีวิต ยังโปรดให้ลดโทษลงมาไม่ประหาร และพระราชทานพระบรมราชวโรกาสให้พรรคพวกที่มีโทษต่ำกว่า ๒๐ ปี ได้รับราชการแก้ตัวต่อมาอีก จนได้เลื่อนยศฐานันดรศักดิ์อีกเช่นนี้ นับว่าพระองค์เปี่ยมด้วยพระมหากรุณาธิคุณอันประวัติศาสตร์ชาติไทยควรจารึกไว้ให้ชนรุ่นหลัง ได้ทราบถึงน้ำพระราชหฤทัยอันประเสริฐยอดเยี่ยมของพระองค์ไว้เป็นหลักฐาน ว่ากันทำไมมี ถ้าเปรียบเทียบถึงสมัยประชาธิปไตยตั้งแต่ได้มีการเปลี่ยนแปลงการปกครอง พ. ศ. ๒๔๗๕ ถึง ปัจจุบันนี้ (*พ. ศ. ๒๕๐๕*) ๓๐ ปีมานั้น ได้มีการประหารชีวิตประชาชนเพราะคดีการเมืองกว่า ๒๐ คนแล้ว แต่ก่อน ๒๔๗๕ ย้อนหลังขึ้นไป ๓๐ ปี ในสมัยสมบูรณาญาสิทธิราชย์ ยังไม่เคยปรากฏว่า ได้มีการ

ประหารชีวิตคนในเรื่องคดีการเมืองแม้แต่คนเดียว แม้ว่าการกระทำจะมุ่งร้ายหมายขวัญพระชนม์ชีพพระมหากษัตริย์

อนึ่ง ในการชำระคดีกบฏ ร.ศ. ๑๓๐ ไม่มีผู้ใดนอกจากอำนาจทหาร นำนายทหารไปขังที่อื่นระหว่างพิจารณา สำหรับนายทหารเรือ ๓ นายนั้น ระหว่างขังได้เบี้ยเลี้ยงเท่านายทหาร มีที่หลับนอนอย่างสบาย ทุกคราวที่ถูกนำตัวไปศาลแต่งทหาร และมิได้ถูกปลดแต่ประการใด ผิดกันกับสมัยประชาธิปไตย ที่ไม่ยอมให้นายทหารแต่งเครื่องแบบทหารเวลาไปศาล เช่นนายทหารในคราวกบฏ ๒๔๗๖ ถูกสวมกุญแจมือด้วย และปลดออกจากตำแหน่งถอดจากยศฐาน์บรรดาศักดิ์ก่อนได้รับพระราชทานพระบรมราชานุญาตอันแท้จริงเสียก่อนด้วย

จะเห็นได้ว่า "ศักดิ์ศรีของทหารเรือไทย" ได้ผิดแผกแตกต่างกันไกลมาก ระหว่างการคิด **"กบฏ"** เปลี่ยนแปลงการปกครอง และทำร้ายพระเจ้าแผ่นดินในสมัยสมบูรณาญาสิทธิราชย์ กับการคิด **"กบฏ"** โค่นรัฐบาลที่สกปรกโสมมปราศจากความยุติธรรมและล้างผลาญทรัพย์สินของชาติในสมัยประชาธิปไตย

อนึ่ง ยังมีสิ่งที่ควรทราบอีกอย่างหนึ่งคือ นับตั้งแต่ได้สร้างกองทัพเรือไทยขึ้นมาจนถึง พ.ศ. ๒๔๗๕ ยังไม่เคยมีประมุขของทหารเรือที่ถูกกล่าวหาถึงติดคุกตะรางเลย แต่ตั้งแต่ได้มีการเปลี่ยนแปลงการปกครอง พ.ศ. ๒๔๗๕ เป็นต้นมา ซึ่งถือกันมาเป็นสมัยประชาธิปไตย ได้มีผู้บัญชาการทหารเรือ ๓ ท่านถูกกล่าวหาเป็นคดีอาญาดังต่อไปนี้คือ

๑. นาวาเอก พระยาวิชิตชลธี (*ทองคำ สุวรรณพฤกษ์*) ต้องขังอยู่ที่เรือนจำมหันตโทษ บางขวาง เมื่อ พ.ศ. ๒๔๗๖ ถึง ๘ เดือนเศษ โดยถูกหาว่า ขัดคำสั่งรัฐบาลไม่ยอมให้เรือรบหลวงใช้ปืนใหญ่ระดมยิงฐานทัพอากาศที่ดอนเมือง เพราะเสียดายทรัพย์สมบัติของชาติและชีวิตมนุษย์ และถูกสวมกุญแจมือทุกครั้งเมื่อถูกนำตัวมาพิจารณาที่ศาลพิเศษกระทรวงกลาโหม แต่ในลำดับต่อมาอัยการได้ถอนฟ้อง โดยกล่าวว่า เนื่องแต่นโยบายทางการเมืองของรัฐบาล

๒. พลเรือเอก สินธุ์ กมลนาวิน (***หลวงสินธุสงครามชัย***) ได้ถูกขังระหว่างพิจารณาอยู่ในเรือนจำลหุโทษ ถนนมหาไชย เนื่องแต่คดีกบฏเรือ **"แมนฮัตตัน"** เป็นเวลา

๔ ปีเศษ แต่ในที่สุดได้รับการปลดปล่อยตัวก่อนตัดสิน เนื่องแต่ได้รับพระราชทานนิรโทษกรรมในคราวฉลองพุทธศักราช ๒๕๐๐

๓. จอมพลเรือ ประยูร ศาสตระรุจิ (*หลวงยุทธศาสตร์โกศล*) ถูกกักตัวอยู่ที่กระทรวงกลาโหม ในคดีที่เกี่ยวกับทรัพย์แผ่นดิน แต่ในที่สุดศาลทหารกรุงเทพ ฯ ได้ตัดสินยกฟ้องโจทก์ ปล่อยตัวจำเลยพ้นข้อหาไปเมื่อ พ.ศ. ๒๕๐๔

ซึ่งทั้งนี้ ทำให้เห็นว่า แม้ท่านผู้บัญชาการทั้ง ๓ ไม่มีโทษทัณฑ์ตามคำพิพากษาของศาลก็ตามที แต่ต้องคดีอาญาที่ทำให้ **"ศักดิ์ศรีของทหารเรือไทย"** เศร้าหมองไปมิใช่น้อยอยู่เหมือนกัน

อย่างไรก็ตาม "ศักดิ์ศรีของทหารเรือ" ไม่ได้อยู่เฉพาะงานการที่ปฏิบัติตามหน้าที่แต่อยู่ที่ตัวของประมุขทหารเรือด้วยว่ามีบารมีศักดิ์ศรีเข้มแข็งเพียงใด โดยเฉพาะอย่างยิ่งตัวผู้บัญชาการและเสนาบดีกระทรวงทหารเรือ ข้าพเจ้าจึงคิดว่า "ศักดิ์ศรีของทหารเรือไทย" ได้สู่จุดสูงสุดระหว่าง พ.ศ. ๒๔๔๖ ถึง พ.ศ. ๒๔๖๓ ที่สมเด็จเจ้าฟ้ากรมพระนครสวรรค์-วรพินิต ดำรงตำแหน่งอยู่เป็นเวลาถึง ๑๖ ปี ซึ่งนับว่านานกว่าประมุขผู้อื่นใดหมดของราช-นาวีไทย ด้วยว่าสมเด็จเจ้าฟ้ากรมพระนครสวรรค์ ฯ เป็นพระราชโอรสองค์โปรดปรานไว้วางพระราชหฤทัยของสมเด็จพระบรมชนกาธิราช พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวและนับเป็นสมเด็จเจ้าฟ้าองค์ที่สองรองจากสมเด็จพระบรมโอรสาธิราชมงกุฎราชกุมาร ครั้นมาถึงรัชกาลที่ ๖ ก็นับว่าเป็นสมเด็จพระเจ้าน้องยาเธอ เจ้าฟ้าอาวุโส ซึ่งเปี่ยมด้วยบารมีและเป็นที่รักใคร่และเกรงอกเกรงใจของเจ้านายข้าราชการทั่วไปและประชาราษฎร การทรงบริหารราชการแผ่นดิน จึงลุล่วงดีเพียบพร้อมไปด้วยศักดิ์ศรีของทหารเรือไทย ตลอดเวลาที่ทรงว่าการทหารเรือ ไม่ว่าปัญหานั้นจะยากง่าย หรือใหญ่เล็กเพียงใด ข้าพเจ้าขอยกตัวอย่างมาให้ฟังสัก ๔ เรื่อง ดังต่อไปนี้คือ :–

๑. ในงานนมัสการพระบรมบรรพตภูเขาทองเมื่อสมัย ๔๐–๕๐ ปีก่อนนี้ มีการเก็บไม้ถือที่ทางประตูเข้าวัดของเจ้าหน้าที่กรมกองตระเวน (*ตำรวจ*) มีนายทหารเรือผู้ถือไม้เท้าเข้าไปในบริเวณวัด และไม่ยอมมอบให้เจ้าหน้าที่รักษาไว้ตามระเบียบกรมกองตระเวนและ

สารวัตรทหารได้ร่วมกัน รายงานฟ้องร้องมาว่า นายทหารผู้นั้นขัดขืนเจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติการตามกฎหมาย ตามระเบียบของทหารเรือสมัยนั้น เมื่อนายทหารถูกฟ้องจะเสนอถึงผู้บัญชาการหรือเสนาบดีทุกคนไป สมเด็จเจ้าฟ้ากรมพระนครสวรรค์ ฯ ได้ทรงบันทึกเรื่องให้ปลัดทัพเรือตอบแก่ปลัดทูลฉลองกระทรวงนครบาลว่า ที่นายทหารเรือไม่ยอมให้เก็บไม้เท้านั้น ไม่ผิด เพราะพระราชกำหนดเครื่องแต่งกายทหารเรือได้บัญญัติไว้ว่า เวลาที่นายทหารไม่ขัดกระบี่ พระราชทานพระบรมราชานุญาตให้ถือไม้เท้าได้ และการห้ามถือไม้เท้าเข้าในงานวัดเช่นนี้ เป็นวิธีการของโปลิสอังกฤษที่ไทยยืมมาจากพม่าเขาเคยปฏิบัติแก่ชาวเมืองอย่างไร ก็เลยติดนิสัยมาถึงคนไทยที่เป็นชาติเอกราชด้วย คดีนี้จึงเป็นยุติการแต่เพียงเท่านี้

๒. มีนายทหารเรือมีชื่อถูกเกณฑ์เป็นทหาร ซึ่งระเบียบแต่ก่อนนี้ โรงพักกองตระเวน (*สถานีตำรวจ*) เป็นผู้ออกหมายเกณฑ์ และนัดวันให้ไปแสดงตัวที่โรงพักด้วย มีนายทหารผู้หนึ่งไปแสดงตัวตามหมาย สารวัตรใหญ่ชื่อ รวย (*ภายหลังต่อมาเป็น นายพันตำรวจเอก พระยาบุเรศผดุงกิจ*) แจ้งให้นายทหารไปเอาหนังสือรับรองตัวมาจากกรมทหารเรือด้วย เพราะเพียงแต่แต่งเครื่องแบบนายทหารมาเท่านั้น ยังไม่เพียงพอที่จะเชื่อถือได้ นายทหารผู้นั้นไม่ได้ปฏิบัติตาม กาลล่วงเลยมาช้านาน เจ้าหน้าที่กรมกองตระเวนจึงได้รายงานขึ้นไปจนถึงปลัดทูลฉลองกระทรวงนครบาล และกระทรวงนครบาลก็มีหนังสือแจ้งมายังปลัดทัพเรือ ขอให้นายทหารผู้นั้นปฏิบัติตามความต้องการของสารวัตรใหญ่รวยด้วย สมเด็จเจ้าฟ้ากรมพระนครสวรรค์ ฯ ได้ทรงบันทึกให้ปลัดทัพเรือตอบปลัดทูลฉลองกระทรวงนครบาลว่า เมื่อนายรวยสารวัตรใหญ่ไม่เชื่อว่า นายทหารผู้นั้นเป็นนายทหารจริงแล้ว นายทหารผู้นั้นก็มีสิทธิไม่เชื่อว่านายรวยเป็นสารวัตรใหญ่จริงหรือไม่ จึงไม่ได้ปฏิบัติตาม ความก็เงียบไปเช่นเดียวกัน

๓. ในระหว่างสงครามโลกครั้งที่ ๑ มีชาวอังกฤษผู้หนึ่ง ได้ขี่จักรยานมาที่หน้าสถานทูตอังกฤษ (*ปัจจุบันเป็นที่ทำการไปรษณีย์กลาง*) และว่า ถูกทหารเรือที่เดินเฉียดถ่มน้ำลายรดเขาได้มีหนังสือร้องทุกข์ไปยัง เสอร์เฮอเบิ่ตเดอริง อัครราชทูตอังกฤษ ซึ่งทราบว่าเป็นผู้ที่เคยร่วมการศึกษามากับพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว และค่อนข้างมีอิทธิพลมากระหว่างที่เป็นพันธมิตรร่วมสงครามโลกครั้งที่ ๑ กับไทย เสอร์เฮอเบิตได้มีหนังสือฟ้องไปยัง

กระทรวงการต่างประเทศ ซึ่งมีสมเด็จพระยาเทวะวงษ์วโรปการเป็นเสนาบดี โดยส่งสำเนาจดหมายเจ้าทุกข์ไปให้ทราบด้วย กรมสมเด็จ ฯ ได้มีลายพระหัตถ์ถวายสมเด็จเจ้าฟ้ากรมพระ-นครสวรรค์ ฯ พร้อมด้วยส่งสำเนาจดหมายราชทูตอังกฤษและเจ้าทุกข์มาให้ทอดพระเนตรด้วยเช่นเดียวกัน แต่บังเอิญเจ้าทุกข์คงเห็นว่า การร้องทุกข์ต่อทูตอังกฤษเท่านั้นยังไม่เพียงพอ ก็เลยเขียนจดหมายถึงเสนาบดีกระทรวงทหารเรือ ใช้ภาษาสามหาวดูหมิ่นเกียรติทหารเรือด้วยนานาประการ สมเด็จเจ้าฟ้ากรมพระนครสวรรค์ ฯ ได้มีลายพระหัตถ์ทูลกรมสมเด็จเสนา-บดีกระทรวงการต่างประเทศ ตอบรับลายพระหัตถ์ และทูลว่าได้รับจดหมายจากชาวอังกฤษเจ้าทุกข์ด้วยเหมือนกัน สังเกตดูชาวอังกฤษผู้นี้ ออกจะมีนิสัยไม่ใช่สุภาพชนที่ได้รับการศึกษาเป็นอย่างดี เพราะประเทศอังกฤษก็ยังมีกษัตริย์และนายอยู่ แต่ชาวอังกฤษผู้นี้ไม่รู้จักใช้ภาษาหนังสือที่พูดกับเจ้านายไทยที่เป็นเจ้าของประเทศตามแบบฉบับของอังกฤษด้วย จึงสันนิษฐานว่า นิสัยเลวเช่นนี้น่าจะเป็นเหตุหนึ่งให้ทหารเรือถุยน้ำลายรด เรื่องก็เงียบไป ทหารเรือไม่ได้รับคำโต้แย้งจากกระทรวงว่าการต่างประเทศ หรือทูตอังกฤษอีกเลย

๔. เรื่องสุดท้ายนี้ออกจะเป็นเรื่องสำคัญที่เกี่ยวข้องกับปัญหาการเมืองระหว่างประเทศกับ "ศักดิ์ศรีของทหารเรือไทย" มาก กล่าวคือ เมื่อเรายอมให้อังกฤษนำเชลยศึกเยอรมันไปขังที่ประเทศอินเดีย ราชทูตอังกฤษได้บอกมาว่าอังกฤษจะส่งมารับ โดยเกรงว่าจะไม่ปลอดภัยพอในการที่ไทยจะนำเรือไปส่งเอง สมเด็จเจ้าฟ้ากรมพระนครสวรรค์ ฯ ได้แจ้งต่อกระทรวงการต่างประเทศว่า ไทยสามารถจะนำเชลยศึกไปส่งโดยเรือของตนได้ และถ้าพูดถึงการปลอดภัยในการเดินเรือแล้ว แม้แต่กัปตันอังกฤษที่เคยเดินเรืออย่างจำเจในอ่าวสยามเป็นเวลาหลายปี ก็ไม่วายพาเรือไปเกยจมอยู่ที่เกาะพระหน้าสัตหีบ เรือที่ว่านี้คือเรือ "แก้วสมุทร" ซึ่งชื่อเดิมเรียกว่า "เพชรบุรี" เป็นเรือของบริษัทนอร์ทเยอรมันลอยด์ ที่ราช-นาวีไทยได้คร่ามาเป็นราชพัทธยา เมื่อสงครามโลกครั้งที่ ๑ และเอาไปเดินบรรทุกสินค้าระหว่างไทยกรุงเทพ ฯ กับสิงคโปร์และฮ่องกง

กระทรวงการต่างประเทศได้บอกไปยังสถานทูตอังกฤษ ตามพระดำริชี้แจงของสมเด็จเจ้าฟ้ากรมพระนครสวรรค์ ฯ แล้วเรื่องก็เงียบไป ต่อมาอีก ๒–๓ วันเจ้าพระยายมราช (*ขึ้น*

สุขุม) เสนาบดีกระทรวงนครบาล ได้ขอให้ นายพลตำรวจตรี อี ดับลิว ตรอตเตอร์ (*ภายหลังมีบรรดาศักดิ์เป็น พระยาวาสุเทพ*) กับ นายตำรวจไทยอีก ๗ นายไปกับเรือส่งเชลยด้วย เลี่ยงไปว่าจะขอโดยสารไปดูงานตำรวจที่ประเทศอินเดีย แต่ความจริงทราบกันเป็นทางในว่าเป็นความประสงค์ของเสอร์เฮอเบิต ราชทูตอังกฤษ ต้องการส่งตรอตเตอร์ ซึ่งเป็นสัญชาติอังกฤษ ไปสังเกตการณ์ในเรือเป็นการแทนหูแทนตารัฐบาลอังกฤษว่า ความสัมพันธ์ระหว่างนายทหารเรือกับเชลยเยอรมันจะมีประการใดบ้าง สมเด็จเจ้าฟ้ากรมพระนครสวรรค์ ฯ ทรงทราบกโลบายของราชทูตอังกฤษเป็นอย่างดี แต่ทรงเห็นแก่เจ้าพระยายมราช ก็ยอมให้ไปได้ แต่ได้รับสั่งเป็นลายพระหัตถ์ถึงเจ้าพระยายมราชว่า "ระหว่างเดินทาง ขอให้นายตำรวจทั้งหมดแต่งกายพลเรือนจะเป็นการสะดวกมาก เพราะไม่อยากให้มีความเข้าใจผิดเกิดขึ้นได้ในหมู่เชลยแต่อย่างใดอย่างหนึ่ง ซึ่งจะทำให้ลดถอยต่อความยำเกรงอำนาจบังคับบัญชาของผู้บังคับการเรือ" เจ้าพระยายมราชได้มีจดหมายกราบทูลว่า "การที่ใต้ฝ่าพระบาทโปรดเกล้า ฯ ทั้งนี้ เป็นพระเดชพระคุณหาที่สุดมิได้ ข้าพระพุทธเจ้าได้สั่งปฏิบัติการตามพระประสงค์นั้นทุกประการแล้ว"

อุทาหรณ์ทั้ง ๔ ข้อที่นำมากล่าวนี้ เป็นการปฏิบัติส่วนหนึ่งที่สมเด็จเจ้าฟ้ากรมพระนครสวรรค์ ฯ ได้ทรงรักษา "ศักดิ์ศรีของทหารเรือไทย" ไว้ได้เป็นอย่างดีเลิศ น้อยคนนักที่จะปฏิบัติได้อย่างนี้ เพราะเจ้ากระทรวงแต่ละแห่งก็เป็นเจ้าใหญ่นายโต และเสนาบดีชั้นผู้ใหญ่ ทั้งอังกฤษก็มีอิทธิพลรุนแรงในระหว่างสงครามโลกครั้งที่ ๑ นั้นด้วย

สมเด็จเจ้าฟ้ากรมพระนครสวรรค์ ฯ มิใช่ดำรงไว้แต่การผดุงศักดิ์ศรีของทหารเรือโดยหน้าที่และงานที่ผ่านมาเท่านั้น แต่ยังทรงแสวงศักดิ์ศรีให้แก่ทหารเรือในทางจิตวิทยาด้วย เช่นการแต่งกาย ได้ทรงดัดแปลงแก้ไขเครื่องแบบให้สง่าผ่าเผยตามแบบสากลนิยม โดยเฉพาะอย่างยิ่ง เครื่องราตรีสโมสร กางเกงแถบทอง เสื้อขาวสั้น (*เมสส์แย็กเค็ต*) ประดับเหรียญตราจำลอง นายทหารเรือได้แต่งเป็นปฐมฤกษ์ในงานนมัสการพระพุทธชินราช วัดเบญจมบพิตรเมื่อ พ. ศ. ๒๔๕๒ (*๕๓ ปีมาแล้ว*) ซึ่งพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวก็ได้ทรงเครื่องราตรีสโมสรทหารเรือในวันแรกนั้นด้วย ทำให้งานภาคภูมิโอ่โถ่ง และพากัน

นิยมชมชื่นเครื่องราตรีสโมสรทหารเรือว่าสวยงามกันอยู่ทั่วไป ซึ่งไม่เคยเห็นมาแต่ก่อนในประเทศไทย ข้าราชการทหารบกและพลเรือนได้พากันถือเป็นแบบอย่างแพร่หลาย มาจนถึงรัชกาลที่ ๖ ในงานฤดูหนาว และเพิ่งมาสะดุดหยุดลงเมื่อเปลี่ยนการปกครอง พ.ศ. ๒๔๗๕ ที่คณะราษฎรผู้ก่อการณ์ (*มีนายทหารเรือรวมอยู่ด้วยหลายนาย*) มีนโยบายไม่ชอบความโอ่อ่าอัครฐานอันถือว่าเป็นส่วนหนึ่งของราชาธิปไตยนิยม ซึ่งควรล้มเลิกไปเสียให้หมดสิ้น แต่ปัจจุบันนี้กลับเป็นอย่างไร ท่านทั้งหลายย่อมทราบอยู่แก่ใจและแลเห็นกับตาอยู่แล้ว ซึ่งพิสูจน์ให้เห็นว่า **สิ่งทั้งหลายเป็นอนิจจัง**

แม้ว่า "ศักดิ์ศรีของทหารเรือไทย" จะได้เศร้าหมองไปพักหนึ่งก็ตาม แต่ด้วยความปรีชาสามารถของคณะทหารเรือปัจจุบัน สมัยได้ฟื้นฟูบูรณะด้วยความวิริยะอุตสาหะพยายามทำให้กระเตื้องขึ้นเป็นอันมาก ซึ่งหวังว่าคงจะมั่นคงเจริญวัฒนาสถาพรสืบไปชั่วกัลปาวสาน มีข้อที่ข้าพเจ้ามีความเสียใจก็คือ องค์กอบกู้ "ศักดิ์ศรีของทหารเรือไทย" ในอดีตสมัยคือจอมพลเรือ สมเด็จเจ้าฟ้ากรมพระนครสวรรค์วรพินิต หาได้มีพระรูปปรากฏอยู่ใน "**สมุดกองทัพเรือ พ.ศ. ๒๔๙๖**" เหมือนกับท่านประมุขทหารเรืออื่น ๆ ไม่ น่าเสียดายที่ขาดไป.

เมื่อข้าพเจ้ายังเป็นเด็ก มักจะได้ยินพี่ชายและเพื่อน ๆ พี่ชายของข้าพเจ้าพูดถึงเพลงและมักจะร้องเพลงทหารเรือของเสด็จในกรมหลวงชุมพร ฯ บ่อย ๆ และหลายหนที่เล่าให้ฟังว่าขึ้นชื่อว่าทหารเรือแล้ว ต้องร้องเพลงทหารเรือของเสด็จในกรม ฯ ได้ทุกคน ทั้งนี้เพราะว่าเสด็จในกรม ฯ ทรงมีวิธีสอนที่แปลกนั้น ประการหนึ่ง อีกประการหนึ่ง ทำนองเพลงเหล่านั้นร้องง่าย

มีหลายครั้งที่ข้าพเจ้าได้ยินว่า เวลานักเรียนนายเรือและนายช่างกลไปฝึกภาค ฯ ถ้าหากเสด็จในกรม ฯ เสด็จด้วย ก็มักจะมีการหัดร้องกันบ่อย ๆ ในโอกาสว่างงานหรือเวลาฝึกหัดแล่นใบอะไรเหล่านี้ และว่ากันว่า ผู้ที่จำเนื้องเพลงหรือร้องไม่ใคร่จะได้มักจะถูกปรับให้ดื่มน้ำเค็ม ๑ อีกแล้วก็สนุกสนานกัน พี่ชายของข้าพเจ้าร้องเพลงไม่เก่ง น่ากลัวจะได้รับรางวัล

น้ำเค็มเข้าไปบ้างก็ได้ แต่ไม่เคยพูดว่าได้รับอย่างนั้น

ครั้งแรกที่ข้าพเจ้าไปฝึกภาค ฯ หลังจากเข้าโรงเรียนนายเรือได้ไม่กี่วันปรากฏว่าเสด็จในกรม ฯ ก็เสด็จไปกับเรือด้วยและประทับอยู่ใน ร. ล. พาลีรั้งทวีป ซึ่งข้าพเจ้าก็พอดีถูกจัดอยู่ในเรือลำนั้น เลยทำให้นึกถึงเรื่องเก่า ๆ ที่เคยได้ยินได้ฟังมา โดยเฉพาะอย่างยิ่งก็คือ การร้องเพลงทหารเรือของเสด็จในกรม ฯ จริงอยู่เพลงเหล่านั้นข้าพเจ้าได้ฟังเพื่อน ๆ พี่ของข้าพเจ้าร้องอยู่บ้างมาก่อน แต่หากไม่เกี่ยวข้องก็มิได้สนใจจดจำให้ขึ้นใจประการใด จะร้องคนเดียวก็คงไปไม่รอด หากเข้าหมู่และมีต้นเสียงอย่างดี ๆ แล้วบางทีพอจะไปได้ จึงทำให้นึกหวั่น ๆ ว่า ถ้าร้องไม่ได้ถ้าจะไม่ดีแน่ ๆ แต่เคราะห์ดีหน่อยที่การไปฝึกภาคคราวนั้น ไม่มีการหัดร้องเพลงทหารเรือกันเลยตลอดทั้ง ๑๐ วัน ทั้งนี้อาจจะเป็นเพราะเสด็จในกรม ฯ ท่านไม่ว่างหรืออีกนัยหนึ่งเพลงเหล่านั้นทหารเรือส่วนมากอาจจะรู้จักกันดีแล้วก็เป็นได้

แต่อย่างไรก็ตามพูดถึงเพลงทหารเรือของเสด็จในกรม ฯ แล้ว ข้าพเจ้าชอบจริง ๆ ชอบมาตั้งแต่เด็ก ๆ เพราะในเนื้อเพลงนั้น ๆ มีเนื้อความที่เป็นคติสอนเรา ๆ ชาวทหารเรืออยู่หลายอย่างหลายประการ แม้ว่าเพลงนั้นจะได้ทรงนิพนธ์มานานแล้วก็ตาม ก็รู้สึกว่าเพลงเหล่านั้นไม่เก่า ทั้งเนื้อและทำนองและคติสอนใจก็ยังทันสมัยอยู่ทั้งนั้น

ชื่อเพลงของเสด็จในกรม ฯ ที่ข้าพเจ้าพูดถึงนี้ ข้าพเจ้าคิดว่าไม่มีประทานไว้ โดยเฉพาะว่าชื่ออะไรบ้าง เราชาวเรือทั้งหลายเรียกกันว่า "**เพลงฮะเบสสมอ**" บ้าง เพลง "**เกิดมาทั้งที**" บ้าง ในการเขียนเรื่องนี้ข้าพเจ้าเกรงว่าจะพลาด จึงขอยืมเรื่องเพลงทหารเรือของเสด็จในกรม ฯ ที่มีอยู่ที่กองประวัติศาสตร์ทหารเรือมาตรวจสอบดู เพื่อให้ได้ที่แน่นอนประกอบการเขียน กองประวัติศาสตร์ทหารเรือให้หนังสืออนุสรณ์พิธีเปิดกระโจมไปชุมพรเขตอุดมศักดิ์ ๒๐ พ. ย. ๒๕๐๓ ซึ่งมีเรื่องเพลงทหารเรือที่นาวาตรีหลวงรักษาราชทรัพย์เขียนไว้มาให้ดู

ตามหลักฐานที่นาวาตรีหลวงรักษาราชทรัพย์ (*รักษ์ เอกะวิภาต*) เขียนไว้เกี่ยวกับบทเพลงพระนิพนธ์ดังนี้ "เรื่องเพลงทหารเรือที่เจ้าพ่อทรงแต่งเมื่อทหารสวดมนต์ไหว้พระแล้วให้ทหารร้องเพลงปลุกใจ เวลาที่ผมประจำอยู่กับเจ้าพ่อเมื่อยกกองทหารไปตั้งที่บางพระ ทหาร

กรุงเทพ ฯ กับทหารหัวเมืองร้องเพลง ปรากฏว่าไม่เป็นระเบียบ เจ้าพ่อจึงสั่งให้เรือเอก หลวงอาจณรงค์ เลขานุการของเจ้าพ่อ เขียนตามคำบอกเสร็จแล้วให้พิมพ์ดีดแล้วลงพระนาม อาภากร ให้เอาไปปิดไว้ที่กองบัญชาการ ให้หัวหน้ากองทหารต่าง ๆ มาคัดเอาไปสอนทหาร ผมได้คัดมา ๑ ฉบับด้วยเหมือนกัน แล้วได้จดลงสมุดใหญ่เก็บรักษาไว้ที่บ้านมาจนถึงบัดนี้ แต่ผมได้ยินร้องกันเวลานี้มีแต่เพลง

๑. ฮะเบสสมอพลัน ออกสันดอนไป ....

๒. เกิดมาทั้งที มันก็มีอยู่ทุกข์ภัย ....

๓. เกิดมาทั้งที มันก็ดีอยู่แต่เมื่อเป็น ....

มี ๓ เพลงเท่านั้น และเนื้อร้องก็หาถูกต้องกับต้นฉบับเดิมของเจ้าพ่อไม่ กับมีอีก ๓ เพลงด้วยคือ

๑. เกิดเป็นชายหมายมาดชาติทหาร

๒. ศีลแปดสำหรับทหาร

๓. สรรเสริญพระบารมี

ดังผมจะได้เขียนตั้งแต่ต้นจนจบตามต้นฉบับเดิมที่ผมคัดไว้"

ชื่อเพลงตามที่นาวาตรีหลวงรักษาราชทรัพย์บันทึกไว้นี้ ก็เป็นดังที่ข้าพเจ้าว่า คือไม่มีเรียกชื่อโดยเฉพาะ และคนชั้นรุ่นน้อง นาวาตรีหลวงรักษาราชทรัพย์ หรือรุ่นข้าพเจ้ารู้จัก ๓ เพลงแรกเท่านั้น ส่วน ๓ เพลงหลังไม่เคยได้ยินใครร้องกัน

ด้วยความรู้สึกว่าพอถึงรุ่นข้าพเจ้า เพลงของเสด็จในกรม ฯ ก็หดหายไป ๕๐ % แล้ว พอถึงรุ่นน้อง ๆ ของข้าพเจ้าเกรงว่าอีก ๓ เพลงก็จะหายไปเสียอีก ก็จะเป็นการน่าเสียดายอย่างยิ่ง จึงเขียนเรื่องนี้ฝากไว้

เมื่อครั้งก่อนโน้น สมัยข้าพเจ้าเป็นนักเรียนนายเรือใหม่ ๆ ได้แลเห็นเรือ "น้ำตาล" ของเสด็จในกรม ฯ ซึ่งตั้งไว้ภายในกำแพงวังเดิมแถว ๆ โรงตอร์ปิโดเดิม ซึ่งขณะนี้ได้รื้อไปหมดแล้ว (*ประมาณริมถนนสายที่วิ่งมาจากตึกบัญชาการและก่อนจะเลี้ยวซ้ายไปตึกกรมสื่อสาร สัก ๑๐–๑๕ เมตร*) พร้อม ๆ กับได้ฟังเพลงทหารเรือ ๓ เพลงแรกแล้วรู้สึกคึกคักอย่างไร

ชอบกล เพราะเรือน้ำตาลมีความหมายอย่างไร ท่านก็คงทราบแล้ว พอได้ฟังเพลงปลุกใจอย่างเร้าปอดเข้าให้อีก ทำให้คิดอะไร ๆ ไปอีกแยะ

ข้าพเจ้าไม่ใช่นักประพันธ์ จึงไม่อาจจะบรรยายความรู้สึกนึกคิดในใจมาสู่ท่านผู้อ่านให้ถูกต้องได้ แต่หากท่านผู้อ่านจะได้พิจารณาเนื้อเพลงทั้ง ๓ ของเสด็จในกรม ฯ แล้วจะรู้สึกได้ทันทีว่า มีอะไรอยู่บ้าง และมีคติสอนใจอย่างวิเศษอะไรบ้างที่เราควรยึดถือไว้ อย่างน้อยก็เพื่อความเป็นปึกแผ่นของราชนาวี และนั่นก็หมายถึงว่า ความมั่นคงของชาติด้วย

เพื่อให้เพลงทหารเรือของเสด็จในกรม ฯ ได้ยินอยู่และแพร่สะพัดไปไกลไม่หดหาย ข้าพเจ้าขอถือโอกาสอัญเชิญบทพระนิพนธ์ ตามที่นาวาตรีหลวงรักษาราชทรัพย์ ได้บันทึกไว้และมีหลักฐานอยู่ในกองประวัติศาสตร์ทหารเรือมาลงไว้ในหนังสือนี้อีกครั้งหนึ่งดังนี้ :–

๑. ฮะเบสสมอพลัน (*ปัจจุบันชื่อว่าเพลงดอกประดู่*)

ฮะเบสสมอพลันออกสันดอนไป ลัดไปเกาะสีชังจนกระทั่งกระโจมไฟ
เที่ยวหาข้าศึก มิได้นึกจะกลับมาใน ถึงตายตายไปตายให้แก่ชาติของเรา
พวกเราดูรู้ เจ็บแล้วต้องจำ ลับดาบไว้พลางช้างบนยอดก้าฟจะนำ
สยามเป็นชาติของเรา ธงยอดเสาชักขึ้นทุกลำ ถึงเรือจะจมในน้ำธงไม่ต่ำลงมา
เกิดมาเป็นไทยใจร่วมกันแหละดี รักเหมือนพี่เหมือนน้องช่วยกันป้องปฐพี สยามเป็นชาติของเราอย่าให้เขามาย่ำมาย ถึงตายตายให้ดีตายในหน้าที่ของเรา พวกเราทุกลำจำเช่นดอกประดู่ วันไหนวันดีบานคลี่พร้อมอยู่ วันไหนร่วงโรยดอกโปรยตกพรู ทหารเรือเราจงดู ตายเป็นหมู่ให้ชาติไทย

๒. เกิดมาทั้งที มันก็ดีอยู่แต่เมื่อเป็น

เกิดมาทั้งที มันก็ดีอยู่แต่เมื่อเป็น อีกสามร้อยปีมันก็ไม่มีใครจะเห็น ใครเขาจะนึก ใครเขาจะผิ้น เขาก็ลืมกันเหมือนตัวเล็น นานไปเขาก็ลืม ใครหรือจะยืมชีวิตให้เป็น ใครจะเห็นก็เห็นแต่น้ำใจ จำได้แต่ชื่อ ว่าตัวเราคือทหารเรือไทย ตายแต่ตัวชื่อยังพุ้ง ทั่วทั้งกรุงไม่ลืมได้

ทั้งเซาท์ ทั้งเวสต์ ทั้งนอร์ธ ทั้งอีสต์ จะคิดถึงตัวเราไย จะต้องตายทุกคนไป ส่วนตัวเราตาย ไว้ยืน ไว้ยืนแต่ชื่อ ให้โลกทั้งหลายเขาลือ ว่าตัวเราคือทหารเรือไทย.

๓. เกิดมาทั้งที มันก็มีอยู่แต่ทุกข์ภัย

เกิดมาทั้งที มันก็มีอยู่แต่ทุกข์ภัย วันนี้เคราะห์ดีรุ่งขึ้นพรุ่งนี้จะเป็นอย่างไร ดีเคยพบ ชั่วเคยเห็น จนเคยเป็น มีเคยได้ อนาคตเราก็ไม่รู้ ถึงไม่รู้ก็ต้องเดินไป จะกลัวไปไย มันก็ล่วงไปตามเวลา ไม่ตายวันนี้ มันก็คงจะซี้วันหน้า วันนี้ยอ พรุ่งนี้ด่า ไม่ใช่ขี้ข้าปากของใคร

ทั้งเซาท์ ทั้งเวสต์ ทั้งนอร์ธ ทั้งอีสต์ จะคิดถึงตัวเราไย จะต้องตายทุกคนไป ส่วนตัวเราตาย ไว้ยืน ไว้ยืนแต่ชื่อ ให้โลกทั้งหลายเขาลือ ว่าตัวเราคือทหารเรือไทย.

๔. เกิดเป็นชายหมายมาดชาติทหาร

เกิดเป็นชายหมายมาดชาติทหาร ราชการแล้วอย่าได้หน่ายเอาตัวหนี
หนักไหนช่วยนั่นให้ทันที เอาความดีไว้แก่เทพยดา
อันความดีที่ทำไว้ไม่หายสูญ คงพูนเพิ่มอำนาจวาสนา
ถึงตัวตายชื่อกระเดื่องเฟื่องโลกา ญาติวงศ์พงษายังอาวรณ์
เกิดเป็นชายให้ชาญชำนาญทั่ว เอาใจตัวตรวจกลับบังคับสอน
เป็นผู้น้อยค่อยก้มประนมกร เหนื่อยไปก่อนคงสบายเมื่อปลายมือ
อันวิชาใดในพื้นภูมิประเทศ ไม่วิเศษโง่ดังเหมือนหนังสือ
อันแยบยลกลศึกต้องฝึกปรือ นั่นแหละคือเครื่องประดับสำหรับกาย.

๕. ศีลแปดสำหรับทหาร

เกิดเป็นชายฝ่ายชลพลรบ ต้องผู้จบในหัวใจฝ่ายทหาร
มีแปดบทจดจำให้ชำนาญ จะเป็นการรู้สึกได้ฝึกตน
อันข้อความตามที่มีในบท โดยกำหนดบทสอนสุนทรผล
ข้อหนึ่งจะต้องกล้าหาญจิตทานทน สู้ศึกจนชีวาตม์ขาดทำลาย
แต่ไม่ควรหาญกล้าในท่าผิด กระทำผิดกิจจริงสิ่งทั้งหลาย

ไม่ควรการหาญตนไปจนตาย เป็นน่าอายอดสูดูไม่ควร

สองข้อห้ามตามที่มีในบท มิได้ปดปกปิดทำผิดผวน
ถึงทำผิดไซร้สิ่งไม่ควร รับโดยด่วนเสียดีกว่าอย่าดื้อดึง

ข้อสามอย่าคิดจิตโลภละโมบมาก ถึงจนยากอย่าพึ่งคิดพินิจถึง
เราเป็นทหารชาญศึกนึกคะนึง หาแต่ซึ่งน้ำนวลให้ควรการ

ข้อสี่ผู้มีคุณการุณรัก จงรู้จักคุณท่านหมั่นสมาน
กตัญญูต่อนายจนวายปราณ คิดหักหาญแต่ไพรีที่บีฑา
อีกบ้านเกิดเมืองนอนบิดรนั้น ข้อสำคัญควรจะรักให้หนักหนา
ทั้งรู้จักรักชาติอาตมา คิดตั้งหน้าพรักพร้อมสามัคคี

ข้อห้าสาหดให้อดทน ถึงอับจนอย่าเป็นทุกข์ให้สุขี
ทั้งลำบากยากแค้นแสนทวี ถึงโรคีป่วยไข้ไม่สบาย
เราเป็นทหารชาญศึกนึกประจญ มิได้บ่นออกปากว่ายากหลาย
กระทำหน้าที่ให้ตลอดจนวอดวาย คงเป็นชายขึ้นชื่อให้ลือนาม

ข้อหกบำบัดระมัดจิต ประพฤติกิจสุภาพไม่หยาบหยาม
ทั้งกิริยาดีพร้อมละม่อมงาม ไม่ลวนลามประมาทชาติบุคคล

ข้อเจ็ดห้ามขาดอย่าอาจหาญ ประพฤติการผิดเช่นไม่เป็นผล
อันทรัพย์สินเงินทองใช่ของตน ของบุคคลหวงห้ามอย่านำมา
อย่าลักลอบของท่านเป็นการผิด ประพฤติกิจโจรกรรมทำมิจฉา
อีกลูกเขาเมียเขาอย่าลอบรักอย่าลักพา เสพกามาผิดเล่ห์ประเพณี

ข้อที่แปดชี้แจงแสดงอรรถ มนุษย์สัตว์ได้ทุกข์ไม่สุขี
ให้มีจิตเมตตาคิดปรานี ไม่เลือกที่รักชังทั้งประมวล
รวมแปดข้อท่านมีกำหนด ตามแบบบทที่คิดไม่ผิดผวน
ควรทหารทุกคนต้องบ่นจำ ทุกเช้าค่ำให้ระลึกนึกถึงเลย.

๖. สรรเสริญพระบารมี

ข้าวรพุทธเจ้า เหล่ายุทธพลนาวา ขอถวายวันทาวรบุตรทะบง ยกพลถวายไชย ให้สยามจงอิสระยิ่งยง เป็นศีระเพราะพระบริบาล ใจทหารทั้งบ่าวนาย ยอมขอตายถวายท่าน ขอบันดาลธประสงค์ใด จงสิทธิ์ดัง หวังพระหฤทัย ดุจถวายไชยชนะนี้.

ท่านที่รัก ข้าพเจ้าได้อัญเชิญเพลงพระนิพนธ์ของเสด็จในกรมหลวงชุมพรเขตอุดมศักดิ์ หรือที่เรียกกันทั่ว ๆ ไปในหมู่เราชาวเรือว่า **"เพลงทหารเรือ"** มาสู่ท่านดังปรากฏข้างต้น แล้วอีกวาระหนึ่ง หวังเป็นอย่างยิ่งว่า นอกจากจะให้เพลงทหารเรืออยู่แนบกับทหารเรือชั่วกาลนานแล้ว คงจะก่อให้เกิดความหรรษาแด่ท่านผู้สนใจบ้างไม่มากก็น้อย

เขาพูดกันว่า ยิ้มหนึ่งหัวเราะหนึ่ง ร้องเพลงเป็นยาอายุวัฒนะ เพราะขณะยิ้มก็ดี หัวเราะก็ดี ร้องเพลงก็ดี เป็นขณะที่มีความสุข ไม่เชื่อท่านลองยิ้มดู หรือไม่ก็ลองครวญเพลงพระนิพนธ์ของเสด็จในกรม ฯ ดูสักบทหนึ่งก็จะรู้ได้

"เกิดมาเป็นไทยใจร่วมกันแหละดี รักเหมือนพี่เหมือนน้อง ช่วยกันป้องปฐพีสยามเป็นชาติของเรา อย่าให้เขามาย่ำมายี" เป็นไงครับ

ทั้งเซาท์ ทั้งเวสต์ ทั้งนอร์ธ ทั้งอีสต์ จะคิดถึงตัวเราไย จะต้องตายทุกคนไป ส่วนตัวเราตาย ไว้ยืน ไว้ยืนแต่ชื่อ ให้โลกทั้งหลายเขาลือ ว่าตัวเราคือทหารเรือไทย.

ประวัติโรงเรียนนายเรือ

(คัดจากหนังสือสามสมอ พ.ศ. ๒๕๐๔)

วันที่ ๑๒ กรกฎาคม พุทธศักราช ๒๔๓๖ (ร.ศ. ๑๑๒) ประเทศไทยได้ถูกรุกรานจากรัฐนาวีของชาติมหาอำนาจชาติหนึ่งในภาคพื้นยุโรป โดยการใช้กำลังเรือรบตีฝ่าล่วงล้ำปากน้ำเจ้าพระยาเข้ามา ฝ่ายไทยได้ทำการต้านทานโดยกำลังเรือรบและป้อมที่สมุทรปราการ แต่ก็ต้านทานไม่ไหว จึงจำต้องยอมเสียดินแดนบางส่วนให้ไปเป็นค่าปรับ พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวได้ทรงพิจารณาเห็นว่าการที่ต้องจ้างชาวต่างประเทศเป็นผู้บังคับการเรือและป้อมนั้น ไม่เป็นที่มั่นคงที่จะรักษาประเทศได้อย่างที่ทรงคาดหมายไว้ จึงได้ทรงดำริที่จะให้คนไทยได้รับการศึกษาในวิชาการทหารเรือสมัยใหม่ เพื่อให้สามารถทำหน้าที่แทนชาวต่างประเทศที่ได้จ้างไว้เสียเอง ดังนั้น ในปีเดียวกันนี้ จึงได้ทรงส่งพระเจ้าลูกยาเธอพระองค์เจ้าอาภากรเกียรติวงศ์ (พลเรือเอกพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมหลวงชุมพรเขตต์อุดมศักดิ์) ไปศึกษาวิชาการทหารเรือ ณ กองทัพเรืออังกฤษ นับว่าเสด็จในกรม ฯ ได้ทรงเป็นนักเรียนนายเรือคนไทยพระองค์แรกที่ได้สำเร็จวิชาการทหารเรือมาจากต่างประเทศ และได้ทรงเป็นบรมอาจารย์ที่เป็นคนไทยคนแรกในวิทยาการด้านทหารเรือสมัยใหม่

หลังจากเหตุการณ์อันเป็นประวัติศาสตร์สำคัญครั้งหนึ่งของประเทศไทย ได้ผ่านไปแล้ว ๕ ปี พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ ๕ จึงได้ทรงสถาปนาโรงเรียนฝึกนายทหารเรือขึ้นเป็นครั้งแรกเมื่อวันที่ ๑๕ เมษายน พุทธศักราช ๒๔๔๑ (ร.ศ. ๑๑๗) เรียกชื่อว่า "โรงเรียนนายทหารเรือ" เนื่องจากในขณะนั้นยังหาสถานที่อันเหมาะสมสำหรับเป็นโรงเรียนยังไม่ได้ จึงได้ทรงพระกรุณาโปรดเกล้า ฯ ให้ใช้เรือพระที่นั่งมหาจักรี และ ร.ล. มูรธาวสิตสวัสดิ์ เป็นสถานที่เรียน นอกจากนี้ยังได้ใช้ ร.ล. พาลีรั้งทวีป และ ร.ล. สุครีพครองเมืองเป็นที่พักและฝึกนักเรียนอีกด้วย การฝึกและอบรมในระยะนี้อยู่ภายใต้การอำนวยการของ นาวาโท ไซเดอร์ลิน นายทหารเรือนอกประจำการชาวเดนมาร์ค ผู้

บังคับการ ร.ล. มูรธาวสิตสวัสดิ์ นักเรียนในขณะนั้นมีอยู่ด้วยกันทั้งหมด ๑๒ นาย โดยคัดเลือกมาจากพลทหารจ่าจำพวกนายท้ายเรือใหญ่ และนักเรียนจากโรงเรียนนายสิบ นายร้อยทหารเรือฝ่ายบก ซึ่งเปิดเรียนได้ ๓ รุ่นแล้วก็เลิกไป นักเรียนที่ยังเรียนไม่สำเร็จและสมัครจะเรียนต่อไป ก็จัดโอนมาเข้าโรงเรียนนายเรือ วิชาที่เรียนในเวลานั้นมี การเรือ เลขคณิต ทหารราบ ภาษาไทยและภาษาอังกฤษ ส่วนการฝึกหัดศึกษาทางภาคปฏิบัติฝึกอย่างเดียวกับคนประจำเรือ

พุทธศักราช ๒๔๔๓ โรงเรียนได้ย้ายจากเรือต่าง ๆ ขึ้นมาอยู่ ณ ตึกที่ประทับของพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้า ฯ ที่นันทอุทยาน ธนบุรี โรงเรียนนี้ยังมีชื่อว่า "โรงเรียนนายทหารเรือ" อย่างเดิม ทั้งนี้เนื่องจากสถานที่ในเรือคับแคบ นาวาโทไซเดอร์ลิน ได้ย้ายตามขึ้นไปเป็นผู้บังคับการโรงเรียน นอกจากนี้ยังมีนายทหารประจำกองโรงเรียนเพิ่มขึ้น คือ นาวาโท พระปราบอังวะ ต่อมาเมื่อนาวาโทไซเดอร์ลิน เดินทางกลับประเทศเดนมาร์คแล้ว นาวาโทหม่อมไพชยนต์เทพ (ม. ร. ว. พิณ สนิทวงศ์) จึงเข้ารับตำแหน่งผู้บังคับการโรงเรียนแทนในปีนี้ ได้มีการเปิดรับสมัครนักเรียนเข้ามาเป็นครั้งแรก การเรียนแบ่งออกเป็น ๔ ชั้น วิชาที่เรียน คือ เดินเรือ, การเรือ, วิชาทหาร, ภาษาอังกฤษ, และภาษาไทย เป็นการเรียนเฉพาะนักเรียนฝ่ายการเรือ (พรรคนาวิน) ประเภทเดียว อาจารย์มีทั้งชาวไทยและชาวต่างประเทศ

พุทธศักราช ๒๔๔๕ จำนวนนักเรียนได้ทวีมากขึ้น จนสถานที่เรียนคับแคบ จึงได้ย้ายโรงเรียนข้ามฟากจากฝั่งธนบุรีได้ไปตั้งอยู่ที่ตำหนักสุนันทาลัย ปากคลองตลาดทางฝั่งพระนคร (โรงเรียนราชินีล่างในปัจจุบัน) ทั้งนี้เป็นการชั่วคราว เพื่อรอการก่อสร้างตัวโรงเรียนถาวรในพระราชวังเดิม ซึ่งพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้า ฯ ได้ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าพระราชทานใช้เป็นที่ตั้งโรงเรียนนายเรือแล้วตั้งแต่พุทธศักราช ๒๔๔๓

พุทธศักราช ๒๔๔๖ โรงเรียนได้ย้ายข้ามมาอยู่ในพระราชวังเดิมของสมเด็จพระเจ้ากรุงธนบุรี อันเป็นสถานที่ตั้งถาวร กองโรงเรียนนายเรือสมัยนั้น นอกจากจะมีหน้าที่ควบคุม

ดูแลการศึกษาของนักเรียนนายเรือแล้ว ยังมีหน้าที่ในการยิงปืนเที่ยงอีกด้วย โดยใช้ "ป้อมวิชัยประสิทธิ์" เป็นสถานที่ยิง

พุทธศักราช ๒๔๔๘ โรงเรียนมีชื่อว่า "กองโรงเรียนนายเรือ" มีนาวาโท พระวรวงศ์เธอ พระองค์เจ้าวิบูลย์พรรณรังษี เป็นผู้บังคับกอง การปกครองบังคับบัญชายังคงใช้วิธีการแบบทหารบก คือ แบ่งเป็นกองร้อย หมวด และหมู่ และใช้นักเรียนชั้นสูงบังคับบัญชากันเอง วิชาที่เรียนมี เดินเรือ, อาวุธ, ดินปืน, ทุ่นระเบิด, ยุทธวิธี, ต่อเรือ, เลขชั้นสูง, วิทยาศาสตร์, ภาษาอังกฤษ, ภูมิศาสตร์, ข้อบังคับ, แบบธรรมเนียม, วาดเขียน และแผนที่

ในปีเดียวกันนี้เอง ทรงพระกรุณาโปรดเกล้า ฯ ให้พลเรือเอก กรมหลวงชุมพรเขตอุดมศักดิ์ (ขณะนั้นดำรงพระยศเป็น พลเรือตรี กรมหมื่นชุมพร เขตอุดมศักดิ์) ซึ่งทรงสำเร็จวิชาการทหารเรือจากประเทศอังกฤษ ดำรงตำแหน่งเป็นรองผู้บัญชาการทหารเรือและเจ้ากรมยุทธศึกษาทหารเรือ ในโอกาสนี้เสด็จในกรม ฯ จึงได้ทรงแก้ไขปรับปรุงระเบียบการปกครองและวิชาการในโรงเรียนนายเรือให้รัดกุมและทัดเทียมอารยประเทศ เพื่อให้ผู้สำเร็จการศึกษาออกเป็นนายทหาร มีความรู้ความสามารถพอที่จะเข้าปฏิบัติงานแทนนายทหารต่างประเทศที่ราชนาวีไทยจ้างอยู่ได้ ซึ่งนับว่าเป็นแบบฉบับอันดีนับแต่นั้นมา ราชนาวีไทยโดยคนไทยก็สามารถดำเนินการต่อมาจนตราบเท่าทุกวันนี้

สิ่งที่เสด็จในกรม ฯ ได้ทรงปรับปรุงแก้ไขมีดังนี้ คือ

การปกครอง ได้ใช้ระเบียบการปกครองตามธรรมเนียมในเรือรบ โดยแบ่งการปกครองออกไปเป็น ๘ ตอน ให้นักเรียนชั้นสูงปกครองบังคับบัญชากันเอง เป็นการฝึกหัดไปในตัว

การศึกษา ได้เพิ่มวิชาสำคัญสำหรับชาวเรือขึ้น คือให้การศึกษาในลักษณะให้มีความสามารถเดินเรือทางไกลในทะเลลึกได้ ได้เปลี่ยนแปลงหลักสูตรการเรียนใหม่ เพิ่มชั้นเรียนจาก ๔ ชั้นเป็น ๕ ชั้น วิชาที่เรียนมี ดาราศาสตร์, ตรีโกณมิติ, การเรือ, อุทกศาสตร์

การกล, วิชาคำนวณเมนซูเรชั่น, เรขาคณิต, ภาษาอังกฤษ, และภาษาไทย ระยะนี้นักเรียนอาสาสมัครหายาก ทางการจึงต้องใช้วิธีการทำนอง "จ้าง" ให้เข้ามาเรียนโดยกำหนดให้มีเงินเดือนระหว่างที่เป็นนักเรียนอยู่เป็นการตอบแทน

ในปีนี้ได้มีการส่งนักเรียนนายเรือไปศึกษาวิชาการเรือ ณ ประเทศญี่ปุ่น ๑๑ นาย แต่ต้องเปลี่ยนเป็นเรียนวิชาช่างกลแทน

ต้นปีพุทธศักราช ๒๔๔๙ เสด็จในกรม ฯ ได้ทรงจัดตั้งโรงเรียนนายช่างกล (พรรคกลิน) ขึ้นอีกโรงเรียนหนึ่ง แยกกันศึกษาคนละสาขากับนักเรียนทางฝ่ายการเรือ แต่บางวิชาก็เรียนรวมกัน สำหรับนักเรียนช่างกลก็รับสมัครเอาจากนักเรียนฝ่ายการเรือ (พรรคนาวิน) นั่นเอง

ในปีนี้มีเหตุการณ์สำคัญซึ่งควรจารึกเป็นประวัติศาสตร์ของโรงเรียนนายเรือ หรือนัยหนึ่ง ของกิจการแห่งราชนาวีไทยได้คือ ในวันที่ ๒๐ พฤศจิกายน พุทธศักราช ๒๔๔๙ พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ได้เสด็จมาทรงเปิดโรงเรียนนายเรือเป็นทางการ สมเด็จเจ้าฟ้ากรมพระนครสวรรค์วรพินิต เสนาบดีกระทรวงทหารเรือในยุคนั้นเป็นผู้อ่านรายงานกราบบังคมทูล พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงมีพระราชดำรัสตอบเสร็จแล้ว ทรงชักเชือกเปิดผ้าธงที่ปิดประตูโรงเรียนออก ปรากฏเป็นตัวอักษรทองจารึกไว้ที่ซุ้มประตูทางเข้าโรงเรียนว่า "โรงเรียนนายเรือ ร.ศ. ๑๒๕" ต่อจากนั้น พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวได้เสด็จพระราชดำเนินไปที่ท้องพระโรง (ของพระเจ้าตากสิน) ซึ่งจัดเป็นโรงเรียน ทรงประทับที่เฉลียงเพื่อทอดพระเนตรการฝึกซ้อมวิชาทหารของนักเรียนนายเรือ เช่น การล้มและตั้งเสากระโดง การกางและลดใบ การหัดปืนใหญ่ปืนเล็ก และการดับเพลิง เสร็จแล้วเสด็จตรวจตอนนักเรียน และบริเวณโรงเรียนทั่วไป กับได้ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าพระราชทานทางรายงานพระราชหัตถเลขาไว้ในสมุดเยี่ยมของโรงเรียนนายเรือไว้ดังนี้

> วันที่ ๒๐ พฤศจิกายน ร.ศ. ๑๒๕ เรา จุฬาลงกรณ์ ปร. ได้มาเปิดโรงเรียนนี้ มีความปลื้มใจซึ่งได้เห็นการทหารเรือมีรากหยั่งลงแล้ว จะเป็นที่มั่นสืบไปในภายหน้า

ซึ่งทางราชกาลทหารเรือ ได้เอาอันนี้เป็นวันสมมุติคล้ายวันสถาปนากิจการของกองทัพเรือในกาลต่อมา

เมื่อกิจการของโรงเรียนนายเรือ ได้วางรากฐานลงเป็นปึกแผ่นดีแล้วก็ได้มีนักเรียนสำเร็จการศึกษาออกมารับราชการแทนชาวต่างประเทศเรื่อยมาโดยลำดับ

พุทธศักราช ๒๔๕๐ เสด็จในกรม ฯ ได้ทรงนำนักเรียนนายเรือ และนายช่างกลไป "อวดธง" ถึงเกาะชวา (อินโดนีเซีย) โดย ร.ล. มกุฎราชกุมาร โดยพระองค์ทรงเป็นผู้บังคับการเรือเอง คนประจำเรือก็ใช้นักเรียนล้วน โดยถอนทหารขึ้นจากเรือเกือบหมด ชาวต่างประเทศไม่มีไปด้วยเลย นับเป็นครั้งแรกที่นักเรียนไปฝึกยังต่างประเทศ และเป็นครั้งแรกที่คนไทยเดินเรือทางไกลได้โดยคนไทยเองล้วน ๆ

พุทธศักราช ๒๔๕๔ ได้มีการรวม ๒ โรงเรียน คือ โรงเรียนนายเรือและโรงเรียนนายช่างกลเข้าด้วยกัน แล้วให้ชื่อใหม่ว่า "กองโรงเรียนนายเรือและนายช่างกล"

พุทธศักราช ๒๔๖๒ โรงเรียนได้ถูกเปลี่ยนชื่อใหม่เป็น "โรงเรียนนายทหารเรือ" และใช้ชื่อนี้เรื่อยมา จนกระทั่งปลายปีพุทธศักราช ๒๔๖๗

พุทธศักราช ๒๔๖๘ ได้เปลี่ยนชื่อกลับไปเป็น "โรงเรียนนายเรือ" ตามเดิม ทั้งนี้เนื่องจากทางการได้เปิด "โรงเรียนนายทหารเรือ" ซึ่งมีนายทหารเป็นนักเรียนขึ้นปัจจุบันคือ (โรงเรียนเสนาธิการทหารเรือ)

ในปีพุทธศักราช ๒๔๗๖ เมื่อนาวาโทหลวงสินธุ์สงครามชัย ได้มาเป็นเสนาธิการทหารเรือ นโยบายและโครงการการศึกษาและการฝึกของโรงเรียนนายเรือ จึงได้เปลี่ยนรูปเป็นแบบทันสมัยยิ่งขึ้น

ในพุทธศักราช ๒๔๘๑ ได้ตั้งโรงเรียนเตรียมนายเรือขึ้น ให้อยู่ในความปกครองของผู้บัญชาการโรงเรียนนายเรือ และนับตั้งแต่พุทธศักราช ๒๔๘๓ เป็นต้นมา ผู้ที่จะเป็นนักเรียนนายเรือได้ต้องผ่านโรงเรียนเตรียมนายเรือก่อน

ประมาณกลางปีพุทธศักราช ๒๔๘๖ ในระหว่างสงครามโลกครั้งที่ ๒ จังหวัดพระนครได้ประสพภัยจากการถูกโจมตีทางอากาศบ่อยครั้ง กองทัพเรือจึงได้มีคำสั่งให้อพยพโรง

เรียนนายเรือจากพระราชวังเดิม ธนบุรี ไปอยู่เสียที่สัตหีบเป็นการชั่วคราว ในขณะเดียวกันก็มีการก่อสร้างโรงเรียนนายเรือขึ้นใหม่โดยแบบก่อสร้างอันทันสมัยขึ้นที่อ่าวเกลียดแก้ว ตำบลบางสเหร่ กิ่งอำเภอสัตหีบ จังหวัดชลบุรี ห่างจากที่ทำการของสถานีทหารเรือสัตหีบขึ้นมาทางเหนือประมาณ ๑๑ กิโลเมตร ด้วยเห็นว่าที่ตั้งใหม่นี้เป็นที่ทำเลดีเหมาะที่จะใช้เป็นที่ตั้งของสถาบันนี้เป็นการถาวรได้สืบไป ณ วันที่ ๒๒ พฤษภาคม พุทธศักราช ๒๔๘๖ พลเรือตรีหลวงเจริญราชนาวา (เจริญ ทุมมานนท์) รองผู้บัญชาการทหารเรือ ได้กระทำพิธีวางศิลาฤกษ์ตึกที่ทำการกองบังคับการของกองโรงเรียนนายเรือที่เกลียดแก้ว เมื่อการก่อสร้างโรงเรียนนายเรือสำเร็จลงแล้วก็ได้ย้ายสถานที่เรียนมาอยู่ที่เกลียดแก้ว เมื่อวันที่ ๑๖ สิงหาคม พุทธศักราช ๒๔๘๗ ในปีพุทธศักราช ๒๔๗๕ ปัญหาเรื่องความไม่สะดวกบางประการและไข้มาลาเรีย ณ สถานที่ตั้งของโรงเรียนนายเรือที่เกลียดแก้ว ได้ถูกนำมาพิจารณา โรงเรียนนายเรือจึงต้องย้ายจากเกลียดแก้วมาอยู่ที่สมุทรปราการ โดยแลกเปลี่ยนสถานที่กับโรงเรียนชุมพลทหารเรือ

เมื่อโรงเรียนนายเรือได้ย้ายเข้ามาตั้งอยู่ในที่ตั้งของโรงเรียนชุมพลทหารเรือ ณ ตำบลบางเมือง อำเภอเมือง จังหวัดสมุทรปราการแล้ว ก็ได้เริ่มสร้างและปรับปรุงสถานที่และอาคารบางส่วนให้เหมาะสมกับที่เป็นโรงเรียนนายเรือ เพราะของเดิมเป็นเรือนไม้ที่ชำรุดทรุดโทรมมาก แต่เนื่องจากงบประมาณจำกัด และที่สมุทรปราการนี้ยังไม่เป็นที่ตั้งของโรงเรียนนายเรืออันแน่นอนตามนโยบายของกองทัพเรือ ฉะนั้น การก่อสร้างโรงเรียนตามโครงการ ๔ ปี จึงต้องชะงักไป แต่ที่ได้สร้างขึ้นใหม่เป็นบางส่วนและเสร็จเรียบร้อยไปแล้วก็มีเช่น สโมสรนักเรียนนายเรือ หอดาราศาสตร์และโรงพยาบาลเป็นต้น

ในปีพุทธศักราช ๒๕๐๓–๒๕๐๔ ได้มีการปรับปรุงสถานที่และอาคารของโรงเรียนไปตามส่วนของงบประมาณเท่าที่พอจะทำได้ ด้วยวิธีการแบบประหยัด ทำให้พอจะปรับปรุงสถานที่ของโรงเรียนเพื่อสมรรถภาพของนักเรียน ห้องอาหาร โรงอาหาร ห้องศึกษาด้วยตนเอง สร้างสโมสรเรือใบ สโมสรเรือยนต์ และสโมสรอิงบินเป็นต้น ทำให้สถานที่ภายในโรงเรียนดูเป็นระเบียบเรียบร้อยดีขึ้น และนักเรียนได้รับความสะดวกสบายตามควรแก่สภาพ

ดียิ่งขึ้นตามสมควร แต่ถึงกระนั้นก็ดี ยังมีความต้องการการปรับปรุงและเสริมสร้างอีกหลายประการ จนกว่าจะบรรลุถึงจุดหมายอันเหมาะสมและควรแก่เหตุผล

นับตั้งแต่ได้เริ่มเปิดการศึกษาในวิชาการทหารเรือเป็นครั้งแรก ในเรือพระที่นั่งมหาจักรี มาจนกระทั่งถึงปัจจุบันนี้เป็นเวลานับได้ ๖๔ ปีมาแล้ว สถาบันแห่งนี้ได้ผลิตนายทหารเรือซึ่งเป็นคนไทยให้ออกมารับราชการในราชนาวีสืบเนื่องกันเรื่อยมาโดยไม่ขาดสาย ดังนั้นโรงเรียนนายเรือจึงเป็นสถาบันอันสำคัญยิ่ง ซึ่งเปรียบประดุจ "รากแก้วของราชนาวี" นักเรียนนายเรือทุกคนก็เปรียบเสมือนกับกระจกเงาของราชนาวีด้วย จึงจำเป็นอย่างยิ่งที่โรงเรียนนายเรือจะต้องก้าวหน้าต่อไป เพื่อให้ทันกับความก้าวหน้าของโลกในปัจจุบัน เพราะผู้ที่อยู่กับที่คือผู้ที่หล้าหลัง

สถานที่ตั้งของโรงเรียนนายเรือในปัจจุบันนี้ แต่เดิมเป็นที่ตั้งของป้อมเสือซ่อนเล็บ ซึ่งเป็นป้อมหนึ่งของจำนวนหลายป้อมที่มีเรียงรายอยู่ในแม่น้ำ ตั้งแต่ปากน้ำเจ้าพระยาในเขตจังหวัดสมุทรปราการไปจนกระทั่งจังหวัดนครเขื่อนขัณฑ์ (อำเภอพระประแดงในปัจจุบัน) ป้อมแห่งนี้เคยเป็นศูนย์กลางการบัญชาการของแม่ทัพมาก่อนถึง ๓ รัชกาล โดยมีประวัติมาว่าพระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ ๓ ทรงให้สร้างขึ้นเมื่อปีเถาะ พุทธศักราช ๒๓๙๑ และได้กำหนดให้เป็นป้อมที่มีขนาดใหญ่กว่าที่ได้เคยสร้างเรียงรายตามลำน้ำเจ้าพระยามาแล้ว ต่อมาสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ได้ทรงสั่งให้เสริมสร้างป้อมนี้ให้สมบูรณ์ และให้มีการแก้ไขแบบแปลนที่ได้กำหนดไว้แต่เดิมบ้าง กาลต่อมาเมื่อยุทธวิธีการใช้ป้อมปราการในการต่อสู้ป้องกันอริราชศัตรูตามเส้นทางในลำน้ำเจ้าพระยาได้ล้าสมัยลงไป ป้อมต่าง ๆ ที่มีอยู่จึงได้หมดความสำคัญตามไปด้วย ป้อมแห่งนี้จึงได้ถูกรื้อ และกองทัพเรือได้สร้างโรงเรียนชุมพลทหารเรือขึ้น โดยใช้อาณาบริเวณของป้อมเสือซ่อนเล็บทั้งหมดเป็นที่ตั้ง จึงนับได้ว่าสถานที่ตั้งของโรงเรียนนายเรือในปัจจุบันนี้ ได้เคยมีความสำคัญทางประวัติศาสตร์มาแล้วครั้งหนึ่งในอดีต

ฝ่ายปกครอง

โรงเรียนนายเรือในปัจจุบันนี้ได้แบ่งกิจการออกเป็นส่วนบัญชาการ และอีก ๓ ฝ่าย คือฝ่ายปกครอง ฝ่ายศึกษา และฝ่ายบริการ ทั้งหมดขึ้นตรงต่อผู้บัญชาการโรงเรียนนายเรือ ฝ่ายปกครองมีผู้บัญชาการโรงเรียนนายเรือเป็นหัวหน้าฝ่าย มีหน้าที่รับผิดชอบเกี่ยวกับการปกครองและการรักษาการณ์ของโรงเรียน มีหน่วยขึ้นตรง ๒ กอง คือ กองการปกครอง ซึ่งมีหน้าที่รับผิดชอบในการปกครองนักเรียนนายเรือ และกองรักษาการณ์ตามสถานที่และบริเวณของโรงเรียนโดยทั่วไป

การปกครองภายในโรงเรียนนายเรือนี้ แต่เริ่มเดิมทีนั้นไม่ได้จัดแบ่งเป็นฝ่ายดังที่ได้จัดอยู่ในปัจจุบันนี้ หากขึ้นอยู่ในความดูแลของผู้บังคับบัญชาสูงสุดของโรงเรียน คือ ผู้บังคับการโรงเรียนนายเรือแต่เพียงคนเดียว สุดแต่ว่าจะมีแนวการปกครองไปในรูปใด เพราะในระยะแรกเริ่มก่อตั้งโรงเรียนนายเรือขึ้นนั้นมีนักเรียนน้อย เช่น เมื่อ ร.ศ. ๑๑๗ (พ.ศ. ๒๔๔๑) โรงเรียนนายเรือมีนักเรียนนายเรือซึ่งต้องจ้างมาเรียนเพียง ๑๒ คนเท่านั้น ในปีต่อ ๆ มาเมื่อนักเรียนเพิ่มมากขึ้นตามลำดับ จึงได้จัดการปกครองแบ่งเป็นหมวดหมู่ตามแบบของทหารบก ต่อมาใน ร.ศ. ๑๒๔ (พ.ศ. ๒๔๔๘) พระเจ้าลูกยาเธอ กรมหลวงชุมพรเขตต์อุดมศักดิ์ ทรงดำรงตำแหน่งเป็นเจ้ากรมยุทธศึกษาทหารเรือ จึงได้เปลี่ยนแบบการปกครองมาเป็นแบบการปกครองภายในเรือ คือ แบ่งเป็นกราบ และตอน มีกัปตันตอน (นายตอนเดี๋ยวนี้) และหัวหน้ากัปตันตอน (หัวหน้านักเรียนเดี๋ยวนี้) เป็นผู้ควบคุมดูแลนักเรียนอย่างใกล้ชิด และขึ้นตรงต่อนายกราบ

โรงเรียนนายเรือ ได้ดำเนินการปกครองตามแบบการปกครองภายในเรือดังกล่าวแล้วเรื่อยมา ผู้บังคับบัญชาก็มีตำแหน่งเช่นเดียวกับเรือ เช่น มีผู้บังคับการโรงเรียนต้นเรือ ต้นปืน ต้นเตอร์ปิโด ต้นหน นายกราบ ต้นกล รองต้นกล ฯลฯ ผู้บังคับบัญชาซึ่งมีตำแหน่งดังกล่าว มีหน้าที่อบรมสั่งสอนวิชาการต่าง ๆ ที่อยู่ในความรับผิดชอบตามตำแหน่งให้แก่นักเรียนด้วย ต่อมาเมื่อนักเรียนนายเรือมีจำนวนมากขึ้น การปกครองตามแบบเดิม

ผู้บังคับบัญชาดูแลไม่ทั่วถึง จึงได้เปลี่ยนแปลงรูปการปกครองมาเป็นดังเช่นปัจจุบันนี้ตั้งแต่ พ.ศ. ๒๕๐๑ แต่อย่างไรก็ดี การปกครองนักเรียนนายเรือ ซึ่งเป็นหน้าที่ของกองการปกครอง มีต้นเรือเป็นหัวหน้ากอง ยังคงจัดตามแบบการปกครองภายในเรือ คือ แบ่งการปกครองออกเป็น กราบและตอนอยู่เช่นเดิม

กองการปกครอง กองการปกครองนี้ นอกจากจะมีหน้าที่รับผิดชอบในการปกครองนักเรียนนายเรือแล้ว ยังมีหน้าที่อำนวยการฝึกอบรมนักเรียนให้มีความเจริญทางจิตใจทางอารมณ์และทางความคิด รู้จักการประพฤติตน วางตนและรู้จักการปกครองบังคับบัญชา เพื่อให้เหมาะสมที่จะเป็นนายทหารที่ดี และผู้บังคับบัญชาที่ดีต่อไปในอนาคต

กองการปกครองมีต้นเรือเป็นหัวหน้ากอง มีนายกราบขวา นายกราบซ้ายเป็นผู้รับผิดชอบรองลงไปในการปกครองนักเรียนนายเรือ โดยมีนายทหารประจำกราบ นายทหารประจำกองการปกครองเป็นผู้ช่วยเหลือต่อไปตามลำดับ

นอกจากกองการปกครองจะมีนายทหารเป็นผู้บังคับบัญชานักเรียนแล้ว ยังมีนักเรียนนายเรือ ซึ่งได้รับแต่งตั้งให้เป็นหัวหน้านักเรียนนายเรือ นายตอนและหัวหน้าชั้น ซึ่งมีหน้าที่ปกครองบังคับบัญชานักเรียนด้วยกันโดยใกล้ชิดอีกด้วย นักเรียนนายเรือซึ่งได้รับแต่งตั้งให้เป็นนักเรียนปกครองเหล่านี้ คัดจากนักเรียนนายเรือที่สอบได้คะแนนดี

ตามปกติการปกครองนักเรียนได้แบ่งออกเป็น ๒ กราบ คือ กราบขวา และกราบซ้าย โดยมีนายกราบขวา และนายกราบซ้าย เป็นผู้รับผิดชอบ ทั้งสองกราบขึ้นตรงต่อต้นเรือ แต่ละกราบแบ่งออกเป็นตอน มีนายตอนซึ่งเป็นนักเรียนนายเรือเป็นผู้รับผิดชอบ กราบหนึ่งจะแบ่งออกเป็นกี่ตอนนั้นแล้วแต่จำนวนนักเรียน ซึ่งตอนหนึ่ง ๆ จะมีจำนวนนักเรียนประมาณตอนละ ๒๕–๓๐ คน ปัจจุบันนี้แบ่งออกเป็นกราบละ ๔ ตอน รวมเป็น ๘ ตอนด้วยกัน

หน้าที่ของกองการปกครองนี้ แม้จะมีโครงงานผิดแผกแตกต่างไปตามยุคตามสมัย แต่ก็มีความมุ่งหมายอย่างเดียวกันตลอดมา คือมุ่งฝึกอบรมจิตใจนักเรียนนายเรือ ให้เข้มแข็งกล้าหาญ ทรหดอดทน เช่นสมัยแรกก่อตั้งโรงเรียนนายเรือมาได้ ๘ ปี คือ เมื่อ ร. ศ.

๑๒๕ (พ.ศ. ๒๔๔๙) นั้น การศึกษาของนักเรียนนายเรือได้ก้าวหน้าต่อไปกว่าเดิมเป็นอันมาก และเหตุการณ์ในสมัย ร. ศ. ๑๑๒ ยังคุกรุ่นอยู่ในใจคนไทยทั้งปวง โดยเฉพาะทหารเรือซึ่งมีหน้าที่ป้องกันศัตรูที่จะมารุกรานทางด้านทะเลโดยตรง ผู้บังคับบัญชาโรงเรียนนายเรือ ก็ได้อบรมนักเรียนนายเรือให้เจ็บจำ ถึงความปวดร้าวที่คนไทยทั้งชาติได้รับในครั้งกระนั้น และได้สร้างเรือจำลองขึ้นเพื่อให้นักเรียนนายเรือชั้นสูงใช้ฝึกวิชาการเรือ เช่น การแก้เข็มทิศเป็นต้นและได้ตั้งชื่อว่า เรือ "น้ำตาล" เพื่อนักเรียนนายเรือจะได้เอาวิชาความรู้ที่ได้รับจากเรือ "น้ำตาล" ไปใช้แก้เผ็ดศัตรูที่จะมารุกรานประเทศชาติในโอกาสต่อไป (น้ำตาลใช้แก้เผ็ดได้) นอกจากนั้นยังได้ประพันธ์เพลงปลุกใจขึ้นร้องปลุกปลอบใจกันให้เจ็บจำเหตุการณ์ในอดีตเช่นเพลง "ดอกประดู่" เป็นต้น ซึ่งยังเหลือเป็นอนุสรณ์มาตราบเท่าทุกวันนี้

งานของกองการปกครองซึ่งมุ่งที่จะอบรมนักเรียนนายเรือให้มีความเจริญทางจิตใจ อารมณ์ ความคิด ให้เหมาะสมที่จะเป็นนายทหารเรือที่ดีนั้น พอจะสรุปได้ดังต่อไปนี้ คือ

๑. อบรมฝึกฝนให้นักเรียนรู้จักควบคุมตนเองให้อยู่ในกรอบของระเบียบวินัยอันดี วิจัยค้นหาสาเหตุที่ทำให้นักเรียนประพฤติตนออกไปนอกกรอบของระเบียบวินัยที่วางไว้แล้วแก้ไขให้นักเรียนสามารถประพฤติตนอยู่ในระเบียบวินัยด้วยความสะดวกสบายใจ

๒. ส่งเสริมนักเรียนให้มีความเจริญทางร่างกาย เหมาะสมที่จะเป็นทหารโดยส่งเสริมให้นักเรียนสนใจในพลานามัยและกีฬาทุกประเภท ตลอดจนการสังคมทางด้านกีฬากับสถาบันภายนอก ทั้งภายในประเทศและภายนอกประเทศ อบรมให้นักเรียนนายเรือเป็นนักกีฬาที่ดีมีมารยาททั้งการเล่นและการชมกีฬา อบรมให้อดทนมีน้ำใจเป็นนักกีฬา ปัจจุบันนี้ก็อาจกล่าวได้ว่านักกีฬาของโรงเรียนนายเรือ และของกองทัพเรือได้รับความนิยมยกย่องจากบุคคลทั่วไป

๓. ปลูกฝังลักษณะชาวเรือให้กับนักเรียนนายเรือ คือให้มีความมานะอดทนต่อความยากลำบาก ไม่ย่อท้อต่ออุปสรรคทั้งปวง ตัดสินใจอย่างมีเหตุผลโดยฉับพลัน คล่องแคล่วว่องไว มีความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ไม่เห็นแก่ตัว เชื่อฟังผู้ที่มีอาวุโสกว่า ซึ่งอุปนิสัย

ต่าง ๆ เหล่านี้ ได้ดำเนินการฝึกและอบรมอยู่ตลอดเวลา ในกิจวัตรประจำวันซึ่งปฏิบัติอยู่ที่โรงเรียนนายเรือและเมื่อออกไปฝึกภาคใช้การในทะเล

๔. กำกับคะแนนความประพฤติของนักเรียนตามระเบียบของกรมยุทธศึกษาทหารเรือ สำหรับนักเรียนซึ่งกำลังศึกษาอยู่ในสถาบันชั้นสูงและมีอนาคตก้าวหน้าไปไกล เช่นนักเรียนนายเรือนี้ มีวิธีการควบคุมความประพฤติอย่างมีประสิทธิภาพ คือ กำหนดให้นักเรียนนายเรือทุกนายมีคะแนนความประพฤติคนละ ๑๐๐ คะแนน เมื่อต้นปีการศึกษานักเรียนนายเรือทุกคนต้องพยายามรักษาคะแนนความประพฤตินี้ไว้อย่างดีที่สุด คือ ต้องพยายามไม่กระทำความผิดเลยตลอดปีการศึกษา ถ้าผู้ใดกระทำผิดเข้าในเกณฑ์ฐานโทษที่กำหนดก็จะถูกลงโทษตัดคะแนนความประพฤติไปตามสถานโทษ คือ สถานเบาถูกตัดตั้งแต่ ๑–๑๐ คะแนน สถานกลาง ๑๐–๒๐ คะแนน สถานหนักตั้งแต่ ๒๐ คะแนนขึ้นไปจนถึงปลดออกจากฐานะนักเรียนนายเรือ และถ้าถูกตัดคะแนนความประพฤติเกินกว่าเกณฑ์ที่กำหนดในระดับชั้นต่าง ๆ ก็จะมีผลให้ต้องสอบเพื่อพยุงฐานะ คือถ้าสอบได้ให้ปรับเป็นตก สอบตกให้ปรับเป็นต้องออกจากฐานะนักเรียนนายเรือ การลงโทษนี้ กองการปกครองได้พยายามให้เป็นไปด้วยความยุติธรรม และหวังผลในการกล่อมเกลานิสัยใจคอของนักเรียนให้เข้าแนวทางที่ทางราชการพึงประสงค์ โดยถือหลักว่าการป้องกันการกระทำผิดดีกว่าการแก้ไขด้วยการลงโทษ จึงได้พยายามสอดส่องขจัดสาเหตุที่จะทำให้นักเรียนนายเรือกระทำผิดโดยรอบคอบที่สุดเท่าที่จะทำได้ หากจำเป็นก็จะได้ติดต่อขอความร่วมมือจากผู้ปกครองนักเรียนโดยใกล้ชิด

๕. กำกับคะแนนความเหมาะสมที่จะเป็นนายทหารตามระเบียบของกรมยุทธศึกษาทหารเรือ โดยพิจารณาความเหมาะสมทางด้านต่าง ๆ เช่น บุคคลิกลักษณะ สติปัญญาความสามารถ ความประพฤติ กำลังกาย กำลังใจ ฯลฯ ซึ่งเป็นการวัดผลการฝึกฝนอบรมตนของนักเรียนว่าจะสามารถปรับปรุงตนเอง ให้เข้าแนวที่ทางราชการพึงประสงค์ได้ดีเพียงใด

๖. เพื่อให้นักเรียนได้ซาบซึ้งในชีวิตทหาร และให้รู้จักมีความรับผิดชอบการงานในหน้าที่ จึงได้ดำเนินการให้นักเรียนนายเรือเข้าเวร และยามตามตำแหน่งต่าง ๆ

โดยทั่วถึง และฝึกให้มีความรับผิดชอบในหน้าที่สูงต่ำกว่ากันตามลำดับชั้น อยู่ในความควบคุมของนายทหารเวรปกครองโดยใกล้ชิด

๗. ปลูกฝังลักษณะการเป็นผู้นำ และฝึกหัดปกครองบังคับบัญชากันในหมู่นักเรียน โดยให้มีนักเรียนชั้นสูงฝึกเป็นผู้บังคับบัญชาชั้นที่ต่ำกว่าตามลำดับ และจัดให้เป็นครูช่วยฝึกสอนวิชาต่าง ๆ ให้แก่นักเรียนชั้นต่ำกว่าด้วย

๘. อำนวยการฝึกซ้อมพิธีต่าง ๆ ที่นักเรียนนายเรือจะต้องเกี่ยวข้อง ทั้งพิธีการประจำของโรงเรียนนายเรือ เช่น พิธีไหว้ครู พิธีประดับยศและเลื่อนชั้น และพิธีซึ่งเป็นรัฐพิธีเช่น พิธีสาบานธง พิธีวางพวงมาลาอนุสสาวรีย์พระบาทสมเด็จพระปิยมหาราช พิธีทอดผ้ากฐินพระราชทานทางชลมารค และพิธีต้อนรับแขกต่างประเทศ เป็นต้น เพื่อความเรียบร้อยและพร้อมเพรียง ได้จัดให้มีการฝึกซ้อมและตรวจพลสวนสนามทุกวันเสาร์สัปดาห์แรกของเดือนเป็นประจำ

๙. เพื่อให้นักเรียนนายเรือมีจิตใจสมบูรณ์ และมีขวัญดี จึงได้ดำเนินการให้นักเรียนได้มีการพักผ่อนหย่อนใจที่เป็นคุณประโยชน์ มีงานอดิเรกให้เลือกตามถนัดในยามว่าง เช่น ดนตรีไทย ดนตรีสากล สระว่ายน้ำ กีฬาทางน้ำ เช่น โปโลน้ำ สกีน้ำ และแล่นใบ กีฬาที่สังคมนิยมอื่น ๆ เช่น เทนนิส นอกจากนี้ยังมีห้องสมุดให้สำหรับให้ค้นคว้า และจัด Club บางอย่างขึ้นเพื่อประโยชน์ในการสังคมเช่น English Club Sailing Club และ Boat Club เป็นต้น โดยจัดขึ้นเป็นรูปสโมสรนักเรียนนายเรือ Club บางอย่างก็ได้เชิญบุคคลผู้มีเกียรติจากภายนอกทั้งชาวไทย และชาวต่างประเทศมาร่วมด้วย ทั้งนี้เพื่อส่งเสริมให้นักเรียนได้ค่อย ๆ มีโอกาสศึกษาสภาพของสังคม และสามารถปรับตนให้เข้ากับสังคมในทางที่ชอบที่ควรได้อย่างเหมาะสม นอกจากนี้ก็ดำเนินการให้การสวัสดิการแก่นักเรียนในด้านการกินอยู่หลับนอนและอื่น ๆ โดยทั่วไป เพื่อให้เกิดความสุขในด้านจิตใจจะได้มุ่งหน้าศึกษาเล่าเรียนและฝึกฝนอบรมตน พ้นผ่าอุปสรรคและความเหนื่อยยากต่าง ๆ ด้วยจิตใจที่เข้มแข็งเบิกบาน

หน้าที่ของกองการปกครอง ดังได้กล่าวโดยย่อ ๆ นี้ เป็นกิจกรรมที่ไม่อาจจะมอง

เห็นผลโดยฉับพลันทันตา แต่เป็นผลที่ค่อย ๆ สะสมให้บังเกิดขึ้นอย่างค่อยไปทีละน้อย ๆ เช่นเดียวกับความเจริญงอกงามของเมล็ดพืชที่ผ่านการคัดเลือกจากเกษตรกรมาแล้วเป็นอย่างดี และกำลังปลูกอยู่ในผืนแผ่นดินที่อุดมสมบูรณ์ อยู่ในความเอาใจใส่ดูแลของเกษตรกรอย่างใกล้ชิด เมื่อถึงวาระอันควรก็จะผลิดอกออกผลที่สมบูรณ์งดงามเป็นประโยชน์แก่โลกตามธรรมชาติของพืชนั้น ๆ ฉันใด สภาพของนักเรียนนายเรือในความประคบประหงมของกองการปกครองก็มีสภาพฉันนั้น

ฝ่ายศึกษา

การศึกษาในโรงเรียนนายเรือมีความมุ่งหมาย เพื่อสร้างคนไทยให้มีความสามารถเป็นนายทหารเรือหรือทำหน้าที่ต่าง ๆ ในกิจการของทหารเรือได้

มีประวัติความเป็นมาโดยลำดับดังนี้

ปีพุทธศักราช ๒๔๓๖ พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ได้ทรงส่งพระเจ้าลูกยาเธอพระองค์เจ้าอาภากรเกียรติวงศ์ (พลเรือเอก พระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมหลวงชุมพรเขตอุดมศักดิ์) ไปศึกษาวิชาการทหารเรือ ณ กองทัพเรือประเทศอังกฤษ

วันที่ ๑๕ เมษายน พุทธศักราช ๒๔๔๑ (ร. ศ. ๑๑๗) ในรัชสมัยของพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ได้มีการจัดตั้งโรงเรียนสอนวิชาการทหารเรือ เพื่อให้นักเรียนที่สำเร็จออกไป สามารถทำหน้าที่เป็นนายเรือได้ขึ้นเป็นครั้งแรก โดยใช้เรือพระที่นั่งมหาจักรี และ ร. ล. มูรธาวสิตสวัสดิ์ เป็นสถานที่เรียน นอกจากนี้ยังได้ใช้ ร. ล. พาลีรั้งทวีป และ ร. ล. สุครีพครองเมือง เป็นที่พักและฝึกนักเรียนอีกด้วย การฝึกอบรมขึ้นอยู่ภายใต้การบังคับบัญชาของ นาวาโทไซเดอร์ลิน ชาวเดนมาร์ค ผู้บังคับการ ร. ล. มูรธาวสิตสวัสดิ์

นักเรียนในยุคแรกนี้ ได้คัดเลือกมาจากพลทหารจ่าจำพวกนายท้ายเรือใหญ่ และนักเรียนจากโรงเรียนนายสิบ นายร้อยทหารเรือฝ่ายบก รวม ๑๒ นาย วิชาที่เรียนในเวลานั้นมี การเรือ เลขคณิต ทหารราบ ภาษาไทย และภาษาอังกฤษ ส่วนการฝึกหัดศึกษาทางภาคปฏิบัติฝึกอย่างเดียวกับคนประจำเรือ นักเรียนใช้เวลาเรียน ๑ ปี ก่อนสำเร็จออกเป็นนายทหารสัญญาบัตร

พุทธศักราช ๒๔๔๓ ในปีนี้ได้รับนักเรียนเข้ามาโดยวิธีเปิดรับสมัครขึ้นเป็นครั้งแรก และการเรียนแบ่งออกเป็น ๔ ชั้น ใช้เวลาเรียน ๔ ปี วิชาที่เรียน คือเดินเรือ การเรือ

วิชาทหาร ภาษาอังกฤษและภาษาไทย เป็นการเรียนเฉพาะนักเรียนฝ่ายปากเรือ (พรรคนาวิน) ประเภทเดียว อาจารย์มีทั้งชาวไทย และชาวต่างประเทศ

พุทธศักราช ๒๔๔๘ เสด็จในกรมหลวงชุมพรเขตอุดมศักดิ์ซึ่งทรงสำเร็จการศึกษามาจากโรงเรียนนายเรือประเทศอังกฤษ และดำรงตำแหน่งเป็นรองผู้บัญชาการกรมทหารเรือและเป็นเจ้ากรมยุทธศึกษาทหารเรือได้ทรงเปลี่ยนแปลงแก้ไขหลักสูตรของโรงเรียนนายเรือเสียใหม่ การปกครองภายในโรงเรียนก็ได้เปลี่ยนแปลงจากแบบทหารบกที่ใช้อยู่เดิมเป็นแบบของทหารเรือ ได้เพิ่มเวลาศึกษาในโรงเรียนนายเรือขึ้นเป็น ๕ ปี ในปีนี้ได้มีการส่งนักเรียนนายเรือไปศึกษาวิชาฝ่ายปากเรือ ณ ประเทศญี่ปุ่น ๑๑ นาย แต่ในที่สุดนักเรียนทั้ง ๑๑ นายนี้ได้เปลี่ยนเป็นศึกษาวิชาฝ่ายช่างกลแทน

พุทธศักราช ๒๔๔๙ ทางการได้ตั้งโรงเรียนนายช่างกลขึ้น (พรรคกลิน) โดยแยกกันศึกษาเป็นคนละสาขากับนักเรียนนายเรือ เว้นแต่บางวิชาก็เรียนรวมกัน นักเรียนนายช่างกลนี้ใช้วิธีรับสมัครเอาจากนักเรียนนายเรือนั่นเอง เป็นอันว่านับตั้งแต่พุทธศักราช ๒๔๕๐ เป็นต้นมา ทหารเรือไทยมีความสามารถทำหน้าที่ภายในเรือแทนชาวต่างประเทศได้ทั้งในหน้าที่ฝ่ายการเรือ และฝ่ายช่างกล

กลางปีพุทธศักราช ๒๔๖๑ ในระหว่างสมัยสงครามโลกครั้งที่ ๑ เสด็จในกรม ฯ ได้ทรงเปลี่ยนแปลงแนวการศึกษาในโรงเรียนเสียใหม่ โดยแบ่งการเรียนออกเป็น ๖ ชั้น แต่ใช้เวลาเรียนชั้นละ ๖ เดือน เพื่อเร่งผลิตนักเรียนให้สำเร็จออกมารับราชการได้พอเพียงกับสถานการณ์ในขณะนั้น แต่หลังจากสงครามโลกครั้งที่ ๑ ได้สงบลงแล้ว แต่ละชั้นก็กลับคืนเป็นการเรียนตามแบบปกติคือชั้นละ ๑ ปี และผู้ที่ปรารถนาเข้าเป็นนักเรียนนายเรือจะต้องสอบไล่ได้ชั้นปีที่ ๖ ตามหลักสูตรของโรงเรียนรัฐบาล

ในพุทธศักราช ๒๔๗๑ ได้ขยายมาตรฐานความรู้ของนักเรียนนายเรือขึ้น ผู้ที่จะเข้าเป็นนักเรียนได้ ต้องสำเร็จชั้นมัธยมบริบูรณ์ (มัธยม ๘ วิทยาศาสตร์) และการศึกษาได้ลดลงเหลือเพียง ๔ ปี ในปีนี้ได้มีการงดรับพรรคกลินชั่วคราว เพราะมีนายทหารฝ่ายพรรคกลินเพียงพอตามความต้องการของกองทัพเรือในขณะนั้นแล้ว

พุทธศักราช ๒๔๗๖ นาวาโท หลวงสินธุ์สงครามชัย (สินธุ์ กมลนาวิน) ซึ่งสำเร็จการศึกษามาจากโรงเรียนนายเรือประเทศเดนมาร์ค ดำรงตำแหน่งเป็นเสนาธิการทหารเรือ ได้มีการเปลี่ยนแปลงและปรับปรุงการศึกษาของนักเรียนนายเรือให้ทันสมัยยิ่งขึ้นอีก ได้เปลี่ยนการเรียนและการฝึกเป็น ๕ ปี ในระยะ ๕ ปีนี้ นักเรียนชั้น ๑–๓ เรียนรวมกัน พอขึ้นชั้นปีที่ ๔ ก็แยกกันเรียนอีก ๒ ปี เพื่อสำเร็จออกเป็นนายทหารเหล่าพรรคนาวิน หรือเหล่าพรรคกลิน

ในปลายปีพุทธศักราช ๒๔๘๑ เป็นปีแรกที่มีนักเรียนสำเร็จออกเป็นนายทหารทั้งสองพรรคตามแผนการศึกษานี้ ดังนั้นนักเรียนเหล่าพรรคกลินจึงได้ถูกตั้งขึ้นใหม่อีกครั้งหนึ่งภายหลังจากที่ได้หยุดไปเสียเป็นเวลา ๘ ปี

พุทธศักราช ๒๔๘๐ ทางการได้เริ่มรับนักเรียนเหล่าพรรคนาวิกโยธินเพิ่มขึ้นเป็นปีแรกเพื่อให้สำเร็จออกไปเป็นนายทหารเหล่าพรรคนาวิกโยธิน โดยเรียนวิชาเบื้องต้นรวมอยู่กับเหล่าอื่น ๆ ในโรงเรียนนายเรือ ๑ ปี และไปเรียนในปีที่ ๒ และปีที่ ๓ กับนักเรียนนายร้อย ในโรงเรียนนายร้อยพระจุลจอมเกล้า ฯ แล้วสำเร็จออกเป็นนายทหารรับราชการในกรมนาวิกโยธิน

พุทธศักราช ๒๔๘๑ ได้รับนักเรียนนายเรือ โดยกำหนดให้สำเร็จเป็นนายทหารในเหล่าต่าง ๆ เพิ่มขึ้นตามความต้องการอีก ๒ เหล่า คือ เหล่าอุทกศาสตร์ และเหล่านักบิน ในปีนี้จึงมีนักเรียนนายเรือที่รับเข้ามา เพื่อจะสำเร็จออกไปเป็นนายทหารในเหล่าต่าง ๆ กันดังต่อไปนี้คือ เหล่าพรรคนาวิน เหล่าพรรคกลิน เหล่าอุทกศาสตร์ เหล่านักบิน และ เหล่านาวิกโยธิน นักเรียนเหล่าพรรคนาวิน พรรคกลิน อุทกศาสตร์และนักบินเรียนรวมกันตั้งแต่ชั้น ๑ ถึงชั้น ๓ พอจบชั้น ๓ แล้ว เหล่านักบินสำเร็จออกเป็นนายทหารชั้นสัญญาบัตร และถูกส่งตัวไปฝึกการบินต่อที่กองทัพอากาศจนสำเร็จการบินชั้นมัธยมแล้ว จึงกลับมารับราชการเป็นนายทหารเหล่านักบินที่กองบินทะเล สัตหีบ ส่วนเหล่าพรรคนาวินพรรคกลิน และ อุทกศาสตร์ ก็แยกกันเรียนตามวิชาอาชีพตั้งแต่ชั้นปีที่ ๔ สำหรับเหล่าอุทกศาสตร์ เมื่อสำเร็จการศึกษาในชั้นปีที่ ๔ ตามหลักสูตรแล้วก็ออกรับราชการเป็นนาย

ทหารชั้นสัญญาบัตรในกรมอุทกศาสตร์

ในปีนี้กองทัพเรือได้ตั้งโรงเรียนเตรียมนายเรือขึ้นเป็นครั้งแรก และให้อยู่ในบังคับบัญชาของโรงเรียนนายเรือ

พุทธศักราช ๒๔๘๓ เป็นปีแรกที่นักเรียนนายเรือเป็นนักเรียนที่สำเร็จมาจากโรงเรียนเตรียมนายเรือรุ่นแรกโดยตรง ทั้งนี้เป็นเพราะกระทรวงศึกษาธิการได้ยุบระบบการศึกษาขั้นสามัญในระดับมัธยมบริบูรณ์ชั้นมัธยม ๗–๘ และใช้ระบบโรงเรียนเตรียมอุดมศึกษาแทนตั้งแต่ต้นปีพุทธศักราช ๒๔๘๒ และกองทัพเรือก็ได้เริ่มเปิดโรงเรียนเตรียมนายเรือของตัวเองขึ้นตั้งแต่ปีพุทธศักราช ๒๔๘๑ ใช้เวลาเรียนในโรงเรียนเตรียม ๒ ปี ดังนั้นนับตั้งแต่ปีพุทธศักราช ๒๔๘๓ เป็นต้นมา ผู้ที่จะเข้าเป็นนักเรียนนายเรือได้ต้องเป็นผู้ที่สำเร็จการศึกษามากโรงเรียนเตรียมนายเรือโดยตรง

พุทธศักราช ๒๔๘๔ เปิดรับนักเรียนนายเรือในอาชีพอุตุนิยมวิทยา ใช้หลักสูตร ๔ ปี เพิ่มขึ้นทั้งนี้เนื่องจากกองทัพเรือมีนโยบายแยกงานในสาขาอุตุนิยมวิทยาออกไปเป็นเอกเทศ ซึ่งแต่ก่อนได้เป็นกิจการแขนงหนึ่งรวมอยู่ในกรมอุทกศาสตร์

ในระหว่างนี้ได้มีการเรียนวิชาการทหารเรือตามหลักสูตร เพื่อออกเป็นนายทหารชั้นสัญญาบัตรโดยแบ่งออกเป็นพรรคใหญ่ ๆ ๓ พรรค คือ

พรรคนาวิน: อาจแบ่งออกเป็น เหล่าอุทกศาสตร์ เหล่าอุตินิยมวิทยา
เหล่าเดินเรือ เหล่านักบิน เหล่าพลาธิการ

พรรคกลิน: แบ่งออกเป็นเหล่าช่างแสง อีกแขนงหนึ่ง

พรรคนาวิกโยธิน: มีเหล่าปืนใหญ่ เหล่าราบ เหล่าช่าง เหล่าพาหนะ

ทั้งนี้เพื่อให้เป็นไปตามแผนความต้องการของกองทัพเรือ และทางราชการในคณะนั้น เนื่องจากวิวัฒนาการซึ่งเปลี่ยนแปรไปในระหว่างภาวะการสงครามมหาเอเซียบูรพา

พุทธศักราช ๒๔๘๖ เริ่มใช้ระบบแยกเรียนเป็นเหล่าพรรคกลินตั้งแต่ชั้นปีที่ ๓ เพราะทางการรู้สึกว่า การเรียนช่างกลเพียงเวลา ๒ ปีในชั้น ๔ และ ๕ นั้นยังใช้การไม่ได้จริง

พุทธศักราช ๒๔๘๗ ได้มีการคัดนักเรียนชั้น ๑ จำนวนหนึ่งไปเป็นเหล่าทหารปืนใหญ่และทหารช่าง โดยเรียนที่โรงเรียนนายเรือใน ๓ ปีแรก แล้วไปเรียนต่อชั้น ๔ และชั้น ๕ ตามอาชีพที่โรงเรียนนายร้อยเทคนิคทหารบก (โรงเรียนนายร้อย จปร. ในขณะนี้) เพื่อให้กลับมารับราชการในกรมนาวิกโยธิน การส่งนักเรียนไปเรียนตามความต้องการนี้ กระทำได้ ๒ รุ่นแล้วก็เลิกไป

พุทธศักราช ๒๔๘๙ การศึกษาของนักเรียนนายเรือเหล่าพรรคกลินได้เลิกใช้ระบบเรียนรวมกับพรรคนาวินใน ๓ ปีแรก หรือ ๒ ปีแรกโดยเด็ดขาด โดยเริ่มแยกเรียนเป็นนักเรียนนายช่างกลตั้งแต่ชั้น ๑ เป็นต้นไป

พุทธศักราช ๒๔๙๒ ได้มีนักเรียนนายเรือเหล่าพลาธิการอีกเหล่าหนึ่ง มีหลักสูตร ๔ ปี

พุทธศักราช ๒๔๙๓ โรงเรียนนายเรือมีการศึกษาเป็นเหล่าต่าง ๆ และมีความยาวของหลักสูตรดังนี้:

พรรคนาวิน	ใช้หลักสูตรการศึกษา ๕ ปี
พรรคกลิน	ใช้หลักสูตรการศึกษา ๕ ปี
พรรคนาวินเหล่าพลาธิการ	ใช้หลักสูตรการศึกษา ๔ ปี
พรรคนาวินเหล่านักบิน	ใช้หลักสูตรการศึกษา ๓ ปี
พรรคนาวิกโยธิน	ใช้หลักสูตรการศึกษา ๓ ปี

ปีนี้เป็นปีแรกที่กองทัพเรือไม่ส่งนักเรียนนายเรือเหล่าพรรควิกโยธินไปฝากเรียนต่อที่โรงเรียนนายร้อย ฯ เหมือนดังที่เคยกระทำมาแล้วแต่กาลก่อน แต่ได้จัดการสอนและฝึกอบรมเสียเองจนจบหลักสูตรสำเร็จออกเป็นนายทหาร

พุทธศักราช ๒๔๙๔ ได้มีการเปลี่ยนแปลงการศึกษาเป็นพรรค และความยาวนานของหลักสูตรอีกบ้าง ดังนี้

พรรคนาวิน	ใช้หลักสูตรการศึกษา ๕ ปี
พรรคกลิน	ใช้หลักสูตรการศึกษา ๕ ปี
พรรคนาวินเหล่าอุทกศาสตร์	ใช้หลักสูตรการศึกษา ๔ ปี

พรรคนาวินเหล่าอุตุนิยมวิทยา	ใช้หลักสูตรการศึกษา ๔ ปี
พรรคนาวินเหล่าพลาธิการ	ใช้หลักสูตรการศึกษา ๔ ปี
พรรคนาวิกโยธิน	ใช้หลักสูตรการศึกษา ๔ ปี

พุทธศักราช ๒๔๙๕ ได้มีการเปลี่ยนแปลงไปอีกดังนี้

พรรคนาวิน	ใช้หลักสูตรการศึกษา ๕ ปี
พรรคกลิน	ใช้หลักสูตรการศึกษา ๕ ปี
พรรคนาวินเหล่าพลาธิการ	ใช้หลักสูตรการศึกษา ๕ ปี
พรรคนาวินเหล่าอุทกศาสตร์	ใช้หลักสูตรการศึกษา ๔ ปี
พรรคนาวินเหล่าอุตุนิยมวิทยา	ใช้หลักสูตรการศึกษา ๔ ปี
พรรคนาวิกโยธิน	ใช้หลักสูตรการศึกษา ๔ ปี

ต่อมาในปีพุทธศักราช ๒๔๙๘ นโยบายการศึกษาของโรงเรียนนายเรือได้เปลี่ยนแปลงใหม่หมด โดยยึดถือตามแบบโรงเรียนนายเรือของสหรัฐอเมริกาที่แอนนาโปลิสเป็นมาตรฐาน คือนักเรียนนายเรือทุกพรรคทุกเหล่าของราชนาวีไทย ต้องเรียนครบตามหลักสูตร ๕ ปี โดยใน ๔ ปีแรก ได้เรียนรวมกันในวิชาการทั้งหลายที่จำเป็นสำหรับคุณวุฒิในระดับเทียบเท่าปริญญาตรีทางวิทยาศาสตร์บัณฑิต ในสาขาวิศวกรรมวิทยาศาสตร์ พร้อมกับมีความรู้ในวิชาการทหาร การเดินเรือ และการกลไม่ยิ่งหย่อนไปกว่าแนวตามหลักสูตรที่แล้ว ๆ มา สำหรับการเรียนในชั้นปีที่ ๕ นักเรียนนายเรือไปรับการเรียน และฝึกอบรมในวิชาต่าง ๆ ทั้งภาคทฤษฎีและภาคปฏิบัติ ณ กองการฝึกกองเรือยุทธการที่สัตหีบ ในฐานะนักเรียนทำการนายเรือ วิชาที่ฝึกอบรมในชั้นปีที่ ๕ นี้ส่วนใหญ่จะเป็นวิชาการทหารและวิชาในแนวอาชีพของทหารเรือโดยตรง นักเรียนพรรคนาวินและพรรคกลิน ยังคงเรียนรวมกันในวิชาต่าง ๆ แต่แยกกันเรียน และฝึกอบรมในวิชาบางวิชาซึ่งมีอยู่เป็นส่วนน้อยที่เป็นอาชีพโดยตรงตามพรรค ส่วนเหล่าอื่น ๆ แม้แต่เหล่าพรรคนาวิกโยธินยังเรียนรวมอยู่กับพรรคนาวิน แต่จะได้รับการอบรมในวิชาอาชีพ โดยเฉพาะเหล่าภายหลังจากได้รับสัญญาบัตรเป็นนายทหาร และถูกบรรจุให้ไปทำหน้าที่ในเหล่านั้น ๆ แล้วโดยเฉพาะ

การศึกษาตามแผนนี้ยังใช้ในโรงเรียนอยู่เรื่อยมา จนกระทั่งในปีพุทธศักราช ๒๕๐๔ นี้ ก็ยังไม่มีการเปลี่ยนแปลงในหลักการใหญ่ ๆ แต่อย่างใด

ทั้งนี้เป็นที่เชื่อมั่นได้ว่า การศึกษาและการฝึกของนักเรียนนายเรือตามแผนใหม่นี้จะสมบูรณ์ในอนาคตอันใกล้นี้ พร้อมทั้งมีห้องทดลองและเครื่องช่วยการศึกษาเต็มตามโครงการ และหวังด้วยความบริสุทธิ์ใจว่า หลักการในวิชาการศึกษาตามแผนใหม่นี้จะเป็นโครงการอันถาวรสืบไป เพื่อให้เหมาะสมกับวิวัฒนาการซึ่งเป็นไปตามกาลสมัย

หลักสูตรตามแผนใหม่ได้แบ่งวิชาออกเป็นแผนกวิชาต่าง ๆ ได้ดังนี้

๑. แผนกวิชาการปกครอง
๒. แผนกวิชาการเรือและเดินเรือ
๓. แผนกวิชาสรรพาวุธและปืนใหญ่
๔. แผนกวิชาวิศวกรรมเครื่องกล
๕. แผนกวิชาวิศวกรรมเครื่องกลเรือ
๖. แผนกวิชาวิศวกรรมไฟฟ้า
๗. แผนกวิชาคณิตศาสตร์
๘. แผนกวิชาฟิสิคซ์และเคมี
๙. แผนกวิชาภาษาและประวัติศาสตร์ทางเรือ
๑๐. แผนกวิชาพลศึกษา
๑๑. แผนกวิชานาวิกโยธิน

หลักการในการปรับปรุงหลักสูตร จากแผนเดิมมาใช้หลักสูตรตามแผนใหม่นี้ มีมูลเหตุมาจากความต้องการให้นักเรียนนายเรือมีความรู้ความชำนาญ ใช้การได้ในวิชาการต่าง ๆ ตามวิวัฒนาการของยุคสมัย เพื่อนำไปใช้เมื่อสำเร็จออกไปเป็นนายทหารสัญญาบัตรแล้ว หรือเพื่อใช้ไปศึกษาต่อในระดับที่สูงขึ้นไปอีกตามความต้องการของกองทัพเรือได้ ลำดับความสำคัญของหัวข้อวิชาใหญ่ ๆ ตามหลักสูตรแผนใหม่มีดังนี้

๑. วิชาวิศวกรรมวิทยาศาสตร์ (Scientic Engineering)
๒. วิชาอาชีพทหารเรือ (Naval Professiona l)
๓. วิชามนุษย์สังคมวิทยา (Social Humanistic)
๔. วิชาพลศึกษา (Physical Education)

อนึ่ง ในปีพุทธศักราช ๒๕๐๔ นี้ โรงเรียนนายเรือได้เสนอขออนุมัติต่อสภาการศึกษา เพิ่มเติมสอนวิชาภาษาฝรั่งเศสขึ้นอีกภาษาหนึ่ง นอกเหนือไปจากวิชาภาษาอังกฤษในแผนกวิชาภาษาและประวัติศาสตร์ทางเรือ และได้รับอนุมัติให้ดำเนินการสอนได้เรียบร้อยแล้วในปีนี้เอง

แผนกวิชาการปกครอง

- ระเบียบข้อบังคับ
- กฎหมายทหาร
- กฎหมายอาญา
- ทหารราบ
- ธุรการทหารและบังคับบัญชาทหาร
- วิชาครู (เทคนิคการสอน)

เพื่อสอนนักเรียนให้รู้จักการปกครองบังคับบัญชา คือรู้ระเบียบและกฎข้อบังคับทางราชการทหาร รู้คุณลักษณะของผู้นำ มีนิสัยอันเหมาะสมกับการเป็นนายทหารเรือ ปฏิบัติตนให้เข้ากับสังคมได้ดี แผนกนี้มีทั้งทฤษฎีและปฏิบัติ นักเรียนได้มีโอกาสผลัดกันทำหน้าที่ปกครองกันเอง นอกจากนี้ยังมีการฝึกลักษณะของผู้นำ จิตวิทยา เรียนถึงระเบียบประเพณีของทหารเรือ ทหารราบ ทั้งทางยุทธวิธี และการใช้อาวุธ ตลอดจนกฎหมายอาญา กฎหมายทหาร ฯลฯ

แผนกวิชาการเรือและเดินเรือ

- การเรือ
- เดินเรือ

- ดาราศาสตร์เดินเรือ
- การสื่อสาร
- เดินเรือนำร่องน่านน้ำไทย
- เดินเรือนำร่องน่านน้ำต่างประเทศ
- การศูนย์ยุทธการและการตรวจการณ์
- การป้องกันความเสียหาย

ความมุ่งหมายเพื่อปลูกฝังและให้การศึกษาแก่นักเรียนในศิลป และวิชาการในการเรือและเดินเรือ นักเรียนจะได้รับการศึกษาทั้งในทางทฤษฎีและทางปฏิบัติ ซึ่งเมื่อสำเร็จการศึกษาแล้วจะมีความสามารถเทียบเท่า "นายเรือชั้น ๑"

การเรียนและการฝึกในแผนกนี้ มีทั้งในโรงเรียนและในทะเลเมื่อออกฝึกภาคทะเลประจำปี วิชาการเรือเรียนถึงการปฏิบัติการในเรือ การบังคับเรือ การสื่อสาร การรักษาความปลอดภัย วิชาเดินเรือมีการแล่นเรือวิธีต่าง ๆ อุตุนิยมวิทยา การใช้เครื่องมือ ดาราศาสตร์เดินเรือ เดินเรือนำร่อง และดานหนและเดินเรือ อีเลคโทรนิคส์ เป็นต้น

การเดินเรือเป็นศิลปอย่างหนึ่งที่เราจะต้องฝึกฝนจนชำนาญ ทั้งน่านน้ำไทยและต่างประเทศ เข็มทุกเข็มที่จะนำเรือไปยังที่ต่าง ๆ จะต้องคำนึงถึงความรวดเร็วและความปลอดภัยด้วย

แผนกวิชาสรรพาวุธ

- ปืนใหญ่
- ตอร์ปิโด
- การปราบเรือดำน้ำและอาวุธปราบเรือดำน้ำ
- ทุ่นระเบิด

ความมุ่งหมายเพื่อให้นักเรียนมีความรู้เกี่ยวกับอาวุธทุกชนิดที่มีใช้อยู่ในราชนาวี โดยให้รู้ถึง สสาร วิธีใช้ วิธีควบคุม ความสามารถและขอบเขต อำนาจของอาวุธแต่ละประ-

เภท โดยเฉพาะปืนใหญ่ซึ่งเป็นอาวุธหลักของเรือนั้น เรียนทั้งทฤษฎีและปฏิบัติ โดยเรียนทางสสารของปืนใหญ่ ปืนเล็ก ฝึกถอดประกอบการฝึกประจำปืน ขีปนวิธีภายใน ขีปนวิธีภายนอก ขีปนวิธีสุดท้าย การควบคุมการยิง เรดาร์การปืน วัตถุระเบิด กระสุนดินปืน ลูกปืน ตอร์ปิโดทางสสารและการถอดประกอบ ทุ่นระเบิด อาวุธปราบเรือดำน้ำ การปราบปรามเรือดำน้ำ ตลอดจนถึงจรวดและอาวุธนำวิถี

แผนกวิชาวิศวกรรมเครื่องกล

- เขียนแบบ (Engineering Drawing)
- การโรงงาน (Work shop)
- กลจักรมูลฐาน (Basics Mechanisms)
- กลศาสตร์วัตถุไหล (Fluid Mechanics)
- โลหะวิทยา (Metallurgy)
- กำลังวัตถุ (Strength of Material)

เพื่อให้นักเรียนมีความรู้รากฐานในทางวิศวกรรมเครื่องกลที่เกี่ยวกับการโรงงานและการตรวจซ่อมเครื่องจักรต่าง ๆ ซึ่งนักเรียนต้องเรียนวิชาที่เป็นพื้นฐานของวิศวกรรมเช่นเดียวกับมหาวิทยาลัยทั่วไป ทางทฤษฎีก็มีกลจักรมูลฐาน กลศาสตร์ วัตถุไหล โลหะวิทยา และกำลังวัตถุ ส่วนการปฏิบัติก็เป็นการฝึกในโรงงาน เช่น ช่างไม้ ช่างเหล็ก ช่างหล่อ ช่างบัดกรี ช่างปรับ ช่างกลึง ช่างประสาน ฯลฯ นอกจากนี้ยังมีการทดลองต่าง ๆ ประกอบวิชาทางทฤษฎีด้วย

แผนกวิชาคณิตศาสตร์

- พีชคณิต (Higher Algebra)
- แคลคูลัส (Calculus)
- เรขาคณิตวิเคราะห์พื้นราบ
  (Plane Analytic Geometry)

- เรขาคณิตวิเคราะห์รูปมีทรง
  (Solid Analytic Geometry)
- ตรีโกณมิติทรงกลม
  (Spherical Trigonometry)
- กลศาสตร์วิเคราะห์และประยุกต์
  (Analytic & Applied Mechanics)
- คณิตศาสตร์สมัยใหม่
  (Modern Mathematics)

เพื่อให้นักเรียนมีความรู้มูลฐานทางคณิตศาสตร์ สามารถนำไปใช้ในการแก้ปัญหาทั้งทางวิทยาการ และวิชาทหาร เช่นการกล การไฟฟ้า การเรือ เดินเรือ และการใช้อาวุธต่าง ๆ นักเรียนจะต้องเรียนตั้งแต่คณิตศาสตร์มูลฐาน คณิตศาสตร์ประยุกต์ที่จำเป็นแก่วิชาชีพ เมื่ออยู่ชั้นสูงขึ้นก็เรียนสูงขึ้นตามลำดับ จนถึงคณิตศาสตร์สมัยใหม่ เพื่อเป็นทางให้นักเรียนมีโอกาสได้ค้นคว้าศึกษาในชั้นสูงต่อไปได้โดยง่าย เพราะวิทยาการทุกประเภทจำต้องพึ่งวิชาคณิตศาสตร์ทั้งสิ้น เมื่อได้เรียนถึงคณิตศาสตร์สมัยใหม่ก็เหมือนได้ก้าวสู่โลกใหม่ของการคำนวณ

แผนกวิชาวิศวกรรมเครื่องกลเรือ

- หม้อน้ำ (Boiler)
- การจักรไอน้ำ
  (Naval Steam Reciprocating Mechinery)
- เทอร์ไบน์ไอน้ำ
  (Naval Machinery Turbine)
- เครื่องยนต์
  (Internal Combustion Engine)

- เทอร์โมไดนามิคส์ (Thermodynamics)
- ต่อเรือ (Naval Architeeture)
- ธุรการช่างกล

เพื่อให้นักเรียนมีความรู้ทางช่างกลเรือเทียบเท่า "นายช่างกลเรือชั้น ๑" จึงต้องเรียนถึงวิชาวิศวกรรมประยุกต์ทางช่างกลเรือต่าง ๆ มี การจักรไอน้ำ หม้อน้ำ เครื่องยนต์เผาไหม้ภายในจนถึงเครื่องกังหันแก๊ส เครื่องจรวด เครื่องกังหันไอน้ำ วิชาต่อเรือและอาการทรงตัวของเรือ และเทอร์โมไดนามิคส์ นอกจากนี้ยังมีการฝึกที่โรงเรียนและในทะเลเมื่อฝึกภาคซึ่งต้องเรียนรู้ถึงหน้าที่และการปฏิบัติงานของช่างกลเรืออีกด้วย

แผนกฟิสิคส์และเคมี

- เคมีประยุกต์
- ฟิสิคส์
- อาวุธสมัยใหม่
= นิเคลียเคมี

เพื่อเป็นพื้นฐานแก่นักเรียนในทางวิทยาศาสตร์ และวิศวกรรม วิชาเคมีนั้นเป็นวิชาเคมีประยุกต์ในทางช่างกล เช่นเรื่องเชื้อเพลิง การผุกร่อนของโลหะ น้ำเข้าหม้อ ตัวหล่อลื่น ตัวทำความเย็น ปูนพลาสเตอร์ ซีเมนต์และคอนกรีต การป้องกันสนิม ส่วนในทางการทหาร เช่น เคมีภัณฑ์ในด้านสงคราม วัตถุระเบิดตลอดจนถึงนิวเคลียเคมี สงครามปรมาณู

แผนกวิชาวิศวกรรมไฟฟ้า

- ไฟฟ้ากระแสตรง (Direct Current)
- ไฟฟ้ากระแสสลับ (Alternating Current)
- อีเลคโทนิคส์ (Electronics)

- ไฟฟ้าอาวุธ
- เรดาร์และโซนาร์ (Rardar & Sonar)

เป็นการเรียนต่อจากวิชาฟิสิกส์ ในหมวดวิชานี้มีแขนงต่าง ๆ คือ ไฟฟ้ากระแสตรง ไฟฟ้ากระแสสลับ เครื่องยนต์ไฟฟ้า การทดลองไฟฟ้า อีเลคโทนิคส์ เกี่ยวกับเครื่องส่งวิทยุ สายอากาศ ออสสิลเรเตอร์ เรดาร์ เครื่องมืออีเลคโทนิคส์ ในการเดินเรือ การใช้ การรักษา มีการฝึกและทดลองประกอบการเรียนด้วย

แผนกวิชาภาษาและประวัติศาสตร์

- ภาษาไทย
- ภาษาอังกฤษ
- ภาษาฝรั่งเศส
- ประวัติศาสตร์ทางเรือ

แผนกนี้มีวิชาภาษาไทย นักเรียนต้องแสดงความคิดเห็นอย่างแจ่มแจ้งในการเรียงการพรรณนา การเขียนจดหมายติดต่อ เขียนหนังสือราชการ การพูดให้ถูกต้อง เรียนวรรณคดีต่าง ๆ ของไทย วิชาภาษาอังกฤษ นักเรียนต้องเรียนการ ฟัง พูด เขียน อ่านให้ถูกต้องและคล่องแคล่ว มีความรู้ในศัพท์ต่าง ๆ ในทางวิทยาศาสตร์ ทางทหารเรือเทคนิคทางทหารและประเพณีของชาวเรือ ภาษาฝรั่งเศส ต้องสามารถอ่านเขียนและพูดโดยถูกต้องเพื่อเป็นการปูรากฐานในการศึกษาขั้นต่อไป สำหรับวิชาประวัติศาสตร์ทางเรือเป็นการเรียนประวัติการยุทธทางเรือ ทั้งในทางยุทธศาสตร์และยุทธวิธี รัฐประศาสโนบายบทเรียนต่าง ๆ ของการรบที่จะเป็นประโยชน์ต่อไป เริ่มตั้งแต่ยุคเรือกระเชียง ยุคเรือใบยุคเรือกลไฟ สงครามญี่ปุ่น–รัสเซีย สงครามโลกครั้งที่ ๑ จนถึงสงครามโลกครั้งที่ ๒ ทั้งภาคยุโรปและภาคแปซิฟิค ซึ่งเป็นประโยชน์ในสงครามอนาคตอันเป็นหน้าที่ของเราโดยตรง

แผนกวิชาพลศึกษา

- การบริหารแบบราชนาวี
- กรีฑา

– กีฬาทางน้ำ

– ยืดหยุ่น

– ยิมนัสติค

– วิ่งวิบาก

นักเรียนนายเรือทุกคนจะต้องมีร่างกายที่แข็งแรง อดทน ว่องไว และมีจิตใจเป็นนักกีฬา การฝึกพลศึกษามี ราวเดี่ยว ราวคู่ ห่วง ยืดหยุ่น การบริหารแบบราชนาวี และกีฬาอื่น ๆ ทั้งที่เล่นเป็นบุคคล และเป็นทีม การเล่นของเราจะต้องรักษากติกา รู้แพ้รู้ชนะ สุภาพ ซึ่งจะเห็นได้อย่างเด่นชัดในการแข่งขันกีฬาของนักเรียนนายเรือภายนอกโรงเรียนทุกแห่ง

การศึกษาใน กฝร.

ตั้งแต่ปี ๒๔๙๙ เป็นต้นมาจนกระทั่งปัจจุบันนี้ นักเรียนนายเรือชั้นสูงสุดได้มารับการศึกษาและการฝึกทางใช้การ ณ กองการฝึกกองเรือยุทธการ (กฝร.) อันเป็นหน่วยที่มีหน้าที่โดยตรง ในการให้การศึกษาอบรมแก่นายทหาร พันจ่า และจ่า ซึ่งอยู่ในสังกัดกองเรือยุทธการ ภายใต้การบังคับบัญชาของ ผบ. กฝร. ส่วนการปกครองโดยตรงนั้นมีผู้บังคับนักเรียน รองผู้บังคับนักเรียนและนายทหาร ปกครองจากโรงเรียนนายเรือ ๒ ท่าน เป็นผู้ดูแลอย่างใกล้ชิด การปฏิบัติตนของนักเรียนจึงต้องอยู่ในกรอบระเบียบวินัยของโรงเรียนนายเรืออย่างเคร่งครัดเหมือนอยู่ในโรงเรียนเช่นกัน

ที่ กฝร. การปกครองแบ่งออกเป็น ๒ กราบ ๓ ภาค และ ๖ ตอน มีนายกราบ นายภาค และนายตอนเป็นผู้รับผิดชอบ แต่ละเดือนจะมีการเลือกตั้งให้นักเรียนทุกคนหมุนเวียนผลัดเปลี่ยนกัน ทำหน้าที่ต่าง ๆ เหล่านี้ก็มีการจัดตั้งกรรมการต่าง ๆ ขึ้น อาทิเช่น กรรมการการเงิน ห้องสมุด กีฬา บันเทิง และจัดเลี้ยง ภายในความควบคุมของนายทหารฝ่ายปกครอง ทั้งนี้ก็เพื่อเป็นการฝึกหัดเรียนให้มีความรู้ความสามารถในการปกครองและบริหารงาน

ในด้านการศึกษา ได้แบ่งนักเรียนออกเป็น ๒ พรรคคือ พรรคนาวินและพรรคกลิน แต่ละพรรคแยกเรียนตามวิชาชีพของตน นอกจากวิชาการปกครอง ฟิสิคส์และเคมีและแผนกวิชานาวิกโยธินที่ต้องเรียนรวมกัน การเรียนที่มีต่างกับเมื่ออยู่ในโรงเรียน โดยเรียนเป็น Course ใช้เวลาสำหรับ Course หนึ่ง ๆ แตกต่างกันตามความยากง่ายและมากน้อยของวิชา ในเวลาเช้าตั้งแต่เวลา ๐๖.๐๐–๐๗.๓๐ นักเรียนทุกคนจะได้รับการฝึกทหารราบทุกวัน เพื่อเสริมสร้างลักษณะท่าทางผู้นำทหารให้สมบูรณ์ยิ่งขึ้น ๐๙.๐๐–๑๖.๐๐ นักเรียนพรรคนาวิน เรียนวิชาชีพภายในห้องเรียน แต่บางสัปดาห์ก็ต้องไปฝึกนอกสถานที่ เช่น ฝึกการยิงประจันบานจำลอง การยิงประจันบานด้วยกระสุนจริง ยิงเป้าอากาศยาน ฝึกการปราบเรือดำน้ำภายในห้อง Attack Teacher การกวาดทุ่นระเบิดในทะเล และการรบสะเทินน้ำสะเทินบก ส่วนนักเรียนพรรคกลินแยกเรียนตามเรือต่าง ๆ ที่มาจอดในอ่าวสัตหีบ เมื่อจบ Course หนึ่ง ๆ ก็จะมีการสอบเก็บคะแนนทุกครั้ง โดยมากมักจะสอบในวันศุกร์อันเป็นวันสุดท้ายของการเรียนประจำสัปดาห์ วิชาใดที่นักเรียนสอบตก จะมีโอกาสสอบแก้ตัวได้อีกครั้งหนึ่ง หากไม่สามารถผ่านการสอบแก้ตัวได้ ก็จะสอบความรู้ตก การสอบแก้ตัวจะกระทำภายหลังการเรียนตามหลักสูตรได้สิ้นสุดลงแล้ว เวลาเย็นตั้งแต่ ๑๖.๐๐–๑๗.๐๐ นักเรียนจะต้องฝึกกายบริหารและกระเชียงหมุนเวียนตามภาค และมีโอกาสได้เล่นกีฬาตามลำพังสัปดาห์ละ ๑ วัน

ในวันหยุดเสาร์–อาทิตย์ นักเรียนจะได้รับการปล่อยให้กลับกรุงเทพ ฯ ได้ ๒ ภาค อีกภาคหนึ่งจะต้องอยู่เพื่อเข้าเวรยามโดยหมุนเวียนกันทุกสัปดาห์ ขณะเดียวกัน ภาคที่อยู่ต้องเป็นเจ้าภาพจัดงานเลี้ยงอาหารค่ำ (Formal Dinner) โดยทุกคนมีโอกาสเชิญญาติมิตรและเพื่อนนักศึกษาจากสถาบันต่าง ๆ ที่เห็นสมควรมาร่วมงานได้ ทั้งนี้ก็เพื่อเป็นการฝึกหัดนักเรียนให้มีความรู้ความสามารถจัดงานเช่นนี้ได้โดยลำพังประการหนึ่ง อีกประการหนึ่ง ก็เพื่อฝึกให้เกิดความเคยชินต่อการเข้าสมาคมอันมีเกียรติได้สมฐานะของผู้ที่จะเป็นนายทหารสัญญาบัตร

นอกจากการศึกษาทางทฤษฎีและการปฏิบัติที่ กฝร. แล้ว ทุกคนจะต้องได้รับการฝึกภาคทะเลอีก ๖ สัปดาห์ โดย ๔ สัปดาห์แรกเป็นการฝึกภาค ดาราศาสตร์ เดินเรือ

การเรือ และ Physical Discipline อันได้แก่ กระเชียงทน ว่ายน้ำทน วิ่งทน เดินทางไกล ไต่เขา ฯลฯ เป็นต้น ทั้งนี้ก็เพื่อฝึกให้นักเรียนมีความรู้ความสามารถในหน้าที่การงานเป็นอย่างดี มีความเข้มแข็ง อดทนต่อความลำบาก ก่อให้เกิดความภาคภูมิใจในที่สุด ระยะเวลา ๒ สัปดาห์หลัง เป็นการฝึกภาคเดินเรือนำร่องและสำรวจภูมิประเทศ ภาคนี้นักเรียนจะได้รับการฝึกให้รู้จักทำหน้าที่แทนนายทหารตำแหน่งต่าง ๆ ตั้งแต่ ต้นหน ต้นปืน ต้นเรือ ผู้บังคับการเรือ โดยทุกคนจะต้องปฏิบัติหน้าที่ทั้งหมดนั้นด้วยความรู้ความสามารถของตนเองโดยตลอด นายทหารเพียงแต่ให้คำแนะนำบ้างเป็นบางคราว เมื่อเห็นว่าการนำเรืออาจเป็นอันตราย ฉะนั้น ทุกคนจึงมีโอกาสนำความรู้ความสามารถมาใช้อย่างอิสระ และสามารถทำหน้าที่ของนายทหารได้โดยสมบูรณ์ สำหรับการสำรวจภูมิประเทศตามเกาะและอ่าวต่าง ๆ นักเรียนจะต้องเขียนรายงานการสำรวจอย่างละเอียดในเรื่องราวเกี่ยวกับชีวิตสภาพความเป็นอยู่ ลักษณะภูมิประเทศ และอื่น ๆ พร้อมทั้งข้อเสนอที่เป็นประโยชน์ต่อราชนาวีอีกด้วย โดยเหตุนี้นักเรียนจึงได้มีโอกาสปลูกฝังความนิยมให้แก่ชาวบ้าน ให้เข้าใจภาระกิจและหน้าที่ของทหารเรือเป็นอย่างดี

เมื่อสิ้นสุดภาคการศึกษาตามหลักสูตรนักเรียนนายเรือชั้นสูงสุดแล้ว นักเรียนก็จะถูกส่งตัวกลับโรงเรียนนายเรือตามเดิม และรอคอยวันที่จะได้รับการแต่งตั้งให้เป็นนายทหารสัญญาบัตรแห่งราชนาวีไทยสืบต่อไปในอนาคต

ฝ่ายบริการ

กองบริการ มีหน้าที่ให้ความสะดวกทุกประการแก่โรงเรียนนายเรือตั้งแต่การไฟฟ้าประปา การขนส่งยานพาหนะทุกประเภท ทั้งนี้รวมถึงการบำรุงรักษา การซ่อม และการดัดแปลงสิ่งต่าง ๆ อันจะนำมาซึ่งความสะดวกทั้งปวง นอกจากนี้ ยังเป็นที่ให้บริการแก่นักเรียนในเรื่อง อาหาร การซักรีด ตัดผม และการรักษาพยาบาล ซึ่งนับว่าเป็นส่วนที่สำคัญส่วนหนึ่ง

การฝึกในโรงงานในแผนกวิชาวิศวกรรมเครื่องกล และแผนกวิศวกรรมเครื่องกลเรือ ได้ใช้โรงงานของกองบริการนี้เองเป็นที่ฝึก ฉะนั้น กองบริการโรงเรียนนายเรือ จึงมีส่วน

ให้การศึกษาแก่นักเรียนโดยตรงและโดยทางอ้อม

กองบริการนี้ อยู่ในบังคับบัญชาของต้นกลกองบริการ รองต้นกลและหัวหน้าแผนกต่าง ๆ ซึ่งก็เหมือนกับแผนกช่างกลในเรือ แต่โรงเรียนนายเรือนี้ ถ้าจะเปรียบกับเรือก็เป็นเรือขนาดใหญ่ ซึ่งต้องใช้เจ้าหน้าที่มากในการปฏิบัติงาน

การฝึกภาคทะเล

ทหารเรือกับทะเลแยกกันไม่ออกฉันใด การฝึกภาคทะเล
กับนักเรียนนายเรือต้องคู่กันไปฉันนั้น

เมื่อการสอบไล่ปลายปีสิ้นสุดลง นักเรียนนายเรือก็จะไปทำการฝึกภาคทะเลให้มีความชำนาญต่อทะเล มีความอดทน ศึกษาความเป็นอยู่และจิตใจของชาวจังหวัดชายทะเล ให้มีความรู้ในภูมิประเทศ ตลอดจนการนำเรือเข้าออกจากท่า อ่าวต่าง ๆ ทั้งภายในและภายนอกประเทศ นอกจากนี้ยังเป็นการสอบภาคปฏิบัติทางใช้การในทะเลอีกด้วย

ชั่วโมงการศึกษา

ชั้นปีที่ ๕ นว.

แผนกวิชา	จำนวนสัปดาห์ ใน ๑ ปี	จำนวน ชม. ใน ๑ ปี	หมายเหตุ
การปกครอง			
ระเบียบข้อบังคับและกฎหมายทหาร	๑	๓๐	
ผู้บังคับบัญชาทหารและธุรการทหาร	๑	๓๐	
วิชาครู	๒	๖๐	
การเรือและเดินเรือ			
ป้องกันความเสียหาย	๑	๓๐	ฝึกการเรือในตอนเย็น
ดาราศาสตร์เดินเรือ	๑	๓๐	อีก สัปดาห์ละ ๒ วัน
ศูนย์ยุทธการกับการตรวจการณ์	๑	๓๐	รวม ๔๕ ชม.
การสรรพาวุธ			
การบิน	๒	๖๐	
ตอร์ปิโดและอาวุธปราบเรือดำน้ำ	๒	๖๐	
ทุ่นระเบิด	๒	๖๐	
วิศวกรรมเครื่องกลเรือ			
เครื่องยนต์	๑	๓๐	
ธุรการช่างกล	๑	๓๐	
วิศวกรรมเครื่องกล			
กองโรงงาน	๑	๓๐	
วิศวกรรมไฟฟ้า			
ไฟฟ้าอาวุธและไฟฟ้าบนบก	๑	๓๐	

แผนกวิชา	จำนวนสัปดาห์ ใน ๑ ปี	จำนวน ชม. ใน ๑ ปี	หมายเหตุ
อีเลคทรอนิคส์, เรดาร์, โซนาร์	๒	๖๐	
ฟิสิคส์และเคมี			
นิวเคลียเคมี	๓	๙๐	
อาวุธสมัยใหม่	๒	๖๐	
พลศึกษา	๑.๕	๔๕	ฝึกในตอนเย็นสัปดาห์ละ ๒ วัน ๆ ละ ๑½ ชม. ตอนเช้าสัปดาห์ละ ๕ ครั้ง รวม ๕ ชม. ตอนค่ำสัปดาห์ละ ๔ ครั้ง รวม ๗ ชม.
สอบ	๖	๑๘๐	
เวลาศึกษาตามลำพัง (Preparation periods)	๑๘	๒๑๖	

หมายเหตุ ๑. นอกจากนี้ยังมีการฝึกในเรือในทะเลอีก ๘ สัปดาห์ และนอกจาก นนร. นว. กับ กล. จะแยกกันฝึกตามวิชาชีพของตน

๒. เวลาเรียนมีสัปดาห์ละ ๔ วัน คือ วันจันทร์ ถึงวันพฤหัสบดี วันศุกร์ ๖ ชม. เป็นเวลาสอบ

๓. เวลาฝึกเช้าเย็นสำหรับวิชาต่าง ๆ ที่จำเป็น ไม่ได้กำหนดในตารางนี้

ชั่วโมงการศึกษา
ชั้นปีที่ ๕ นย.

แผนกวิชา	จำนวน ชม. ใน ๑ ปี	หมายเหตุ
ทหารราบ		
ทหารราบ	๓๕	ฝึกในตอนเย็นอีกสัปดาห์
อาวุธทหารราบ	๘๕	ละ ๒ วัน รวม ๕๗.๕ ชม.
ยุทธวิธี		
วิธียุทธ	๒๕	
การรุก	๘๕	
การตั้งรับ	๓๕	
การยุทธสะเทินน้ำสะเทินบก	๑๕	
การข่าวกรอง		
การข่าวกรองการรบ	๑๕	
การลาดตระเวน	๑๕	
แผนที่และภาพถ่ายทางอากาศ	๓๐	
วิชาหน่วยและอาวุธสนับสนุน		
ทหารม้าและยานเกราะ	๒๗	
ทหารปืนใหญ่	๒๗	
ทหารช่าง	๒๗	
ทหารสื่อสาร	๒๗	
ทหารขนส่ง	๒๗	
ทหารอากาศ	๒๕	

แผนกวิชา	จำนวน ชม. ใน ๑ ปี	หมายเหตุ
วิชาประกอบ		
การส่งกำลังบำรุง	๑๕	
ประวัติการยุทธทางบก	๓๐	
สงครามเคมี, ชีวะและปรมาณู	๕	
การปกครอง		
ระเบียบข้อบังคับและกฎหมายทหาร	๓๐	
ผู้บังคับบัญชาทหารและธุรการทหาร	๓๐	
วิชาครู	๖๐	
พลศึกษา	๕๗.๕ ต	ฝึกในตอนเย็นสัปดาห์ละ ๒ วัน วันละ ๑ $\frac{๑}{๒}$ ชม.
ศึกษาตามลำพัง (Preparation periods)	๒๖๔	ตอนเช้าสัปดาห์ละ ๕ ครั้ง รวม ๕ ชม. ตอนค่ำสัปดาห์ละ ๔ ครั้ง รวม ๗ ชม.

ชั่วโมงการศึกษา
ชั้นปีที่ ๔

แผนกวิชา	ใน ๑ สัปดาห์		รวมตลอดปี		หมายเหตุ
	สอน	ปฏิบัติ	สอน	ปฏิบัติ	
การปกครอง					
ทหารราบ	—	(๑.๕)	—	๓๗.๕	ทหารราบปฏิบัติฝึกตอนเช้าสัปดาห์ละครั้ง
ก. ม. อาญา	๑	—	๓๐	—	
การเรือและเดินเรือ					
การเรือ	๑	(๑)	๓๐	๒๕	
ดาราศาสตร์เดินเรือ	๕	—	๑๕๐	—	
การสรรพาวุธ					
ปืนใหญ่	๒	(๐.๕)	๖๐	๑๒.๕	
ตอร์ปิโดและอาวุธปราบเรือดำน้ำ	๒	—	๖๐	—	
วิศวกรรมเครื่องกล					
โลหะวิทยา	๑	—	๓๐	—	
กำลังวัตถุ	๓	—	๙๐	—	
วิศวกรรมเครื่องกลเรือ					
เครื่องยนต์	๒	—	๖๐	—	
ต่อเรือ	๓	—	๙๐	—	ต่อจากชั้น ๓
คณิตศาสตร์					
กลศาสตร์วิเคราะห์และประยุกต์	๑	—	๓๐	—	ต่อจากชั้น ๓
คณิตศาสตร์สมัยใหม่	๑	—	๓๐	—	

แผนกวิชา	ใน ๑ สัปดาห์		รวมตลอดปี		หมายเหตุ
	สอน	ปฏิบัติ	สอน	ปฏิบัติ	
วิศวกรรมไฟฟ้า					
อิเลคทรอนิคส์	๒	๒	๖๐	๖๐	
ภาษาและประวัติศาสตร์ทางเรือ					
ภาษาอังกฤษ	๓	—	๙๐	—	
ภาษาฝรั่งเศส	๑	—	๓๐	—	
ประวัติการยุทธทางเรือ	๑	—	๓๐	—	
พลศึกษา	—	(๒.๕)	—	๗๕	ฝึกตอนเย็นสัปดาห์ละ ๒ ครั้ง
เวลาศึกษาตามลำพัง (Preparation periods)	—	(๙)	—	๓๖๐	ในตอนค่ำสัปดาห์ละ ๕ ครั้ง ๆ ละ ๑.๘ ชม.

หมายเหตุ เช่นหมายเหตุในชั้นปีที่ ๓

ชั่วโมงการศึกษา

ชั้นปีที่ ๓

แผนกวิชา	ใน ๑ สัปดาห์		รวมตลอดปี		หมายเหตุ
	สอน	ปฏิบัติ	สอน	ปฏิบัติ	
การปกครอง					
ทหารราบ	–	(๑.๕)	–	๓๗.๕	ทหารราบปฏิบัติฝึกตอนเช้าสัปดาห์ละครั้ง
การเรือและเดินเรือ					
การเรือ	๑	๑	๓๐	๒๕	
ดาราศาสตร์เดินเรือ	๔	–	๑๒๐	–	
การสรรพาวุธ					
ปืนใหญ่	๑	(๐.๕)	๓๐	๑๒.๕	การฝึกสลับกับการสัญญาณสัปดาห์ละครั้ง
วิศวกรรมเครื่องกล					
กลศาสตร์วัตถุไหล	๑.๕	๐.๕	๔๕	๑๕	
โลหะวิทยา	๑.๕	๐.๕	๔๕	๑๕	
วิศวกรรมเครื่องกลเรือ					
เทอร์ไบน์	๑	–	๓๐	–	
เครื่องยนต์	๒	๑	๖๐	๓๐	
เทอร์โมไดนามิคส์	๒.๕	๐.๕	๗๕	๑๕	
คณิตศาสตร์					
แคลคูลัส	๒	–	๖๐	–	
กลศาสตร์วิเคราะห์และประยุกต์	๓	–	๙๐	–	

แผนกวิชา	ใน ๑ สัปดาห์		รวมตลอดปี		หมายเหตุ
	สอน	ปฏิบัติ	สอน	ปฏิบัติ	
วิศวกรรมไฟฟ้า					
ไฟฟ้า	๒	๒	๖๐	๖๐	
ภาษาและประวัติศาสตร์ทางเรือ					
ภาษาอังกฤษ	๓	—	๙๐	—	
ภาษาฝรั่งเศส	๑	—	๓๐	—	
ประวัติศาสตร์ทางเรือ	๑	—	๓๐	—	
พลศึกษา	(๒.๕)	(๒.๕)	—	๗๕	ในตอนค่ำสัปดาห์ละ ๒ ครั้ง
เวลาศึกษาตามลำพัง (Preparation periods)	(๙)	(๙)	—	๓๖๐	ฝึกตอนเย็นสัปดาห์ละ ๕ ครั้ง ๆ ละ ๑.๘ ชม.

หมายเหตุ ๑. เวลาเรียน (Recitation periods) ในรอบปีการศึกษาซึ่งหักวันหยุดราชการและอื่น ๆ ออกแล้ว มีไม่ต่ำกว่า ๓๐ สัปดาห์ ตัวเลขในวงเล็บเป็นการฝึกหัดนอกเวลาเรียน

ชั่วโมงการศึกษา

ชั้นปีที่ ๒

แผนกวิชา	ใน ๑ สัปดาห์		รวมตลอดปี		หมายเหตุ
	สอน	ปฏิบัติ	สอน	ปฏิบัติ	
การปกครอง					
ระเบียบข้อบังคับ	๑	–	๓๐	–	ทหารราบปฏิบัติฝึก
ทหารราบ	–	(๑.๕)	–	๓๗.๕	ตอนเย็นสัปดาห์ละครั้ง
การเรือและเดินเรือ					
การเรือ	–	(๑.๕)	–	๓๗.๕	ดูหมายเหตุตอนล่าง
วิศวกรรมเครื่องกล					
เขียนแบบ	–	๓	–	๙๐	
การโรงงาน	–	๓	–	๙๐	
กลจักรมูลฐาน	๑.๕	–	๔๕	–	
วิศวกรรมเครื่องกลเรือ					
หม้อน้ำ	๒	–	๖๐	–	
การจักรไอน้ำ	๒.๕	๑.๕	๗๕	๔๕	
คณิตศาสตร์					
แคลคูลัส	๓	–	๙๐	–	
ตรีโกณมิติทรงกลม	๑.๕	–	๔๕	–	
ฟิสิคส์และเคมี					
ฟิสิคส์	๓	๑๕	๙๐	๔๕	
เคมี	๑	๑๕	๓๐	๑๕	

แผนกวิชา	ใน ๑ สัปดาห์		รวมตลอดปี		หมายเหตุ
	สอน	ปฏิบัติ	สอน	ปฏิบัติ	
ภาษาและประวัติศาสตร์ทางเรือ					
ภาษาไทย	๑	–	๓๐	–	
ภาษาอังกฤษ	๓	–	๙๐	–	
ภาษาฝรั่งเศส	๑	–	๓๐	–	
ประวัติศาสตร์ทางเรือ	๑	–	๓๐	–	
พลศึกษา	–	(๒.๕)	–	๗๕	ฝึกตอนเย็นสัปดาห์ละ ๒ ครั้ง
เวลาศึกษาตามลำพัง (Preparation periods)	–	(๙)	–	๓๖๐	ในตอนค่ำสัปดาห์ละ ๕ ครั้ง ๆ ละ ๑.๘ ชม.

หมายเหตุ ๑. เวลาเรียน (Recitation periods) ในรอบปีการศึกษาซึ่งหักวันหยุดราชการและอื่น ๆ ออกแล้วมีเวลาไม่ต่ำกว่า ๓๐ สัปดาห์ ตัวเลขในวงเล็บเป็นการฝึกหัดนอกเวลาเรียน

๒. การฝึกการเรือ ฝึกในตอนเย็นสัปดาห์ละครั้ง หมุนเวียนวิชาฝึกดังนี้ คือ การเรือและการสัญญาณ

ชั่วโมงการศึกษา

ชั้นปีที่ ๑

แผนกวิชา	ใน ๑ สัปดาห์		รวมตลอดปี		หมายเหตุ
	สอน	ปฏิบัติ	สอน	ปฏิบัติ	
การปกครอง					
ระเบียบข้อบังคับ	๐.๕	–	๑๕	–	
ทหารราบ	๐.๕	(๑.๕)	๑๕	๓๗.๕	ทหารปฏิบัติฝึก–
การเรือและการเดินเรือ					ตอนเย็นสัปดาห์ละ
การเรือ	๒	(๑)	๖๐	๒๕	๒ ครั้ง และใน
เดินเรือ	๔	–	๑๒๐	–	ภาคฤดูร้อนเรียน
					ระเบียบข้อบังคับ
					๑๕ ชม. ทหารราบ
					๑๕ ชม.
การสรรพาวุธ					
ปืนใหญ่	๔	(๐.๕)	๑๒๐	๑๒.๕	การปืนฝึกสลับกับ
วิศวกรรมเครื่องกล					การสัญญาณ–
เขียนแบบ	–	๓	–	๙๐	สัปดาห์ละครั้ง
การโรงงาน	–	๓	–	๙๐	
คณิตศาสตร์					
พีชคณิต	๑	–	๓๐	–	ในภาคฤดูร้อนเรียน
เรขาคณิตวิเคราะห์พื้นราบ	๑.๕	–	๔๕	–	วิชาตรีโกณมิติพื้น
เรขาคณิตวิเคราะห์รูปมีทรง	๑	–	๓๐	–	ราบ ๓๐ ชม. บรรทัด
					คำนวณ ๑๕ ชม.

แผนกวิชา	ใน ๑ สัปดาห์		รวมตลอดปี		หมายเหตุ
	สอน	ปฏิบัติ	สอน	ปฏิบัติ	
แคลคูลัส	๑.๕	–	๔๕	–	แคลคูลัส, โคออร์-ดิเนท ๔๖ ชม.
ฟิสิกส์และเคมี					
เคมี	๒	๑	๖๐	๓๐	
ภาษาและประวัติศาสตร์ทางเรือ					
ภาษาไทย	๑	–	๓๐	–	
ภาษาอังกฤษ	๓	–	๙๐	–	
ภาษาฝรั่งเศส	๑	–	๓๐	–	
ประวัติศาสตร์ทางเรือ	๑	–	๓๐	–	
พลศึกษา	–	(๒.๕)	–	๗๕	ฝึกตอนเย็นสัปดาห์ละ ๒ ครั้ง ตอนค่ำ
เวลาศึกษาตามลำพัง (Preparation periods)	–	(๙)	–	๓๖๐	สัปดาห์ละ ๑ ครั้ง ครั้งละ ๑.๘ ชม.

หมายเหตุ ๑. เวลาเรียน (Recitation periods) ในรอบปีการศึกษาซึ่งหักวันหยุดราชการอื่น ๆ ออกแล้ว มีไม่ต่ำกว่า ๓๐ สัปดาห์ ตัวเลขในวงเล็บเป็นการศึกษานอกเวลาเรียน

การอวดธง

☆

พุทธศักราช ๒๔๕๐ เสด็จในกรม ฯ ได้นำนักเรียนนายเรือและนักเรียนช่างกลไป "อวดธง" ที่เกาะชวาโดย ร. ล. มกุฏราชกุมาร พระองค์ทรงเป็นผู้บังคับกองเรือเอง ชาวต่างประเทศไม่มีไปด้วยเลย พลประจำเรือใช้นักเรียนล้วน ถอนเอาทหารขึ้นจากเรือเกือบหมด นับเป็นครั้งแรกที่นักเรียนนายเรือไปฝึกยังต่างประเทศ และนับเป็นครั้งแรกที่คนไทยเดินเรือได้ ตั้งแต่บัดนั้นมา นักเรียนนายเรือได้ไปฝึกภาคทะเลทั้งในอ่าวไทยและต่างประเทศกับครูไทยล้วน ๆ โดยไม่มีฝรั่งปนเลย

การฝึกภาคทะเล "อวดธง" ในน่านน้ำต่างประเทศก็มีเป็นประจำทุกปี หลังจากนั้นเป็นต้นมา ซึ่งทำให้นักเรียนนายเรือมีความชำนิชำนาญในการเดินเรือมากยิ่งขึ้น และได้เปิดหูเปิดตาท่องเที่ยวไปตามเมืองท่าต่างประเทศมากมาย ซึ่งทหารเหล่าอื่น ๆ ไม่มีโอกาสอันดีเช่นนี้ จึงมีคำเร้าใจชักชวนให้มาเป็นทหารเรือว่า "Join The Navy To See The World" หรือ "ร่วมเครือนาวี จักยลปฐพีไพศาล."

แต่สำหรับในปัจจุบันนี้ การ "อวดธง" ของนักเรียนนายเรือในน่านน้ำต่างประเทศได้หยุดชะงักไปหลายปี ทั้งนี้เพราะกองทัพเรือมีความจำเป็นบางประการ แต่อย่างไรก็ตามกองทัพเรือก็ได้พยายามปรับปรุงที่จะให้มีการฝึกภาคในต่างประเทศของนักเรียนนายเรือขึ้นอีก นับเป็นโอกาสดีของนักเรียนนายเรือปัจจุบัน ที่จะได้มีความรู้ความสามารถในการนำเรืออย่างกว้างขวางออกไป มิใช่เฉพาะแต่ในน่านน้ำไทย หากยังครอบคลุมไปในน่านน้ำต่างประเทศอีกด้วย ซึ่งนับว่าประโยชน์ที่จะได้รับแก่ชาติและราชนาวีใหญ่หลวงยิ่งนัก

รายพระนามและรายนามของผู้บัญชาการโรงเรียนนายเรือ

๑.	น.ท. ไซเดอร์ลิน	๑๕ เม.ย. ๒๔๔๑ – ๒๔๔๕
๒.	น.ท. หม่อมไพชยนต์เทพ	๒๔๔๕ – ๒๔๔๘
๓.	น.ท. พระวรวงศ์เธอพระองค์เจ้าวิบูลย์พรรณรังษี	๒๔๔๘ – ๒๔๔๙
๔.	น.ท. หลวงพินิจจักรภัณฑ์	๒๔๔๙ – ๒๔๕๔
๕.	น.ท. พระนรินทร์รังสรรค์	๒๔๕๔ – ๔ พ.ย. ๒๔๕๖
๖.	น.ต. ขุนนิกรอาษา	๔ พ.ย. ๒๔๕๖ – ๕ ต.ค. ๒๔๖๑
๗.	ร.อ. หลวงฤทธิ์ศักดิ์ชลเขต	๕ ต.ค. ๒๔๖๑ – ๒๗ ส.ค. ๒๔๖๒
๘.	น.ท. หลวงกาจกำแหง	๒๗ ส.ค. ๒๔๖๒ – ๒๙ ก.ค. ๒๔๖๙
๙.	น.ต. หลวงภาตสมุทร	๒๙ ก.ค. ๒๔๖๙ – ๘ ก.ค. ๒๔๗๕
๑๐.	น.ท. พระมงคลนาวาวุธ	๘ ก.ค. ๒๔๗๕ – ๑ มิ.ย. ๒๔๗๖
๑๑.	น.ต. หลวงสุนาวินวิวัฒน์	๑ มิ.ย. ๒๔๗๖ – ๑๔ ก.ค. ๒๔๗๖
๑๒.	น.ต. หลวงยุทธกิจพิลาศ	๑๔ ก.ค. ๒๔๗๖ – ๙ พ.ค. ๒๔๘๒
๑๓.	น.ท. หลวงชาญชัยศึก	๙ พ.ค. ๒๔๘๒ – ๑ ส.ค. ๒๔๘๖
๑๔.	น.อ. ประวิศ ศรีพิพัฒน์	๑ ส.ค. ๒๔๘๖ – ๑๗ ส.ค. ๒๔๘๘
๑๕.	น.อ. สวัสดิ์ จันทนี	๑๗ ส.ค. ๒๔๘๘ – ๑๕ พ.ย. ๒๔๙๐
๑๖.	น.อ. สวัสดิ์ ภูติอนันต์	๑ ส.ค. ๒๔๙๑ – ๒๘ มิ.ย. ๒๕๐๐
๑๗.	พล.ร.จ. จิต สังขดุลย์	๒๘ มิ.ย. ๒๕๐๐ – ๒๕ ธ.ค. ๒๕๐๐
๑๘.	พล.ร.จ. นัยนพคุณ	๒๕ ธ.ค. ๒๕๐๐ – ๒๘ ส.ค. ๒๕๐๑
๑๙.	พล.ร.ต. จรัส บุญบงการ	๒๘ ส.ค. ๒๕๐๑ – ๒๐ ม.ค. ๒๕๐๓
๒๐.	พล.ร.ต. ศิริ กระจ่างเนตร์	ตั้งแต่ ๒๐ ม.ค. ๒๕๐๓ – ๑ ต.ค. ๒๕๐๕

King Frederik IX of Denmark

เสด็จเยี่ยมโรงเรียนนายเรือ

เมื่อวันที่ ๑๔ มกราคม ๒๕๐๔ King Frederik IX แห่ง Denmark และพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ได้เสด็จมาเยี่ยมโรงเรียนนายเรือเป็นทางการ นับเป็นเกียรติประวัติของโรงเรียนนายเรือ ที่ได้มีโอกาสถวายการต้อนรับพระมหากษัตริย์ต่างประเทศ และพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว

ในพิธี ทั้งสองพระองค์ ได้พระราชทานเกียรติตรวจพลกองเกียรติยศของกองพันนักเรียนนายเรือ และทรงรับธงสามสมอ (สัญญลักขณ์ของโรงเรียน) ซึ่งผู้บัญชาการโรงเรียนนายเรือได้นำขึ้นทูลเกล้า ฯ ถวาย

หลังจากนั้น ในวันที่ ๒๒ มกราคม King Frederik IX และ Queen lngird พร้อมด้วยพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวและสมเด็จพระนางเจ้าพระบรมราชินีนาถ ได้เสด็จมาลงเรือพระที่นั่ง "จันทร" ในการเสด็จประพาสทางทะเล ณ โรงเรียนนายเรือ และเสด็จกลับมาขึ้นบกที่โรงเรียนนายเรือ เมื่อวันที่ ๒๔ มกราคม นี้ นับเป็นอีกวาระหนึ่งที่โรงเรียนนายเรือได้มีโอกาสถวายการต้อนรับล้นเกล้า ฯ ทั้งสี่พระองค์ด้วยความภูมิใจยิ่ง.

เมื่อวันที่ ๒๘ กุมภาพันธ์ ๒๕๐๖ กองทัพเรือได้มีคำสั่งวางระเบียบปฏิบัติเกี่ยวกับการฝึกหัดศึกษาของนักเรียนนายเรือชั้น ๕ โดยให้รับการฝึกหัดศึกษาที่โรงเรียนนายเรือสมุทรปราการโดยตลอด แต่ให้จัดส่งไปฝึกหัดศึกษาที่กองการฝึก กร. และหน่วยอื่น ๆ เฉพาะวิชาที่จำเป็น ทั้งนี้ ตั้งแต่ปีการศึกษา ๒๕๐๖ เป็นต้นไป ดังสำเนาคำสั่งต่อไปนี้

คำสั่งกองทัพเรือ

ที่ ๔๕/๒๕๐๖

เรื่อง การฝึกหัดศึกษาของ นนร. ชั้นปีที่ ๕

เพื่อความเหมาะสมต่อการปกครองบังคับบัญชา, การฝึกหัดศึกษา, การบริหารและอื่น ๆ กับเป็นการประหยัดงบประมาณยิ่งขึ้น จึงให้ นนร. ชั้นปีที่ ๕ รับการฝึกหัดที่ รร. นร. สมุทรปราการ โดยให้ปฏิบัติดังนี้ :–

๑. ให้ นนร. ชั้นปีที่ ๕ รับการฝึกหัดศึกษาที่ รร. นร. สมุทรปราการโดยตลอด

๒. รร. นร. พิจารณาจัดส่งไปฝึกหัดศึกษาที่ กองการฝึก กร. และหน่วยอื่น ๆ เฉพาะวิชาที่จำเป็น

๓. หลักสูตรและแผนดำเนินการศึกษา สำหรับปีการศึกษา ๒๕๐๖ ซึ่งกองการฝึก กร. ได้กำหนดและทำความตกลงกับ กร. และหน่วยอื่น ๆ ไว้แล้วนั้น ให้ รร. นร. รับช่วงดำเนินการต่อไป

๔. เมื่อ นนร. ชั้นปีที่ ๕ ไปรับการฝึกหัดศึกษาที่กองการฝึก กร. และหน่วยอื่น ๆ ตามข้อ ๒. ให้ รร. นร. เป็นผู้ดำเนินการในด้านการปกครองและบริการ ส่วนกองการฝึก กร. และหน่วยอื่น ๆ ดำเนินการในด้านการฝึกหัดศึกษา

๕. หน่วยต่าง ๆ ให้ความสะดวกและร่วมมือโดยใกล้ชิดกับ รร. นร. เช่นเดียวกับกองการฝึก กร. ได้เคยรับความสะดวกมา

ทั้งนี้ ตั้งแต่ปีการศึกษา ๒๕๐๖ เป็นต้นไป

สั่ง ณ วันที่ ๒๘ กุมภาพัน ๒๕๐๖

(ลงชื่อ) พล. ร. อ. สวัสดิ์ ภูติอนันต์

ผบ. ทร.

สำเนาถูกต้อง
พล. ร. จ. สิสุทธิ แสงอุทัย
รอง จก. สบ. ทร.

ร. อ. แคล้ว/คัน
วไล/พิมพ์
๑๑ เม. ย. ๐๖

พิมพ์ที่ โรงพิมพ์มหามกุฏราชวิทยาลัย หน้าวัดบวรนิเวศวิหาร ถนนพระสุเมรุ พระนคร
นายพินิจ อู่สำราญ ผู้พิมพ์โฆษณา 24/10/2513 โทร. 817790

พิมพ์ที่โรงพิมพ์ [illegible] กรม[illegible] [illegible] [illegible]
[illegible]